Dr Maksimilijan Lah

BIBLIJSKI PRIRUČNIK

za propovjednike

Matejevo, Markovo
i
Lukino evanđelje

Zagreb 1963

NADBISKUPSKI DUHOVNI STOL - ZAGREB
Imprimatur
Za Mt i Mk Evanđelje:
Zagreb, 9.IX.1961, broj: 2400/1961
Za Lk Evanđelje:
Zagreb, 6.X.1961, broj: 2720/1961

Nadbiskup:
Dr. Franjo Šeper

Izdaje: Nadbiskupski Duhovni Stol - Zagreb, Kaptol 31.
Umnoženo vlastitim ciklostilom.
Odgovara: Msgr. Nikola Borić - Zagreb, Kaptol 3.

ZAGREB 1963

P R E D G O V O R

Ovaj četvrti svežak "Biblijskoga priručnika za propovjednike" također izlazi u nakladi Nadbiskupskog Duhovnog Stola u Zagrebu.

U predgovoru drugom svesku rečeno je između ostaloga : "Ovaj će "Priručnik" dobro poslužiti propovjednicima pri izrađivanju biblijskih dijelova propovijedi... Poslužit će dobro vjeroučiteljima da osobito odrasliju mladež lakše upoznaju sa novozavjetnom biblijskom građom. U ovom svesku naći će braća svećenici prijevod i tumačenje evanđelja Matejeva, Markova i Lukina, dok se u drugom svesku nalaze sve Pavlove poslanice sa komentarom, a u trećem svesku Ivanovo evanđelje i Djela apostolska, također sa tumačenjem. Prvi svezak sadrži katoličke poslanice i Apokalipsu.

Svećenici koji drže egzorte, zatim vođe duhovnih vježbi, misionari i ostali svećenici u pastvi naći će ovdje dovoljno građe za biblijske nagovore, razmatranja i biblijsko štivo . Svima svećenicima može poslužiti ovaj "Priručnik" za razmatranje i duhovno štivo.

Prijevod je razumljiv da se lako čita, a opet vjeran da se bez stvarne potrebe ne udaljuje od grčkog izvornika. Stilski je prilagođen hrvatskom jeziku, i zato su često ispušteni veznici na početku rečenice, skraćene su neke nama tuđe jezične fraze, a mjesto jednog te istog glagola koji dolazi nekoliko puta u jednoj ili dvije najbliže rečenice stavljeni su njegovi sinonimi", itd. Iz posve tehničkih razloga nije bilo moguće (u sva 4 svezka) na mnogim mjestima staviti historijski prezent mjesto aorista, što bi stilski bilo veoma opravdano. Jednako se nije moglo ispraviti manje pravopisne grješke, koje, uostalom, ne smetaju razumijevanju teksta. Molim cijenjene čitaoce da jedno i drugo dobrohotno uvaže.

Ako se ovim "Biblijskim priručnikom" bar donekle bude pomoglo braći svećenicima kao i svećeničkim kandidatima u njihovoj želji i nastojanju da što bolje shvate Božju riječ i da ta riječ postane pravo blago njihovih duša, učinjeno je dosta i svrha je polučena. Quod Deus Omnipotens et Optimus det!

U Zagrebu, na blagdan sv. Ćirila i Metoda, 1963.

Dr. Maksimilijan Lah

PREGLED KRATICA

cf	confer, isporedi:
mt	evanđelje Matejevo
mk	" Markovo
lk	" Lukino
iv	" Ivanovo
dap	Djela apostolska
rim	poslanica Rimljanima
1 kor	prva Korićanima
2 kor	druga "
gal	Galaćanima
ef	Efežanima
fil	Filipljanima
kol	Kološanima
filem	Filemonu
1 sol	prva Solunjanima
2 sol	druga "
1 tim	prva Timoteju
2 tim	druga "
tit	Titu
hebr	Hebrejima
jak	Jakovljeva
1 petr	prva Petrova
2 petr	druga "
1 iv	prva Ivanova
2 iv	druga "
3 iv	treća "
jud	Judina
apk	Apokalipsa Ivanova
SZ	Stari Zavjet
NZ	Novi Zavjet

Važnije kratice <u>Biblije SZ:</u>

1-5 mojs	1-5 knjiga Mojsijeva
gen	Geneza
eks	Exodus
lev	Leviticus
num	Numeri
deut	Deuteronomium
izaj	Izaija
jer	Jeremija
ezek	Ezekijel
dan	Danijel
zah	Zaharija
mal	Malahija
1-2 mak	1-2 knjiga Makabeja
psal	psalam
mudr	liber Sapientiae (knjiga Mudrosti)
crkv	Ecclesiasticus (crkvenica)
prič	liber Proverborum (priče Salamunove)
job	knjiga Jobova
prop	Propovjednik (Ecclesiastes)
kantik	Pjesma nad pjesmama

O SINOPTIČKIM EVANĐELJIMA

Prva tri evanđelja, Matejevo, Markovo i Lukino, zovu se sinoptička, jer su slična sadržajem i redoslijedom građe tako da se mogu rasporediti u tri stupca i zajednička mjesta kao jednim pogledom (synopsis) obuhvatiti.

Evanđelje sv Mateja

Matej je bio sin Alfejev i carinik u gradu Kafarnaumu. Krist ga je pozvao iz carinarnice i učinio svojim apostolom. U evanđelju Markovu i Lukinu nalazimo ime Levi mjesto Matej. Ali se iz tih tekstova očito vidi da je to jedna te ista osoba. Predaja nam kaže da je Matej nekoliko godina propovijedao u Palestini a zatim je otišao u Etiopiju, Perziju a možda i k Parćanima. Crkva ga štuje kao mučenika 21. rujna a njegove se moći nalaze u Salernu u Italiji.

Papija je prvi koji izrično spominje Mateja po imenu. On kaže da je Matej "hebrejskim dijalektom (t.j. aramejskim jezikom) sredio govore (logia synetaxato odnosno synegrapsato), a tumačio ih je svatko kako je znao. Danas se većinom shvaća taj tekste ovako: Matej je napisao evanđelje, i to upravo ovo, što ga danas imamo, a ne kakvo drugo djelo. Tako su ovaj tekst shvatili i svi sveti oci i kasniji pisci. Ovo shvaćanje nam potvrđuje i Papijina izjava o Markovu evanđelju, iz koje se očito vidi da Papija pod riječju "logia" razumijeva Kristov nauk i djela.

Napokon, iz samog se evanđelja vidi da je Matej pisac: on sebe naziva Matejem dok ga druga dvojica nazivaju Levi. Matej kaže da je priredio Kristu gozbu, ali druga dvojica spominju da je kuća bila njegova. U popisu apostola Matej sebe stavlja iza nevjernoga Tome i naziva se carinikom, dok druga dvojica stavljaju Mateja ispred Tome i ne kažu da je bio carinik. Matejevo evanđelje ima u izvjesnom smislu protufarizejski značaj, jer je Matej kao carinik bolje poznavao farizeje nego ostali apostoli. Napokon, iz evanđelja se vidi, da je Matej vješt pisac i da pozna brojčanu mistiku.

Otačka predaja nam jasno kaže da je Matej napisao evanđelje za pokrštene Židove. To se vidi i iz samog evanđelja koje pretpostavlja čitaoce vješte židovskom jeziku i koji poznaju židovske običaje, židovske krajeve i t.d. Teokratske termine Matej ne tumači jer su bili Židovima razumljivi. Manje je vjerojatno da Matejevo evanđelje ima donekle polemički karakter i da je pisano i za nekrštene Židove.

Mi danas imamo Matejevo evanđelje na grčkom jeziku, dakle samo u prijevodu. Aramejski izvornik potpuno je propao. Tko je preveo to evanđelje, teško je reći jer sigurnih podataka nemamo, a nije isključen ni sam Matej kao prevodilac.

Sv. oci i crkveni pisci dokazuju vjerske istine iz grčkog

prijevoda premda znadu za aramejski izvornik. Oni se služe tim prijevodom bez ikakva kolebanja; očito dakle priznaju da je prijevod vjeran. Tu činjenicu naročito je potvrdila i Biblijska komisija u svom kdekretu o Matejevu evanđelju (19. VI 1911.).

I godinu pisanja Matejeva evanđelja teško je odrediti . Stariji auktori većma naginju vremenu između g. 40 i 50, dok moderni auktori radije idu preko g. 50. Problem je zasada nerješiv, i teško je o tome dati neku meritornu izjavu.

Matej piše svoje evanđelje s tom svrhom da utvrdi judeo-kršćane u vjeri. Njegova je teza: Isus iz Nazareta je Mesija kojega su proroci prorekli a nevjerni Židovi odbacili. Upravo na Isusu iz Nazareta ispunilo se sve što su proroci prorekli o Mesiji: Tko vjeruje prorocima, treba da prizna Isusa za Mesiju i pođe za njim. Samo tako može postati članom Božjega kraljevstva na zemlji kojemu je glava Krist.

Odatle vidimo da će Matejevo evanđelje imati većma sistematski a manje kronološki karakter. Iznoseći izvjesne događaje Matej često postaje sumaran i jednostavno ispušta manje važne okolnosti.

Vidimo, nadalje, da njegovo evanđelje ima mesijanski karakter i da je to "evanđelje kraljevstva Božjega". Dakle je istovremeno partikularno-židovsko i univerzalno-katoličko. Riječ Crkva, ekklesia, dolazi kod sinoptika samo u njegovu evanđelju.

Tekst Matejeva evanđelja došao je do nas bitno nepokvaren. Samo nekoliko mjesta predmet je polemike između protestanata i katolika. Ali ta se polemika osniva više na predrasudama nego li na tekstualnoj ili znanstvenoj kritici.

Evanđelje sv Marka

Ovaj se evanđelista zapravo zvao Ivan sa nadimkom Marko. Ivan je njegovo hebrejsko ime a Marko rimsko. Sin je neke žene Marije iz Jeruzalema u čijoj su se kući kasnije sastajali prvi kršćani. Marka je vjerojatno pokrstio Petar jer ga zove "svojim sinom". Predaja veli da je u Markovoj kući Krist slavio posljednju večeru i Duh Sveti sašao na apostole. Neki misle da je Marko bio jedan od 72 učenika Isusovih dok drugi to poriču. Ipak nije nemoguće da je Marko kao dječak, odnosno kao mladić mogao vidjeti Isusa u Jeruzalemu. Marko je bio neko vrijeme i Pavlov drugar, ali se kasnije odijelio od njega da se opet s njime sastane u Rimu i ostane ondje do Petrova dolaska oko g 63. Marko postaje tješitelj i vjeran pomoćnik Pavlov. Potom odlazi Marko na istok i oko godine 66. piše Pavao Timoteju neka mu opet dovede Marka."

Predaja kaže da je poslije smrti apostola Petra i Pavla Marko otišao u Egipat i ondje u Aleksandriji osnovao Crkvu. Blagdan sv. Marka slavi se 25. IV, a njegove moći štuju se u bazilici sv. Marka u Veneciji.

Stari pisci rijetko kada citiraju Markovo evanđelje. Razlog je možda taj što se sadržajno devet desetina Markova evanđelja nalazi u evanđelju Matejevu i Lukinu.

Papija je prvi svjedok za Markovo evanđelje i on brani njegov način pisanja. Iz Papijina svjedočanstva vidimo, da je

Marko pisac drugog evanđelja, ali ne kao neposredni svjedok Kristova života i nauke nego kao pratilac i učenik Petrov. Sa Papijinim svjedočanstvom slažu se i drugi sv. oci. Neke manje nesuglasnice između Klementa Aleksandrijskoga i Euzebijeva iz vještaja mogu se riješiti točnijom analizom teksta: vjerojatno Klement i Euzebije govore o dva različna događaja:Petar je naime isprva bio indiferentan prema Markovu evanđelju (tako Klement), ali ga je kasnije, potaknut objavom Duha Svetoga,odobrio i potvrdio da se u crkvama čita (tako Euzebije).

Predaja nam, nadalje, kaže da je Marko bio učenik Petrov da je rođeni Židov i da je napisao Petrovu katehezu za vjernike iz poganstva. Sve to vidimo i iz samog evanđelja Markova. Osim toga, predaja nam jednodušno tvrdi, da je Marko drugi evanđelista po redu, i svi se slažu u tome da je Markovo kao i Matejevo evanđelje svakako napisano prije godine 70. Najvjerojatnije je Marko pisao svoje evanđelje između g 55. i 62. U tom slučaju lako se usklađuje kronologija Markova evanđelja sa kronologijom Matejeva i Lukina. Ovo mišljenje potvrđuje i Biblijska komisija (26. IV 1912), koja ipak dopušta tvrdnju, da su Marko i Luka napisali svoja evanđelja prije nego je aramjesko Matejevo evanđelje prevedeno na grčki. Markovo se evanđelje vjerojatno isprva nije mnogo širilo nego tek "poslije smrti" Petrove. Možda ovako treba shvatiti izjavu sv. Ireneja i starijeg "Prologa", gdje se kaže da je Marko napisao svoje evanđelje "poslije smrti" apostola Petra i Pavla.

Time što Marko iznosi Petrovu katehezu t.j. njegovo propovijedanje u Rimu, postaje ono evanđelje očevica i evanđelje Sina Božjega. U Markovu evanđelju nalazimo često i sitnije okolnosti nekog događaja, a živahnim stilom i punim ritma spominju se gdjekada i Gospodinova čuvstva. Sve ovo pokazuje da govori očevidac događaja. Povrh toga, Marko iznosi brojna čudesa Kristova, napose ističe njegovu moć nad đavlima što je bez sumnje činilo jak dojam osobito na pokrštene pogane i oni su lakše priznavali Isusa za Sina Božjega. Marko je znao za propovijedanje Pavlovo, ali ne iznosi njegov nauk njegovim riječima, što se lako ustanovi ispoređivanjem tekstova u Djelima apostolskim i Markovu evanđelju.

Evanđelje sv Luke

Luka je bio rodom Antiohijac, a po zvanju liječnik.Pavao ga luči od pokrštenih Židova. Nemamo sigurne predaje da bi Luka bio Isusov učenik. Poslije g 40. vjerojatno je već kršćanin. U Antiohiji je, po svoj prilici, postao učenik sv. Pavla i prati ga gotovo na svim njegovim putovanjima. U tamnici u Rimu ostao je s Pavlom sve do njegove smrti... Predaja kaže, da je Luka propovijedao u krajevima Aheje i Beotije odnosno Bitnije, zatim u Dalmaciji, Galiji, Italiji, Macedoniji pa i u Gornjem Egiptu. Kosti sv. Luke zajedno s moćima sv. Andrije apostola prenesene su u Carigrad. Blagdan sv. Luke je 18. listopada. Stariji tumači vele da je Luka bio slikar, no ta je tvrdnja možda u vezi s njegovim evanđeljem u kojem on divno iznosi lik Djevice Marije. Sv. Pavao spominje Luku a možda i njegovo evanđelje u 2 kor 8 18.

Ne samo da nam predaja počevši od najstarijih vremena potvrđuje autenciju Lukina evanđelja nego se i iz samog evanđelja vidi da je Luka vješt grčkom jeziku, da je bio liječnik i učenik sv. Pavla. Luka ne piše klasičnim jezikom ali ipak čistim; stil mu je elegantan premda nalazimo i kod njega hebraizama te senitskih i latinskih fraza; ipak, ne tako često kao kod Marka. Semitizme obično pripisujemo vrelima kojima se Luka služio. Da je Luka bio liječnik, vidi se iz njegova opisa bolesti. On se često izražava posve stručno i upotrebljava liječničke termine. Ujedno se Krist prikazuje kao "liječnik duša".

Da je Luka bio učenik sv Pavla, vidi se iz sličnosti njegova evanđelja sa Pavlovim poslanicama. Sličnost je velika obzirom na jezik, pojmove i nauk. Lukino evanđelje moglo bi se u nekom smislu nazvati i Pavlovim. Ipak, Luka nije napisao propovijedanje Pavlovo kao što je to slučaj kod Marka sa Petrom. Luka se samo idejno naslanja na Pavla.

Sve ove tvrdnje izrično odobrava i Biblijska komisija u svome dekretu o Lukinu evanđelju (26. VI 1912).

Što se tiče vremenskog termina kada je nastalo Lukino evanđelje, auktori se razilaze: jedni ga stavljaju između godine 60. i 63. a drugi među g. 67. i 70. Djela apostolska vjerojatno su pisana oko g 63.-64. A kako su ona pisana izaevanđelja što se očito vidi iz samog početka Djela apostolskih, to je termin za evanđelje vrlo vjerojatan između g 60. i 63.

Lukino evanđelje pisano je vjerojatno u Rimu, a raširilo se ponajprije u Ahaji a zatim u Egiptu o čemu govori predaja.

Luka je posvetio svoje evanđelje nakom Teofilu, ali je ono napisano ujedno i za vjerne iz poganstva. To nam potvrđuje i predaja, a vidi se to i iz samog evanđelja. Naročita odlika Lukina evanđelja jest što se tu prikazuje uloga žene u djelu spasenja, i time dokazuje, da je u kršćanstvu uspostavljena ženska čast i dostojanstvo. Lukino evanđelje ima karakter kršćanskog univerzalizma i božanskog milosrđa; to je u punom smislu "evanđelje grješnika", odnosno "evanđelje Spasitelja svijeta".

Luka se drži u svom evanđelju historijsko-pragmatičkog reda. Događaje iznosi ponajviše kronološki, no tu i tamo povezuje ih u logičnu odnosno stvarnu cjelinu. Na takvim mjestima drži se Luka realno-sistematskog reda. Gotovo svuda slijedi Luka Markovo evanđelje. Iznimku čini jedino odsjek mk 6 45- 8 26. Osim toga, Luka nam iznosi neke događaje koji su se odigrali za vrijeme putovanja Kristova u Jeruzalem.

Luka je opisao Kristov život na temelju izvještaja očevidaca koje je našao u Antiohiji, Jeruzalemu, Cezareji i drugdje. Mnoge stvari mogao je doznati osobito od Petra, Jakova i Ivana. I od BD.Marije mogao je mnogo toga doznati, bar preko sv. Ivana. I žene kao na pr. Marija i Marta, zatim Ivana, Husina žena, pa Suzana i druge mogle su također nešto kazati o Kristu. A vjerojatno je bilo tu i drugih lica od kojih je Luka mogao doznati razne pojedinosti. Povrh toga,postojali su i pismeni izvori,vjerojatno neka "povijest djetinjstva Kristova" na hebrejskom ili aramejskom jeziku.Nije isključeno ni to da je Luka poznavao i Matejevo evanđelje.Djelima Josipa Flavija Luka se nije mogao služiti jer su ova najvećim dijelom mlađa od njegova evanđelja.

SVETO EVANĐELJE PO MATEJU

I s u s o v o d j e t i n j s t v o

Isusovo rodoslovlje 1 1-17

1 Rodoslovlje Isusa Krista, sina Davidova, sina Abrahamova.
2 Od Abrahama potječe Izak, od Izaka Jakov, a od Jakova Juda i njegova braća.
3 Od Jude i Tamare potječu Fares i Zara, od Faresa Esron a od Esrona Aram.
4 Od Arama potječe Aminadab, od Aminadaba Naason, od Naasona Salmon.
5 Od Salmona i Rahabe potječe Booz, od Booza i Rute Obed, od Obeda Jesej, a od Jeseja David kralj.
6 Od Davida kralja i Urijine žene potječe Salomon.
7 Od Salomona potječe Roboam, od Roboama Abija, od Abije Aza.
8 Od Aze potječe Jozafat, od Jozafata Joram, a od Jorama Ozija.
9 Od Ozije potječe Joatam, od Joatama Ahaz, a od Ahaza Ezekija.
10 Od Ezekije potječe Manases, od Manasesa Amon, a od Amona Jozija.
11 Od Jozije potječu Jehonija i njegova braća u doba babilonskog sužanjstva.
12 Poslije babilonskog sužanjstva bijaše Jehonija praotac Salatijelov.
Od Salatijela potječe Zorobabel, 13 od Zorobabela Abiud, a od Abiuda Eliacim i od Eliacima Azor.
14 Od Azora potječe Sadok, od Sadoka Ahim, a od Ahima Eliud.
15 Od Eliuda potječe Eleazar, od Eleazara Matan, od Matana Jakob.
16 Od Jakoba potječe Josip, muž Marijin, od koje se rodio Isus koji se zove Krist.
17 Svih, dakle, koljena od Abrahama do Davida ima četrnaest; od Davida do babilonskog sužanjstva četrnaest i od babilonskog sužanjstva do Krista opet četrnaest koljena.

Isusovo rođenje 1 18 - 25

18 Rođenje Isusa Krista bijaše ovako: Kad je Marija, njegova Majka bila zaručena s Josipom, prije nego se sastaše nađe se da je začela po Duhu Svetomu. 19 Josip, njezin muž, bio je pravedan i zato nije htio da je javno sramoti pa je namisli tajno otpustiti.
20 Dok je on tako razmišljao, javi mu se u snu anđeo

Gospodnji i reče mu: Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, svoju ženu; jer ono što se u njoj začelo od Duha je Svetoga: 21 rodit će Sina i nadjeni mu ime Isus jer će on izbaviti svoj narod od njegovih grijeha.

22 Sve se ovo dogodilo da se ispuni što je kazao Gospodin preko proroka: 23 evo, Djevica će začeti i rodit će Sina i nadjenut će mu ime Emanuel što znači Bog s nama.

24 Kad se Josip probudio od sna, učini kako mu je zapovjedio anđeo Gospodnji i uze sebi svoju ženu. 25 Ali je ne spozna dok ne rodi svoga Sina (prvenca) i prozva ga imenom Isus.

Tumač 1, 1-17 Isusovo rodoslovlje. U Matejevu rodoslovlju, jasno se opaža mesijanski karakter. Matej, naime, dokazuje, da je Isus obećani Mesija kojega je Bog obećao patrijarsima. Njemu je važan jednaki broj pokoljenja. Sličnih primjera nalazimo i u kasnijem židovstvu: 3x14=6x7, a 7 je sveti broj; ostim toga, broj 14 odgovara u hebrejskom slovčanom brojenju imenu David.

Lukino se rodoslovlje znatno razlikuje od Matejeva, i to s razloga što Luka stvarno dnosi Marijino rodoslovlje, a samo formalno Josipovo.

U Matejevu rodoslovlju nalazimo 14 patrijarških koljena. Stvarno ih ima više, ali su zato neka koljena iza Esroma i Obeda ispuštena.

U rodoslovlju kraljeva ne spominju se Ohozija, Joas i Amazija, vjerojatno zbog njihove bezbožnosti ili zbog prokletstva kraljice Atalije, koja je kao kćerka Ahaba i Jezabele bila prokleta sa čitavim svojim domom do trećeg i četvrtoga koljena. Neki tumači opet misle da je po srijedi t.zv. osuda uspomene od strane sinagoge.

Što se tiče Jehonije, valja reći, da je on unuk a ne sin Jozijin. Sin mu se zvao Joakim i taj je imao više braće. Zato neki drže da je ovdje izvorni tekst možda iskvaren; ili pak je prevodilac aramejskog evanđelja Matejeva odnosno koji kasniji prepisivač zamijenio imena Jojakim i Jojahin (=Jehonija).

U Matejevu rodoslovlju spominju se i neke žene. Rahaba i Ruta nisu bile besprikorne obzirom na svoje podrijetlo, a Tamara i Betsabeja obzirom na začeće svojih sinova. Prve dvije žene po shvaćanju nekih tumača kao da predskazuju kršćanski univerzalizam, dok druge dvije pružaju dokaz da Bog i zlo često okreće na dobro.

Iz rodoslovlja se nadalje jasno vidi da je Krist rođen na otajstveni način od djevičanske Majke.

Ime Isus (hebrejski Jehošua ili Ješua) znači: Jahve je spas ili: Jahve spasi! To se ime upotrebljavalo poslije babilonskog sužanjstva kod Židova sve do Krista, ali je kasnije gotovo posve nestalo. Kršćani ga nisu davali nikome iz poštovanja prema Sinu Božjemu, a Židovi su ga izbjegavali te su ga

u Talmudu i okrnjili pišući: Ješu. Kod njih je ponovno oživjelo staro ime Jozua.

Riječ Krist (grčki Hristos, hebrejski Mašiah, aramejski Mešiha, vulgarno-grčki Messias) označuje službu Spasitelja i odgovara hrvatskoj riječi: pomazanik. Kraljevi, svećenici i proroci zvali su se također ispočetka pomazanici (kristi) jer su se mazali uljem i tako predskazivali pravoga Mesiju.

Tumač 1 18-25 Isusovo rođenje. Iz tih se redaka vidi, kako je Isus bio "Josipov sin", premda je Isusova Majka začela po Duhu Svetomu. Po židovskom naime shvaćanju nije bilo pravne razlike između zaručnice i žene. Ipak su i Židovi vršili ženidbene formalnosti iza zaruka, otprilike godinu dana kasnije. Tom zgodom bi zaručnik svečano uveo zaručnicu u svoju kuću. Tako je i Josip doveo Mariju k sebi i time pravno postao otac njezinog djeteta. Zato je mogao izvršiti obred obrezanja i dati djetetu ime; to je bilo očinsko pravo.

Kad su se na Mariji pojavili znaci trudnoće, počeo se Josip baviti mišlju da je otpusti. Znao je, naime, da se ta činjenica ne može njemu pripisati, i bilo mu je jasno da je po srijedi neka neshvatljiva tajna. Josipova odluka bila je pravedna i blaga jer je dobro znao da Marijino dijete nije plod grijeha. Inače je židovski zakon i nevjeru zaručnice smatrao preljubom i kažnjavao smrću, lev 20 10 i t.d.

nije plod grijeha

Josip je mogao svoju zaručnicu otpustiti davši joj otpusno pismo i nije trebao navesti razlog rastave, cf deut 24 1. Međutim je anđeo Gospodnji javio Josipu u snu tajnu Marijina materinstva.

Osam stoljeća prije Krista navijestio je Izaija prorok kralju Ahabu čudesni znak: Mesija će se roditi od Djevice; ovo se proroštvo sada ispunilo. Sve do Mateja nigdje ne nalazimo da bi se pomenuto proroštvo tako shvaćalo, da će se naime Mesija roditi od Djevice. Suvremeni Židovi su to proroštvo tumačili o kralju Ezekiji, i uopće držali da će se Mesija iznenada pojaviti kao odrastao čovjek. Iz evanđelja, dakle, vidimo da je tek sada postao jasan smisao toga proroštva. Marija se naziva Djevica, parthenos, hebrejski alma. Dokazano je da ta riječ svagda znači djevicu, djevojku, a ne mladu udatu ženu.

Matejev izraz: Josip ne spozna Mariju dok nije rodila sina - ne znači da je Marija bračno živjela sa Josipom poslije Kristova rođenja, jer Matej samo ističe djevičansko rođenje Kristovo. To je semitski način izražavanja što ga nalazimo i u 2 sam 6 25, gdje se kaže da Mihol, kćerka Saulova, nije rodila nijedno dijete dok nije umrla. To znači: bila je nerotkinja do smrti.

Mudraci od istoka 2 1 - 12

1 Kad se Isus rodio u Betlehemu judejskom, u dane kralja Heroda, dođoše mudraci od istoka u Jeruzalem 2 govoreći: Gdje je kralj židovski što se rodio? Vidjeli smo, naime, njegovu zvijezdu na istoku i došli smo da mu se poklonimo.

3 Kad je to čuo kralj Herod, uplaši se i sav Jeruzalem s
njime 4 On skupi sve velike svećenike i narodne književnike i
stane ih ispitivati gdje bi se imao Krist roditi. 5 Oni mu od
govore: u Betlehemu judejskom, jer je prorok tako napisao: 6
i ti Betleheme, zemljo Judina, nipošto nisi najmanji među kne
ževskim gradovima Judinim; jer će iz tebe izaći knez koji će
vladati nad mojim narodom izraelskim.

7 Tada Herod tajno dozove (k sebi) mudrace i brižno ih i
spita glede vremena kad im se pojavila zvijezda. 8 Pošalje ih
zatim u Betlehem s riječima: Idite, točno ispitajte za dijete
pa kad ga nađete, javite mi da i ja pođem da mu se poklonim .
9 Oni saslušaše kralje i otidoše.

I gle, zvijezda koju su vidjeli na istoku, išla je pred
njima dok ne stade nad mjestom gdje bijaše dijete. 10 Kad vi-
dješe zvijezdu veoma se obradovaše. 11 Uđoše u kuću i nađoše
dijete s Marijom, njegovom majkom. Padoše ničice i pokloniše
mu se. Otvoriše svoje blago i obdariše ga zlatom, tamjanom i
smirnom.

(Međutim) 12 u snu primiše zapovijed da se ne vraćaju k
Herodu, i (tako) drugim putem otidoše u svoju zemlju.

Sveta obitelj bježi u Egipat 2 13 - 18

13 Kad su oni otišli, anđeo Gospodnji javi se u snu Jo-
sipu i reče mu: Ustani, uzmi dijete i njegovu majku pa bježi
u Egipat. Ondje budi dok ti ne kažem; Herod će, naime, traži-
ti dijete da ga pogubi. 14 I on ustade, uze noću dijete i maj
ku njegovu i otide u Egipat. 15 Ostade ondje do Herodove smr-
ti da se ispuni riječ koju Gospodin po proroku reče: iz Egip-
ta dozvah svoga Sina.

16 Kad je Herod vidio da su ga mudraci prevarili, vrlo se
rasrdi i pogubi svu mušku djecu koja su bila u Betlehemu i
njegovoj okolini, od dvije godine na niže prema vremenu koje
je doznao od mudraca. 17 Tada se ispuni riječ koju reče pro -
rok Jeremija: 18 glas u Rami čuo se, plač i mnogo jaukanje :
Rahela plače za svojim sinovima i ne će da se utješi jer ih
nema.

Sveta obitelj vraća se u Nazaret 2 19 - 23

19 Po Herodovoj smrti javi se Josipu u snu anđeo Gospod-
nji 20 i reče mu: ustani, uzmi dijete i njegovu majku i vrati
se u izraelsku zemlju, jer su umrli koji su tražili život dje
teta. 21 On ustade, uze dijete i njegovu majku i dođe u zemlju
izraelsku. 22 Ali kad je čuo da Arhelaj vlada u Judeji mjesto
svoga oca Heroda poboja se onamo otići; nego poučen u snu od
Boga otiđe u pokrajinu Galileju. 23 Tu se nastani u gradu ko-
ji se zove Nazaret da se ispuni što su kazali proroci: (Mesi-
ja)zvat će se Nazorejin.

Tumač 2 1 - 12 Mudraci od istoka. Ovaj Matejev izvještaj o mudracima nije u protuslovlju sa lk 2 22-39; jer ili su Josip i Marija doista nakon prikazanja otišli u Nazaret a potom se vratili u Betlehem prije dolaska mudraca, ili pak Luka spominje samo Nazaret zato jer ne misli govoriti o dolasku mudraca i o bijegu u Egipat. Crkvena liturgija slavi dolazak mudraca već trinaesti dan po Božiću.

Betlehem se naziva "Judinim gradom" jer je Judino pleme bilo nosilac izraelskog kraljevstva i mesijanske ideje. Postojao je i Betlehem Zabulonski, cf jozua 19 15.

Herod Veliki je osnivač herodovske dinastije i sin je Idumejca Antipatra. Godine 40. pr. Kr. postao je židovskim kraljem, a g. 37. osvojio je Jeruzalem.

Magi ili mudraci došli su po svoj prilici iz zemlje Parćana u Mezopotaniji, ili pak iz Perzije odnosno južne Arabije. Istok, naime, prema biblijskom shvaćanju može značiti i južne krajeve. Mudraci su se bavili uglavnom astrološkim i astronomskim istraživanjima i pripadali su svećeničkoj kasti. Te su kaste postojale i u Mediji i u Perziji. Mudraci su dakle bili slični Kaldejima, t.j.babilonskim učenjacima koji su se također bavili osobito astronomijom i astrologijom.

Čudesnu zvijezdu protumačio je Kepler pomoću trostruke konjunkcije Jupitra i Saturna iz g. 7 pr. Kr. Ta je konjunkcija morala izazvati misao, da se rodio odnosno začeo neki veliki kralj. Kako se ta konjunkcija zbiva samo svakih 25.000g. s pravom se zvijezdala nazvala "njegovom" t.j. Kristovom zvijezdom kako veli Matej. Sve ostalo što govori Matej o kretanju te zvijezde valja razumjeti tako da se on izražava secundum apparentiam rerum, t.j. govori onako kako se stvari prikazuju našim očima. Danas mnogi egzegete prihvaćaju ovo Keplerovo mišljenje. Ima, dakako, i drugih shvaćanja prema kojima bi zvijezda mudraca bila čudesna i izvanredna svjetlosna pojava ne odviše visoko nad zemljom, vidljiva možda samo mudracima i upravljena po anđelu i t.d.

Već u drugom vijeku kaže se da su "tri" mudraca došla k Isusu; a tek u devetom vijeku doznajemo definitivno njihova imena: Gašpar, Melkior i Baltazar. Nije isključeno da mudraci predstavljaju tri grupe naroda: semovce, hamovce i jafetovce. Mudraci se nazivaju i "kraljevi", možda u vezi sa izai 60 6 i psal 72 9.

Prorok Miheja 5 1 kaže: ti, Betleheme Efrato, premalen si, a da bi mogao pripadati okružnim gradovima... Te je riječi Matej slobodno prestilizirao, no misao je ostala ista.

Mudraci su, vjerojatno, našli Isusa u jednoj kući. Istočnjački je bio običaj darivati dijete. Tamjan i mirha (neka vrsta smole od balzamova drva i drugih sastojina) upotrebljavali su se mnogo u liturgiji a i za druge svrhe. Sveti oci i većina katoličkih tumača nalaze u darovima mudraca dublje simboličko značenje: zlato je darovano Isusu kao kralju, tamjan kao Bogu, a mirha kao Spasitelju koji umire za ljude.

Po uputi s neba mudraci se ne vraćaju Herodu nego drugim

ali ne zaobilaznim putem odlaze u svoju zemlju. Mudraci su prvenci pobožnih pogana i zato Crkva svečano slavi njihov blagdan (Epiphania Domini) 6. I.

Tumač 2 13-18 Sveta obitelj bježi u Egipat. Židovi i pogani su tvrdili da je Krist svoju čudesnu moć stekao u Egiptu gdje je navodno boravio kao radnik. Matej obara te klevete time što iznosi kako je Isus bio u Egiptu kao malo dijete i kao takav se vratio u Palestinu.

Sveta je obitelj otišla u Egipat jer su ondje postojale brojne židovske kolonije.

Prorok Ozeja kaže u 11 1 kako je Bog oslobodio narod izraelski iz egipatskog sužanjstva. Jer je povijest Izraela tip života Isusova, a izrael je "prvorođeni sin" Jahvea, ispunilo se to proroštvo savršeno tek u Sinu Božjemu.

Herod je naredio da se pobiju svi dječaci u betlehemskoj okolini od dvije godine na niže. Radi toga misle mnogi tumači da su mudraci opazili zvijezdu tek kod Isusova rođenja, a putovali su najmanje godinu dana. Dakako da je Herod mogao od - rediti pokolj djece bez obzira na Isusovu dob.

Matej navodi riječi proroka Jeremije kao ispunjenje toga događaja. Plač betlehemskih majki nalazi svoj tip u plaču Rahele, prababe plemena Efraimova i Benjaminova. Rahela plače u Rami koja leži dva sata sjeverno od Jeruzalema. Tu su se sabrali Židovi prije nego su bili odvedeni u asirsko sužanjstvo. U oba slučaja dakle, trpe nedužni, i njihove majke plaču zbog propasti svoje djece.

Tumač 2 19-23 Sveta obitelj vraća se u Nazaret. Herod je umro 4 g. prije sadašnje kršćanske ere i bio je također izjeden od crvi. Josip je pošao prema Betlehemu, jer je mislio da Mesija mora tu trajno boraviti. Josip je svakako imao svoj dom i u Nazaretu gdje se bavio svojim zanatom. Kad se Josip smjestio u Nazaretu, ispunila su se stara proroštva prema kojima se Mesija imao zvati Nazorejin. Nazaret po sebi ne bi mogao doći u obzir kao boravište Mesijino , ali su putevi Božje providnosti bili drukčiji. Matej ima vjerojatno pred očima sve one proročke izjave u kojima se spominje ponizni i siromašni Mesija. Kad se Isus rodio, bio je Nazaret pod vlašću Heroda Velikoga, a zatim je pripao njegovu sinu Herodu Antipi koji je postao tetrarh Galileje i Pereje. U južnim pokrajinama Palestine bile su česte bune zbog tiranske vlade Arhelaja. Galileja je, nasuprot, bila pošteđena od političkih smetnji. Južne pokrajine pretvorene su još prije javnog nastupa Kristova u prokuraturu i podvrgnute rimskoj provinciji Siriji.

P r i p r a v a z a I s u s o v o j a v n o d j e l o v a n j e

Propovijedanje Ivana Krstitelja 3 1 - 12

1 U one dane pojavi se Ivan Krstitelj propovijedajući u
judejskoj pustinji: 2 pokoru činite, jer se približilo nebes-
ko kraljevstvo. 3 Na njega je naime mislio prorok Izaija kad
je govorio: glas onoga što viče u pustinji: pripravite put Go
spodnji, poravnite njegove staze.

4 Ivan je imao haljinu od devine dlake i kožnat pojas o-
ko svojih bedara. Hrana mu bijaše skakavci i divlji med.

5 K njemu je dolazio sav Jeruzalem kao i sva Judeja i
jordanska okolina. 6 On ih je krstio u rijeci Joradnu, a oni
su (pritom) priznavali svoje grijehe.

7 Kad je Ivan vidio mnoge farizeje i saduceje gdje dola-
ze na krštenje, reče im: Legla zmijska, tko vam reče da bje -
žite od buduće srdžbe (Božje)? 8 Donosite rod dostojan poko -
re! 9 Ne varajte se s mišlju: imamo oca Abrahama; jer vam ka-
žem: Bog može od ovoga kamenja sebi podići Abrahamovu djecu .
10 Sjekira je već položena na korijen drveću. Svako drvo koje
ne rađa dobra roda, siječe se i u oganj se baca. 11 Ja vas kr
stim vodom za pokoru; ali onaj koji dolazi za mnom, jači je
od mene. Nisam dostojan ni da ponesem njegovu obuću. On će
vas krstiti Duhom Svetim i ognjem. 12 On ima vijaču u svojoj
ruci i očistit će svoje gumno i sabrat će svoju pšenicu u
žitnicu a pljevu će sažeći neugasivim ognjem.

Isusovo krštenje 3 13 - 17

13 Tada dođe Isus iz Galileje na Jordan k Ivanu da ga o-
vaj krsti. 14 Ivan mu je branio govoreći: Ja treba da budem
od tebe kršten a ti dolaziš k meni? 15 Odgovori mu Isus: Pus-
ti sada jer nam tako dolikuje da ispunimo svu pravdu (Božju).
Tada ga pusti.

16 Kad se Isus krstio, odmah izađe iz vode. I gle, otvo-
riše mu se nebesa i on vidje Božjega Duha gdje silazi kao go-
lub i dolazi na njega. 17 A glas s neba progovori: Ovo je Sin
moj ljubljeni koji je po mojoj volji.

Tumač 3 1 - 12 Propovijedanje Ivana Krstitelja. Na prekretnici staroga i novoga zavjeta stoji Ivan Krstitelj kao preteča Mesijin. Otkako se Isus nastanio u Naza - retu, nije se objavljivao kao Mesija. Zgoda u lk 2 41 i t.d. bila je samo iznimka.

Judejska pustinja je sav kraj od judejskog gorja pa do jordanskog područja. Ivan odlazi u pustinju poput Mojsije i Ilije. Narod je smatrao Ivana prorokom, premda Ivan nije činio čudesa; i Krist ga slavi kao proroka. Luka kaže da je Ivan u pustinji primio zapovijed da nastupi kao propovjednik pokore.

Ivan je naviještao blizinu kraljevstva Božjega. Već od makabejskih vremena su pravedni Židovi željno očekivali Mesiju. I prorok Daniel gleda u viđenjima dolazak kraljevstva Božjega .

U r 3 povezuje Matej djelatnost Ivanovu sa Izai 40 3. Tu prorok slikovito kaže narodu u sužanjstvu da se između Babilona i Palestine nalazi "pustinja", t.j. dolasku Mesije stoje na putu vjersko-ćudoredne smetnje. Dužnost je preteče Mesijina da Bogu pripravi put kroz pustinju, t.j. da odstrani te moralne zapreke. Već svojim nastupom i načinom života pokazao se Ivan kao preteča Mesije. Poput Ilije nosi on odijelo od devine dlake; hrani se skakavcima kao što još i danas čini osobito siromašniji svijet u istočnoj Jordaniji, Arabiji i Etiopiji. Hranio se i divljim medom što se dobiva od divljih pčela. Ivan je svoju riječ potkrepljivao ne samo svojim životom nego i krštenjem pokore. Ovo je krštenje služilo kao priznanje pokorničkog raspoloženja i poticalo primaoca na pokornički život. Ronjenje u vodu je simbol duhovnog čišćenja putem pokore. To je krštenje bilo slično židovskim levitskim pranjima i samo po sebi (ex opere operato) nije opraštalo grijehe kao na primjer sakramenat krštenja u NZ. Ipak su se ljudi u SZ mogli opravdati pred Bogom pokorničkim životom i nadom u budućega Spasitelja (ex opere operantis).

Ivan naziva farizeje i saduceje "zmijskim porodom" jer su mnogi zbog svoje lukavosti i hinjene svetosti bili slični "staroj zmiji" koja je prevarila prve ljude u raju zemaljskom.

Ivan kaže, nadalje, da će Mesija krstiti ljude Duhom Svetim i ognjem. Iz konteksta se vidi da je "oganj" po svoj prilici slikoviti prikaz strogosti suda Božjega. Neki tumači pomišljaju ovdje na silazak Duha Svetoga u slici ognjenih jezika na Duhove.

Na istoku se čisti pšenica tako da se vijačom baca prema vjetru koji odnosi pljevu dok zrnje pada na gumno. Neugasivi oganj je pakao.

Ivan ne upotrebljava riječ "Mesija" zbog krivo shvaćenog mesijanizma u narodu. Židovi su naime očekivali nacionalno - političkog Mesiju, a ne Spasitelja njihovih duša. Tako je bar bilo većinom.

Strogi Božji sud se doskora ostvario: Rimljani su g. 70. razorili Jeruzalem i Bog je odbacio svoj narod.

Tumač
3 13-17

Isusovo krštenje. Sa krštenjem na Jordanu bio je Isus uveden u svoju mesijansku službu. Kad je Isus došao k Ivanu, on ga je po Božjem nadahnuću prepoznao kao Mesiju, a možda ga je i otprije poznavao. Kad je pak poslije krštenja primio od Boga i posebnu uputu s neba da je Isus Mesija i Sin Božji, postao je u tome posve siguran.

Isus kaže Ivanu da je volja Božja da se on krsti, a Ivan da izvrši taj obred. Nakon krštenja Isus je odmah izašao iz vode jer je bio bez grijeha, nije dakle trebao priznavati grijehe. Nebesa su se jamačno na neki način vidljivo otvorila da se očituje dolazak goluba upravo s neba. Taj dolazak vidio je sigurno osim Krista i Ivan. U lk 3 22 čitamo da je Duh Sveti

sišao u "tjelesnom obliku" kao golub. Golub je u shvaćanju starih bio simbol čistoće i blagosti. Sveti oci gledaju u Nojinom golubu tip goluba kod krštenja Isusova. Silazak goluba na Krista bila je samo vanjska manifestacija one punine Duha Svetoga koju je Krist primio već kod utjelovljenja.

"Glas s neba" naslanja se na psal 2 7 gdje se Božji pomazanik spominje kao Sin kojega rađa Otac iz svoga bivstva. Da kako da židovska teologija nije tako shvaćala taj redak, ali ga u tom smislu shvaćaju pisci novozavjetne biblije kao i čitava pracrkva. Neki egzegete misle da je i prisutni narod čuo riječi s neba.

Sveti oci kažu da se Isus krstio, jer je htio preko svoga poniženja započeti javnu službu; osim toga, Krist se kod krštenja očitovao kao Mesija i Sin Božji, i kao takva upoznao ga je tom zgodom Ivan Krstitelj. Krist se, dakle, kao čovjek podvrgao zakonu tadašnjega vremena, no time je ujedno posvetio vodu kao materiju novozavjetnog sakramenta krštenja.

Isusovo kušanje 4 1 - 11

1 Tada Duh (Sveti) odvede Isusa u pustinju da ga đavao kuša. 2 Postio je četrdeset dana i četrdeset noći i napokon ogladnje.

3 Tada pristupi k njemu kušač i reče mu: Ako si Sin Božji, reci da ovo kamenje postanu hljebovi. 4 Odgovori Isus: Pisano je: ne živi čovjek samo o kruhu nego o svakoj riječi što izlazi iz Božjih usta.

5 Sada ga đavao uze sa sobom u sveti grad, postavi ga na vrh hrama 6 i reče mu: ako si Sin Božji, baci se dolje jer je pisano: svojim anđelima zapovjedit će za tebe, i na rukama će te nositi da gdjegod ne zapneš za kamen svojom nogom. 7 Reče mu Isus: Ali je pisano i (to): ne kušaj Gospodina Boga svoga!

8 Opet ga uze đavao sa sobom na goru vrlo visoku, pokaza mu sva kraljevstva svijeta i njihovu slavu pa mu reče: 9 Sve ovo dat ću tebi ako padneš ničice te mi se pokloniš. 10 Reče mu Isus: Odlazi od mene sotono jer je pisano: Gospodinu se Bogu svome klanjaj i njemu jedinome služi.

11 Tada ga ostavi đavao i gle anđeli pristupiše i služili su mu.

Isusovo j a v n o d j e l o v a n j e u G a l i l e j i

Isus propovijeda u Kafarnaumu 4 12 - 17

12 Kad je Isus čuo da je Ivan zatvoren, otide u Galileju 13 Ostavi Nazaret i nastani se u primorskom Kafarnaumu, u području Zabulonovu i Neftalijevu 14 da se ispuni što je rekao prorok Izaija: 15 Zemlja Zabulonova i zemlja Neftalijeva koja je kraj mora, s onu stranu Jordana, poganska Galileja, 16 naime, narod što sjedi u tami vidje veliku svjetlost, i onima

što sjede u zemlji smrtne sjene zasja svjetlost.

17 Otada je Isus počeo propovijedati i govoriti: Pokoru činite jer se približilo kraljevstvo nebesko!

Isusovi prvi učenici 4 18 - 25

18 Kad je Isus išao pokraj Galilejskog jezera,vidje dva brata, Simona prozvanoga Petra i njegova brata Andriju gdje bacaju mreže u more jer su bili ribari. 19 Reče im: Pođite za mnom i učinit ću vas ribarima ljudi. 20 Oni odmah ostaviše mreže i pođoše za njim.

21 Odatle pođe Isus dalje i opazi druga dva brata, Jakoba Zebedejeva i njegova brata Ivana, u lađi sa njihovim ocem Zebedejem. Popravljali su mreže. Isus ih pozove 22 i oni odmah ostaviše lađu i svoga oca i pođoše za njim.

23 Tako je Isus prolazio po svoj Galileji, učio u njihovim zbornicama, propovijedao evanđelje o kraljevstvu (Božjem) i liječio svaku bolest i svaku nemoć u narodu. 24 Glas o njemu raširio se po svoj Siriji. Dovedoše mu razne bolesnike koji su trpjeli od svakakvih bolesti i muka kao i opsjednute , mjesečnjake i uzete. On ih izliječi. 25 Za njim pođe silan narod iz Galileje, Dekapolisa, Jeruzalema, Judeje i Pereje preko Jordana.

Tumač 4 1 - 11

Isusovo kušanje. Stara predaja, koja siže sve do u doba križarskih ratova, kaže da je Krist postio na brdu Duka što leži sjeverozapadno od Jerihona, a visoko je oko 500 m. Sada se to brdo zove Karantal (Kvarantanija). Tu se Isus uzdržavao od svake hrane kroz 40 dana. Slično čitamo u životu Mojsija i Ilije, cf eks 34 28, 3 kralj 19 8. Sv. Jeronim kaže da je Krist dopustio u sebi osjećaj glada da pruži đavlu priliku za napast. Đavao se, vjerojatno, pojavio u ljudskoj spodobi.

Mnogi egzegeta drže da je đavao sumnjao u Krista kao Sina Božjega kad je vidio kako gladuje. Drugi opet misle da je slutio njegovo dostojanstvo, i nastojao da ga potakne na tvorenje čudesa. Prva je napast imala navesti Isusa da se ne uzda u Boga, i da zlorabi moć tvoriti čudesa. U drugoj napasti đavao citira psal 90, ali ne daje pravi smisao teksta i hoće da Isusa nagovori na kušanje Boga. Gospodin odbija đavolsku napast riječima iz deut 6 16, koje se navode prema LXX. U trećoj napasti đavao u jednom trenutku, kao u nekoj panorami, prikazuje Isusu čast i slavu zemaljskih kraljevstava i hoće da od Krista načini antikrista, koji bi mjesto kraljevstva Božjega imao utvrditi kraljevstvo sotone. Isus odbija tu napast slobodnim citatom iz deut 6 13. Ne zna se na koje je brdo đavao odnio Isusa.

U lk 4 5-12 vidimo drukčiji redoslijed đavolskih napasti koji većma odgovara svrsi Lukina evanđelja, ali se uzima da je Matejev redoslijed izvoran.

Nakon kušanja anđeli su posluživali Krista pružanjem hrane i drugim djelima službe.

Kušanje Isusovo je u neku ruku subjektivna priprava Mesije za njegovu službu.

Krist je mogao biti napastovan samo vanjskom sugestijom, jer je njegova čovječja volja bila u savršenom skladu s voljom Božjom. U kušanju Krist se pokazao kao "drugi Adam", jer je svladao sotonu, i nama dao primjer kako i mi treba da svladamo napasti. Krist je svladao đavla ne samo u kušanju nego ga je i definitivno pobijedio svojom smrti na križu. Veoma se različno tumači samo konkretno zbivanje kušanja. Nema sumnje da je najbolje tradicionalno - doslovno shvaćanje teksta, t.j. Krist je stvarno, vanjskim načinom bio kušan od đavla. Time dakako nije rečeno da se čitav događaj zbivao na vidljiv način i kao vezan na prostor i vrijeme. Nešto slična vidimo i u Kristovu uskrsnuću: Krist je stvarno uskrsnuo i ustao iz groba, ali njegovo preobraženo tijelo nije više vezano na prostor, vrijeme ili vidljivost. I zato Krist dolazi kroz zatvorena vrata, nestaje pred učenicima i t.d. Njegovo ulaženje u prostorno - vremenske oblike biva slobodno: zato biva - kad hoće - vidljiv učenicima, jede pred njima i t.d. Sve ovo nam jasno dokazuju sami evanđeoski izvještaji. Analogno treba shvatiti Kristovo preobraženje na gori Taboru, Kristovo uzašašće i drugo.

Tumač
4 12-17

Isus propovijeda u Kafarnaumu. Sva tri evanđelista nadovezuju na kušanje početak javne djelatnosti Kristove. Ispuštaju dakle sve ono, što nam pripovijeda Ivan u svom evanđelju od 1 19-4 12. Od časa Kristova kušanja pa do Ivanova utamničenja prošlo je otprilike tričetvrt godine. Nakon kraćeg boravka u Nazaretu nastanio se Isus trajno u Kafarnaumu, odakle je razvio veliku djelatnost po čitavoj Galileji. Kafarnaum je bio u ono doba trgovački gradić sa vlastitom carinarnicom i vojničkom posadom. Nalazio se vjerojatno na razvalinama Tell Hum, nedaleko ušća Jordana u Genezaretsko jezero. Tu su nedavno pronađeni i ostaci Sinagoge u kojoj je Krist naučavao.

Poganska Galileja vjerojatno je graničila sa Fenicijom i Sirijom i bila mnogo nastavana od pogana. Isus je javno naučavao u zemlji Zabulona i Neftalima i to napose u njihovim primorskim dijelovima, te u Pereji i sjevernoj Galileji.

Narod je "sjedio u tami neznanja i nećudoređa", cf iv 1 5. Njegovo svjetlo bila su mesijanska dobra i Mesija kao Spasitelj. Isus je počeo propovijedati jednako kao i Ivan, i također ne kaže za sebe da je Mesija. Samo pokorom ulazi se u mesijansko kraljevstvo. To vrijedi jednako za Židove kao i za pogane. Tada će ljudi biti sposobni da shvate Isusa kao Spasitelja. Isus je dakle postepeno objavljivao sama sebe, a svojim propovijedanjem potvrdio je istinitost Ivanova propovijedanja.

Tumač 4 18-25

Isusovi prvi učenici. Prvi Isusovi učenici bili su braća Simon Petar i Andrija te dva brata Jakov i Ivan. Pozvani su bili odmah na početku Kristove javne djelatnosti u Galileji. Sa slikovitim izrazom "ribari ljudski" prikazuje Isus svojim učenicima bistvo apostolata. I Marko pripovijeda o pozivu učenika, a Luka u 5 1-11 popunjuje njihov izvještaj. Redoslijed samih događaja nije posve siguran. Nema protuslovlja između ovog izvještaja kod sinoptika i onoga u iv 1 33 sl. jer su to dva različna događaja.

R 23-25 su kao neki uvod za 5 1-9 34. Matej, naime, prikazuje Isusa općenito kao učitelja i čudotvorca u Galileji, a zatim iznosi neke pojedinosti.

U židovskim sinagogama vršile su se javne molitve te čitalo i tumačilo Sv. Pismo.

Sirija je bila rimska provincija, već od g. 64 pr. Kr.

Opsjednuti od đavla bili su većinom i fizički bolesni ljudi. Opsjednutost nije bila samo virtualna djelatnost đavla koja bi se očitovala osobito na živčanom sustavu čovjeka, nego je to ujedno bilo habitualno stanovanje đavla u čovječjem tijelu kao i u nižim duševnim moćima čovjeka.

Mjesečari ili mjesečnjaci bili su ljudi sa bolesnim živčanim sustavom, koji su ujedno bili podvrgnuti snažnom uplivu mjesečevih mijena. Mnogi egzegete misle da su ti ljudi ujedno imali epilepsiju (padavicu).

Dekapolis, desetogradsko područje, bio je savez od deset gradova na sjeveroistoku Galileje sa ponajviše poganskim stanovništvom. Glavni grad bio je Skitopolis na zapadnoj strani Jordana. Dekapolis je imao vlastito sudstvo i financije i stajao je pod neposrednim rimskim gospodstvom.

Isusov govor na gori 5 1 - 2

1 Kad je Isus vidio mnoštvo naroda, uzađe na goru. Kad sjede pristupiše k njemu njegovi učenici. 2 On otvori svoja usta i počne ih učiti.

Osam blaženstva 5 3 - 12

3 Blaženi siromašni duhom jer je njihovo kraljevstvo nebesko. 4 Blaženi koji se žaloste jer će se utješiti. 5 Blaženi krotki jer će baštiniti zemlju. 6 Blaženi (oni) koji gladuju i žeđaju pravde jer će se nasititi. 7 Blaženi milosrdni jer će milosrđe postići. 8 Blaženi (oni) koji su čista srca jer će Boga gledati. 9 Blaženi mirotvorci jer će se sinovi Božji nazvati. 10 Blaženi koji su progonjeni pravde radi jer je njihovo kraljevstvo nebesko.

11 Blago vama kad vas budu grdili i progonili i sve zlo govorili na vas lažući mene radi. 12 Veselite se i radujte se jer je plaća vaša velika na nebesima; tako su progonili i proroke koji su bili prije vas.

Zvanje apostola 5 13 - 16

13 Vi ste sol zemlje. Akoli sol obljutavi, čim će se so-
liti? Ne valja više ni za što nego da se baci napolje i ljudi
je pogaze.

14 Vi ste svjetlost svijeta. Ne može se sakriti grad što
stoji na gori, 15 niti se pali svijeća i stavlja pod posudu
nego na svijećnjak da svijetli svima koji su u kući. 16 Tako
nek svijetli svjetlost vaša pred ljudima da vide vaša dobra
djela i slave Oca vašega koji je na nebesima.

Krist prema starome zavjetu 5 17 - 20

17 Ne mislite da sam došao da ukinem zakon (Mojsijev) i-
li proroke; nisam došao da ih ukinem nego da ih ispunim. 18
Zaista vam kažem: dok stoji nebo i zemlja, ne će nestati ni -
jedne jote ili točke iz zakona, dok se sve ne ispuni.

19 Tko dakle ukine jednu od ovih najmanjih zapovijedi i
nauči (tako) ljude, najmanji će se zvati u kraljevstvu nebes-
kom. A tko izvrši i nauči tako ljude, zvat će se velik u kra-
ljevstvu nebeskom. 20 Kažem vam: ako vaša pravednost ne bude
veća negoli književnika i farizeja, ne ćete unići u kraljev -
stvo nebesko.

O petoj zapovijedi Božjoj 5 21 - 26

21 Čuli ste da je kazano starima: ne ubij, a tko ubije ,
bit će kriv sudu. 22 A ja vam kažem: svaki koji se srdi na
svoga brata, bit će kriv sudu. Tko reče svome bratu raka, bit
će kriv velikom vijeću. Tko reče budalo, zaslužio je ognjeni
pakao.

23 Ako dakle preneseš svoj dar na oltar i ondje se sje-
tiš da tvoj brat ima nešto protiv tebe 24 ostavi ondje svoj
dar pred oltarom i idi te se prije pomiri sa svojim bratom;on
da dođ i prinesi svoj dar.

25 Miri se sa svojim protivnikom brzo dok si s njime još
na putu, da te protivnik ne preda sucu, a sudac sudskom slugi
i da te ne bace u tamnicu. 26 Zaista ti kažem: nećeš izaći
odanle dok ne platiš posljednje pare.

O šestoj zapovijedi Božjoj 5 27 - 30

27 Čuli ste da je kazano starima: ne čini preljube. 28
A ja vam kažem: svaki koji s požudom gleda na ženu, već je u
srcu svojemu učinio s njome preljubu.

29 Ako te tvoje desno ko sablažnjava, iskopaj ga i baci
od sebe, jer ti je bolje da propadne jedan od tvojih udova ne
go da se čitavo tijelo baci u pakao. 30 Ako te tvoja desna ru
ka sablažnjava, odsijeci je i baci od sebe, jer ti je bolje
da nestane jedan od tvojih udova nego da čitavo tijelo ode u
pakao.

O bračnoj rastavi 5 31 - 32

31 Rečeno je starima: tko otpušta svoju ženu, neka joj dade otpusno pismo. 32 A ja vam kažem: tko god otpušta svoju ženu, osim zbog preljuba, navodi je da čini preljub; i tko se oženi sa otpuštenom, čini preljub.

O zakletvi 5 33 - 37

33 Opet ste čuli da je kazano starima: ne kuni se krivo i izvrši što si se Gospodinu zakleo. 34 A ja vam kažem: ne kunite se nikako; ni nebom jer je prijestolje Božje; 35 ni zemljom jer je podnožje njegovim nogama; ni Jeruzalemom jer je grad velikoga kralja.

36 Ne kuni se ni svojom glavom jer ne možeš ni jednu vlas učiniti bijelom ili crnom. 37 Vaša riječ neka bude: da, da, ne, ne! Što je više od toga, od zla je.

Ne osvećujmo se 5 38 - 42

38 Čuli ste da je starima bilo rečeno: oko za oko i zub za zub. 39 A ja vam kažem: ne opirite se zlu. Nego ako te tko udari po tvom desnom obrazu, pruži mu i lijevi. 40 I tko hoće da se s tobom pravda i da uzme tvoju košulju, pusti mu i kabanicu. 41 I ako te tko natjera da ideš s njime jednu milju, idi s njime i druge dvije. 42 Tko te moli, daj mu, i tko hoće da mu uzajmiš, ne odbij ga.

O ljubavi prema neprijatelju 5 43 - 48

43 Čuli ste da je starima bilo kazano: ljubi bližnjega svoga i mrzi na svoga neprijatelja. 44 A ja vam kažem: ljubite svoje neprijatelje, dobro činite onima koji na vas mrze i molite se za one, koji vas progone i kleveću, 45 da budete sinovi svoga nebeskoga Oca, koji čini da njegovo sunce izlazi nad dobrima i zlima i daje kišu pravednima i nepravednima.

46 Jer ako ljubite samo one koji vas ljube, kakvu ćete plaću primiti? Zar to ne čine i carinici? 47 I ako pozdravljate samo svoje prijatelje, što osobito činite? Zar ne čine to i neznabošci?

48 Budite dakle savršeni kao što je savršen vaš nebeski Otac.

Tumač 5 1 - 2 Isusov govor na gori. Matej je napisao svoje evanđelje sa svrhom da pokaže, kako je Isus obećani Mesija o kojem su proroci unaprijed navijestili da će biti veliki učitelj i čudotvorac. Isusa kao učitelja prikazuje on u gl 5-7, u tzv. "govoru na gori" (oratio montana). Nekoć je Mojsije na gori Sinaju primio od Boga dvije zakonske ploče, a sada Krist kao zakonodavac NZ iznosi temeljne zasade evanđelja kojima će usavršiti i nadopuniti SZ; zato se govor na gori smatra jezgrom Kristove moralne nauke. I Luka

u 6 20 - 49 iznosi govor na gori, koji je za više od 70 redaka kraći od Matejeva. Ipak su oba govora istovetna jer jednako započinju i jednako svršavaju. Samo je Luka izostavio gotovo sva ona mjesta gdje se Isus poziva na Mojsijev zakon. Matej nam svakako pruža osnovne elemente stvarnog Kristovog govora, koji je dakako bio izgovoren mnogo opširnije, ali su osnovne misli, zapravo sentence za pamćenje, vjerno reproducirane, tako da je Matejev izvještaj zaista prava Kristova riječ. Taj govor na gori je božanski uzvišen i ujedno posve jednostavan. Krist nastupa kao vrhovni zakonodavac i Spasitelj svijeta. Zato često puta započinje: čuli ste da je rečeno starima, a ja vam kažem i t.d. Govor na gori prikazuje nam moralnu stranu mesijanskog kraljevstva; tu vidimo koje su dužnosti kršćana kao članova kraljevstva Božjega; pobijaju se krivi pojmovi koji su o moralnom redu postojali kako u narodu tako i kod farizeja.

Govor na gori može se podijeliti na više odlomaka: u 5 1-2 nalazi se uvod; u 5 3-12 su makarizmi poznati pod imenom "osam blaženstva"; u 5 13-16 nalaze se pouke učenicima kako da vrše svoje dužnosti; u 5 17-48 govori se o snošaju između SZ i NZ; u 6 1-7 12 iznose se sredstva kojima se opravdavamo pred Bogom; u 7 13-27 nalaze se neke opomene i zaključak. Dakako da postoje i druge diobe toga govora.

Tumač 5 3 - 12

Osam blaženstva. U 5 3-12 nalazimo osam blaženstava ili makarizme. To su osnovni zakoni kršćanskog morala. Iz njih vidimo da je kršćanska pravda sva u poniznosti, strpljivosti i milosrđu. Makarizmi su ujedno upereni protiv farizejskih predrasuda o mesijanskom kraljevstvu. Kao što je govor na gori jezgra svekolike Isusove nauke, tako su blaženstva jezgra čitavog govora na gori. Sav, naime, ostali Kristov govor je većinom objašnjavanje i primjerno tumačenje onoga što je makarizmima izrečeno u načelu. Većina tumača govori u "osam blaženstva", jer ono što je rečeno u r 10 primjenjuje se u r 11 na apostole i druge vjerovjesnike.

Mnoštvo naroda došlo je iz Galileje, Judeje i Transjordanije da čuje Isusa. Iz mt 4 23-25 vidimo da je Isus prije ovoga govora mnogo putovao po Galileji, učio po sinagogama i činio mnoga čudesa.

Isus se popeo na neko dobro poznato brdo u blizini Kafarnauma. Predaja kaže da je to bilo brdo Kurun-Hatim.

Siromašni duhom su oni koji osjećaju svoju nemoć u svakom pogledu; takvi su većinom ponizni i sve od Boga očekuju. Na taj način postaju spremni i sposobni da stupe u "nebesko kraljevstvo". Ovaj potonji izraz znači puninu mesijanskih dobara, dakle svega što nam je Isus donio i zaslužio.

"Krotki" su oni koji bez ogorčenja ili želje za osvetom podnose uvrede i nepravde. Ovakvi će "posjedovati zemlju", t. j. postat će članovi mesijanskog kraljevstva i bit će dionici Božjih obećanja.

"Oni koji se žaloste" zbog vlastitih i tuđih grijeha te

zbog raznih napasti i nevolja u svijetu, radi kojih ljudi krše volju Božju, takvi će se utješiti mesijanskom utjehom koja na ovom svijetu znači oproštenje grijeha i milost Božju, a na drugom svijetu vječno blaženstvo, cf izaj 61 2.

"Gladuju i žeđaju pravde" oni koji svim srcem žele da u svemu izvrše volju Božju. Takvi će se "nasititi" pravim mirom i srećom već ovdje na zemlji po mirnoj savjesti, a nakon smrti čeka ih vječna radost, cf psal 41 2, 62 2 apk 19 7.

Milosrdni su oni koji žale nevoljnika i nastoje mu pomoći po Božjem primjeru. Takvi će biti od Boga pomilovani, t.j. postići će mesijansko spasenje, osobito na sudnjem danu u punoj mjeri.

"Čista srca"su oni koji su čisti od svakoga grijeha, napose pak od grijeha nečistoće. Takvi će Boga vidjeti u blaženom i vječnom gledanju na nebu, ali već ovdje na zemlji lakše će shvaćati Božje tajne cf apk 7 13.

"Mirotvorci" su oni koji izbjegavaju sve što muti mir među ljudima, i koji nastoje da narušeni mir uspostave. Takvi će se nazvati "sinovi Božji", t.j. Bog će ih posiniti i kao takvi imat će pravo na nebo.

U r 10-11 Krist poučava apostole o uzvišenosti njihova zvanja i proriče im progone. Pritom se poziva na proroke SZ koji su također trpjeli. Što je Krist rekao u r 10 općenito, to sada primjenjuje na apostole, jer će oni i u patnjama morati prednjačiti vjernicima. Apostoli ne će zaslužiti tih patnja, i ljudi će lagati protiv njih. Oni će trpjeti radi Krista. Proroci SZ primili su od Boga plaću za svoje patnje. Ista nagrada čeka i apostole koji nastavljaju djelo proroka.

Tumač 5 13-16 — Zvanje apostola. Progoni ne smiju odvratiti apostole od njihove službe, jer oni treba da budu "sol zemlje i svjetlo svijeta". Sol uništava sebe a čuva jelo; tako i apostoli žrtvuju sebe da spasu svijet. Kad bi se apostoli iznevjerili svojoj zadaći, bilo bi to nepopravljivo zlo. Što je svjetlo za fizički život, to su apostoli za duhovni život. Njihova je djelatnost svima očita i vidljiva, kao što je vidljiv grad na gori. Apostoli su "svjetlo svijeta" po propovijedanju evanđelja. I kao što se pali svijeća i stavlja na svijećnjak da svijetli svima u kući, tako i apostoli svojim životom i radom treba da budu "svjetlo"za sve ljude.

Tumač 5 17-20 — Krist prema starom zavjetu. U dušama slušalaca Kristovih mogla se roditi misao da Krist navije – šta neki novi zakon i dokica stari. Međutim, Krist jasno kaže da nije došao dokinuti Mojsijev zakon nego ga "ispuniti". T.j. Krist je usavršio moralni zakon SZ, jer je podigao na više moralni stepen deset zapovijedi Božjih; osim toga je ceremonijalne propise kao simbole zamijenio stvarnošću, na pr. mjesto obrezanja ustanovio je sakramenat krštenja i t. d. Napokon nam je svojom smrti zaslužio obilje milosti da možemo lako vršiti njegove zapovijedi. Krist je "ispunio" i pro-

roke, jer se na njemu sve ispunilo što su proroci prorekli o Spasitelju.

U r 18 ne tvrdi Isus da će nestati neba i zemlje, jer iz drugih mjesta Sv. Pisma vidimo da će se svijet preobraziti, cf 2 petr 3 13 i t.d. Smisao je r 18 ovaj: ispunit će se svaki i najmanji propis SZ; dakle SZ ne će propasti, nego će u novom, savršenom obliku postojati zauvijek.

R 19 predstavlja zaključak iz r 17-18. Ako SZ ima postojati zauvije, tada nitko ne smije prezirati ni najmanji njegov propis jer svaki bez razlike služi nama za pouku, cf 1 kor 9 9. Ne kaže Krist da će onaj koji prekrši malu zapovijed SZ biti isključen iz Crkve; jer misli na one koji griješe iz neznanja ili slabosti. Ipak, tko krši i manje vjerske propise smanjuje svoju vrijednost pred Bogom, cf 1 kor 3 11.

Iz r 20 vidimo da je vršenje Božjega zakona osnov pravde i opravdanja, ali čovjek treba da se drži "duha" zakona, a ne da vrši propise samo iz ljudskih obzira.

Sada Krist prikazuje na primjerima kako želi "nadopuniti" starozavjetni zakon, i ujedno pokazuje kada i na koji način će naša pravda biti veća od farizejske.

Tumač 5 21-26 — O petoj zapovijedi Božjoj. Ovdje Krist kaže narodu ovu misao: čuli ste prigodom pouke u sinagogama da je Mojsijev propis: ne ubij, cf eks 20 13. Tko ubije, bit će kriv sudu, i to mjesnom sudu koji je postojao u nekim gradovima Palestine i mogao krivca osuditi na smrt, cf deut 16 18. Međutim, Isus usavršujući Mojsijev zakon zabranjuje i same izvore zlih čina, ovdje konkretno srdžbu. Zabranjuje svaku nepravednu srdžbu kao i sve uvredljive riječi. "Brat" je svaki član Božjega kraljevstva. "Raka" je u ono doba bila česta psovka, kojom se bližnjemu spočitavalo neznanje ("prazna glava"). Riječ "budala" odgovara većma našoj riječi "pokvarenjak". Veliko vijeće ili sinedrij bilo je vrhovno židovsko sudište koje je sudilo o težim slučajevima i izricalo smrtnu kaznu. U r 22 Isus ne određuje kaznu za pojedine grijehe već samo na konkretnim primjerima slikovito ističe da je pred Bogom kažnjivo ne samo ubistvo nego i srdžba, i da je provala srdžbe većma kažnjiva od srdžbe skrivene u srcu.

Iz r 25 vidimo da je po židovskom zakonu tužitelj pristupao sudu zajedno s tuženim, deut 21 18-19. Sudbeni podvornik vodio bi osuđenoga u zatvor.

Tumač 5 27-30 — O šestoj zapovijedi Božjoj. I ovdje Isus upućuje ljude u duh zakona jer je slovo SZ zabranjivalo u prvom redu vanjske čine, dok se u NZ ističe važnost čovječje nutrine.

Ovdje Krist kaže: oženjen čovjek ne smije da s požudom gleda tuđu ženu. Misao r 29-30 je ova: kao što smo pripravni za dobro tijela žrtvovati po koje udo, tako treba da za spas duše žrtvujemo i najmilije stvari ako nas navode na grijeh. Dakako da se Kristove riječi ne smiju shvatiti doslovno jer je sjedište požude u srcu, i požuda se kao takva ne uništava

"kopanjem oka" ili "odsijecanjem ruke".

Tumač 5 31-32 O bračnoj rastavi. U det 24 1 dopušta se mužu da otpusti svoju ženu, ako nađe na njoj kakvu "ružnu stvar". Krist kaže: muž smije otpustiti ženu samo u slučaju preljuba (parektos logu porneias), ali ženidbeni vez time nije prestao, jer tko uzme puštenicu za ženu, čini preljub. Vidi i mt 19 1-12 mk 10 11, lk 18 18, 1 kor 7 8, rim 7. Ženidba je dakle nerazrješiva i u slučaju preljuba jedne ženidbene stranke. Mnogi noviji tumači shvaćaju grč. riječ porneia (r 32) u smislu nevaljanog braka (konkubinata) ili uopće nedozvoljenog odnosa; ili prevode r 32: ni preljub nije dovoljan razlog (za "otpuštanje" žene t.j. za razvrgnuće braka).

Tumač 5 33-37 O zakletvi. Prvi dio r 33 izveden je iz lev 19 12. Drugi dio nalazi se u num 30 3. Krist usavršujući Mojsijev zakon zabranjuje ne samo krivu nego i svaku nepotrebnu prisegu, a zatim neke vrsti prisege napose. Za ove potonje prisege Židovi su mislili da ih ne vežu jer se u njima izrično ne spominje Božje ime. Krist uči da su i to prave prisege jer se i tu poziva Boga za svjedoka, bar stvarno ako i ne samim imenom. Tko se dakle kune Jeruzalemom, kune se Bogom i t.d. R 37 znači: među članovima Božjega kraljevstva trebala bi da vlada tolika istinoljubivost da bi prisizanje bilo suvišno; ipak prisega po sebi nije zlo, ali jer je po grijehu nastalo među ljudima nepovjerenje - a to je dakako zlo! - često je čovjek prisiljen da iskaže istinu pod prisegom.

Tumač 5 38-42 Ne osvećujmo se. Ovdje Gospodin ne ukida pravni red ni kazneno pravo nego osuđuje osvetu. Što je u 5 9-10 rečeno općenito, objašnjava se sada pojedinačnim primjerima. Dosada je bilo govora o našem odnosu prema Bogu a sada se raspravlja o našem odnosu prema ljudima.

U r 38 citira se eks 21 24. Svrha je toga propisa bila da se spriječi zločin pomoću straha pred zadovoljštinom Ovo je načelo vrijedilo za javni sud, ali ne za pojedinca. Isus je došao da usavrši zakon, pa umjesto starozavjetnog pravnog propisa postavlja zakon ljubavi i blagosti: treba se odreći svake zadovoljštine i pretrpjeti nepravdu kada to traži ljubav prema bližnjemu, Božja slava i duhovno dobro vlastite duše. Udarac po obrazu znači ovdje svaku vrstu nepravde. Riječi "pruži mu i drugi obraz" znače: ako se tko pokaže pripravnim podnijeti nepravdu, ublažuje time protivnika; ako mu se usprotivi obično ga još većma izaziva. I u r 40-42 nalazi se sličan smisao: što smo protivniku bolji, tim većma slavimo Boga, posvećujemo svoje duše i širimo mir među ljudima.

Tumač 5 43-48 O ljubavi prema neprijatelju. Sveti oci kažu da je ljubav prema neprijatelju punina kršćanstva i vrhunac kršćanskog savršenstva. To je znak najveće samozataje i pravi herojizam. Vršeći tu zapovijed savršeno ugađamo Bogu. Gospodin je raznim propisima odijelio svoj narod od pogana da ga sačuva od idolopoklonstva. Zato u lev

19 18 riječ "bližnji" znači židovskog suplemenika. Rabini su
učili da treba"mrziti" t.j. izbjegavati svakog nežidova.Krist
je protivno tome protegnuo zakon ljubavi na sve ljude bez iz-
nimke. Svoju ljubav dužni smo pokazivati činom. Za neprijate-
lje treba se moliti Bogu. Ljubav je najbolje sredstvo da pos-
tanemo "Božji sinovi". Bog kao Otac daje svoja dobra praved -
nima i nepravednima jednako. U tome treba da i mi budemo Bogu
slični. Kršćanska ljubav treba da je veća od prirodne. Ljubav
je savršena ako čovjek ljubi svoga neprijatelja. Pošto Otac
nebeski ljubi sve ljude, treba da se i mi u njega ugledamo.Ta-
da ćemo biti "savršeni kao što je on savršen".

O milostinji 6 1 - 4

1 Gledajte da svoju pravdu ne činite pred ljudima da vas
oni vide; inače nećete imati plaće kod svoga Oca koji je na
nebesima.

2 Kad dakle daješ milostinju, ne trubi pred sobom kao
što čine licemjeri po zbornicama i ulicama da ih ljudi slave.
Zaista vam kažem: primili su svoju plaću. 3 A ti kad daješ mi
lostinju, neka ne zna tvoja ljevica što čini tvoja desnica, 4
da tvoja milostinja bude u tajnosti, i tvoj Otac koji vidi u
tajnosti, platit će ti.

O molitvi 6 5 - 8

5 Kada se molite, ne budite kao licemjeri koji se rado
mole po zbornicama i na uličnim raskršćima da ih ljudi vide .
Zaista vam kažem: primili su svoju plaću.

6 Ti kada se moliš, uđi u svoju sobu, zatvori vrata i po
moli se svome Ocu u tajnosti; i tvoj Otac koji vidi u tajnos-
ti, naplatit će ti.

7 Kad se molite, ne govorite mnogo kao neznabošci koji
misle da će za svoje mnoge riječi biti uslišani. 8 Ne povodi-
te se za njima, jer vaš Otac zna što vam treba prije nego li
ga zamolite.

Očenaš 6 9 - 13

9 Ovako se dakle molite:

Oče naš koji si na nebesima, sveti se ime tvoje, 10 dođi
kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja kako na nebu tako i na ze-
mlji.

11 Kruh naš svagdanji daj nam danas, 12 i otpusti nam du
ge naše kao što i mi otpuštamo dužnicima našim. 13 I ne uvedi
nas u napast nego izbavi nas od zla.

Opraštanje uvreda 6 14-15

14 Ako ljudima oprostite njihove pogrješke, oprostit će
i vama vaš nebeski Otac. 15 Ako li ne oprostite ljudima njiho-

ve pogrješke, ni veš Otac ne će oprostiti vaših pogrješaka.

O postu 6 16 - 18

16 Kada postite, ne budite mrka lica kao licemjeri koji nagrđuju svoja lica da ih ljudi vide gdje poste. Zaista vam kažem: primili su svoju plaću.

17 Ti kada postiš, namaži svoju glavu, i operi svoje lice
18 da te ljudi ne vide gdje postiš, nego Otac tvoj koji je u
tajnosti; i tvoj Otac koji vidi u tajnosti, platit će ti.

Naš odnos prema zemaljskim dobrima 6 19 - 34

19 Ne sabirajte sebi blaga na zemlji gdje moljac i rđa
uništava i gdje kradljivci potkopavaju i kradu. 20 Sabirajte
sebi blago na nebu, gdje ni moljac ni rđa ne uništava i gdje
kradljivci ne potkopavaju i ne kradu.

21 Gdje je tvoje blago, ondje je i tvoje srce.

22 Svjetiljka tvoga tijela je tvoje oko. Ako je tvoje o-
ko zdravo, čitavo tvoje tijelo bit će svijetlo. 23 Ako li je
tvoje oko bolesno, čitavo tvoje tijelo bit će tamno. Ako je dakle svjetlo što je u tebi tama, kolika će tek biti (sama) tama!

24 Nitko ne može služiti dva gospodara, jer ili će na jednoga mrziti a drugoga ljubiti, ili će uz jednoga pristajati a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i mamoni.

25 Zato vam kažem: ne brinite se tjeskobno za svoj život što ćete jesti i što ćete piti, ni za svoje tijelo u što ćete se obući. Zar nije život vredniji od hrane i tijelo vrednije od odijela?

26 Pogledajte na ptice nebeske: ne siju niti žanju niti sabiru u žitnice, pa ih Otac vaš nebeski ipak hrani. Zar niste vi mnogo vredniji od njih?

27 Tko od vas svojom briogom može svoj život produljiti bar (za) jedan lakat?

28 I za odijelo što se tjeskobno brinete? Pogledajte lji-
ljane u polju kako rastu, ne trude se i ne predu. 29 A kažem
vam da se ni Salamon u svoj svojoj slavi nije obukao kao je -
dan od njih. 30 Pa ako poljsku travu koja danas jest a sju -
tra se u peć baca Bog tako odijeva, kako ne će više vas, malo-
vjerni.

31 Ne brinite se, dakle, tjeskobno govoreći: što ćemo je-
sti ili što ćemo piti ili u što ćemo se obući. 32 Jer sve ovo
neznabošci traže. A vaš nebeski Otac zna da vam sve ovo treba.

33 Tražite dakle najprije kraljevstvo Božje i njegovu pravdu, i sve ovo će vam se dodati.

34 Ne brinite se dakle tjeskobno za sjutra; jer se se sjutrašnji dan brinuti sam za sebe. Dosta je svakome danu njegova zla.

Tumač 6 1 - 4 O milostinji. Ovdje nas Krist uči kako nam valja vršiti zakon po volji Božjoj: ne zato da nas ljudi hvale jer u tom slučaju ne bismo primili plaće od Boga. Ovo načelo osvjetljuje Krist primjerom milostinje i posta.

U r 1 je "pravda" svako dobro djelo kojim se stiče Božja milostinja. Dobrim djelima dakle možemo zaslužiti nebo jer Bog naplaćuje dobra djela.

U r 2 Krist ne odvraća ljude od dijeljenja milostinje, već samo kori zlu nakanu kojom se milostinja gdjekada daje. Riječi ne trubi pred sobom možda su aluzija na običaj u sinagogi da se prigodom većeg dara zatrubilo u rog.

R 3-4 ima ovaj smisao: kloni se svega što bi moglo bez stvarne potrebe tvoju milostinju rastrubiti pred ljudima. Krist ne kaže da je milostinja samo u tajnosti dopuštena nego nas upozoruje da milostinju dijelimo vazda s dobrom nakanom, t.j. da njome slavimo Boga, a koristimo bližnjemu i svojoj duši.

Tumač 6 5 - 8 O molitvi. Iz r 5 vidimo da su neki farizeji rado stajali na ulici, kad bi ih na putu u hram zateklo vrijeme javne molitve; tom zgodom bi molili da pokažu kako savjesno vrše Mojsijev zakon. Ne osuđuje se ovdje javna molitva, već samo ona koja se čini iz ljudskih obzira. Ni u r 6 Isus ne osuđuje javnu molitvu nego samo njezino zlonamjerno pokazivanje. Ne zapovijeda se ni to da svagda molimo kraj "zatvorenih vrata", nego se hoće reći da se u molitvi kao razgovoru s Bogom ne smijemo obazirati na ljude. Takvim unutarnjim raspoloženjm treba da se molimo na javnom mjestu. Uopće kod molitve nije glavna stvar mjesto nego dobra nakana i valjan način. Ovdje se, dakako, ne rješava problem koje je mjesto najdostojnije za molitvu; to je izvan svake sumnje crkva kao Božja kuća.

Iz r 7 vidimo da u Božjem kraljevstvu nije kod molitve glavno riječ nego nakana i pouzdanje u Boga. Jedan pobožan uzdah vrijedi više nego odulja rastresena molitva. Dakako da Krist ne zabacuje ustrajnu i dugu molitvu, već samo krivi način molenja. Dobra molitva što je dulja, to je vrednija pred Bogom. I sam Krist molio je čitave noći, a u Getsemanskom vrtu triput je izgovarao istu molitvu! Ipak ne smijemo biti poput pogana koji su mnogim riječima htjeli prisiliti svoje bogove da ih uslišaju. Valjan kršćanin prepušta uspjeh svoje molitve jedino Bogu i njegovoj volji. Potrebno je, nadalje, da Bogu u molitvi iznesemo svoje želje jer time pokazujemo svoje pouzdanje u njega i postajemo vredniji da nas Bog usliša.

Tumač 6 9 - 13 Očenaš je naša najbolja molitva. U njemu je ukratko izraženo sve što moramo i smijemo od Boga moliti. Tu se nalaze sve osnovne istine evanđelja, i očenaš je doista "skup nebeske nauke", kako kaže sv. Ciprijan. Očenaš se obično dijeli na uvod i sedam prošnja. Prve tri prošnje odnose se na Boga, a ostale četiri na nas i bližnjega.

Očenaš ne isključuje drugih molitava; on je ipak najljep

ši molitveni obrazac jer je potekao iz usta samoga Krista;zato stoji na prvom mjestu u javnoj i privatnoj molitvi.

Predgovor odnosno uvod ili naslov očenaša su riječi: Oče naš,koji se na nebesima. I pogani su davali svojim bogovima gdjekada naslov "otac", a božicama "majka". Židovi su Bogu govorili otac samo u najvećoj nevolji, deut 32 6, izai 53 16, tob 13 4. Krist hoće da članovi njegova kraljevstva svagda zovu Boga Ocem. Bog je naš Otac jer naj je stvorio i posinio. Sin Božji postao je naš brat po svome utjelovljenju, a po vjeri i krštenju postali smo udovi tijela kojemu je Krist glava; tako smo s Bogom usko združeni, prava njegova djeca.

Po Kristu i u Kristu svi su ljudi jedna obitelj;zato velimo: Oče naš. U toj riječi odrazuje se sav duh evanđelja: Božja ljubav prema ljudima inaša ljubav prema Bogu i bližnjemu.

Riječi: koji si na nebesima, su antropomorfni izraz za vjersku istinu da Bog osobitim načinom stanuje na nebu što nam potvrđuje i objava, psal 2 4, 102 9. Te riječi nam ujedno dokazuju da je nebo izvor svakoga dobra za dušu i za tijelo,i da nam valja srce otkinuti od zemlje i težiti za Bogom.

Prva je prošnja: sveti se ime tvoje. Ovdje tražimo priznanje svetosti i veličanstva Božjega. Štovanje Boga je temelj religije. To je prvo i najpotrebnije i zato stoji na prvom mjestu.

Druga je prošnja: dođi kraljevstvo tvoje. Ovdje molimo da se Božje kraljevstvo proširi na zemlji, da zavlada u našim srcima, a u eshatološkom smislu znače te riječi molbu Bogu da se po sudnjem danu što prije ostvari konačno i vječno Božje kraljevstvo u nebeskom blaženstvu.

Trećom prošnjom: budi volja tvoja i t.d., molimo Boga da nam dade milosti za vršenje njegovih zapovijedi jer se Božja volja očituje u zapovijedima.

Četvrtom prošnjom: kruh naš svagdanji i t.d., molimo Boga da nam dade sve ono što nam je potrebno za život, gen 18 5, 2 sol 1 12. Riječ "kruh" nas upozoruje da ne smijemo težiti za bogatstvom koje je izvor mnogih napasti.

Peta prošnja: otpusti nam duge naše i t.d., pokazuje da je svaki čovjek pred Bogom grješnik. Ovdje molimo da Bog postupi s nama onako kao što mi postupamo s bližnjim... Uvredu valja oprostiti još prije nego molimo očenaš.

R 13 sadrži šestu i sedmu prošnju: ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla. Napast je ovdje neka vanjska prilika za grijeh koju Bog može dopustiti i, u izvjesnom smislu, htjeti, cf gen 22 1. To se ne protivi ni Božjoj svetosti ni ljudskoj volji, jer Bog ne će grijeha nego našu zaslugu u borbi. Smisao je, dakle, šeste prošnje: Gospode, ukloni od nas sve što bi nas moglo zavesti na grijeh, jer ti znaš kako smo slabi u napasti. Sedma prošnja obuhvaća sve što nam đavao podmeće da bi nas upropastio. Ovdje molimo da nas Bog oslobodi od svakog fizičkof i moralnog zla pa i od đavolskih zamki kako misle neki tumači. Amen je dodatak iz liturgije. Neki rukopi-

si donose na kraju očenaša i liturgijsku doksologiju koja glasi: tvoje je kraljevstvo i moć i slava u vijeke, amen.

U lk 11 1 nalazi se očenaš sa pet prošnja. Tumači misle da je Matejev očenaš izvoran (palestinski oblik), dok Lukin o čenaš predstavlja kraći antiohijski oblik u kojem nema semitizma palestinskog očenaša. Ostalo vidi u lk ev.

Tumač 6 14-15 Opraštanje uvreda. U r 14-15 Isus pokazuje kako je važno u socijalnom životu da se čovjek neuredno ne ljuti na svoga bližnjega. Dakako da opraštanje uvreda nije jedini uvjet da nam Bog oprosti grijehe, jer je potrebno i pokajanje i dobra odluka da više ne ćemo griješiti.

Tumač 6 16-18 O postu. I ovdje traži Krist od nas čistu nakanu. Židovi su postili da se ponize pred Bogom, da odvrate od sebe Božju srdžbu ili da predusretnu velikoj pogibelji. Poslije babilonskog sužanjstva postili su i privatno, a pritom bi često razderali haljine, obukli se u grubo odijelo i glave posuli pepelom. Ne bi se ni prali ni češljali. Čestoput je ta pobožnost bila samo vanjska: ljudi bi pohvalili one koji poste, ali takvi nisu imali zasluga pred Bogom.

Smisao r 17 i 18 je ovaj: kad postiš, nemoj ići za tim da se to vidi izvana; pače-slikovito govoreći-operi lice svoje i "namaži kosu" kao na dan veselja! To znači: pobožno raspoloženje treba pred ljudima većma sakrivati nego pokazivati. Ipak, dobra djela neka budu očita ako to traži slava Božja ili spasenje biližnjega. Sam Krist kaže: tako neka svijetli vaša svjetlost pred ljudima, da vide vaša dobra djela, mt 5 15-16.

Iz r 18 vidimo da je onaj koji Bogu za ljubav posti, sakriven doduše ljudima, ali očit Bogu makar se i "oprao" i "kosu namazao".

Tumač 6 19-34 Naš odnos prema zemaljskim dobrima. U r 19 govori se o zemaljskim dobrima uopće, koja nestaju na bilo koji način. Na istoku su lupeži provaljivali u kuće prokopavši zid koji je u mnogo slučajeva bio načinjen od nabijene zemlje.

Iz r 20 vidimo da se nebesko blago skuplja osobito molitvom, postom i milostinjom. Dobra su djela, dakle, zaslužna za nebo.

R 21 pokazuje da pohlepno skupljanje zemaljskog blaga odvraća čovjeka od neba i Boga.

U r 22 Krist metaforički pokazuje kako je u čovjeku "oko" t.j. dobra nakana od naročite važnosti. Težnja za nebeskim dobrima podaje duhovnom životu svijetlo i život, a težnja za zemaljskim dobrima vodi u duhovnu tminu. Kao što svjetiljka rasvjetljuje sobu, tako će i čovjek biti duhovno velik i sretan ako ga u svemu vodi dobra nakana. Oko se zove "svjetiljka" jer bez oka je tijelo kao u tmini.

R 23 znači ako se volja i razum prilijepe za zemaljska dobra, kolika će tek biti tmina u duhovnom životu čovjeka što konačno donosi vječnu tminu pakla. Neki tumači shvaćaju ovaj redak ovako: ako su razum i volja iskvareni, kolika će tek pokvarenost vladati u nižim moćima čovjeka kao što su mašta i čuvstva.

Iz r 24 se razabire da se prekomjerna briga za bogatstvo i blago ne može složiti sa brigom za dušu. "Mamona" je aramejska riječ i znači bogatstvo koje se ovdje personificira.

U r 25 Krist nas odvraća od pretjerane brige za jelo i pilo jer čovjek treba da svim srcem služi Bogu.

R 26 znači: ako se Bog brine za ptice, kako ne će za ljude!

R 27-30 pokazuje da ne valja tjeskobna briga za hranu i odijelo. U Palestini rastu ljiljani u polju samonikli, dakle, ih nitko ne njeguje kao kod nas po vrtovima.

R 31 pokazuje da je pretjerana briga za vremenita dobra znak poganskog mišljenja.

Iz r 33 vidimo da se moramo brinuti i za vremenita dobra ali nas ta briga ne smije odvratiti od Božjega kraljevstva. "Pravda" je sve ono što Bog traži od čovjeka, a svaka težnja za nebom donosi nam i kao "pridodaje" zemaljski blagoslov.

Smisao u r 34 je ovaj: nemojmo voditi pretjeranu brigu za budućnost koja briga bi nas također mogla odvratiti od Boga. Time, dakako, nije zabranjena razborita i umjerena briga za budućnost.

Razne opomene 7 1 - 29

1 Nemojte suditi da ne budete suđeni. 2 Kakvim naime sudom sudite, bit ćete suđeni, i kakvom mjerom mjerite, vama će se odmjeriti.

3 Zašto vidiš trun u oku svoga brata, a grede u svome oku ne vidiš? Ili kako možeš reći svome bratu: daj da izvadim trun iz tvoga oka, a eto greda je u tvom oku. 5 Licemjere, izvadi najprije gredu iz svoga oka, pa ćeš onda vidjeti kako da izvadiš trun iz oka svoga brata.

6 Ne dajte svetinje psima, niti bacajte svoje biserje pred krmke da in ne pogaze svojim nogama i okrenuvši se rastrgaju vas.

7 Molite i dat će vam se; tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se. 8 Svaki koji moli, prima, i tko traži, nalazi, i tko kuca, otvara mu se.

9 Tko je među vama koji će svome sinu dati kamen ako ga zamoli kruha? 10 Ili ako zamoli ribu, zar će mu dati zmiju ? 11 Ako dakle vi, premda zli, znate dobre dare davati svojoj djeci, koliko će više Otac vaš koji je na nebesima dati dobra

onima koji ga mole.

12 Sve što hoćete da čine vama ljudi, činite i vi tako
njima; to je sav zakon i proroci.

13 Ulazite na uska vrata jer su široka vrata i prostran
put što vodi u propast i mnogi su koji njime idu. 14 O kako
su uska vrata i tijesan put što vodi u život i malo ih ima koji ga nalaze!

15 Čuvajte se lažnih proroka koji dolaze k vama u ovčjem
odijelu a iznutra su grabežljivi vuci. 16 Po njihovim plodovima poznat ćete ih. Zar se bere s trnja grožđe ili s bodljike smokve? 17 Tako svako dobro drvo donosi dobar plod, a zlo drvo rađa zlim rodom. 18 Ne može dobro drvo dati zlih plodova
ni zlo drvo roditi dobrim plodom. 19 Drvo koje ne rodi dobrim
plodom, siječe se i u oganj baca. 20 Dakle, po njihovim plodovima poznat ćete ih.

21 Ne će svaki onaj koji mi govori: Gospodine, Gospodine,
unići u kraljevstvo nebesko, nego onaj koji čini volju Oca mojega koji je na nebesima. 22 Mnogi će kazati u onaj dan: Gospodine, Gospodine, zar nismo u tvoje ime proricali i u tvoje ime đavle izgonili? Nismo li u tvoje ime činili mnoga čudesa?
23 Ali ja ću im reći: nikad vas nisam poznavao; odlazite od mene koji činite bezakonje.

24 Tko god dakle sluša ove moje riječi i vrši ih, bit će
kao razborit čovjek koji svoju kuću sagradi na stijeni. 25 Zapljušti pljusak, navali bujica, dunuše vjetrovi i udariše na onu kuću, ali ne pade jer bijaše sagrađena na stijeni. 26 A
tko sluša ove moje riječi i ne vrši ih, bit će kao luđak koji sagradi svoju kuću na pijesku. 27 Zapljušti pljusak, navali bujica, dunuše vjetrovi i udariše na onu kuću, i ona pade i sasvim se razvali.

28 Kad je Isus svršio ove riječi, narod se divio njegovoj
nauci 29 jer ih je učio kao onaj koji ima vlast, a ne kao njihovi književnici.

Tumač 7 1 - 29 Razne opomene. Nije lako ovu glavu zgodno povezati sa prеđašnjom. Tumači se u tome dosta razilaze i uslijed toga je samo tumačenje ponešto otežano. Neki čak misle da je ova glava izravni nastavak pete glave.

"Nemojte suditi", t.j. nemojte osuđivati da ne budete osuđeni. Ovdje Krist zabranjuje da se kršćanin samovoljno i bez potrebe nameće za suca bližnjemu. Takav postupak bio bi znak oholosti i prekršaj ljubavi prema bližnjemu. Dakako da se Kristova opomena ne tiče onih koji su po zvanju suci i uopće pretpostavljeni i nije time zabranjena svaka opomena bližnjega. Pače, bližnjega treba opomenuti ako mu to služi na dobro.

R 2 je zapravo poslovična izreka koja se ne smije odviše urgirati, nego se mora uzeti prema kontekstu: tko hoće da ga Bog blago sudi, taj mora i bližnjega blago prosuđivati. Zgodno veli sv. Jeronim: Krist ne zabranjuje suditi nego poučava

kako treba suditi.

R 3-5 su tumačenje za r 1-2. Upitni oblik daje ovom odlomku osobitu živahnost. "Trun" metaforički znači mali ćudoredni prekršaj. "Greda" je težak ćudoredni prestupak. Čovjek koji samo prividno popravlja bližnjega, a stvarno traži samo sebe i svoju čast, jest licemjer.

R 6 ima ovaj smisao "svetinja" su istine evanđelja i sredstva milosti; "biserje" to je isto, samo se tom riječju većma ističe njihova vrijednost. "Psi i krmci" su ljudi okorjeli u grijehu i nesposobni da shvate vrhunaravne istine cf fil 3 2, 2 petr 22. Riječi "pogaze svojim nogama i rastrgaju vas" proročki ukazuju na buduću sudbinu Crkve kako misle neki tumači. I doista, tko ne može shvatiti vrhunaravnog reda često zauzima, neprijateljski stav prema njemu. U ovim riječima mogli bismo naći i početak starokršćanske "discipline arcani", kojom su kršćani sakrivali pred poganima tajne kršćanske vjere.

U r 7 - 12 poučava Isus svoje slušaoce o sredstvima pomoću kojih će moći vršiti evanđeoski zakon. Među tim sredstvima stoji na prvom mjestu prozbena molitva.

Neki tumači misle da Krist u r 7 iznosi razne vrste prozbene molitve. U r 8 Krist nas poziva da molimo od Boga sve što nam je potrebno da budemo dostojni članovi njegova kraljevstva; on nam jamči da će nas Bog uslišati ako ispravno molimo, s predanjem u Božju volju.

U r 9 - 11 Krist na dva konkretna primjera pokazuje kako je opravdana prozbena molitva. Ljudi su "zli" jer zbog istočnog rijeha naginju na zlo i jer povrh toga osobno griješe.

U r 12 nalazi se tzv. "zlatno pravilo" koje nam pokazuje kako treba da se vladamo prema ljudima uopće. Krist ovdje kao da skuplja u jednu izreku sve ono što je rekao svojim slušaocima o njihovom međusobnom odnosu. Zapovijed o ljubavi bližnjega je glavni sadržaj svih Mojsijevih kao i proročkih moralnih propisa. Ljubav Boga i bližnjega je prema nauci Kristovoj glavni sadržaj zakona i proroka. Ove dvije ljubavi ne mogu u vrhunaravnom smislu postojati jedna bez druge, jer one sačinjavaju zapravo jednu zapovijed, cf mt 22 40.

U r 13 - 23 nalazi se poziv da uđemo u mesijansko kraljevstvo. Krist je izložio pojam i narav toga kraljevstva kao i dužnosti njegovih članova, a sada poziva svoje slušaoce da stupe u to kraljevstvo. Potom opominje vjernike da se ne daju zavesti na stranputicu od lažnih proroka i ujedno neka paze da ne bi izgubili Božje kraljevstvo zbog vlastitih grijeha.

U r 13 - 14 prikazano je Božje kraljevstvo kao "grad" u koji se ulazi na "uska vrata" i ide do njega "tijesnim" putem. Uska vrata su početak kršćanskog života, a "tijesan put" je novi način života prema Kristovoj nauci. Put je "tijesan", jer je omeđen Kristovim zapovijedima. "Široka vrata " i "širok put" slike su grješnog života. R 14 naročito ističe poteškoće mesijanskog puta spasenja. Na osnovu ovih redaka misle

mnogi sv. oci da se ljudi manjinom spasavaju, a većinom propadaju. Upravo protivno drže mnogi noviji tumači.

Iz r 15 - 20 vidimo da nije dosta biti revan u službi Božjoj, nego treba biti i oprezan da čovjeka "lažni proroci" ne zavedu na stramputicu. To su ljudi koji se prikazuju kao proroci i učitelji spasenja premda to nisu. Takvi su bili heretici sviju vremena. Znak po kojemu ih možemo prepoznati. jesu njihovi "plodovi" koji se očituju u samoj djelatnosti proroka kao i u vladanju zavedenih ljudi. Ovo prepoznavanje lažnih proroka ilustrira se poznatom slikom sve do r 20, gdje se u obliku zaključka ponavlja misao iz r 16. R 19 spominje kaznu u paklu koja čeka lažne proroke.

U r 21 - 23 Krist iznosi novu opomenu: moramo biti na oprezu da ne bismo vlastitim grijesima sami sebe isključili iz nebeskoga kraljevstva. Nije dosta da vjerujemo nego treba i praktički kršćanski živjeti. Ova se opomena nadovezuje na r 13-14 i bez slika iznosi konkretne uvjete za naš ulazak u mesijansko kraljevstvo. Ti su uvjeti:vjera i krepostan život.

Sama "teoretska" vjera ne bi mogla čovjeka spasiti od propasti. U r 22-23 govori se o karizmatima t.j. o izvanrednim milosnim darovima koji su dani Crkvi za vršenje njenih posebnih zadataka. Ovdje se napose ističe: karizma proroštva i tvorenje čudesa. Osobito je čudesna moć kojom se tjeraju đavli. Vidi opširnije o karizmatima u 1 kor gl 12-14.

U r 24-27 nalazimo završetak govora na gori. Slika o kući je potpuno jasna.

U r 28-29 iznosi se utisak govora na narod. Krist je učio kao božanski Učitelj koji je pokazao da je viši čak i od proroka kao i svih učitelja židovskih, jer oni su govorili:Gospod veli, a Krist je kao Bog i čovjek govorio: ja vam kažem (Teofilikat).

Isus izliječi gubavca 8 1 - 4

1 Kad je Isus sašao s gore, pođe narod za njim. 2 I gle, neki gubavac pristupi i klanjao mu se govoreći: Gospodine,ako hoćeš, možeš me očistiti. 3 Isus pruži ruku, dotakne se i reče: hoću, očisti se! I odmah se očisti čovjek od svoje gube. 4 Reče mu Isus: gledaj nikome ne kazuj, nego idi pokaži se svećeniku i prinesi dar što je zapovjedio Mojsije za svjedočanstvo njima.

Isus ozdravi stotnikova slugu 8 5 - 13

5 Kad Isus uđe u Kafarnaum, pristupi k njemu stotnik 6 i zamoli ga: Gospodine, moj sluga leži uzet kod kuće i vrlo se muči. 7 Reče mu Isus: Ja ću doći i ozdravit ću ga. 8 Odgovori mu stotnik: Gospodine, nisam vrijedan da uđeš pod moj krov nego samo reci riječ i ozdravit će moj sluga. 9 Jer i ja sam čovjek pod vlašću, i imam pod sobom vojnike pa kažem jednome:

idi i ide, a drugome: dođi i dođe,i sluzi svome: učini to i
učini.

10 Kad je to čuo Isus, zadivi se i reče onima što su i-
šli za njim: Zaista vam kažem, nisam našao u Izraelu tolike
vjere. 11 Kažem vam: mnogi će od istoka i od zapada doći i
sjest će za stol s Abrahamom, Izakom i Jakovom u kraljevstvu
nebeskome, 12 a sinovi kraljevstva izagnat će se napolje u
tamu; ondje će biti plač i škrgut zuba . 13 I reče Isus sto-
tniku: Idi i kako si vjerovao neka ti bude. I sluga ozdravi u
taj čas.

Isus ozdravi Petrovu punicu 8 14 - 15

14 Kad Isus dođe u Petrovu kuću, vidje njegovu punicu
gdje leži satrvena od groznice. 15 On je primi za ruku i pus-
ti je groznica. Ona ustade i posluživaše ga.

Isus ozdravi razne bolesnike 8 16 - 17

16 Uvečer dovedoše k Isusu mnoge opsjednute. On izagna
duhove svojom riječju i izliječi sve bolesnike, 17 da se tako
ispuni što je kazao prorok Izaija: on uze na sebe naše slabo-
sti i ponese na sebi naše bolesti.

Što traži Isus od svojih učenika 8 18 - 22

18 Jednom vidje (Isus) mnogo naroda oko sebe i (zato) za
povjedi učenicima da otplove na drugu stranu. 19 Ondje pris -
tupi k njemu neki književnik i reče: Učitelju, ići ću za to -
bom, kuda god ti pođeš. 20 Odgovori mu Isus: Lisice imaju ja-
me i ptice nebeske gnijezda, a Sin čovječji nema gdje da na -
sloni glavu.

21 Jedan od njegovih učenika reče mu: Gospodine, dopusti
mi da najprije idem i pokopam svoga oca. 22 Reče mu Isus: Haj
de za mnom i pusti neka mrtvi pokapaju svoje mrtve.

Isus utiša oluju na jezeru 8 23 - 27

23 Tada uđe u lađu a za njim pođoše i njegovi učenici .
24 I gle, silna oluja podiže se na jezeru tako da se lađa po-
kri valovima, a on je spavao. 25 Njegovi učenici pristupiše k
njemu, i probudiše ga govoreći: Gospodine, izbavi nas, pogibo
smo! 26 Reče im: Što ste bojažljivi, malovjerni? I ustade,za-
povjedi vjetrovima i moru i nastade velika tišina. 27 Ljudi
se zadiviše govoreći: Tko je ovaj da ga slušaju vjetrovi i mo
re?

Isus ozdravi opsjednutoga 8 28 - 34

28 Kad (Isus) dođe na drugu stranu, u Gadarenski kraj ,
dođoše mu ususret dva opsjednuta koji su izašli iz grobova i
vladali se tako bijesno da nitko nije mogao proći onim putem.
29 Vikali su: Što imaš s nama, Sine Božji? Zar si došao amo
da nas prije vremena mučiš? 30 Nedaleko od njih pasao je ve -

liki čopor svinja. 31 Đavli ga zamoliše: Ako nas tjeraš, po - šalji nas u čopor svinja. 32 Reče im: Idite! 10 Oni izidoše i uđoše u svinje. I gle, čitavo krdo navali niz obronak u more i poginu u vodi. 33 Pastiri pobjegnu, odu u grad i jave sve (kao)i(to)što se dogodilo s opsjednutima. 34 Sav grad izi- đe (potom) ususret Isusu, i kad ga vidješe, zamoliše ga da bi napustio njihov kraj.

Tumač
8 1 - 4

Isus izliječi gubavca. Pošto je Matej iznio u gl 5 - 7 Kristov govor na gori, prikazuje nam sada I susa kao čudotvorca koji će doista "usavršiti za- kon i proroke".

Kod Marka i Luke čini se da čitav događaj s gubavcem sto ji u drugom kontekstu, i kao da se dogodio prije govora na go ri.

Gubavac izkazuje Kristu čast riječju i djelom. Gubavčeve riječi su dokaz njegove jake vjere u Isusa. Guba je opasna za razna bolest na Istoku po kojoj se živ čovjek raspada. Gubav- ci su stanovali izvan gradova i oblačili se tako da ih se već izdaleka moglo prepoznati.

Isus se dotakao bolesnika da učvrsti njegovu vjeru, da očituje svoju volju za pomoć, i da dokaže kako pomoć dolazi od njega.

Isus je zabranio bolesniku da pripovijeda o svome ozdra- vljenju. Da li je ta zabrana bila apsolutna ili relatina,u to me se tumači ne slažu. Krist je svakako ispočetka redovno sa- krivao svoje mesijansko dostojanstvo, i zato nije dao da se čudesa razglašuju zbog krivih mesijanskih ideja u narodu i da mu se ne kaže da je častohlepan. Svećenik je po zakonu (lev 14 9-20) morao gubavca proglasiti čistim, a zatim je prinio žrtvu. Žrtva je vjerojatno, bila dokaz svećenicima, da Isus poštuje zakon i da je obećani Mesija (deut 18 15 ss).

Tumač
8 5-13

Isus ozdravi stotnikova slugu. Ovaj se događaj zbio, kad je Isus ušao u Kafarnaum. Lukin je iz - vještaj detaljniji (lk 7 1-10).

Ovdje vidimo da je stotnik svoju molbu iznio pred Isusa preko Židova, s kojima je bio u dobrim odnosima. Vjera je sto tnikova bila jaka i skopčana s velikom poniznosti. On vjeruje da jedna Kristova riječ može izvršiti čudo. Smisao je u r 9 : ako mene koji sam podložan vlastima drugi ljudi na riječ slu- šaju, kamoli ne će tebe koji nikoga ne moraš slušati. Tebe mo ra slušati i bolest!

Krist se čudio kao i drugi ljudi obzirom na svoje isku- stveno znanje. Isus kaže da nije našao takve vjere u Izraelu, t.j. u puku. Dakako da su izuzeti veliki pravednici, napose Bl. Dj. Marija. Stotnik je bio u neku ruku predstavnik pogana. On je svojom vjerom postidio izabrani narod, i to daje Spasi- telju povoda za izjavu u r 11-12, cf izai 45 6, mal 1 11.Isus govori o poganima čitavoga svijeta, i to slikovitim načinom.U

oba zavjeta prikazuje se nebesko blaženstvo kao "gozba", izai 25 6-8, mt 22 1 sl, lk 14 15 sl, apk 19 9. Abrahamu, Izaku i Jakovu su dana mesijanska obećanja, a po vjeri postaju i pogani njihova duhovna djeca i dionici mesijanskih dobara.

"Sinovi kraljevstva" mesijanskoga su Židovi, cf rim 9 4. 5. Njima je to kraljevstvo bilo u prvom redu namijenjeno jer su bili izabrani narod. "Izbacit će se van" je slikoviti prikaz vječnog gubitka Boga (Poena damni). "Plač i škrgut zuba " je slika ostalih paklenih muka: (poena sensus).

Sluga je ozdravio u onaj čas kad je Isus izgovorio riječi u r 13. Ovaj događaj nije istovetan sa iv 4 46 - 54.

Tumač 8 14-15 Isus ozdravi Petrovu punicu. Marko i Luka iznose taj događaj prije ozdravljenja gubavca i prije govora na gori. Petar se, doduše, rodio u Betsaidi, ali se kasnije zajedno sa svojim bratom Andrijom nastanio u Kafarnaumu. Vjerojatno je ta kuća pripadala njegovu tastu i punici 4 20, cf 19 27.

Luka spominje da su ukućani molili Isusa da punicu ozdravi. Klement Aleksandrijski kaže da je Petrova žena umrla mučeničkom smrti, a kćerka mu se zvala Petronila.

Tumač 8 16-17 Isus ozdravi razne bolesnike. Matej jedini kaže da se Isusovim tvorenjem čudesa ispunila riječ proroka Izaije 53 4. Riječi se navode slobodno prema izvorniku. Mesija će kao "Božji sluga" biti pomirenje naših grijeha po svojoj smrti. Ali već time što je Krist ozdravljao bolesne i tjerao đavle i tako oduzeo od nas naše bolesti, dokazao je da je Mesija koji će uništiti ljudske grijehe. Matej, dakle, ima pred očima djelomično ispunjenje proroštva, a Ivan 1 29 i Petar I 2, 24 potpuno. Prema lk 4 38 bila je subota i toga dana nije se smjelo nositi bolesnika prije zalaza sunca.

Tumač 8 18-22 Što traži Isus od svojih učenika? Prema Mateju se ovaj događaj zbiva u Galileji neposredno prije Kristova odlaska u Pereju; Luka pripovijeda posve jednak događaj iz mnogo kasnijeg vremena kad je već bila blizu Isusova muka i kad je Gospodin putovao Judejom i Perejom. Neki tumači misle da su to dva različna događaja.

Književnik ili pismoznanac što se ovdje spominje, bio je možda Kristov učenik u širem smislu riječi. On se sada nudi za stalnog učenika i spreman je sve učiniti za Isusa. Ipak neki tumači misle da se taj pismoznanac odlučio za Isusa iz pohlepe za blagom (milodarima) ili častohleplja. Krist ističe svoje posvemašnje siromaštvo; time izravno ne odbija molbu književnika, ali mu pokazuje da motiv njegova nasljedovanja nije ispravan.

Izraz "Sin čovječji" je hebrejska i pjesnička fraza i znači čovjeka. Tim izrazom je Isus oko 50 puta u svečanim časovima sam sebe nazvao. Izraz potječe iz Danijela 7 13. Tu Danijel gleda "jednoga" kao Sina čovječjega koji dolazi u oblacima nebeskim pred vječnoga Boga, a on mu predaje vlast nad svim

narodima. To je Mesija i on se javlja u liku čovjeka premda je više nego čovjek. Sam izraz "Sin čovječji" nije po sebi istovjetan sa Mesijom nego tek u proročkom smislu. Ako dakle Krist sebe naziva Sinom čovječjim, on time kaže da je to u Danijelovu smislu, dakle da je Mesija. Tako shvaćen izraz " Sin čovječji" pokazuje ne samo nebesko podrijetlo i čovječju narav Kristovu, nego ujedno iznosi i svrhu njegova dolaska. Nalazi se taj izraz i u nekim apokrifima, kao na pr. u knjizi Henohovoj i u 4 Ezdrinoj. Širokim narodnim slojevima taj izraz nije bio poznat.

R 21 - 22 dade se lijepo uskladiti sa lk 9 59. Ovaj učenik govori o pravom pogrebu, a ne misli reči: dopusti mi da se za svoga staroga oca brinem do njegove smrti. Isus u svom odgovoru misli u prvom redu na duhovne "mrtvace", ljude u tmini grijeha, a tek u drugom redu na tjelesno mrtve. Smisao je Kristovih riječi jasan: nasljedovanje Krista preče je od zemaljskih dužnosti. Ovaj izvještaj je objašnjenje za mt 10 37. U lk 9 61-62 nalazimo i treći sličan izvještaj.

Tumač 8 23-27 Isus utiša oluju na jezeru. Matej iznosi taj događaj u stvarnom, a ne u kronološkom redu. Onu večer kad je Isus svršio svoje priče pred narodom vozio se preko mora. Tim čudom htio je Isus utvrditi učenike u vjeri, i dokazati da je apsolutni gospodar prirode.

Genezaretsko jezero ima dubok položaj i leži među vapnenastim gorjem. Bure su na njemu još i sada žestoke i ne baš rijetke. Stariji tumači misle da je bura nastala čudesno, da Krist može pokazati svoju moć.

Radi svoga vladanja zaslužili su učenici blagi Kristov ukor. Njihova vjera nije bila dovoljno jaka. Prema Marku i Luki čude se učenici. Ovdje vidimo da su se čudili i ljudi na drugim lađama. Alegorijsko tumačenje ovog događaja vidi u 14 33 i iv 6 21.

Tumač 8 28-34 Isus ozdravi opsjednutoga. Ovaj izvještaj donose sva tri evanđelista odmah nakon utišanja oluje na moru. Marko pripovijeda taj događaj najopširnije i najzornije. Isus se iskrcao na mjestu gdje se danas nalazi ruševine Kersa. Noviji autori kažu da je to bilo kod Wadi Fik ili Ngeb. Blizu tog mjesta ima grobova u pećinama, što dokazuje da je u blizini bio neki stari grad, možda Gamala, ili Hippos, od Židova zvan Susitha.

Marko i Luka kažu da su bjesomučni rastrgali okove kojima su bili svezani, a Luka dodaje: i odijela. Oba evanđelista spominju samo jednoga opsjednutoga, a to vjerojatno zato jer je Krist samo s jednim opsjednutim razgovarao, taj jedan je odgovarao na njegova pitanja i izjavio se spremnim da ide za Isusom. Racionalisti kažu da su bjesomučni bolovali od kinantropije, t.j. od vrste ludila u kojem se čovjek smatra psom ili vukom i tako vlada. No ovo shvaćanje protivi se jasnom tekstu evanđelja, iz kojega se vidi da se bjesomučni i dalje smatraju ljudima i tako se vladaju; pače daju izjavu o Kristovu božanstvu...

Đavli mogu zavladati nižim duševnim moćima i udovima čovjeka. Đavli su jamačno znali da je Krist Mesija, i da je od Boga postavljeni sudac nad njima. Svako ograničenje njihove djelatnosti na zemlji znači povećanje njihovih nevolja.

Prema Marku bilo je krmadi oko 2000 komada. U opsjednutima bilo je mnoštvo duhova. Sv. oci kažu da su đavli uništenjem svinja možda htjeli izazvati mržnju ljudi na Isusa. Nadalje kad nisu mogli mučiti ljude, htjeli su da im barem naškode u imetku.

Gospodin je dopustio da svinje poginu da pokaže kako je apsolutni gospodar svih zemaljskih dobara; ujedno je htio pokazati svoju moć nad đavlom i poučiti čovjeka kako mora biti pripravan sve žrtvovati za svoje spasenje. Iz teksta se ne može razabrati da li su vlasnici svinja bili Židovi ili pogani.

Stanovnici grada molili su Isusa da ode jer su se bojali nove štete, lk 8 37. A možda su se smatrali nedostojnim Kristove prisutnosti, kako misli sv. Jeronim. Isus je odbio jednog ozdravljenika koji se htio njemu pridružiti, jer je kao milosrdni Spasitelj želio ostaviti stanovnicima vjerovjesnika evanđelja.

Religijsko-povijesno shvaćanje vidi u ovoj perikopi mesijansku preradbu sjeveropalestinskog mita o buri (= bjesomučni) sa tučom (=svinje); grčka mitologija zna da je Hades prigodom otmice Perzefone progutao stado Eubulejevo; no sve su ove analogije bez pravog temelja, ako se uoči historicitet i vjerodostojnost sinoptičkih izvještaja.

Isus ozdravi uzetoga 9 1 - 8

1 (Isus) uđe u lađu i dođe u svoj grad preko jezera. 2
Tada mu doniješe uzeta čovjeka koji je ležao na postelji. Kad
Isus vidje njihovu vjeru, reče uzetome: Uzdaj se, sinko, opra
štaju ti se grijesi. 3 A neki od književnika pomisliše: Ovaj
huli na Boga. 4 Isus je vidio njihove pomisli pa reče: Zašto
zlo mislite u svojim srcima? 5 Što je lakše reći: opraštaju
ti se grijesi, ili kazati: ustani i hodi? 6 Ali da znate da
Sin čovječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe, reče uzetome: ustani, uzmi svoju postelju i idi svojoj kući. 7 I čo-
vjek ustane i otide svojoj kući. 8 Kad je to vidio narod, poboja se i proslavi Boga koji je takvu vlast dao ljudima.

Isus zove Mateja 9 9 - 13

9 Kad Isus odanle pođe dalje, opazi čovjeka gdje sjedi
na carini po imenu Mateja i reče mu: Hajde za mnom! On ustade
i pođe za njim.
10 Kad je bio (Isus) u kući za stolom, dođoše mnogi carinici i grješnici i bijahu za stolom zajedno s Isusom i s
njegovim učenicima. 11 Kad to vidješe farizeji rekoše njegovim učenicima: Zašto vaš učitelj jede s carinicima i grješni-
cima. 12 Isus je to čuo pa reče: Ne trebaju zdravi liječnika

nego bolesni. 13 Pamtite što znači: hoću milosrđe a ne žrtvu,
jer nisam došao da zovem pravednike nego grješnike.

Pitanje posta 9 14 - 17

14 Tada pristupiše k (Isusu) Ivanovi učenici i rekoše:
Zašto mi i farizeji mnogo postimo, a tvoji učenici ne poste ?
15 Odgovori im Isus : zar mogu svatovi tugovati dok je s njima zaručnik? Ali će doći dani kada će se oteti od njih zaručnik i tada će postiti.

16 Nitko ne stavlja krpe od nova sukna na staru haljinu, jer krpa otkida od haljine i nastaje veća rupa. 17 Niti se lijeva novo vino u stare mješine, jer bi se mješine poderale , vino prolilo i mješine propale; nego novo vino lijeva se u nove mješine i oboje se sačuva.

Isus uskrisi Jairovu kćer 9 18 - 19

18 Dok im je on tako govorio, dođe neki poglavar, pade ničice pred njega i reče: Moja kći je sada umrla; dođi, stavi na nju svoju ruku i oživjet će. 19 Isus ustane i pođe za njim sa svojim učenicima.

Isus izliječi ženu od krvotoka 9 20 - 26

20 Tada neka žena koja je dvanaest godina bolovala od krvotoka, pristupi straga i dotače se skuta njegove haljine ;
21 bijaše uvjerena: ako se samo dotaknem njegove haljine, ozdravit ću. 22 Isus se okrene i kad je opazi, reče joj: Uzdaj se, kćeri, tvoja te vjera ozdravila. I žena ozdravi od toga časa.

23 Kad Isus dođe u kuću poglavara i vidje svirače kao ljude gdje buče 24 reče im: Odstupite, jer djevojka nije umrla nego spava. I podsmijevahu mu se. 25 Isus istjera ljude, uđe u sobu, primi djevojku za ruku i ona ustade. 26 Glas o tome raširio se po čitavom onom kraju.

Isus ozdravi dva slijepca 9 27 - 31

27 Kad Isus odanle otide, dva slijepca pođoše za njim vičući: Sine Davidov, smiluj nam se. 28 Kad dođe kući, pristupiše k njemu slijepci, i on im reče: Da li vjerujete da vam to mogu učiniti? 29 Odgovoriše mu: Da, Gospodine! Tada se dotače njihovih očiju s riječima: Neka vam bude po vašoj vjeri!
30 I otvoriše im se oči. A Isus im strogo zaprijeti: gledajte da nitko ne dozna. 31 Međutim oni su izašli i raširili glas o njemu po svoj onoj okolini.

Isus ozdravi opsjednutoga 9 32 - 34

32 Kad su oni otišli, dovedoše mu čovjeka nijema i opsjednuta. 33 Isus izagna đavla i nijemi progovori. Narod se zadivio govoreći: Nikada se nešto takvo ne vidje u Izraelu. 34
Ali farizeji rekoše: Preko đavolskog poglavice izgoni đavle !

Isus kao brižni i milosrdni pastir 9 35 - 38

35 Isus je prolazio po svim gradovima i selima, učio po
njihovim zbornicama i navještao evanđelje o kraljevstvu Božjem. Pritom je liječio svaku bolest i svaku slabost u narodu.
36 Kad jednom vidje silno mnoštvo naroda, ražali mu se jer su
bili izmučeni i slomljeni kao ovce bez pastira. 37 Tada reče
svojim učenicima: Žetva je velika, ali žetelaca je malo. 38
Molite zato gospodara žetve da pošalje radnike u svoju žetvu.

Tumač 9 1 - 8 Isus ozdravi uzetoga. Marko i Luka iznose taj događaj neposredno poslije ozdravljenja gubavca, dakle mnogo ranije nego Matej. Markov opis je opširan i zoran.

Isus je u Kafarnaumu poučavao u jednoj kući, a pismoznanci i farizeji su sjedjeli oko njega. Prisutno je bilo, osim toga, toliko mnoštvo ljudi da se nije moglo doći do kućnih vratiju; zato su nosioci otišli sa bolesnikom na ravan krov, povećali otvor koji je vodio u kuću,i spustili uzetoga pred noge Isusove.

Bolesnik se nadao tijelesnom ozdravljenju, ali Isus govori o opraštanju grijeha, jer su grijesi često uzrok tjelesnim patnjama. Osim toga, trebalo je da ozdravljenje bude dokaz da Sin Božji može opraštati grijehe. Židovi su znali da samo Bog može oprastiti grijehe. Čak ni Mesiji nisu pripisivali tu moć.

Odgovor na Kristovo pitanje u r 5 je jasan: oboje t.j. čudesno ozdravljenje i opraštanje grijeha je jednako teško , jer se za jedno i za drugo traži božanska moć.

Time, što je Krist ozdravio uzetoga, morali su farizeji uvidjeti da on zaista ima moć opraštati grijehe.

Mnoštvo je slavilo Boga koji je takvu vlast dao ljudima, jer je Krist kao Sin čovječji u prvom redu primio tu moć, a po njemu i u njemu dobili su je i ljudi t.j. Crkva.

Tumač 9 9 - 13 Isus zove Mateja. Kod sva tri sinoptika nadovezuje se ovaj izvještaj na ozdravljenje uzetoga . No pošto Marko i Luka stavljaju taj događaj u mnogo ranije doba, prenose oni i Matejev poziv u isto doba.Luka se drži kronološkog reda i stavlja Matejev poziv prije govora na gori.

Služba carinika bila je kod Židova omražena. Kafarnaum je imao svoju vlastitu carinarnicu. Marko i Luka zovu Mateja Levi, ali se očito vidi iz samoga teksta, da je to jedna te ista osoba. Matej je vjerojatno imao postati najprije Isusov učenik, a tek iza toga bio je zajedno sa drugim učenicima na jednom brdu izabran za apostola, cf lk 6 13 sl. Matej je jamačno već otprije poznavao Isusa i zato je odmah pošao za njim taknut Božjom milošću.

Krist je došao u Matejevu a ne svoju kuću, što se također

očito vidi iz teksta. Židovi su kao i ostali istočnjaci ležali kod stola, osobito u svečanim zgodama. Ležanje je bilo znak slobode."Grešnici" su ljudi poznati s nevaljana života. S njima se izjednačuju "publikani" jer su carinici bili organi rimskih zakupnika poreza, koji su bili kod naroda ozloglašeni zbog nepravdi. Svi su ovi došli na gozbu. Marko nam kaže, da je Isus u to doba, dakle pod konac prve godine svoga javnoga djelovanja, imao prilično velik broj učenika.

Farizeji i njihovi pismoznanci nastoje svojim pitanjem pobuditi u apostolima nepovjerenje prema Kristu. Prema njihovu shvaćanju sramota je bila za rabina družiti se s priprostim ljudima.

U r 12 Krist je "liječnik", a tobože "zdravi" su farizeji; "bolesni" su carinici i grješnici. Ovi zaista trebaju Krista dok farizeji kao umišljeni "pravednici" otklanjaju Kristov upliv na sebe, čine to zato jer nemaju djelotvorne ljubavi prema bližnjemu.

Citat u r 13 uzet je iz proroka Ozeje 6 6. Smisao je ovaj: više volim milosrđe nego žrtvu; ili: toliko želim milosrđe, t.j. djelotvornu ljubav prema bližnjemu, da bez toga neću žrtve.

Tumač 9 14 - 17

Pitanje posta. Sva tri evanđelista donose ovu raspravu u vezi sa Matejevim pozivom. Iz Markova izvještaja vidimo kako je stvar tekla: farizeji i pismoznanci stavili su pitanje učenicima Ivanovim koji su bili donekle ljubomorni na Kristov rad, mk 2 18, iv 3 25 ; dakle su farizeji duhovni začetnici toga problema(lk); zajedno s učenicima Ivanovim otišli su k Isusu (mk): ali glavnu riječ vodili su učenici Ivanovi.(mt).

Kristov odgovor nalazimo u r 15 - 17, slika je lako razumljiva: zaručnik je Krist, zaručnica izraelski narod, a njezini vođe apostoli. Vrijeme zaruka je Kristov život na zemlji. Zaručnik će se "uzeti" jer će Krist umrijeti na križu. Poslije toga nastupa vrijeme crkvenog posta. Tim riječima Krist je općenito propisao post, a crkvene zapovijedi točnije određuju vrijeme i način posta.

U r 16-17 Isus opravdava vladanje svojih učenika dvjema poredbama. One su razumljive, ali ih se u pojedinostima različno tumači. Mnogi ih shvaćaju ovako: učenici su još preslabi a da bi se mogli podvrći zakonu posta u mesijanskom kraljevstvu;:za ovo treba da se najprije preporode Duhom Svetim. Drugi opet vele ovako: kao što se na staro odijelo ne stavljaju nove krpe, tako se ne mogu mesijanske ideje uklopiti u stari judaizam. I kao što se novo vino stavlja u nove mješine, tako treba da duh kršćanstva poprimi nove oblike.

Tumač 9 18 - 19

Isus uskrisi Jairovu kćer. Sva tri evanđelista donose ove događaje u jednakom kontekstu. Isus je iz Kafarnauma otišao na morsku obalu i onamo je došao Jair sa svojom molbom; Matejev je izvještaj najkraći.

Jair je bio nadstojnik sinagoge. Iz teksta Markova i Luki-

na vidi se da je djevojka " umirala" kad se Isus približavao kući, Matej kaže da je djevojka "umrla" jer hoće da ukratko istakne glavni momenat izvještaja, t.j. smrt djevojke. Isusa je pratilo veliko mnoštvo naroda.

Tumač 9 20 - 26 Isus izliječi ženu od krvotoka. Žena koja je bolovala od krvotoka potrošila je sav svoj imetak na liječnje, ali uzalud! Žena je pristupila odostrag iz ženske stidljivosti i od straha da je ljudi ne bi otjerali, jer je bila prema Mojsijevu zakonu nečista. Euzebije kaže da je ova žena bila poganka, rodom iz Paneasa, i da je iz zahvalnosti podigla pred svojom kućom spomenik koji je prikazivao njezin susret s Isusom. Prema apokrifnim "Djelima Pilatovim" zvala se Veronika i nastupila je pred Pilatom kao svjedok za Isusa.

Bio je običaj kod Židova da kod pokojnika pjevaju tužaljke žene narikače uz pratnju svirača. I najsiromašniji Židov morao je pribaviti pokojnoj ženi barem dva svirača i jednu narikaču.

Isus kaže: djevojka nije umrla, jer nije umrla tako da ostane mrtva i bude pokopana; ona "spava" jer će doskora uskrsnuti. Ali da je djevojka doista umrla, dokazuje nam izrična izjava sve trojice evanđelista, cf iv 11 11 14; zatim vladanjem mnoštva koje se smije Isusovim riječima, i konačno izrična izjava Luke: i povrati se njizin duh. Kad bi djevojka samo prividno umrla, bio bi povrijeđen moralni karakter Isusov, jer bi svijet bio doveden u bludnju.

Tumač 9 27 - 31 Isus ozdravi dva slijepca. U Kristovo doba bila je organska sljepoća u Židova dosta česta. Slijepac se smatrao gotovo mrtvim čovjekom. "Sin Davidov" je obična i česta oznaka Mesije, cf 1 1 22 42, iv 7 42. Prije Krista susrećemo taj naslov u Salamunovom psalmu 17 21; u doba poslije Krista upotrebljava se općenito u židovskoj literaturi. Isus nije htio da usliša molbu slijepaca na putu nego tek u kući, da time kuša njihovu vjeru. Slijepci su razglasili čudo od radosti i zahvalnosti prema Isusu.

Iz r 32-34 vidimo da je čovjek bio nijem uslijed opsjednuća. Narod kao da kaže: još nitko u Izraelu nije tako veličanstveno izgonio đavle! Ako je r 34 autentičan, onda znači da Isus nije zasada ništa odgovorio svojim neprijateljima, cf 12 24 sl.

Tumač 9 35-38 Isus kao brižni i milosrdni pastir. Ovdje evanđelista prikazuje Isusovu djelatnost u Galileji gotovo istim riječima kao u 4 23. Sliku stada bez pastira nalazimo u num 27 17, 3 kralj 22 17. Slika o žetvi pokazuje da su ljudi pripravni primiti spasenje, cf 13 24-30, 37-40, lk 10 2, iv 4 35 sl.

Zbor apostola 10 1 - 4

1 Isus dozove svojih dvanaest učenika i dade im vlast da
izgone nečiste duhove i da liječe svaku bolest i svaku sla -
bost u narodu.

2 A ovo su imena dvanaestorice apostola: prvi je Simon ,
koji se zove Petar, zatim Andrija njegov brat; 3 Jakov Zebe -
dejev i brat njegov Ivan; Filip i Bartolomej; Toma i carinik
Matej, Jakov Alfejev i Juda Tadej, 4 Simon Kananejac i Juda
Iskarijot koji ga je izdao.

Isus šalje apostole da propovijedaju 10 5 - 15

5 Ovu dvanaestoricu pošalje Isus u narod i zapovjedi im
Ne idite k poganima i ne ulazite u samaritanske gradove; 6 i-
dite radije k izgubljenim ovcama Izraelova doma.

7 Idite i propovijedajte: približilo se kraljevstvo ne -
besko. 8 Liječite bolesne, uskrisujte mrtve, čistite gubave ,
izgonite đavle. Badava ste primili, badava dajte.

9 Ne uzimajte sa sobom zlata ni srebra kao ni sitnoga no
vca u svom pojasu; 10 ni torbe na put ne uzimajte, ni dviju -
haljina kao ni obuće ni štapa; dostojan je, naime, radnik svo
je hrane.

11 Kad uđete u koji grad ili selo, ispitajte tko je u
njemu dostojan, i ondje ostanite dok ne izađete.

12 Kad ulazite u kuću, pozdravite je s riječima: mir o -
voj kući. 13 Bude li kuća dostojna, vaš mir doći će na nju. A-
ko li ne bude dostojna, vaš mir vratit će se k vama.

14 Ako vas tko ne primi i ne posluša vaših riječi, iza -
đite iz one kuće ili onoga grada i stresite prah sa svojih no
gu. 15 Zaista vam kažem: na sudnji dan lakše će biti zemlji -
sodomskoj i gomorskoj negoli onome gradu.

Što čeka Kristove učenike 10 16 - 42

16 Evo ja vas šaljem kao ovce među vukove. Budite dakle
mudri kao zmije a bezazleni kao golubovi.

17 Čuvajte se od ljudi, jer će vas predavati po sudovima
i po svojim zbornicama bičevat će vas 18 i vodit će vas pred
upravitelje i kraljeve mene radi da dadnete svjedočanstvo
pred njima i pred neznabošcima.

19 Kad vas predadu, ne brinite se kako ili što ćete govo-
riti, jer će vam se u onaj čas dati što ćete kazati. 20 Niste
naime, vi koji govorite nego Duh Oca vašega govorit će u vama.
21 Predat će brat brata u smrt i otac sina; djeca će ustati
na roditelje i ubit će ih. 22 Svi će zamrziti na vas imena mo
ga radi, ali tko ustraje do kraja, taj će se spasiti.

23 Kad vas stanu progoniti u jednom gradu, bježite u dru
gi. Zaista vam kažem: ne ćete biti pri kraju s gradovima izra
elskim, i doći će Sin čovječji.

24 Nije učenik nad svojim učiteljem, ni sluga nad svojim gospodarom. 25 Dosta je učeniku da bude kao njegov učitelj i sluzi (da bude) kao njegov gospodar. Ako su domaćina nazvali Belzebubom koliko će većma (nazvati) njegove ukućane. 26 Dakle, ne bojte ih se jer ništa nije sakriveno što se ne će ot - kriti, ni tajno što se ne će doznati. 27 Što vam govorim u tami, kazujte na svjetlu, i što čujete na uho, propovijedajte na krovovima.

28 Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo a duše ne mogu ubiti; većma se bojte onoga koji može dušu i tijelo strovaliti u pakao.

29 Ne prodaju li se dva vrapca za nekoliko para? I nijedan od njih ne pada na zemlju bez vašega Oca. 30 A vama je i sva kosa na glavi izbrojena. 31 Ne bojte se, dakle, ta vi ste daleko vredniji od mnogo vrabaca.

32 Tko god dakle prizna mene pred ljudima, priznat ću i ja njega pred svojim Ocem koji je na nebesima. 33 I tko zataji mene pred ljudima, i ja ću njega zatajiti pred svojim Ocem koji je na nebesima.

34 Ne mislite da sam došao da donesem mir na zemlju. Nisam došao da donesem mir nego mač. 35 Došao sam da rastavim čovjeka od njegova oca i kćer od njezine majke i snahu od njezine svekrve. 36 Tako postadoše neprijatelji čovjeku njegovi ukućani.

37 Tko ljubi oca ili majku više nego mene, nije mene dostojan; i tko ljubi sina ili kćer više nego mene, nije mene dostojan.

38 Tko ne uzme (na se) svoga križa i ne pođe za mnom, nije mene dostojan. 39 Tko gleda da sačuva svoj život, izgubit će ga, a tko izgubi svoj život radi mene, naći će ga.

40 Tko vas prima, mene prima, a tko mene prima, prima onoga koji me je poslao. 41 Tko prima proroka jer je prorok, primit će proročku plaću; tko prima pravednika jer je pravednik, primit će pravedničku plaću.

42 Tko napoji jednoga od ovih malenih samo čašom hladne vode jer je moj učenik, zaista vam kažem, ne će mu propasti (njegova) plaća.

Tumač 10 1 - 4

Zbor apostola. Matej ne govori o izboru apostola. O tome nas izvješćuje mk 3 13 sl. i lk 6 13 sl.

Broj 12 nije slučajan jer se kasnije na mjesto otpalog apostola Jude bira drugi, Matija. Zgodno kaže Maldonat: Krist je htio da ima 12 apostola. jer kao što je od 12 patrijarha nastao na tjelesni način židovski narod, tako od 12 apostola na duhovni način nastaje Crkva. Simboliku broja 12 tumače neki ovako: 3 je slika Božjeg Trojstva a 4 je simbol svega stvorenja; 3x4=12. Dakle broj 12 simbolizira zadaću apostola, da navještaju svima ljudima Trojedinog Boga.

Isus daje apostolima moć i pravo da tjeraju zle duhove, i da liječe svaku bolest u narodu. Riječ "apostol" dolazi samo u Mateja. Djelokrug apostolskog rada je izraelski narod. Apostoli se navode po parovima. Oni koji su prvi pozvani, stoje na prvom mjestu. Petar se spominje kao prvi po svom položaju u apostolskom zboru. Riječ "prvi" ne znači da je prvi u popisu, jer bi se inače moralo i dalje brojiti: drugi, treći i t. d.; ne znači ni to da je prvi pozvan jer to zaista nije bio, cf mt 4 18, iv 1 40. Simon se naziva i Petar, što znači sti - jena, iv 1 42, mk 3 16, mt 16 18. Andrija (od riječi aner) je grčko ime. To je brat Simona Petra. Spominje se u mt 4 18, mk 1 29, 13 3, iv 1 40, 12 22 i dr. Drugi par čine apostoli Ja - kov (Stariji) i brat mu Ivan. Sinovi su Zebedeja i Salome, i sa Petrom postaju najodličniji apostoli. Isus je Jakovu i I - vanu dao ime Boanerges, t.j. sinovi groma, cf mk 3 17 i lk 9 54.

Treći je par Filip iz Betsaide iv 1 44 sl. i Bartolomej t.j. sin Tolmajev. Taj je istovetan sa Natanaelom iv 1 46, a u popisu mk i lk dolaze Filip i Bartolomej na petom i šestom mjestu.

Matej sebe naziva carinikom i stavlja se iza Tome; ostali evanđelisti ne kažu da je bio carinik, i stavljaju Mateja ispred Tome.

U dap 1 13 spominje se Jakov na devetom mjestu. Naziva se Alfejev sin, za razliku od Jakova, Zebedejeva sina. Iza njega dolazi apostol Lebej, odnosno Tadej koji je istovetan sa Ju - dom, Jakovljevim bratom. Ovaj je Juda pisac kanonske poslanice. Da je bilo Židova sa tri imena, vidimo u dap 1 23.

U šestom paru navodi se Simon Kananejac. Luka ga zove Zelotes t.j. revnitelj. To ne mora značiti, da je pripadao stranci zelota.

"Iskariot" (iš-karjoth) znači čovjeka iz grada Karjota na jugu Judeje. Juda Iskariot bio je, vjerojatno, jedini apostol koji nije bio rodom iz Galileje. Postao je učenik Kristov ne iz pohlepe za novcem, nego jamačno potaknut idejom političkog mesijanizma.

Tumač
10 5-15

Isus šalje apostole da propovijedaju. Matej nam donosi ovaj Isusov govor apostolima najopširnije. On ide za tim da nam prikaže karakter apostolske službe i njeno značenje za izraelski narod kao i za same apostole. Nema sumnje da u 5-15 nalazimo jezgru historijskog govora Kristova prigodom poslanja apostola. Da će apostoli biti progonjeni, prorekao je Krist već u govoru na gori i u svom oproštajnom govoru na posljednjoj večeri. Posve je sigurno, nadalje, da je Krist mnoge istine češće i pred različim slušateljstvom ponavljao.

Isusov misijski govor možemo podijeliti na dva dijela: r 5-15 su zapovijedi koje su dužni apostoli vršiti kao misionari židovskog naroda: u r 16-42 govori Krist o njihovim apo - stolskim dužnostima kao i o patnjama što će ih morati pretr -

pjeti u kasnijim progonstvima.

U r 5-15 Gospodin određuje apostolima polje rada. Poslije njegova uskrsnuća to se polje proširuje na cijeli svijet, cf mt 28 19, sl.

U staro doba nosio se novac za pojasom. U putnoj torbi nosio se obično provijant, odijelo i t.d. Marko kaže: apostoli neka ne uzimaju na put ništa "osim jednog štapa", a opanke neka imaju na nogama. Smisao je kod Mateja ovaj: neka se posebno ne spremaju na put i neka ne uzimaju sa sobom neki novi i naročiti štap, i ako su njihovi opanci trošni, neka si ne nabavljaju nove. Na analogni način treba riješiti i ono, što se kaže u lk 9 3, iv 22 35. Neki auktori rješavaju ovaj problem ovako: apostoli neka uzmu na put samo pastirski štap (mk) a ne k tomu još i onaj drugi jaki štap što su ga pastiri obično nosili za pojasom da im bude obrana od razbojnika i divljih životinja (mt). Valja nadalje znati da je u ono doba obuća bila dosta rijetka. Ipak se dulje putovanje redovito vršilo obuvenim nogama, dakle, u drvenim ili kožnatim opancima.

Kad apostoli uđu u koji grad ili selo, treba da idu "dostojno", t.j. onome za koga se može reći da najbliže stoji kraljevstvu Božjem. Treba, dakle, da uđu u kuću čovjeka bogobojazna i pravedna. Izabrano boravište neka ne mijenjaju bez dovoljna razloga.

Sa onima koji ne će htjeti primiti evanđelje treba da apostoli simboličkim načinom prekinu svaku vezu. Takvi Židovi postaju za apostole kao pogani, i zato oni "stresaju prah" sa svojih nogu, jer je prah poganskog zemljišta kaljao sveto zemljište izraelsko. Kazna protivnika evanđelja bit će oštrija od kazne, koja je zadesila Sodomu i Gomoru.

Tumač 10 16-42

Što čeka Kristove učenike. U 16-42 Isus poučava apostole glede budućih progonstava. On zaodijeva vladanje apostola u životinjsku simboliku: vuk - janje i zmija-golub. Ono što služi kao poredba kod zmije nije njezino lukavstvo i zloba nego razboritost koja treba da bude spojena sa jednostavnošću i bezazlenošću goluba.

Patnje i progonstva apostola su svjedočanstvo za Židove i pogane t.j. apostoli će iznositi evanđelje, i tako ljudima dati prilike da se odluče za ili protiv evanđelja. Neki tumači shvaćaju redak ovako: Židovi će osjetiti da su osuđeni, jer nisu priznali Isusa Mesijom, i tako su plodove evanđelja prepustili poganima, cf dap 26 24-29.

U r 21 ne govori Krist o vjerskim ratovima, nego o sudbenom progonu apostola i vjernika od strane njihove rodbine. Tko ustraje u progonstvu do kraja, pobijedit će bez obzira da li u progonstvu pogiba ili ostaje živ.

Za razumijevanje r 23 valja znati da Kristov "dolazak" nije samo jedan, jer je Krist "došao" kao sudac i onda kad je Jeruzalem bio razoren, a "doći će kao sudac na sudnji dan. Dakle, u r 23 ne govori Krist o završnoj fazi svoga dolaska, nego o početnoj koja se zbila prigodom razorenja Jeruzalema.

"Belzebub" znači gospodar đavolskoga stana. Možda je tu igra riječi: Isus, "kućedomaćin" t.j. gospodar Božjeg stana odnosno kraljevstva naziva se od protivnika "gospodar stana " (Bel-zebub) kojom riječi su Židovi nazivali đavolskog pogla - vicu. No valja primijetiti da u rabinskoj terminologiji zebul vazda znači nebo ili (jeruzalemski) hram.

Na istoku su krovovi ravni, i sa njih je lako govoriti mnoštvu. U biblijskom govoru čestoput riječ "duša" označuje tjelesni život, cf r 39: ovdje se duša kao vječna i besmrtna supstanca razlikuje od prolaznog života, cf lk 12 4 sl.

Božju providnost ilustrira Krist primjerima o vrapcu i kosi na glavi. Ovi primjeri ne znače da se slugama Božjim ne će dogoditi nikakvo zlo, nego da sve što im se događa, dolazi iz očinske Božje ruke.

U r 32-33 govori se o konačnom priznanju odnosno zatajenju Sina Božjega, cf 16 27.

U r 34 govori Krist o "miru" što ga svjetski ljudi traže. On kao "knez mira" donosi samo mesijanski mir, izai 9 6. "Mač" stoji metonimički za rat i borbu, t.j. kod sljedbenika Kristovih nastat će gdjekada kolizija dužnosti, i oni će se morati odlučiti ili za Krista ili za svoje rođake. U mk 3 20 vidimo da ni Kristovi rođaci nisu pravo razumjeli mesijanskog poziva Kristova.

Moglo bi se reći da u r 38 izraz "nositi križ" simbolički označuje mučeništvo uopće.

Smisao r 39 je ovaj: tvko žrtvuje svoj tjelesni život za Krista, dobiva vječni život; a tko se odviše prilijepi za ovaj zemaljski život, lako izgubi vječni život.

U r 40 Krist naglašuje da je dobročinstvo izkazano apostolima, izkazano njemu i Bogu. Gostoprimstvo se ilustrira "čašom hladne vode", ali još više od toga vrijedi slušanje Božje riječi što je apostoli naviještaju.

Iz r 41 vidimo da tko primi proroka zbog njegovih proročkih darova t.j. jer je prorok (učitelj Božje riječi) primit će i njegovu plaću koja je i po nauci rabina vrlo velika. A tko prima pravednika zbog njegove pravednosti, primit će također njegovu plaću, cf 3 iv 8. Neki tumači misle da ovdje Krist ima pred očima nosioce objave SZ.

"Maleni" u r 42 su Kristovi učenici. Ovdje se ne misli na njihovu poniznost niti na ekonomski težak položaj, nego se hoće reći da je u socijalnom pogledu njihov položaj "nizak" u poređenju sa mogućnicima ovoga svijeta.

Krist je poslao apostole u narod sa svrhom, da se njegova djelatnost pojača.

Ivan šalje svoje učenike k Isusu.
Krist hvali Ivana. 11 7 - 15

1 Kad je Isus svršio ovu pouku dvanaestorice svojih u -
čenika, otide odanle da uči i propovijeda po njihovim grado -
vima.

2 Ivan je čuo u tamnici za Kristova djela (i zato) posla
dvojicu svojih učenika 3 da ga pitaju: Jesi li ti onaj što i-
ma doći ili drugoga da čekamo? 4 Odgovori im Isus: Idite i
javite Ivanu što čujete i vidite: 5 slijepi gledaju, hromi ho
de, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju a siromašnima
se propovijeda evanđelje. 6 I blago onome koji se ne sablazni
o mene.

7 Kad su ovi otišli počne Isus govoriti narodu o Ivanu :
Što ste izašli u pustinju da vidite? trsku koju vjetar ljulja?
Ili što ste izašli da vidite? čovjeka obučena u meke haljine?
Evo koji nose meke haljine, u kraljevskim su dvorima. 9 Ili
što ste izašli da vidite? proroka? Da, kažem vam, još više ne
go proroka. 10 Ovo je onaj za koga je pisano: evo ja šaljem
svoga anđela pred tvojim licem koji će pripraviti tvoj put
pred tobom. 11 Zaista vam kažem: nije ustao između rođenih od
žena veći od Ivana Krstitelja; ali najmanji u kraljevstvu ne-
beskom, veći je od njega. 12 Od dana Ivana Krstitelja pa do-
sada kraljevstvo nebesko trpi nasilje i silnici ga otimaju .
13 Svi proroci i zakon Mojsijev prorokovali su o tome do Iva-
na. 14 Ako hoćete shvatiti, on je zapravo Ilija koji ima doći.
15 Tko ima uši da čuje, neka čuje.

Priča o tvrdoglavoj djeci 11 16 - 19

16 S kime da isporedim ovaj naraštaj? On je poput djece,
što sjede na trgu i dovikuju svojim drugarima: 17 svirali smo
vam i niste plesali: jadikovali smo i niste naricali. 18 Evo
došao je Ivan Krstitelj, nije jeo niti pio pa su kazali: ima
đavla. 19 Došao je Sin čovječji koji jede i pije, pa kažu:gle
čovjeka izjelice i pijanice, prijatelja carinicima i grješni-
cima! Tako mudrost opravdaše njezina djela.

Isus kori gradove 11 20 - 24

20 Tada Isus poče koriti gradove u kojima se dogodio naj
veći broj njegovih čudesa, a ipak se ne obratiše. 21 Jao tebi
Korozaine, jao tebi Betsaido! Jer da su se u Tiru i Sidonu do
godila čudesa što su se dogodila u vama, davno bi bili već u
kostrijeti i pepelu činili pokoru. 22 Kažem vam: lakše će bi-
ti Tiru i Sidonu na sudnji dan nego li vama.

23 I ti Kafarnaume, zar ćeš se do neba uzdići? Do pakla
ćeš sići, jer da su se u Sodomi dogodila čudesa što su se do-
godila u tebi, ostala bi do danas. 24 Ali vam kažem: lakše
će biti sodomskoj zemlji na sudnji dan nego li tebi.

Isus slavi nebeskoga Oca 11 25 - 30

25 U ono vrijeme reče Isus: Slavim te, Oče, Gospodine ne
ba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i razumnih a obja -
vio malenima. 26 Da, Oče, tako je bila tvoja volja.

27 Sve je meni predao moj Otac i nitko ne zna Sina nego
Otac, niti tko zna Oca nego (jedino) Sin i kome Sin hoće ob -
javiti.

28 Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni i ja
ću vas okrijepiti. 29 Uzmite na sebe moj jaram i učite se od
mene, jer sam krotak i ponizan srcem; tako ćete naći mir svo-
jim dušama. 30 Moj je jaram sladak i moje breme je lako.

Tumač 11 1-15 Ivan šalje svoje učenike k Isusu. Krist hvali Iva na. Iz gl 11 - gl 13 vidimo da otpor protiv Kris- ta biva sve veći.
Ivanovi učenici mogli su se družiti sa svojim učiteljem, ko - jega je Herod zatvorio u pograničnu tvrđavu Maheru.

Isus opisuje svoju mesijansku djelatnost gotovo doslovno riječima proroka Izaije, 35 5, 61 1 i t.d.

Velika većina katoličkih egzegeta drži da je Ivan poslao svoje učenike k Isusu kako bi ih utvrdio u vjeri u Isusovo me - sijansko dostojanstvo.

"Trstika" je slika čovjeka lakoumna i nepostojana. Čov - jek "odjeven u mekane haljine" je u slikovitom govoru čovjek razmažen i nepostojan, cf 3 4.

Citat u r 10 uzet je iz mal 3 1, kojega su već Židovi ra zumjevali u mesijanskom smislu. Tu govori Bog svome narodu i navješta mu svoj dolazak. Matej i Luka (7 27) navode citat tako kao da Bog govori o dolasku Kristovu; zato ne vele "pre- da mnom" nego "pred tobom".

"Rođen od žene" je hebraizam i znači čovjeka ukoliko je slab i smrtan. Misli se dakako samo na ljude SZ. Riječi: koji je manji u kraljevstvu nebeskom, veći je od njega, znače: tko u mesijanskom kraljevstvu zauzima niži položaj nego Ivan u SZ veći je od njega. Govor je dakle samo o višoj teokraciji NZ i njezinoj nadmoći nad teokracijom SZ. Nije govor ovdje o o- sobnoj svetosti Ivana Krstitelja a pogotovo se ne misli reći da je Ivan isključen iz novozavjetne teokracije. Mnogi tumači povodeći se za Hrizostomom razumijevaju pod "manjim" samoga Krista.

R 12 imao ovaj smisao: ljudi koji čine pokoru postaju sposobni da uniđu u mesijansko kraljevstvo. Drugi kažu: vri - jeme je da se mesijansko kraljevstvo silom ostvari; Zeloti na stoje mesijansko kraljevstvo silom ostvariti, što valja poku- diti: kraljevstvo nebesko se progoni od strane farizeja i za- to se teško ulazi u nj; kraljevstvo nebesko se snažno širi, jer mnogi ljudi odlučno pristaju uz evanđelje, i t.d.

U r 13-14 navodi se razlog zašto je od Ivanova vremena

slobodan ulazak u mesijansko kraljevstvo: jer s njime svršava SZ i počinje NZ. Svi proroci proricali su do Ivana; on je dakle "posljednji" od proroka koji su navještali Spasitelja. Spominje se i "zakon" t.j. povijesne knjige SZ jer se i u njima nalaze neka proroštva o Kristu.

U r 14 kaže Isus: Ivan nije u strogom smislu riječi Ilija, ali ona je ipak Ilija po svojoj mesijanskoj zadaći. Zato veli Krist: ako hoćete shvatiti. Na osnovu mal 4 5 očekivali su Židovi Iliju, ali su krivo mislili da će doći prije prvog dolaska Mesije. Međutim, najprije je imao doći Ivan "u duhu i sili Ilijinoj", lk 1 17, kao preteča "duhovnoga sudnjeg dana", t.j. novozavjetnog doba, dok će Ilija osobno doći na svršetku vremena kao preteča stvarnog sudnjeg dana, cf apk 11 3-13.

Sa r 15 pozivaju se čitaoci na razmišljanje i prihvaćanje navještene istine.

Tumač 11 16-19 Priča o tvrdoglavoj djeci. U r 16-17 Isus kori nevaljano vladanje Židova s obzirom na mesijansko kraljevstvo.

R 18-19 ima ovaj smisao: Ivan je provodio strogo asketski život, pa ipak su Židovi rekli: opsjednut je; Isus je uzimao hranu i pilo poput ostalih ljudi, a Židovi su zaključili: neumjeren je u jelu i pilu.

R 19 znači: nebeska mudrost koja se očitovala i u askezi Ivanovoj i u životu Isusovu, pokazala se kao jedino ispravna i istinita. Neki tumači uzimaju riječ "mudrost" u smislu Krista kao utjelovljene Božje Mudrosti.

Tumač 11 20-24 Isus kori gradove. Kod Luke je ovaj odlomak sastavni dio govora što ga je Isus održao sedamdeset dvojici učenika. Krist se poziva na svoja čudesa kao na dokaz svoje božanske moći. Gradić Korozajin ležao je vjerojatno na obali Genezaretskog jezera, nedaleko Kafarnauma. Stari Kafarnaum jamačno je istovetan sa ruševinama Tell Hum. Betsaida je ležala na zapadnoj obali jezera i zvala se Betsaida Galilejska, za razliku od Betsaide Julijske. Noviji auktori tvrde da je postojala samo ova potonja Betsaida i to na istočnoj obali Jordana. Njezin položaj ne da se točno odrediti. Neki je traže na mjestu današnjega Kan Minjeh , južno od Tell Huma.

Stanovnici Tira i Sidona nisu bili preodređeni (predestinirani) za prokletstvo, jer su primili dovoljno milosti da se mogu spasiti. Gledati čudesa je izvanredna milost koju Bog nije nikome dužan dati.

Smisao Isusova pitanja u r 23-24 je ovaj: ti, Kafarnaume, ne ćeš valjda tražiti veće odlikovanje nego što si ga primio time što sam ja u tebi stanovao i brojna čudesa tvorio. Isus ne kaže da će grad biti uništen, nego da će Bog njegove stanovnike odbaciti. Ipak je i sam grad nestao tako da mu se jedva može odrediti položaj...

Tumač 11 25-30 Isus slavi nebeskoga Oca. Prema lk 10 17-20 Isus je tu zahvalnu molitvu izrekao kad su se 72 uče-

nika vratila sa svoga misijskog puta.

"Malenima" t.j. poniznima i željnima spasenja, dakle u prvom redu apostolima i ostalim Kristovim učenicima, objavljen je "misterij" ili tajna spasenja koju nevjerni Židovi nisu mogli shvatiti. Njima je Bog - na neki način - "sakrio" ovo otajstvo jer su ga zbog svoje pokvarenosti i zlobe odbacili. Dakle su sami krivi svojoj nesreći...

Židovska je nevjera uzrokom da Isus u r 27-30 izričnо kaže: prava spoznaja Boga i spasenje dolazi samo po njemu. Isto tako i mir dolazi po njemu. Kristu je sve predano od njegova Oca jer je od njega primio božanski bitak i moć. Primio je i puno ovlaštenje da izvrši djelo spasenja. Radi toga adekvatnu t.j. apsolutno savršenu spoznaju Sina ima samo Otac, kao što i Sin adekvatno spoznaje Oca. Tu spoznaju Boga mogu primiti i ljudi u ograničenoj mjeri, ali samo preko Sina koji tu spoznaju daje svakome po svojoj slobodnoj volji. Subjektivni je preduvjet te spoznaje, dakako, iskreno traženje Boga i krepostan život. Ovu misao nalazimo na mnogo načina izraženu u "Ivanovu evanđelju, pa se zato r 27 smatra kao nekim "Ivanovim citatom" u Matejevu evanđelju.

Ljudi su postali "umorni" boreći se za istinu i tražeći blaženstvo; postali su "opterećeni" mnogim propisima Mojsijeva zakona, a još više teretom svojih grijeha. Krist nam daje nutarnji mir objavom istine i oproštenjem grijeha te podjeljivanjem milosti. Isusov "jaram" je zakon evanđelja ukoliko znači vršenje volje Božje. U NZ lako se vrši volja Božja jer nam sam Krist daje za to potrebnu snagu i milost.

Apostoli trgaju klasje 12 1 - 8

1 U ono vrijeme pođe Isus kroz usjeve u subotu. Njegovi
učenici ogladnješe i počeše trgati klasje i jesti. 2 Vidješe
to farizeji i rekoše mu: Evo, tvoji učenici čine što nije dopušteno
činiti u subotu. 3 Odgovori im: Zar niste čitali što
je učinio David kad je ogladnio (on) i njegovi pratioci? 4 Ušao
je u Božju kuću i pojeo postavljene hljebove što nije bilo
dopušteno jesti ni njemu ni njegovim pratiocima nego samo
svećenicima? 5 Ili zar niste čitali u zakonu Mojsijevu da svećenici
u hramu oskvrnjuju subotu pa su bez krivnje? 6 Kažem
vam: Ovdje je (nešto) veće od hrama. 7 Kad biste razumjeli
što znači: hoću milosrđe a ne žrtvu, ne biste osudili nevine.
8 Sin je čovječji, naime, Gospodar i subote.

Isus ozdravi čovjeka sa usahlom rukom 12 9 - 21

9 Kad je Isus otišao odanle, dođe u njihovu zbornicu. 10
Ondje je bio čovjek sa usahlom rukom. Zapitaše ga: Je li dopušteno
u subotu liječiti? da bi ga optužili. 11 On im reče :
Koji od vas ako ima samo jednu ovcu i ova u subotu padne u jamu,
ne će li je prihvatiti i izvaditi. 12 A koliko je čovjek
vredniji od ovce! Dakle, dopušteno je u subotu činiti dobro !
13 I reče čovjeku: Pruži svoju ruku! On ispruži i postade opet

zdrava kao i druga.

14 Farizeji potom izađoše i stvoriše odluku da bi ga pogubili.

15 Isus je to doznao i uklonio se odanle. Mnogi pođoše
(zajedno sa bolesnicima) za njim i on ih sve izliječi. 16
Strogo im zapovijedi da ga ne razglašuju, 17 da se ispuni što
je rekao prorok Izaija: 18 Gle, ovo je moj sluga koga sam i -
zabrao moj jedinac i ljubimac moje duše. Svoga Duha stavit
ću na njega i on će pravdu objaviti narodima. 19 Ne će se pre
pirati ni bučiti. Nitko ne će po ulicama čuti njegova glasa .
20 stučene trske ne će prelomiti, ni stijenja što se dimi ne
će ugasiti dok ne privede pravdu k pobjedi, 21 i u njegovo i-
me uzdat će se narodi.

Isus ozdravi opsjednuta 12 22 - 23
Farizeji kleveću Isusa 12 22 - 37

22 Tada dovedoše (k Isusu) čovjeka opsjednuta koji je
bio slijep i nijem. Isus ga izliječi, i nijemi progovori i
progleda. 23 Narod se zadivio i govorio: Nije li ovo Sin Da -
vidov?

24 Kad su farizeji (ovo) čuli, rekoše: On izgoni đavle po Belzebulu, đavolskom poglavici.

25 Isus je znao njihove pomisli pa im reče: Svako kra -
ljevstvo razdijeljeno u sebi opustjet će i svaki grad ili dom
razdijeljen u sebi ne će se moći održati. 26 Ako sotona soto-
nu izgoni, razdijeljen je u sebi, kako će dakle stajati nje -
govo kraljevstvo? 27 Ako ja po Belzebulu izgonim đavle, vaši
sinovi preko koga izgone? Zato će vam oni biti suci. 28 Ako
pak ja Božjim Duhom izgonim đavle, onda je došlo k vama kra -
ljevstvo Božje.

29 Kako može netko unići u kuću jakoga i oteti njegovo oružje ako ga najprije ne sveže? Tek onda može njegovu kuću oplijeniti.

30 Tko nije sa mnom, protiv mene je, i tko sa mnom ne sabire, prosipa.

31 Zato vam kažem: svaki grijeh i psovka oprostit će se
ljudima, ali psovka na Duha Svetoga ne će se oprostiti. 32 A-
ko tko kaže riječ protiv Sina čovječjega, oprostit će mu se;
ali ako kaže protiv Duha Svetoga, ne će mu se oprostiti ni na
ovom ni na dugom svijetu.

33 Ako priznajete da je drvo dobro, tada će i plod njegov biti dobar; ako priznajete da je drvo zlo, i njegov plod bit će zao; jer se po plodu pozna drvo.

34 Zmijska legla! Kako možete dobro govoriti kad ste zli
Od punine naime srca govore usta. 35 Dobar čovjek od dobra bla
ga iznosi dobro, a zao čovjek od zla blaga iznosi zlo.

36 Kažem vam: za svaku praznu riječ što je reknu ljudi,
dat će račun na sudnji dan. 37 Po svojim riječima opravdat
ćeš se i po svojim riječima osudit ćeš se.

Jonin znak 12 38 - 45

38 Tada mu rekoše neki od književnika i farizeja: Učitelju, htjeli bismo vidjeti od tebe znak? 39 On im reče: Zli i preljubnički naraštaj traži znak i ne će mu se dati osim znaka proroka Jone: 40 Kao što je Jona bio u utrobi morske ribe tri dana i tri noći, tako će i Sin čovječji biti u krilu zemlje tri dana i tri noći.

41 Ninivljani ustat će na sudu protiv ovoga naraštaja i osudit će ga jer su se obratili na Jonino propovijedanje,a evo ovdje je više od Jone. 42 Kraljica juga ustat će na sudu protiv ovoga naraštaja i osudit će ga jer je došla s kraja zemlje da čuje Salamonovu mudrost, a evo ovdje je više od Salamona.

43 Kad nečisti duh izađe iz čovjeka, ide kroz pusta mjesta tražeći pokoja ali ga ne nalazi. 44 Tada kaže: vratit ću se u svoju kuću otkuda sam izašao. I kad dođe, nađe je praznu pometenu i ukrašenu. 45 Tada otide, uzme sa sobom sedam drugih duhova gorih od sebe, i oni se nastane ondje. Tako bude onome čovjeku gore nego prije. Jednako će biti i ovome zlom naraštaju.

Isusovi rođaci 12 46 - 50

46 Dok je on govorio narodu, njegova majka i njegova braća stajali su napolju i željeli da s njime govore. 47 Netko mu reče: Gle tvoja majka i tvoja braća stoje napolju i žele da s tobom govore. 48 On odgovori onome koji mu je to javio: Tko je moja majka i tko su moja braća? 49 Zatim pruži svoju ruku prema svojim učenicima i reče: Evo moja majka i moja braća! 50 Tko čini volju moga Oca koji je na nebesima, taj je moj brat, moja sestra i moja majka.

Tumač 12 1 - 8 — Apostoli trgaju klasje. Ovdje vidimo da farizeji otvoreno istupaju protiv Isusa.

Ovaj izvještaj donose nam i Marko i Luka,ali ga stavljaju u ranije doba; dakle, paze na kronološki redoslijed. Prema Luki se čini da se događaj zbio vjerojatno početkom druge godine javnog naučavanja Kristova; po svoj prilici je to bila subota poslije druge pashe u javnom životu Isusovu. Trgati klasje za utišanje gladi bilo je dozvoljeno zakonom, deut 23 25. Kod Luke vidimo da su farizeji stavili upit na Isusove učenike. Oni ne zabranjuju trganje klasja kao takvo nego jer se trgalo u subotu: oni su naime 2 mojs 16 22 tumačili tako da je trganje klasja"vrsta žetve", a žetva je , dakako, bila zabranjena u subotu.

U r 3 - 8 brani Isus svoje učenike. Navedeni primjer uzet je iz 1 kralj gl 21. Zavjetni šator nalazio se tada izvan Jeruzalema. David je ušao u svetinju i , uzeo postavljene hljebove. Pratioci su ga čekali po strani. Sv. Pismo ne kori Davida što je uzeo hljebove. Zato se Krist s pravom poslužio tim

događajem da obrani svoje učenike; David je prestupio siguran zakon od kojega mu je dao dispenzu za slučaj potrebe veliki svećenik; ovdje se radi samo o dvojbenom tumačenju zakona, za koje kaže Krist kao Gospodar subote da ne veže njegove učenike. Primjer u r 5 navodi samo Matej. Iz num 28 9 vidi se da su svećenici po subotama mogli klati janjce, čistiti ih , pripravljati drva i vatru i t.d. Takvi su poslovi, po sebi, oskvrnjivali subotu, ali u ovom slučaju nisu bili zabranjeni . Krist dakle kaže: ako želimo pravedno prosuditi neko djelo, treba da pazimo i na "duh" zakona kao i na vanjske okolnosti.

Prema r 6 Isus je "veći od hrama" zbog svoga mesijanskog dostojanstva. Smisao je dokaza ovaj: ako se subota ne oskvrnjuje težačkim poslovima u hramu, još manje se oskvrnjuje poslovima koje dozvoljava Krist Sin Božji kao Gospodar subote . Ako subotnji zakon u izvjesnim prilikama ne veže sluge hrama kao takve, još manje veže u sličnim okolnostima Kristove sluge kao takve. Za r 7 vidi 9 13. R 8 ima smisao: Sin čovječji je Gospodar subote jer je Bog.

Tumač 12 9-21

Isus ozdravi čovjeka sa usahlom rukom. Kod Mateja se čini da se događaj odigrao one iste subote koje i prijašnji; ali iz lk 6 6 vidimo da se taj događaj zbio slijedeće subote, i to vjerojatno u sinagogi u Kafarnaumu. Luka kaže da su pitanje stavili farizeji i pismoznanci. Pitanjem su htjeli upropastiti Isusa. Prema rabinskoj zasadi: životna opasnost tjera subotu - bilo je dozvoljeno liječenje bolesnika u subotu samo u životnoj pogibli. Marko i Luka kažu da je čovjek po zapovijedi Isusovoj stajao nasred sinagoge. Na pitanje svojih neprijatelja postavlja Isus protu - upit. Farizeji su učili da je subotom dopušteno spasiti unesrećenu ovcu.

Iz r 15-16 vidimo da je Isus svojim sveznanjem upoznao planove svojih neprijatelja i otišao iz Kafarnauma u neko novo mjesto, i tu nastavio svoju djelatnost: ozdravljao je bolesnike, koje je mnoštvo vodilo sa sobom. Krist je zabranio ozdravljenicima da ga prokazuju da još većma ne razdraži farizeje. On se ugiba svojim neprijateljima i želi da ostane što dulje nepoznat, da se tako ispune na njemu proroštva. Riječi navedene u r 18-21 uzete su iz izai 42 1-4, i to slobodno prema hebrejskom originalu. Tu se govori o svojstvima Mesije, njegovoj zadaći i djeltanosti kao i o njegovu uspjehu .

Sluga Gospodnji u r 18 je Mesija, cf izai gl 40-66. Mesija je "sluga" jer je uzeo na se "tjelesno obličje čovjeka,i jer je došao da izvrši Božju volju među ljudima. Bog je izabrao Mesiju odvijeka i on je ljubimac Božji cf 3 17. Duh Božji je na Mesiji jer je njime "pomazana" njegova ljudska narav;to „pomazanje" zbilo se u utjelovljenju, a očitovalo se prigodom krštenja Kristova na Jordanu. "Pravda" u r 19 je evanđelje.Djelatnost Kristova prema r 19-21 odvija se bez buke, mirno i čedno, dakle upravo protivno od nametljivog vladanja židovskih učitelja. Krist je pun blagosti i sućuti prema bijednim ljudima. "Stučena trska" i "tinjajući stijenj" su slikovita oznaka takvih siromaha kojima je duhovni život gotovo mrtav .

Riječi: dok pravdu ne privede pobjedi i u njegovo ime uz dat će se narodi, shvaća većina egzegeta strogo eshatološki : Krist će pobijediti na svršetku svijeta. Ako shvatimo "pravdu" u smislu evanđelja, tada je značenje ovih riječi: evanđelje će se navijestiti po čitavom svijetu, cf izai 42 2. "Uzdati se u ime Mesijino" znači: vjerovati da je Isus pravi Mesija , dakle, Spasitelj svijeta. Ovdje vidimo potresnu činjenicu: Židovi traže da Isusa ubiju, a prorok naviješta da će se obra - titi pogani!

Tumač 12 22-37 Isus ozdravi opsjednuta. Farizeji kleveću Isusa. Marko govori samo o kleveti koju su neprijatelji iznijeli protiv Isusa, da naime pomoću Belzebula izgoni đavle. Matej i Luka kažu da je povod toj kleveti bilo ozdravljenje opsjednutoga. Luka ne kaže da je opsjednuti bio i slijep. Samo Matej spominje da se narod zadivio i čak postao spreman da Isusa prizna za Mesiju. Glede izraza "sin Davidov" vidi 9 27.

Farizeji nisu mogli zanijekati čudo, ali opet nisu htjeli vjerovati niti dopustiti da narod vjeruje. Zato pripisuju čudo Belzebulu, đavolskom poglavici, cf 10 25. Marko kaže da su tu pogrdu iznijeli pismoznanci koji su pripadali stranci farizeja i koji su došli iz Jeruzalema.

U r 25-37 drži Isus svoj obranbeni govor. Da se pravo shvati zamašaj Kristova dokazivanja, treba znati da je Isusova mesijanska djelatnost po njegovu priznanju bila uperena protiv sotone, cf 4 1 sl.

"Vaši sinovi" u r 27 su farizejski učenici i židovski egzorcisti. Farizeji su bili uvjereni da ovi potonji izgone đavle vlašću s neba. U r 28 kaže Gospodin da izgon đavla znači dolazak Božjeg kraljevstva.

Prema r 29 "jaki" je sotona za koga Luka kaže da je i naoružan. "Jači" je Krist koji je sotonu svezao odnosno nadvladao, i time dokazao da je Spasitelj ljudi.

R 30 se različno tumačio. To je zaključak za r 29. Ne biti s Kristom znači ne priznati ga kao Mesiju. "Skupljati" i "prosipati" su slikovite oznake kreposnog odnosno grješnog djelovanja. Ovome se retku ne protivi lk 9 50.

U r 31-32 je govor o grijehu protiv Duha Svetoga. Psovka ili blasfemija uzima se ovdje u širem smislu, i to bilo kao direktna bilo kao indirektna pogrda Boga. R 32 je samo bliže tumačenje za r 31. "Riječi protiv Sina čovječjega" kazali su mnogi zbog svojih krivih mesijanskih ideja. No te su se ideje djelovanjem Duha Svetoga mogle ispraviti, i zato su ljudi mogli zadobiti oproštenje. Grijeh protiv Duha Svetoga čini onaj koji zlobno zabacuje očita Božja djela i tvrdokorno odbija Božju milost, Isus, vjerojatno, ne kaže da su farizeji taj grijeh već počinili, nego ih samo upozoruje da se toga grijeha čuvaju. Taj grijeh zove se "grijeh protiv Duha Svetoga" jer svu milosnu djelatnost napose pripisujemo Duhu Svetomu. Povodeći se za tumačenjima sv. Augustina razlikuju bogoslovi šest grijeha protiv Duha Svetoga.

R 32 b dokazuje i opstojnost čistilišta osobito po shvaćanju starijih tumača.

U r 33 dokazuje Isus slikovitim riječima da je samo zloba i pokvarenost izvor neprijateljskog držanja prema njemu. Značenje slike je jasno: "drvo" je Krist, "plod" je Kristova djelatnost, napose njegova istjerivanja đavla. Pretpostavlja se ova misao: redovito po plodu sudimo drvo; farizeji su, međutim, Krista ("drvo") proglasili nevaljanim, a izgon đavla ("plod") dobrim.

Smisao r 34 je ovaj: ne možete dobro govoriti jer zbog zloće vam je to moralno nemoguće. R 35 pobliže tumači posljednje riječi u r 34. Smisao je razumljiv.

U r 36-37 vide stariji egzegete ove misli: ako su beskorisni razgovori predmet Božjega suda, koliko više pogrede na Boga. "Beskorisna" je riječ koja duhovno ne izgrađuje bližnjega, ni onoga koji govori (Jeronim). Drugi opet kažu, da je "beskorisna" riječ koja služi bližnjemu na propast.

Tumač 12 38-45 Jonin znak. Luka iznosi taj događaj ispred obranbenog govora Kristova, lk 11 16. Kristovi protivnici traže od njega neki osobiti i naročiti znak t.j. neko sjajno čudo po kojemu bi se Krist očitovao kao Mesija. Tako su se u SZ Mojsije, Jozua, Samuel i Ilija vanrednim čudesima legitimirali kao Božji poslanici. Kristovi neprijatelji hoće dakle u jednu ruku opravdati svoju nevjeru, a u drugu ga iskušavaju. U r 39-45 nalazimo Isusov odgovor. Luka kaže da se u međuvremeno skupio i narod. Židovi se nazivaju "preljubnički naraštaj" jer se čitava uredba SZ prikazuje u slici bračnog odnosa između Boga i odabranog naroda. "Jonin znak" je čudo, koje se dogodilo sa Jonom. Taj znak je tip "Kristove smrti i uskrsnuća". Riječi "u srcu" odnosno "u krilu zemlje" shvaćaju mnogi egzegete u smislu Isusova ležanja u grobu. Drugi opet pomišljaju na njegov boravak u pretpaklu, a neki spajaju u jedno oba tumačenja. Bio je običaj kod Židova da se i dio dana računa za cio dan. Krist je bio pokopan u petak pred zalaskom sunca, dakle je ležao u grobu jedan dio petka (prvi dan); zatim čitavu subotu (drugi dan) i dio noći od subote na nedjelju (treći dan).

Morska neman koja je progutala Jonu nije bila kit koji ima usko ždrijelo, nego golemi morski pas koji se nalazi u Sredozemnom moru i može da proguta omanjeg konja. Pripovijeda se da je u prošlom stoljeću neki mornar pao sa palube i progutao ga je takav morski pas, ali pošto je psa ranila topovska kugla, izbacio je mornara iz sebe koji je ostao živ. Bilo je tumača koji su Jonin znak shvatili u smislu Jonina propovijedanja t.j. kao što je Jona propovijedao Ninivljanima, tako Krist propovijeda Židovima. Ovo se tumačenje protivi kontekstu i zato se mora zabaciti. Jamačno predaleko odlaze oni tumači (pa i katolički) koji poriču historijski značaj Jonine knjige i pridaju joj samo literarno-didaktički karakter. Prema njima Isus se poziva ovdje samo na literarnu a ne historijsku stvarnost Jonina boravka u utrobi ribe. Napominjemo, da se ta

kvom shvaćanju protivi gotovo sva starija i novija Katolička egzegeza.

U r 41-42 "južna zemlja" je Sabeja u jugozapadnoj Arabiji. Sabejci su bili glasoviti kulturni i trgovački narod.

U r 43-45 pokazuje Isus zašto će sadašnji židovski naraštaj zlo svršiti: Židovi su tvrdokorno odbijali Božju milost i tako pomalo gubili smisao za vrhunaravne stvari i sve više padali pod upliv đavla. Tu istinu iznosi Isus u obliku poredbe koja nam prikazuje žalosnu sudbinu opsjednuta čovjeka. Isus je izabrao upravo tu poredbu jer je čitav govor izazvan ozdravljenjem opsjednutoga. Čovjek je u poredbi izraelski narod: Mojsijevim zakonodavstvom otjeran je đavao, a kad bi se po židovskom idolopoklonstvu privremeno vratio, otjerali bi ga proroci. I po sv. krštenju tjera se - na neki način - nečisti duh iz čovjeka. Pusta, bezvodna ili pustinjska mjesta su prisilna boravišta demona, tob 8 3 apk 18 2. Tu đavao nema mira jer on nalazi neki mir samo u čovjeku, kojega muči. Čovjek je dakle, njegova"kuća". Tom slikom izražena je ujedno njegova želja da se vrati u onoga koga je jednom posjedovao.

R 44 b različno se tumači. Obično se shvaća ovako: duša je "prazna" kad nema dobrih djela; "pometena" je kad pazi samo na vanjsku levitsku čistoću; "Ukrašena " je kad je samo prividno sveta. Neki kažu da je upravo grijeh ono što đavao smatra "ukrasom" duše. Drugi opet pomišljaju na kreposti kao ukras duše, koje izazivaju đavla na borbu; u toj borbi podliježe čovjek ako mu je "stan prazan", t.j. ako nije dovoljno budan protiv đavolskih zasjeda. Broj 7 u hebrejskom načinu govora pokazuje mnoštvo uopće.

Tumač 12 46-50 Isusovi rođaci. Matej i Marko iznose taj događaj u istom kontekstu, t.j. pred poredbama. Luka donosi taj događaj iza poredba ne označujući točno vremena. Matej i Marko drže se, dakle, kronološkog reda. Događaj se zbio u Kafarnaumu.

Rođaci nisu mogli unići u kuću zbog prevelikog mnoštva naroda što vidimo u r 46.

R 47-49 ima ovaj smisao: moji rođaci u duhovnom smislu su oni koji su moji učenici.

U r 50 ističe Isus da je duhovno srodstvo s njime u kraljevstvu Božjem preče od tjelesnog srodstva. Tu Isus vrši sam ono što je tražio od svojih apostola u 10 37. Majka Isusova promatra se ovdje samo u svom naravskom odnosu prema Isusu, t. j. ukoliko ga je rodila. Ona je Isusu najavljena kao tjelesna majka i samo sa tog stanovišta daje Isus o njoj izjavu. Ovdje uopće nema govora o njenom duhovnom srodstvu sa Sinom Božjim i zato se ne iznosi njezino vršenje Božje volje, ni njezina svetost i kreposti. Glede tzv. "braće" Isusove vidi 13 55.

Priča o sijaču 13 1 - 23

1 Onaj dan izađe Isus iz kuće i sjede kraj mora. 2 Oko
njega skupio se narod, i zato uđe u lađu i sjede dok je narod
stajao na obali.

3 Tada im je mnogo govorio u pričama pa reče: Iziđe si -
jač da sije. 4 Kad je sijao, neko (sjeme) pade kraj puta. Pti
ce nebeske dođoše i pozobaše ga. 5 Drugo pade na kamenito
tlo gdje nije imalo mnogo zemlje. Odmah nikne jer zemlja nije
bila duboka. 6 Ali kad se pojavi sunce, uvene (biljka) jer ni
je imala korijena i usahne. 7 Drugo (sjeme) pade u trnje.Tr -
nje naraste i uguši ga. 8 Napokon nekoje (sjeme) pade na dob-
ru zemlju i donese rod, jedno stostruk, drugo šezdesetoro -
struk, a treće tridesetorostruk. 9 Tko ima uši (da čuje), ne-
ka čuje.

10 Tada pristupiše k njemu učenici i rekoše mu: Zašto
im govoriš u pričama? 11 Odgovori im: Vama je dano da znate
tajne kraljevstva nebeskoga, a njima nije dano. 12 Tko naime
ima, dat će mu se i obilovat će, a tko nema uzet će mu se i
(ono) što ima.

13 Govorim im u pričama jer gledajući ne vide i slušaju-
ći ne čuju i ne razumiju. 14 Na njima se ispunja proroštvo I-
zaijino koje kaže: slušat ćete, a (ipak) ne ćete razumjeti ;
gledat ćete, ali ne ćete spoznati; 15 jer je okorjelo srce o-
voga naroda, otvrdnule su njihove uši i zatvorili su svoje o-
či, da očima ne vide i ušima ne čuju i srcem svojim ne razu -
miju i (tako) se ne obrate da bi ih izliječio.

16 Blago vašim očima što gledaju, i vašim ušima što čuju!
17 Zaista vam kažem: mnogi su proroci i pravednici željeli vi
djeti što vi vidite, ali ne vidješe; i čuti što vi čujete,ali
ne čuše.

18 Čujte sada priču o sijaču: 19 svakome koji sluša riječ
o kraljevstvu Božjem i ne razumije je, dolazi đavao i otima
što je bilo posijano u njegovu srcu; kod ovoga je sjeme posi-
jano kraj puta. 20 (Sjeme) posijano na kamenito tlo to je o-
naj koji riječ Božju sluša i radosno prima, 21 ali nema u se-
bi korijena nego je nestalan. Zato kad nastane nevolja ili
progonstvo zbog riječi Božje, odmah se sablažanjava. 22 (Sje-
me) posijano u trnje to je onaj koji riječ Božju sluša, ali
briga za ovaj svijet i varavo bogatstvo zaguše riječ i ona o-
stane bez ploda. 23 A (sjeme) posijano na dobru zemlju to je
onaj koji sluša riječ Božju i razumije je te donosi plod, bi-
lo stostruk, bilo šezdesetorostruk, bilo tridesetorostruk.

Priča o pšenici i kukolju 13 24 - 30

24 Reče im i drugu priču: Kraljevstvo je nebesko kao čo-
vjek koji posija dobro sjeme na svojoj njivi. 25 Kad su ljudi
zaspali, dođe njegov neprijatelj i posija kukolj sred pšenice
pa otide. 26 Kad je usjev uzrastao i plod donio, pokaza se i
kukolj. 27 Tada pristupiše sluge domaćinu i rekoše mu:Gospoda
ru, zar nisi posijao dobro sjeme na svojoj njivi? Otkuda da-

kle kukolj? 28 Reče im: Neprijatelj je to učinio. Rekoše mu
sluge: Hoćeš li da idemo i da ga saberemo? 29 Reče: Ne, da ne
biste sabirajući kukolj iščupali zajedno s njim i pšenicu.
30 Ostavite neka raste oboje do žetve. U vrijeme žetve reći
ću žeteocima: saberite najprije kukolj i svežite ga u snoplje
da se spali, a pšenicu skupite u moju žitnicu.

Priča o gorušičnom zrnu i kvascu 13 31 - 35

31 Opet im reče drugu priču: Kraljevstvo je nebesko kao
gorušično zrno koje čovjek posije na svojoj njivi. 32 Ono je
doduše, najmanje od svih sjemena, ali kad uzraste, veće je od
svega povrća i bude drvo tako da ptice nebeske dolaze i borave na njegovim granama.

33 Reče im i ovu priču: Kraljevstvo je nebesko kao kvasac koji uzme žena i pomiješa sa tri mjerice brašna dok se sve ne uskisne.

34 Sve ovo govorio je Isus narodu u pričama i bez priča
nije im govorio 35 da se ispuni što je rekao prorok: otvorit
ću u pričama svoja usta i navijestiti ću što je sakriveno od
postanka svijeta.

Isus tumači priču o kukolju 13 36 - 43

36 Tada Isus otpusti narod i dođe u kuću. K njemu pristupiše njegovi učenici i rekoše: Protumači nam priču o kukolju na njivi! 37 On im reče: Koji sije dobro sjeme, jest Sin
čovječji. 38 Njiva je svijet. Dobro sjeme to su sinovi kraljevstva, a kukolj sinovi su đavla. 39 Neprijatelj koji ga po
sijao, jest đavao. Žetva je svršetak svijeta a žeteoci su anđeli. 40 Kao što se dakle kukolj sabire i ognjem sažiže, tako
će biti i na svršetku svijeta: 41 Sin čovječji poslat će svoje anđele i sabrat će iz svoga kraljevstva sve zavodnike i
zlikovce, 42 i bacit će ih u peć ognjenu; ondje će biti plač
i škrgut zuba. 43 Tada će pravednici sjati poput sunca u kraljevstvu svoga Oca. Tko ima uši da čuje, neka čuje.

Priča o sakrivenom blagu, biseru i mreži s ribama 13 44-52

44 Kraljevstvo je nebesko kao blago sakriveno u polju ko
je čovjek kad nađe, sakrije i u svojoj radosti ode, proda sve
što ima i kupi ono polje.

45 Kraljevstvo je nebesko i kao trgovac koji traži lijepo biserje. 46 Kad nađe jedno dragocjeno zrno bisera, ode, proda sve što ima i kupi ga.

47 Još je kraljevstvo nebesko kao mreža koja se baca u
more i zahvaća od svake vrste riba. 48 Kad se napuni, izvuku
je na obalu i sjednu te odabiru dobre u posude, a zle bacaju
napolje. 49 Tako će biti na svršetku svijeta: izaći će anđeli
i odijelit će zle od pravednih 50 i bacit će ih u peć ognjenu
ondje će biti plač i škrgut zuba. 51 Jeste li razumjeli sve
ovo? Rekoše mu: Da, Gospodine. 52 Reče im: Zato je svaki književnik koji je upoznao tajne kraljevstva nebeskoga kao doma -

ćin koji iznosi iz svoga blaga novo i staro.

Isus u Nazaretu 13 53 - 58

53 Kad je Isus svršio ove priče, otide odanle 54 i dođe
u svoj zavičaj. Učio ih je u njihovoj zbornici tako da su se
divili i govorili: Otkuda ovome ova mudrost i moć tvorenja ču
desa? 55 Zar nije ovo tesarov sin? Zar se njegova majka ne zō
ve Marija a njegova braća Jakov, Josip, Simon i Juda? 56 Zar
nisu sve njegove sestre kod nas? Otkuda dakle njemu sve to ?
57 Tako su se sablažnjavali o njega. Ali Isus im reče: Nije
prorok bez časti, osim u svome zavičaju i u svojoj kući. 58
Radi njihove nevjere nije učinio ondje mnoga čudesa.

Tumač 13 1-23 Priča o sijaču. Gospodin iznosi priču o sijaču ne posredno iza onoga što se pripovijeda na kraju gl 12, cf mk 4 1. Isus je, vjerojatno, izišao iz Petrove ili Matejeve kuće. U NZ je priča, prispodoba ili parabola neka pripovijest, koja predočuje neku vjersku istinu. Sadržaj parabole (usporedbe) uzet je iz prirode ili iz običnog ljudskog života. Predmet parabole (ili pouka prispodobe), to je ono što se parabolom prikazuje i predočuje, dakle, kraljevstvo Božje, Krist prikazuje u parabolama kraljevstvo Božje kao zajednicu kojoj je glava sam Bog odnosno Krist. Kraljevstvo Božje počinje na zemlji i prelazi triumfalno u vječnost poslije sudnjega dana. Na zemlji se kraljevstvo Božje razvija i napreduje kao Kristova Crkva. Spasitelj otkriva u parabolama narav, razvoj i dostojanstvo svoga krljevstva te dužnosti njegovih članova. Neprijatelji kraljevstva Božjega su đavao i ljudska grješna požuda. Ima u parabolama gdjekada i nešto što je rečeno možda više radi ukrasa i stila kao i stilske cjeline; zato treba vazda paziti na glavnu misao koju Gospodin iznosi.

U Palestini se sije obično u studenom kad pada rana kiša, koja veoma povoljno djeluje na usjeve. Za pet do šest mjeseci žito dozrijeva. Sije se samo pšenica i ječam dok su raž i zob slabo poznati. Koncem ožujka odnosno početkom travnja pada kasna kiša, a odmah nakon toga žito se žanje. U južnim krajevima Palestine žanje se obično potkraj travnja dok u sjevernijim redovito u svibnju.

Prema r 4 neka su zrna pala slučajno na put što vodi pokraj ili preko polja. Tako su ostala na tvrdoj zemlji, i ptice koje oblijeću sijača pozobale su ih. Kod sijanja sjemena se vadilo iz torbe i rukom razbacivalo po polju.

Veliki dijelovi Palestine pokriti su tankim slojem obradive zemlje. Kamen se na suncu brzo ugrije i tako sjeme doskora nikne, ali biljka odmah i uvene kad sunce jače pripeče jer nema dovoljno vlage. Bodljikavi drač obično brže raste nego žito, cf jer 12 13. Kod nas posijano zrno obično donosi 30 novih zrna. U Palestini ima slučajeva i stostrukog ploda, cf gen 26 12. Teofrast kaže da je u Babiloniji bila slaba žetva kad bi donijela "samo" pedesetorostruki plod.

U r 9 Krist poziva slušaoce na razmišljanje jer priča sadrži važne istine.

Iz r 10 vidimo da ovu priču Isus nije protumačio narodu, jer ga mnogi nisu priznavali Mesijom unatoč njegovu nauku i čudesima, cf 11 20, 12 10, 12 14.

Prema r 11, apostoli su bili sposobni i dostojni da čuju tumačenje priče jer su Krista priznavali Mesijom. "Tajne" su ovdje Božje odluke o mesijanskom kraljevstvu. Tko vjeruje Kristovim riječima, tomu Bog daje milost da shvaća njihov smisao. Židovi nisu vjerovali i zato nisu razumjeli istine o kraljevstvu Božjem, rečene u pričama.

R 12 ima ovaj smisao: tko je bogat znanjem i milošću Božjom, lako sve više u tome napreduje; a tko je siromah t. j. nemaran u tim stvarima, lako izgubi i ono malo duhovnog dobra što ima. Dakle: apostoli će sve bolje shvaćati tajne kraljevstva Božjega dok će Židovi izgubiti i ono malo vjere, što su je pokazali.

Prema r 13 Krist ne govori Židovima jasno i otvoreno nego u pričama upravo zbog njihove nevjere. Drugi tumače: Krist govori upravo zato u pričama da bi ga slušaoci lakše shvatili ali zbog nevjere ostaju im priče nerazumljive. Prorok Izaija naviješta kaznu, a Matej govori o krivnji, cf izai 6 9. 10. Što čovjek ne će pravo da vidi i čuje, to obično dobro ne razumije.

U r 17 Isus indirektno kaže apostolima da je došlo mesijansko doba i da je on obećani Mesija.

Iz r 23 vidimo da milost Božja i stepen sudjelovanja s milošću nisu u svim ljudima jednaki. Ova se priča čita u liturgiji na nedjelju šezdesetnicu.

Tumač 13 24-30 Priča o pšenici i kukolju. Iz ove priče vidimo da će u Crkvi Kristovoj biti dobrih i zlih članova do sudnjega dana.

U r 25 Krist ne kori crkvene poglavare kao da tobože "spavaju"; jer đavao zavodi vjernike često i unatoč pažnji poglavara. Kukolj je vrsta drača koji je sličan pšenici, ali mu je zrno crno i manje od pšenice. Kad nikne, teško se razlikuje od pšenice. Istom kad se rasklasa njegovo klasje, tada se lako raspoznaje. Slično biva i u duhovnom životu: zlo se, u prvom početku, gdjekada jedva razlikuje od dobra...

U r 29 ne misli se reći da vjernici ne smiju pobijati zlo; ali, dakako, moraju paziti da pritom ne stradaju dobri. Gdje te pogibli nema, treba zlo odmah odstraniti. Na sudnji dan prema r 30, nema više nikakve pogibli za dobre. Tumačenje ove priče daje Krist u r 36-43.

Tumač 13 31-35 Priča o gorušičnom zrnu i kvascu. Ovdje Krist proriče da će se mesijansko kraljevstvo znatno proširiti. Prema lk 13 18-20 iznio je Isus ovu priču na svom putovanju u Jeruzalem. U Palestini raste više vrsta gorušice, napose bijela i crna gorušica. Premda je makovo zrno još manje od gorušice, ipak su Židovi poslovično

spominjali gorušicu za oznaku vrlo malih stvari, cf 17 20.Možda se zove to zrno najmanje zato, jer od nijednoga drugog malenog zrna ne postaje tako velika stabljika kao od gorušice , koje naraste i do 3 metra visoka te izgleda prema ostalom povrću kao neko drvo. U Palestini rado sjedaju na nj ptice jer je ondje malo drveća.

Mesijansko kraljevstvo nije počelo sa sjajem kako su se Židovi nadali, ali se doskora razvilo do "silnog stabla" s velikim granama, pod kojima su mnogi narodi svijeta našli mir i zadovoljstvo, cf izai 2 24, 1 kor 15 28.

Pričom o kvascu kazuje Isus kako će kraljevstvo nebesko svojom nutarnjom snagom preobraziti svijet. Židovi su obično jeli kvasni kruh, i to svaki dan svježi. Od tijesta se, međutim, uvijek ostavio komadić da služi kao kvasac za drugi dan. Samo u brzini pekao se kruh bez kvasca. Još i danas peče se kruh od pšeničnog brašna. "Tri mjere" brašna sadrže oko 25 litara.

Krist nije govorio u ono vrijeme bez priča. Činio je to zato jer je tako bilo prorečeno. Citat u 35 b uzet je iz psal 77 2, što ga je ispjevao Azaf koji se u 2 kron 29 30 naziva prorok. U tom psalmu iznosi Azaf neke događaje iz židovske povijesti, koji dokazuju Božju ljubav prema narodu. Prorok otkriva na taj način Božje tajne iznoseći povijest židovskog naroda, a Krist otkriva Božje istine u pričama. Tako su se u Kristu ispunile riječi proroka Azafa. U psalmu govori se o "skrivenome od početka", t.j. o promislu Božjem koji se očituje u povijesti židovskog naroda. Matej ide još dalje i govori o "skrivenome od početka svijeta", t.j. Krist je otkrio u pričama onaj promisao Božji koji je u Bogu odvijeka, a objavljen je po stvaranju i upravljanju svijeta.

Tumač 13 36-43

Isus tumači priču o kukolju. Glede izraza "Sin čovječji" vidi mt 8 18-22. Njiva je svijet, a ne samo Palestina jer je Kristovo kraljevstvo univerzalno."Dobro sjeme"znači ponajprije nauk o Božjem kraljevstvu, a zatim i članove Božjega kraljevstva. "Kukolj" su sinovi đavla, cf iv 8 44.

U r 40-43 Isus ukratko prikazuje sam sudnji dan. "Sablazan" znači metaforički ljude, dakle zavoditelje. "Peć ognjena" je pakao, dan 36. U r 43 slikovito se prikazuje sreća i blaženstvo tjelesno preobraženih pravednika. Izraz "kraljevstvo Oca" pokazuje da će poslije sudnjega dana Krist predati svoju vlast Ocu, 1 kor 15 24.

Tumač 13 44-52

Priča o sakrivenom blagu, biseru i mreži s ribama. U 13 44 sadržana je priča o "sakrivenom blagu" Ova i slijedeće priče pokazuju nam da je kraljevstvo nebesko "veliko blago" već ovdje na zemlji. Jer je narod počeo Isusa ostavljati a farizeji ga jače progoniti, mogli su se i Kristovi učenici pokolebati. Da tome predusretne, Krist iznosi ove priče o velikoj vrijednosti Božjega kraljevstva .

"Blago" u r 44 je Kristov nauk i sva sredstva milosti .

Mnogi ne znaju koliko je blago evanđelje. Njima je ono "sa - kriveno". A što se kaže da čovjek sakriva nađeno blago, znači da Božju milost treba pomno čuvati. Radi Krista treba se gdje kada odreći zemaljski dobara, cf fil 3 8. U 13 45-46 nalazi se priča o "biseru" koja ima isti smisao kao i priča o sakrivenom blagu.

U 13 47-52 nalazi se priča o "mreži" koja nam pokazuje da će u Kristovu Crkvu unići razni ljudi i narodi. Tek na sudnjem danu dobri će se konačno odijeliti od zlih. Priča je uzeta iz ribarskog života na Genezaretskom jezeru.

Iz r 49-50 vidi se da je "more" svijet odnosno ljudi na ovom svijetu. "Mreža" je evanđelje, "ribari" su apostoli. Ovoj je priči uglavnom ista svrha kao i onoj o kukolju i špšenici. Obje završavaju gotovo istim riječima. Sv. Oci primjenjuju "more"i na čovjeka pojedinca. Slikari često slikaju apostole kao ribare dok je "riba" simbol Krista odnosno kršćanina.

U r 51-52 Krist isporeduje apostole s "domaćinom" koji iz svoje riznice odnosno komore iznosi staru i novu hranu. Na istoku domaćin bdije nad komorom dok je u nas to stvar kuća - nice. "Staro i novo" znači svako obilje. Kao što je Krist u svojim pričama spojio poznato sa nepoznatim, tako će i apostoli činiti jednako. Sv. Oci čine ovdje razne aplikacije: "staro i novo" je zakon Mojsijev i zakon Kristov, stari i novi zavjet i t.d.

Tumač 13 53-58

Isus u Nazaretu. Matej nam pokazuje Isusa u Na - zaretu. Nazaret se naziva Kristovim "zavičajem " jer je Krist ondje odrastao. Nazaret leži oko 45 km daleko od Kafarnauma. Marko nam, neposredno prije toga, pripovijeda kako je Krist oživio Jairovu kćerku, a Luka stavlja Isusov boravak u Nazaretu na početak njegove galilejske dje - latnosti. Neki misle da je Marko vremenski najtočniji.

Sv. Josip umro je, jamačno, još prije javnog naučavanja Kristova. Josipa kao tesara spominju mnogi sv. oci, apokrifna evanđelja kao i istočni prijevodi Sv. Pisma.

Tzv. "sestre" Isusove, t.j. bliže i daljnje njegove ro - đakinje vjerojatno su se poudale u Nazaretu, dok su tzv. "braća" Isusova bila već odsutna, cf iv 2 12. Matej i Marko nam poimence navode Isusovu "braću": Jakoba, Josipa odnosno Ivana te Judu i Simona. Još osam puta spominju se tzv. "braća" Isusova u sv. Pismu NZ. Dakako, nisu to tjelesna njegova braća , nego djeca Alfeja ili Klope (Klopasa odnosno Kleofe) te neke Marije koja je bila rođakinja Bl.Dj. Marije. Iz papirusnih vrela znamo posve sigurno da riječ "brat", adelfos, hebrejski ah može značiti i daljnjeg rođaka, a ne samo brata. Najjači je dokaz to što samo Sv. Pismo nigdje ne spominje Majku Božju kao njihovu majku, nego paće Isusa kao "Sina Marijina" stav - lja u antitezu prema ostaloj tzv. "braći" mk 6 3. Tako shva - ćaju braću Isusovu latinski i mnogi grčki egzegete. Samo su neki rijetki tumači mislili da su Isusova "braća" možda Josipova djeca iz njegova pređašnjeg braka; a neki opet drže da je Alfej bio brat Josipov. Još i danas Arapi, napose Beduini, uzimaju rije "brat" i u smislu daljnjeg rođaka.

Smrt Ivana Krstitelja 14 1 - 12

1 U ono vrijeme dođe do četverovlasnika Heroda glas o I-
susu. 2 On reče svojim slugama: To je Ivan Krstitelj; uskrs -
nuo je od mrtvih i zato čini čudesa.

3 Herod je naime uhvatio Ivana, svezao ga i bacio u tam-
nicu radi Herodijade, žene svoga brata Filipa. 4 Ivan mu je
naime govorio: Ne smiješ je imati. 5 Rado bi ga ubio, ali se
bojao naroda, koji je Ivana držao za proroka.

6 Na Herodov rođendan plesala je Herodijadina kći pred
društvom i ugodila Herodu. 7 On joj sa zakletvom obeća dati
što god zatraži. 8 Djevojka nagovorena od svoje majke reče:
Daj mi ovdje na tanjuru glavu Ivana Krstitelja. 9 Kralj se
ražalosti, ali zbog zakletve i gostiju ipak zapovjedi da se
dade. 10 (Krvnik) odsiječe glavu Ivanu u tamnici. 11 Donesoše
njegovu glavu na tanjuru, dadoše je djevojci, a ona je odnese
svojoj majci. 12 Potom dođoše njegovi učenici, uzeše tijelo i
pokopaše ga. Otidoše i javiše to Isusu.

Isus prviput umnoži kruh 14 13 - 22

13 Kad je to čuo Isus, povuče se odanle u lađu na pusto
mjesto. Narod to dozna i pođe za njim pješke iz gradova. 14
Kad (Isus) opazi mnoštvo naroda, smilova im se i izliječi nji
hove bolesnike. 15 Uvečer pristupiše k njemu njegovi učenici
i kazaše: Pusto je ovdje mjesto, a vrijeme je već odmaklo.Pu-
sti narod da ide u sela i kupi sebi hranu. 16 Reče im Isus:Ne
treba da idu, dajte im vi da jedu. 17 Rekoše mu: Imamo ovdje
samo pet hljebova i dvije ribe. 18 Reče: Donesite ih ovamo !
19 Tada zapovjedi da narod posjeda po travi, uze pet hljebova
i dvije ribe, pogleda na nebo, blagoslovi, prelomi hljebove i
dade učenicima a učenici narodu. 20 Svi su jeli i nasitili se
a od komada što su pretekli, napuniše dvanaest košara. 21 A
onih što su jeli bilo je oko pet tisuća muževa, osim žena i
djece.

22 I odmah prisili svoje učenike da uđu u lađu i pred
njim da idu na drugu stranu dok on ne otpusti narod.

Isus hoda po moru 14 23 - 33

23 Kad je Isus otpustio narod, uzađe na goru sam da se
moli. Uvečer bijaše ondje sam. 24 Lađu koja je već bila nas -
red mora stanu bacati valovi jer je bio protivan vjetar. 25 O
četvrtoj straži noći dođe Isus k njima hodajući po moru. 26
Kad ga učenici vidješe da hoda po moru, uplašiše se i re -
koše: To je sablast! Od straha povikaše: 27 ali Isus im reče:
Uzdajte se, ja sam i ne bojte se! 28 Odgovori mu Petar: Gos -
podine, ako si ti, zapovjedi mi da dođem k tebi po vodi. 29 I
reče: Dođi! Tada izađe Petar iz lađe i pođe po vodi da bi do-
šao k Isusu. 30 Ali kad vidje jaki vjetar, uplaši se i počne
se utapljati. Poviče: Gospodine, spasi me! 31 Isus pruži ruku
uhvati ga, i reče mu: Malovjerni, zašto si posumnjao?

32 Kad su ušli u lađu, stade vjetar. 33 A oni koji su bi
li u lađi, padoše pred njega ničice i rekoše: Zaista, ti si
Sin Božji.

Isus izliječi bolesnike 14 34 - 36

34 Kad prijeđoše preko jezera, dođoše u Genezaretsku o-
kolinu. 35 Ljudi iz onoga mjesta prepoznaše ga i poslaše gla
snike po svoj onoj okolini. Tada donesoše k njemu razne bole-
snike i molili su ga da se bar dotaknu skuta njegove haljine.
I oni koji se god dotakoše, ozdraviše.

Tumač 14 1-12 Smrt Ivana Krstitelja. Ovdje počinje treći dio Matejeva evanđelja (14 1-18,35). Sva tri sinoptika kažu da je glas o Isusovoj djelatnosti dopro do dvora Heroda Antipe. To je bio sin staroga Heroda Velikoga i neke Samaričanke Maltake. Vladao je Galilejom i Perejom kao tetrarh od g 4 prije Krista do g. 40 poslije Krista. Politički se malo isticao. Svome polubratu Filipu preoteo je ženu Herodijadu koja, je, povrh toga, bila i Herodova nećakinja. Ovaj Filip nije istovetan sa tetrarhom Filipom.

Rečenica: dat ću ti makar polovinu svoga kraljevstva -kako se Herod zakleo - jest poslovična fraza poznata u SZ. Po svemu se čini da je Herod održao svečanost svoga rođendana u samoj tvrđavi Maheri, i da je još istoga dana Ivanu bila odrubljena glava. Na osnovu nekih evanđeoskih tekstova drže tumači da je Ivan bio utamničen kasno ujesen prve godine javnog djelovanja Isusova, i da je bio pogubljen po svoj prilici ujesen druge godine Kristova naučavanja, dakle oko 28 g. poslije Krista, cf mt 11, 2, iv 4 1, lk 7 18, mt 11 16, 14 5.

Tumač 14 13-22 Isus prviput umnoži kruh. Prema iv 6 4 dogodio se ovo čudo neposredno prije jedne pashe, dakle, godinu dana prije smrti Kristove. Čudo se zbilo na istočnoj obali Genezaretskog jezera, kod Betsaide Julijske na mjestu gdje utječe Jordan u jezero. Sv. Augustin i drugi tumači kažu da su učenici najprije pitali Gospodina, a kad je bivalo naroda sve više, pitao je Gospodin Filipa. Čudo je započelo kad je Isus prelomio hljebove,nastavilo se po rukama apostola koji su hranu dijelili i završilo kod naroda koji je jeo.

Tumač 14 23-33 Isus hoda po moru. Isus je prisilio svoje učenike da otiđu, da ne budu upleteni u neprilike koje je on imao s narodom jer su ga htjeli izabrati za kralja, iv 6 15. Isus se nalazio sam na brdu, malo iza 6 sati uveče. Učenici su sa svojom lađom odmakli oko 5 km daleko od obale. Cilj njihova puta bio je Betsaida odnosno Kafarnaum.

Židovi su u starini poput Babilonaca i starih Grka razlikovali samo tri noćne vigilije, sud 7 19. Rimljani su dijelili noć na 4 straže po tri sata. Taj običaj je preuzela i Herodova vojska, cf dap 12 4, lk 12 38 i dr. Jedino u hramskoj

službi zadržana je, vjerojatno, stara razdioba na tri vigilije.

Kod Židova je bila jako raširena vjera u duhove i sablasti: narod je osobito vjerovao u čudesne pojave na moru. U iv 6 21 čitamo da su učenici htjeli Isusa uzeti u lađu, i da su "odmah" stigli do obale. Možda je zaista lađica čudesnim načinom u trenutku stigla do obale. Sv. oci su ovo čudo često - put alegorijski tumačili: "more" je svijet, "lađa na moru" je Kristova Crkva i t.d.

Tumač 14 34-36 Isus izliječi bolesnike. Genezaret ili Genezar je malo područje, sjevero-zapadno od istoimenog jezera. To je mala trouglata ravnica, duga oko 5 km a široka podrug kilometra. Nekoć je bila veoma lijepa i plodna kako tvrdi Flavije.

U čemu je prava čistoća? 15 1 - 20

1 Tada pristupiše k Isusu farizeji i književnici iz Jeruzalema i rekoše mu: 2 Zašto tvoji učenici krše otačke predaje? Ne peru svojih ruku kad jedu. 3 Odgovori im: Zašto i vi kršite Božju zapovijed radi svoje predaje? 4 Bog zapovijeda : poštuj oca i majku, i: tko pogrdi oca ili majku, neka umre ! 5 A vi kažete: tko reče ocu ili majci: ovo je žrtveni dar što bi inače pripadalo tebi, 6 taj ne treba više pomagati svoga oca ili svoje majke. Time ste ukinuli Božji zakon zbog svojih predaja. 7 Licemjeri, pravo je prorokovao za vas Izaija: 8 ovaj narod štuje me usnama, ali njegovo srce daleko je od mene. Međutim, 9 uzalud me štuju kad uče nauke koje su samo ljudske zapovijedi.

10 Tada Isus dozove k sebi narod i reče im: Čujte i razumijte: 11 ne kalja čovjeka što ulazi na usta nego što izlazi iz usta, to kalja čovjeka. 12 Tada pristupiše k njemu njegovi učenici i rekoše mu: Znaš li, da se farizeji sablazniše kad su čuli taj govor? 13 Odgovori im: Svaka biljka koju ne zasadi moj nebeski Otac, iskorijenit će se. 14 Ostavite ih , slijepci su i vođe slijepcima. A ako slijepac slijepca vodi , obojica će pasti u jamu.

15 Petar ga zamoli: Protumači nam ovu poredbu. 16 Reče im: Zar ni vi još ne shvaćate? 17 Zar ne razumijete da sve što ulazi na usta, odlazi u utrobu i izbacuje se napolje. 18 A što izlazi iz usta, izlazi iz srca, i to kalja čovjeka. 19 Iz srca naime izlaze zle misli, ubistva, preljube, bludnost, krađa, lažno svjedočanstvo i psovka. 20 To kalja čovjeka, a neopranim rukama jesti ne kalja čovjeka.

Isus i žena Kananejka 15 21 - 28

21 Kad je Isus odanle izašao, povuče se u tirske i sidonske krajeve. 22 A neka žena Kananejka izađe iz ovih krajeva i počne vikati: Smiluj mi se, Gospodine, Sine Davidov! Moju kćer vrlo muči đavao. 23 Ali on joj ne odgovori ni riječi. Tada pri-

stupiše k njemu njegovi učenici i zamoliše ga: Otpusti je jer
viče za nama. 24 Odgovori: Nisam poslan nego samo k izgublje-
nim ovcama doma Izraelova. 25 Ona dođe i duboko mu se klanja-
še govoreći: Gospodine, pomozi mi! 26 On joj reče: Nije pravo
da se uzme kruh djeci i baci psima. 27 Ona odgovori: Da, Gos-
podine, ali i psi jedu mrvice što padaju sa stola njihovih go
spodara. 28 Reče joj Isus: Ženo, velika je tvoja vjera, neka
se ispuni tvoja želja! I u taj čas ozdravi njezina kći.

Isus izliječi mnoge bolesnike 15 29 - 31

29 Isus otide odanle i dođe k moru Galilejskome, popne
se na goru i ondje sjede. 30 Tada dođe k njemu mnoštvo naro-
da vodeći sa sobom hrome, kljaste, slijepe, nijeme, i mnoge
druge. Staviše ih pred njegove noge, i on ih izliječi, 31 tako
da se narod divio gledajući nijeme gdje govore, kljaste zdrave,
hrome gdje hodaju i slijepe koji su progledali. I svi su sla-
vili Boga Izraelova.

Isus drugiput umnoži kruh 15 32 - 39

32 Tada Isus dozva svoje učenike i reče im: Žao mi je na
roda; već tri dana borave kod mene i nemaju što jesti; a ne ću
da ih gladne otpustim da ne klonu na putu. 33 Rekoše mu učeni
ci: Odakle nam u pustinji toliko kruha da bismo nahranili sav
narod? 34 Upita ih Isus: Koliko imate hljebova? Rekoše: Sedam
i nešto ribica. 35 Tada zapovijedi narodu da posjeda po zem -
lji. 36 Uze potom sedam hljebova i ribe, dade hvalu Bogu, pre
lomi hljebove i dade učenicima, a učenici razdijeliše narodu.
37 Svi su jeli i nasitili se. A od komada što su pretekli na-
puni se sedam košara. 38 Onih što su jeli bilo je četiri tisu
će ljudi, osim žena i djece. 39 Tada Isus otpusti narod, uđe u
lađu i dođe u krajeve Magedanske.

Tumač 15 1-20 U čemu je prava čistoća? Iza čudesa u Genezaret - skoj ravnici slijedi neposredno rasprava sa pred stavnicima židovstva. Gotovo godinu dana izbjega- vao je Isus Jeruzalem i Judeju jer su ga ondje htjeli ubiti, cf iv 5 16, i t.d. Odanle dolaze sada farizeji i pismoznanci u Galileju da ga nadziru i pobijaju. "Predaja starih" su propisi što su ih Židovi primili od svojih pređa kao tumačenja i nadopune Mojsijeva zakona. Ta je predaja od Ezdrinih vremena u mnogočem prerađena dok napokon nije gotovo sva pobilježana u Talmudu. Na osnovu deut 4 14, 17 10 smatrala se usmena predaja veoma važnom i strogo obvezatnom.

U Kristovo doba imali su Židovi običaj da peru ruke pri je jela. Taj se običaj osnivao djelomično na lev 15 11.

Prema židovskom shvaćanju kruh je bio glavna hrana kod izvjesnog obroka; sve drugo smatralo se samo dodatkom. Dakle "Kruh" = obrok.

Mojsijev je zakon tražio da djeca roditelje djelotvorno

pomažu i time im iskazuju svoje štovanje. Nepoštivanje roditelja kažnjavalo se smrću. Suvremeno židovstvo smatralo je četvrtu Božju zapovijed najtežom među teškim, cf eks 20 12,21 17, deut 6 6. Židovi su, međutim, nekom kazuističkom smicalicom znali izbjeći obvezi toga zakona: sin je, naime, mogao učiniti zavjet da ono što bi imao dati roditeljima, smatra "žrtvenim darom"; a čim je nešto bilo posvećeno oltaru, nije se više moglo upotrebljavati u privatne svrhe. Često se takav zavjet nije ni izvršio.

Riječi kojima Krist kori svoje protivnike uzete su iz izai 29 13. Navode se slobodno i odnose se u prvom redu na suvremenike prorokove, a potpuno su se ispunile na suvremenicima Kristovim. Iz r 20 vidimo da Krist ne govori o jelima koja su levitski nečista, lev 11 1, deut 14 1; jela o kojima Krist govori bila su zakonom dozvoljena, ali su mogla postati nečista ako bi ih se dotaklo neopranim rukama.

R 11 je kao neko proroštvo da će se levitski propisi o čistim i nečistim jelima doskora ukinuti. Inače su ti propisi u SZ bili iz pedagoških razloga važni: narod se trebao sjećati toga da Božje prokletstvo leži na svemu stvorenju i da treba Boga u svemu slušati. Ti su propisi, osim toga, otežavali saobraćaj između Židova i pogana što je iz religioznih motiva zbog opasnosti idolopoklonstva bilo opravdano.

Krist poučava svoje učenike tek onda kad se odijelio od naroda i došao kući. Slika o biljci bila je Židovima dovoljno poznata. Pod tom slikom razumijevaju se u prvom redu sami farizeji, a tek sekundarno njihova nauka. Glavna je misao ova: moralno može okaljati čovjeka samo ono što je u vezi sa dušom; hrana kao takva i jedenje kao prirodni proces ne može samo po sebi djelovati na dušu i, prema tome, ne može čovjeka moralno okaljati.

Tumač 15 21-28 Isus i žena Kananejka. Kraj Tira i Sidona može značiti čitavu ili samo južnu Feniciju. U ovom potonjem smislu dolazi i u klinovim natpisima. Taj je kraj bio dio Sirije i zvao se Fenicija ili Kanaan. Tir, danas Sur, leži po prilici 60 km sjeverno od Karmela na jednom pećinskom poluotoku (hebrejski Zor), a cvao je pod kraljem Hiramom, 3 kralj 9 13; Sidon, danas Saida, leži 42 km sjeverno od Tira; to je nekoć bio grad trgovaca, pomoraca i kolonista.

Tumači se razilaze u tome da li je Isus stupio na tlo pogana. Isus je, doduše, rekao apostolima neka ne idu k poganima, ali to za njega nije moglo vrijediti; a i on je samo privremeno otišao onamo da ne bude na oku farizejima, cf mk 7 24, 31, mt 10 5 sl. Glas o Isusovoj djeltanosti već je davno dopro do Sirije, mt 4 24, mk 3 8, lk 6 17.

Žena se zove Kananejka jer su stanovnici Fenicije bili toga podrijetla; Marko je zove Sirofeničanka; Sirofenicija je onaj dio Fenicije što graniči sa Sirijom: ima i Libiofenicija u Africi.

Žena je mogla kazati Isusu "Sine Davidov" jer su Feničani

znali za mesijanska očekivanja Židova. Isusova riječ: poslan sam k sinovima Izraelovim nije u protuslovlju sa drugim njegovim izjavama, koje dokazuju univerzalnost njegove djelatnosti, jer je on osobno bio zaista poslan samo Židovima dok su njegovo djelo imali učenici pronijeti čitavim svijetom, cf mt 18 11, 28 19, iv 10 16, 12 47.

Židovi su običavali pogane zvati "psima", ali dugom upotrebom ta je riječ mnogo izgubila od svoje oštrine. Čini se da je u Feniciji bio običaj držati pse u kući. Inače, pas živi na istoku u slobodi i obično je dosta prezrena životinja.

Ženin odgovor dokazuje njezinu poniznost i čvrsto pouzdanje. Zato je Isus na daljinu izvršio ozdravljanje njezine kćeri, cf 8 13, iv 4 46. Isus se samo uvjetno nećkao da izvrši čudo.

Tumač 15 29-31 — Isus izliječi mnoge bolesnike. Kao što Marko tako sada i Matej ukratko spominju Isusov povratak iz Fenicije u Galileju. Prema Marku 7 31, Isus je pošao od Sidona u istočnom pravcu, prešao preko Libanona na jug u Dekapolis a odanle na Genezaretsko jezero. Mjesto gdje se odigralo čudo, vjerojatno je istočna obala toga jezera.

Mnoštvo je slavilo "Boga Izraelova" jer se, možda, većinom sastojalo od pogana. Ozdravljenje bolesnika zbilo se dakle u Pereji.

Tumač 15 32-39 — Isus drugiput umnoži kruh. Hrizostom kaže: Krist pita učenike da time kuša njihovu vjeru. Samo čudo umnažanja hljebova teklo je uglavnom kao i prvom zgodom. Ipak se očito iz teksta vidi da se radi o dva različita čuda: u prvom 5.000 muškaraca, 5 hljebova, 2 ribe it.d. u drugom 4.000 muškaraca, 7 hljebova, malo ribica i t.d.; biblijski dakle racionalisti bez pravog osnova poriču historicitet drugog umnoženja hljebova.

Magedan ili Magadan je mjesto istovetno sa današnjim Magdel na južnom kraju Genezaretske ravnice, i udaljeno je 4 km od Tiberijade. Megdel odgovara staroj Magdali (od hebrejske riječi migdal što znači toranj ili tvrđavu). A što Marko spominje ime Dalmanuta, to će biti vjerojatno ime jedne gradske četvrti ili susjednog sela kod Magdale. Stariji i noviji tumači kažu da se Magedan nalazi na istočnoj obali Genezaretskog jezera u blizini Geraze, i da se čudo umnoženja hljebova dogodilo u Pereji, dakle, na istočnoj obali jezera.

Protivnici Kristovi traže znak s neba 16 1-4, cf 12 38-45

1 Tada pristupiše k njemu farizeji i saduceji da ga kušaju. Zatražiše da im pokaže znak s neba. 2 No on im odgovori: Kad nastane večer, kažete: bit će vedro jer je nebo crveno;
3 a ujutro velite: danas će biti oluja jer se nebo mutno crveni. 4 Dakle, lice neba znate prosuditi, a znake vremena ne znate? Zli i preljubnički naraštaj traži znak, i ne će mu se

dati znak osim znaka proroka Jone. Ostavi ih ondje i otide.

Čuvajte se farizejskog kvasca 16 5 - 12

5 Učenici dođoše na drugu stranu, a zaboravili su uzeti
(sa sobom) kruha. 6 Reče im Isus: Čuvajte se farizejskog i
saducejskoga kvasca! 7 Oni počnu razmišljati u sebi: Nismo po-
nijeli kruha. 8 Isus to opazi pa im reče: Malovjerni, što raz-
mišljate u sebi jer nemate kruha? 9 Zar se ne sjećate onih
pet hljebova na pet tisuća ljudi, koliko ste košara komada na-
kupili? 10 Ili od sedam hljebova na četiri tisuće, koliko ste
košara komada nakupili? 11 Zar ne shvaćate da vam nisam rekao
za kruh: čuvajte se farizejskog i saducejskog kvasca? 12 Ta-
da su razumjeli da im ne reče da se čuvaju krušnoga kvasca ne-
go farizejske i saducejske nauke.

Petrovo prvenstvo 16 13 - 20

13 Kad je Isus došao u okolinu Cezareje Filipove, upita
svoje učenike: Za koga drže ljudi Sina čovječjega? 14 Odgovo-
riše: Jedni za Ivana Krstitelja, drugi za Iliju, opet drugi
za Jeremiju ili za kojega od proroka. 15 Reče im: A za koga
me vi držite? 16 Odgovori mu Simon Petar: Ti si Krist, Sin Bo-
ga živoga. 17 Reče mu Isus: Blago tebi, Simone, sine Jonin,
jer tijelo i krv nisu to tebi objavili nego moj Otac koji je
na nebesima. 18 I ja tebi kažem: ti si Petar (to jest stijena)
i na toj stijeni sagradit ću svoju Crkvu i paklena vrata ne će
je nadvladati. 19 Tebi ću dati (i) ključeve kraljevstva nebe-
skoga; što god svežeš na zemlji, bit će svezano i na nebesima
i što god razriješiš na zemlji, bit će razriješeno i na nebe-
sima.

20 Tada zapovjedi učenicima da nikome ne kažu da je on
Krist.

Isus proriče svoju muku

Samozataja nam je potrebna 16 21 - 28

21 Otada počne Isus govoriti svojim učenicima da mu va-
lja poći u Jeruzalem i mnogo pretrpjeti od starješina, veli-
kih svećenika, i književnika, koji će ga ubiti, ali treći dan
će uskrsnuti.

22 Petar ga uze nasamo i počne ga odvraćati govoreći: Da-
leko je to od tebe, Gospodine, to se ne smije tebi dogoditi.
23 Isus se okrene i reče Petru: Odlazi od mene, sotono, hoćeš
da me sablazniš jer ne misliš što je Božje nego što je ljud-
sko.

24 Tada reče Isus svojim učenicima: Tko hoće da ide za
mnom, neka se odreče samoga sebe, uzme (na se) svoj križ i po-
đe za mnom. 25 Jer tko hoće da spasi svoj život, izgubit će
ga, a tko izgubi svoj život mene radi, naći će ga.

26 Što koristi čovjeku ako cijeli svijet dobije a dušu
svoju izgubi? Ili što će dati čovjek u zamjenu za svoju dušu?

27 Sin čovječji doći će naime u slavi svoga Oca sa svojim anđelima i tada će naplatiti svakome po njegovim djelima. 28 Za ista vam kažem: neki što ovdje stoje ne će okusiti smrti dok ne vide Sina čovječjega gdje dolazi u svome kraljevstvu.

Tumač 16 1-4 Protivnici Kristovi traže znak s neba. Marko ima odlomak o znaku s neba u jednakom redoslijedu kao i Matej. I u 12 38 ponovno stavljaju pismoznanci i farizeji na Krista taj zahtjev. Događaj se zbio, vjerojatno, na zapadnoj obali jezera. Suradnja između farizeja i saduceja dokazuje da je mržnja prema Isusu bivala sve veća, kako u Jeruzalemu tako i u Galileji. Neprijatelji Kristovi su znali da ih on ne će uslišati glede znaka, i zato su odlučili da ga pred mnoštvom prikažu kao lažnog Mesiju. Isus im odgovara da znakove mesijanskog doba ne shvaćaju iako su oni očiti. To su: propovijedanje Ivana Krstitelja, svršetak Danijelovih sedmica, tuđinska vlast nad sv. zemljom i t.d.

Tumač 16 5-12 Čuvajte se farizejskog kvasca. Odlomak o farizejskom kvascu donose Matej i Marko u jednakom redoslijedu. Učenici su morali nenadano prijeći lađom iz Galileje u Pereju, i zato su zaboravili uzeti hljeba.

Tumač 16 13-20 Petrovo prvenstvo. Što se tiče redoslijeda, treba istaći da Marko umeće ovdje izvještaj o ozdravljenju slijepca u Betsaidi. Marko i Luka donose priznanje Petrovo, ali ispuštaju Kristov odgovor.

Cezareja Filipova udaljena je od Genezaretskog jezera oko 45 km. Grad se isprva zvao Paneas i ležao je u sjeveroistočnom dijelu Galileje, na podnožju Antilibanona u prekrasnom kraju na golemoj pećinskoj stijeni, visokoj preko 30 m. Tetrarh Filip je grad povećao i poljepšao te ga u čast cara Tiberija prozvao Cezareja; za razliku od Cezareje palestinske koja je bliža Jeruzalemu, zvala se ova Cezareja "Filipova".

Mnogi sv. oci i tumači misle da je Petar govorio u ime svih apostola. Drugi opet kažu da Petar govori samo u svoje ime. Svojom izjavom kaže Petar ovo: Sin čovječji je Mesija, pače on je Sin Božji. Petar priznaje božanstvo Kristovo ako ne formalno, a ono bar materijalno i principijelno.

"Tijelo i krv" je slikovit izraz za čovjeka ukoliko je slab i sjetilne naravi. Petar, dakle, svoju spoznaju o Kristu ima po božanskom rasvjetljenju.

Grčke riječi petros i petra ne razlikuju se stvarno nego samo formalno. Kad dakle Krist kaže: ti si Petar i na toj stijeni sazidat ću svoju Crkvu, tada je očito da se pod izrazom "na toj stijeni" misli na apostola Petra.

Izraz "crkva", ekklesia, nalazi se samo u Matejevu evanđelju i znači skup svih vjernika, odnosno pojedinačne crkvene zajednice, dap 5 11, rim 16 23, 1 kor 6 4 i t.d. Crkva se ovdje prikazuje kao "zgrada" kojoj je "graditelj" Krist, cf ef

2 20, 1 kor 3 9 i t.d.

Protiv svih gramatičkih pravila su stariji protestanti tvrdili da se riječi "na toj stijeni" odnose na Krista koji je tobože kod izgovaranja tih tiječi "prstom upro na sebe". Ovakva su tumačenja danas općenito napuštena. Bilo je i drugih pokušaja u protestanskoj egzegezi da se oslabi smisao Kristovih riječi: stijena nije Petar nego "njegova vjera"; Petar priznaje Kristovo mesijansko dostojanstvo i na činjenici toga dostojanstva Krist gradi svoju Crkvu: Petar je stijena, ali gradnja Crkve na Petru je "dodatak" odnosno "izmišljotina" rimske Crkve; Kristova izjava vrijedi samo za Petra kao njegovo "lično odlikovanje", i t.d. Danas većinom stoje protestanti na stanovištu da ovaj tekst doista ima katolički smisao, ali on tobože nije autentičan odnosno ne potječe od Krista. Mi međutim kažemo: ovaj tekst bez sumnje je autentičan i nalazi se u svim starim rukopisima, u Diatesaronu, kod Ireneja; 22 oda Salamonova ga pretpostavlja, a ona potječe iz prvog vijeka i t.d. Očito se vidi, nadalje, iz samog teksta da je izvorno pisan aramejskim jezikom jer je pun semitizma: blažen si, Simon Barjona, tijelo i krv, igra riječi sa petros i petra, vrata podzemlja, ključevi kraljevstva nebeskoga, vezati i razrješivati na nebu i na zemlji i t.d. Svako dakle nijekanje autencije kao i smisla ovog teksta osniva se na posve apriornim i neznanstvenim razlozima.

Stari su zamišljali "podzemlje" sa vratima. Predavanje ključeva općenito se smatralo simbolom za predaju najviše vlasti u nekoj kući ili gradu cf izai 22 22.

Harnack je tvrdio da je tekst 16 18 interpolacija, a izvorni tekst da glasi: ti si Petar i vrata podzemlja ne će tebe nadvladati t.j. ti ne ćeš umrijeti. Istina je, doduše, da u Efremovu komentaru stoji takav tekst, ali odmah iza toga teksta čitamo: kad je Krist gradio svoju Crkvu, sagradio je toranj kojega je temelj sposoban držati sve što se na njemu bude gradilo. Vidi se, dakle, da Efrem pretpostavlja mt 16 18 kao poznat čitaocima, i da je taj tekst morao stajati u Diatesaronu.

Slikovita fraza o "vezanju" i "razrješivanju" je svakako bila jasnija u aramejskom nego u grčkom. Prema mt 18 15 "vezati" znači isključiti iz crkvene zajednice izopćenjem, a "razrješivati" znači ukidati izopćenje. Osim toga znače te riječi zabraniti i dopustiti kako to vidimo iz rabinskih spisa. Petar je, dakle, postao najviši zakonodavac Crkve. "Na nebesima" znači isto što i "pred Bogom", dakle, od Boga priznato; i za ovo nalazimo potvrde kod rabina.

Isus je zabranio učenicima govoriti da je on Mesija, jer se bilo bojati da bi ih narod, zadojen krivim mesijanizmom, mogao posve krivo shvatiti. Tek kasnije mogla se ta istina nesmetano objaviti.

Tumač 16 21-28 — Isus proriče svoju muku. Samozataja nam je potrebna. Redoslijed i kontekst događaja je u sva tri evanđelja jednak. Jedino nam Luka ne govori o tome da bi Petar korio Krista.

Prema ozej 6 2 rabinsko židovstvo očekivalo je uskrsnuće mrtvih trećega dana poslije svršetka svijeta. Krist je već ot početka kao izdaleka govorio o svojoj muci, 9 15, mk 2 20. Petar je "sotona" t.j. neprijatelj Kristov jer se protivio Božjoj odluci o spasenju čovjeka po Kristovoj smrti. "Ono što je Božje" to je spasenje čovjeka po muci i smrti Mesije. "Ono što je ljudsko" to je stvar ljudi koji traže nacionalno-političkog Mesiju.

U r 24-28 vidimo da je Kristov život i njegova sudbina uzor za život njegovih sljedbenika. Zato se, prema izvještaju Markovu Krist obraća i na mnoštvo. U r 28 Krist ističe "bližinu suda Božjega". "Okusiti smrt" je aramaizam, a "vidjeti smrt" hebraizam. Marko kaže u 8 39 odnosno u 9 1: dok ne vide kraljevstva Božjega, gdje dolazi u jakosti. Te proročke riječi raznoliko se tumače. Neki pomišljaju na uskrsnuće Kristovo a drugi opet na njegovo preobraženje. Liberalna kritika tvrdi da je Krist očekivao sudnji dan u skoroj budućnosti, dakle se prevario. Međutim, r 28 ne govori o paruziji kao r 27 a, nego pobliže tumači r 27 b, t.j. dokazuje najvišu sudačku vlast Kristovu i njegov "duhovni dolazak" koji će po svojim učincima biti vidljiv osobito u propasti Jeruzalema. A tu propast je jedan dio Kristovih slušalaca doista doživio g 70.

Kristovo preobraženje 17 1 - 13

1 Poslije šest dana uzme Isus sa sobom Petra, Jakova i Ivana njegova brata i izvede ih na visoku goru nasamo. 2 I preobrazi se pred njima: njegovo lice zasja kao sunce, a njegove haljine postadoše bijele kao svjetlo. 3 I gle ukazaše im se Mojsije i Ilija i govorili su s njima. 4 Tada Petar reče Isusu: Gospodine, dobro nam je ovdje biti; ako hoćeš, načinit ću ovdje tri sjenice, tebi jednu, Mojsiju jednu i Iliji jednu.

5 Dok je on govorio, gle sjajan oblak ih zakloni, a iz oblaka se začuje glas: Ovo je Sin moj ljubljeni koji je po mojoj volji, njega slušajte.

6 Kad su to čuli njegovi učenici, padoše ničice i vrlo se uplašiše. 7 Isus pristupi k njima, dohvati ih se i reče : Ustanite, ne bojte se! 8 Kad oni podigoše svoje oči ne vidješe nikoga više do Isusa sama. 9 I kad su silazili s gore, zapovjedi im Isus: Nikome ne kazujte što ste vidjeli dok Sin čovječji od mrtvih ne ustane.

10 Tada ga zapitaše njegovi učenici: Zašto književnici kažu da najprije Ilija treba da dođe? 11 Odgovori im: Ilija će doista doći i sve će obnoviti. 12 Ali vam kažem: Ilija je već (zapravo) došao i ne prepoznaše ga nego učiniše s njime što su god htjeli. Tako će i Sin čovječji trpjeti od njih. 13 Tada su učenici shvatili da im je govorio za Ivana Krstitelja.

Isus izliječi opsjednuta dječaka 17 14 - 21

14 Kad su došli k narodu, pristupi k Isusu neki čovjek,
padne pred njim na koljena i reče: 15 Gospodine, smiluj se mo
me sinu, jer je mjesečnjak i mnogo trpi: često pada u vatru i
u vodu. 16 Doveo sam ga k tvojim učenicima, ali ga ne mogoše
izliječiti.

17 Odgovori Isus: O nevjerni i pokvareni rode, dokle ću
biti s vama? dokle ću vas podnositi? Dovedite mi ga ovamo!
18 Isus mu zaprijeti i đavao izađe iz njega. Dječak ozdravi
od toga časa.

19 Tada pristupiše k Isusu učenici nasamo i kazaše:Zašto
ga mi ne mogosmo izagnati? 20 Odgovori im Isus: Zbog vaše ne-
vjere. Zaista vam kažem: ako budete imali vjere koliko je go-
rušično zrno, kazat ćete ovoj gori: prijeđi odavle onamo, i
prijeći će i ništa vam ne će biti nemoguće. 21 A ovaj se rod
izgoni samo molitvom i postom.

Isus drugiput proriče svoju muku
i plaća hramski porez 17 22 - 27

22 Dok su oni hodali po Galileji, reče im Isus: Sin čo-
vječji treba da se preda u ljudske ruke: 23 ubit će ga i
treći dan će uskrsnuti. I oni se silno ražalostiše.

24 Kad dođoše u Kafarnaum, pristupiše k Petru hramski po
reznici i rekoše: Zar vaš učitelj ne plaća dvije drahme? 25
Odgovori: Da. Kad je ušao u kuću, preteče ga Isus i upita:Što
misliš Simone? Od koga uzimaju zemaljski kraljevi carinu ili
porez? da li od svojih sinova ili od podanika? 26 Odgovori mu:
Od podanika. Reče mu Isus: Dakle su sinovi slobodni. 27 Ali
da ih ne sablaznimo, idi na more, baci udicu i prvu ribu koju
uhvatiš uzmi, otvori joj usta i naći ćeš stater. Uzmi ga i po-
daj im za me i za se.

Tumač 17 1-13 Kristovo preobraženje. Sva tri evanđelista dono-
se ovaj događaj u jednakom kontekstu. Matej i Marko kažu: nakon 6 dana = šesti dan; Luka veli: otprilike 8 dana, t.j. on pribraja prvi i posljednji dan. Preobraženje Kristovo imalo je u učenicima ojačati vjeru da je Krist Mesija i Sin Božji iako će morati podnijeti gorku smrt.

Petar, Jakov i Ivan bili su trojica odličjinih apostola, a ovdje su imali biti svjedoci Kristova preobraženja kao što će, doskora, biti svjedoci njegove muke u Getsemanskom vrtu ; cf deut 19 15 gdje se traže 2-3 svjedoka u dokaz nekog zločina, jedan svjedok ne vrijedi; vidi i mt 26 37.

Postoji predaja koja siže sve do trećeg vijeka poslije Krista,a koja kaže da se Krist preobrazio na "gori Taboru" . Neki drže na osnovu starih prijevoda da se Krist preobrazio u noći. I 2 petr 1 18 govori o preobraženju Kristovu "na sv.go-

ri". Tabor leži tri sata hoda daleko od Nazareta prema jugo - istoku, a udaljen je od Jeruzalema dva dana hoda. Diže se 770 m iznad Genezaretskog jezera. Vrh mu je ovalan, dugačak 1200 i širok 400 m. Na vrhu brda, na istočnom kraju vrha, bile su u šestom vijeku podignute tri crkve na spomen triju sjenica koje je htio Petar graditi. Crkva što su je kasnije podigli križari ležala je stoljećima u ruševinama dok nije g 1924 podignuta nova bazilika na istom mjestu.

Preobraženje Kristovo egzegete raznoliko tumače: većina njih misli da se božanska slava Kristova odrazila samo na njegovu licu; drugi opet kažu da je ta slava preobrazila i čitavo njegovo tijelo. Bijele haljine su znak radosti što vidimo i iz Talmuda.

Mojsije dolazi kao zastupnik "zakona", a Ilija kao predstavnik "proroka". Njihova pojava znači, da će se doskora "ispuniti zakon i proroci" t.j. usavršiti Mojsijev zakon i ispuniti mesijanska proroštva. Oni ujedno svojom pojavom priznaju Krista kao konačnog i najvišeg osnivača kraljevstva Božjega na zemlji. Sv. Toma kaže: Mojsije se pojavio samo po svojoj duši, a moglo ga se vidjeti kao što se vide anđeli kad uzmu tijelo. Apostoli su ih prepoznali bilo po posebnoj objavi, bilo po njihovu liku koji im je nekako mrao biti poznat iz predaje.

Petar je mislio da je nastupilo konačno i slavno mesijansko doba; što dakako nije. Zato se njegova želja da gradi sjenice nije mogla ostvariti; i radi toga kaže tekst mk 9 6 i lk 9 33: nije znao što govori. Mojsije i Ilija razgovarali su s Kristom o njegovoj muci i smrti, lk 9 31.

Petar je htijući graditi sjenice možda pomislio na proroštvo Amosovo 9 11, gdje Gospod obećaje obnovu propaloga doma Davidova; a bio je i običaj da se grade sjenice prigodom blagdana sjenica. Oblak u SZ je simbol Božje prisutnosti, ali ondje se javlja Bog u tamnom oblaku, eks 19 9, dok ovdje u sjajnom jer je novi zavjet doba milosti i istine. Riječi "slušajte ga" odnose se na Mojsijevo proroštvo u deut 18 15 . Iz Talmuda se vidi da je Ilija svojom djelatnošću imao obnoviti židovsku državu. No rabini su mislili da će Ilija doći već za prvog dolaska Mesijina, iako prorok Malahija dosta jasno razlikuje prvi i drugi dolazak Mesijin, 3 1, 4 5. Krist kaže da je kod prvog dolaska Mesijina "došao Ilija", ali u osobi Ivana Krstitelja.

Tumač 17 14-21 — Isus izliječi opsjednuta dječaka. Izvještaj o ozdravljenju mjesečnjaka donose sva tri evanđelista neposredno nakon Kristova preobraženja. Matejev izvještaj je kratak, a Markov najopširniji. Dječak je epileptičar i njegova je bolest bila u vezi sa mjesečnim mijenama. Ne može se sigurno reći da li je ta veza naravna, ili ne. Marko kaže da je dječak bio po opsjednuću nijem i gluh.

Raznoliko se tumači, koga Isus razumijeva pod "nevjernim i pokvarenim rodom". Stariji tumači vele da Isus misli na dječakova oca i na Židove. Drugi opet kažu da se taj izraz odno-

si i na učenike. To zaključuju osobito na osnovu Kristovih riječi: kako ću dugo biti još s vama, kako ću vas dugo podnositi.

Biblijski je način prikazivanja da se opsjednuti ne razlikuje od nečistog duha, koji je u njemu, cf mk 9 25 sl. Dječak je u svakom slučaju na čudesni način ozdravio, bez obzira na to da li se radi o pravoj epilepsiji ili samo o cerebralnoj (mozgovnoj) uzetosti odnosno idiotiji skopčanoj sa grčevima.

Vjera je, ovdje, zapravo vjera u čudesnu moć Isusovu te pretpostavlja sve ostalo vjerovanje. Za tu vjeru kaže Krist da ima toliku moć da može sve proizvesti. Sa riječima "ovaj rod" označuje Gospodin izvjesnu vrstu zlih duhova koji su naročito opaki i jaki, i protiv kojih ne dostaje samo vjera nego je potrebna molitva i post.

Vlast nad đavlima je u čovjeku to veća što se više čovjek udaljio od grješnog svijeta putem posta i što se uže sjedinio s Bogom po molitvi.

Tumač 17 22-27 Isus drugiput proriče svoju muku i plaća hramski porez. Kontekst je u sva tri evanđelja jednak. Isus je ponovno navijestio svoju muku prolazeći Galilejom, po svoj prilici idući u Kafarnaum. To se dogodilo ubrzo poslije njegova preobraženja i ozdravljenja mjesečara. Isus namjerno kaže: Sin čovječji predat će se u ruke ljudi jer je došao da spasi čovjeka.

Samo Matej pripovijeda nam scenu sa porezom.

Atički dvodram vrijedio je po prilici polovinu hramskog šekela ili 1·75 Din u zlatu. Šekel je težio 14.5 grama srebra.

Na osnovu eks 30 11 obvezao se narod pod Nehemijom da godišnje daje svaki Izraelac trećinu šekela za hramsku službu. Kasnije je taj prinos povišen na polovinu šekela. U Kristovo doba morao je svaki Židov koji je navršio 20 godina plaćati taj porez. Po razorenju Jeruzalema i hrama tražio je taj isti iznos od svih Židova i car Vespazijan za uzdržavanje hrama Jupitra kapitolijskoga.

Neki tumači misle da su sakupljači dvodrama stavili na Petra to pitanje zato da vide hoće li Isus poreći svoju dužnost da plaća hramski porez. Iz Petrova odgovora ne može se sa sigurnošću zaključiti da je Isus već i prije plaćao hramski porez. Većina Židova nije znala, ili bar nije htjela znati da je Isus Mesija i da je prema tome slobodan od poreza; zato da ne bude sablazni Isus čudesnim načinom pribavlja novac. Stater= 4 drahme (2 didrahme, oko 3·5 Din u zlatu).

Hrizostom kaže da je Isus ovim čudom dokazao da je pravi Mesija.

Tko je najveći u kraljevstvu Božjem 18 1 - 5

1 U onaj čas pristupiše k Isusu učenici i upitaše ga: Tko
je najveći u kraljevstvu nebeskom? 2 Isus pozove dijete, pos -
tavi ga među njih 3 i reče: Zaista vam kažem: ako se ne obra-
tite i ne budete kao djeca ne ćete unići u nebesko kraljevstvo.
4 Tko se dakle ponizi kao ovo dijete, onaj je najveći u kra -
ljevstvu nebeskom. 5 I tko primi jedno takvo dijete u moje i-
me, mene prima.

Čuvajmo se sablazni 18 6 - 10

6 Tko sablazni jednoga od ovih malenih koji vjeruje u me-
ne, bolje bi mu bilo da mu se objesi mlinski kamen o njegovu
vratu i da potone u morskoj dubini. 7 Jao svijetu od sablazni.
Uvijek nastaju (doduše), sablazni, ali jao onome čovjeku po
kojemu dolazi sablazan. 8 Ako te tvoja ruka ili tvoja noga sa-
blažnjava, odsijeci je i baci od sebe, jer ti je bolje kljas-
tu ili hromu unići u život nego da te s dvije ruke ili s dvi-
je noge bace u vječni oganj. 9 Ako te tvoje oko sablažnjava,
iskopaj ga i baci od sebe, jer ti je bolje s jednim okom uni-
ći u život nego da te s dva oka bace u pakao ognjeni.

10 Gledajte da ne prezrete ni jednoga od ovih malenih
jer vam kažem: njihovi anđeli vazda gledaju lice moga Oca ko-
ji je na nebesima.

Priča o izgubljenoj ovci.

O bratskoj opomeni 18 15 - 20

11 Sin čovječji došao je da spasi što je izgubljeno. 12
Što mislite: ako netko ima sto ovaca pa jedna od njih zaluta,
zar ne će ostaviti devedeset i devet u gorama i poći da traži
onu koja je zalutala. 13 I ako je srećom nađe, zaista vam ka-
žem: više joj se raduje negoli onima devedeset i devet koje ni-
su zalutale. 14 Tako ni vaš nebeski Otac ne će da propadne
jedan od ovih malenih.

15 Ako protiv tebe sagriješi tvoj brat, idi i pokaraj
ga među tobom i njim samim. Ako te posluša, predobio si svoga
brata. 16 Ako te ne posluša, uzmi sa sobom još jednoga ili
dvojicu da se stvar potvrdi izjavom dvojice ili trojice svje-
doka. 17 Ako li njih ne posluša, kaži Crkvi, a ako li Crkve
ne posluša, neka ti bude kao neznabožac ili carinik.

18 Zaista vam kažem: što god svežete na zemlji, bit će
svezano i na nebu, i što god razriješite na zemlji, bit će
razriješeno i na nebu.

19 Kažem vam nadalje: ako dvojica od vas jednodušno mole
za bilo što na zemlji, dat će im Otac moj nebeski. 20 Gdje su
naime dvojica ili trojica sabrani u moje ime, ondje sam i ja s
njima.

Priča o nemilosrdnom sluzi 18 21 - 35

21 Tada pristupi Petar k Isusu i reče: Gospodine, ako moj brat pogriješi protiv mene, koliko puta da mu oprostim ? do sedam puta? 22 Reče mu Isus: Kažem ti: ne sedam puta nego sedamdesetput sedam puta. 23 Kraljevstvo je nebesko kao kralj koji je odlučio da uredi račune sa svojim slugama. 24 Kad je počeo s obračunom, dovedoše mu jednoga koji mu je bio dužan deset tisuća talenata. 25 Kako nije mogao da plati, zapovijedi njegov gospodar da prodadu njega, njegovu ženu, djecu i sve što je imao pa da mu se plati. 26 Međutim, taj sluga pade ničice i zamoli: Strpi se sa mnom i sve ću ti platiti. 27 Gospodar se doista smilova tome sluzi, pusti ga i čak mu dug oprosti.

28 Kad ovaj sluga izađe, nađe jednoga od svojih drugara koji mu je bio dužan sto dinara. Uhvati ga i stane daviti govoreći: plati što si dužan! 29 Drugar pade pred njega i zamoli ga: Strpi se sa mnom i platit ću ti. 30 Ali ovaj ne htjede nego ode i baci ga u tamnicu dok ne plati duga. 31 Vidješe njegovi drugari što se dogodilo i veoma se ražalostiše. Otidoše i kazaše svome gospodaru što se dogodilo. 32 Tada gospodar dozove slugu i reče mu: Zli slugo, sav dug oprostio sam tebi, jer si me molio, 33 zar nije trebalo da se i ti smiluješ svome drugaru, kao što se i ja tebi smilovah? 34 i rasrdi se gospodar i predade ga mučiteljima dok ne plati svega duga. 35 Tako će i moj nebeski Otac učiniti vama ako ne oprostite svaki svome bratu od svoga srca.

Tumač 18 1 - 5

Tko je najveći u kraljevstvu Božjem. Matej ovdje iznosi razne opomene i pouke Gospodnje koje nisu kronološki nego većma logički povezane kako to razabiremo iz Marka i Luke.

"U onaj čas", t.j. dok je još Isus boravio u Petrovoj kući u Kafarnaumu, nakon čudesnog ribolova.

Rabini su se razilazili u pitanju tko je "najveći pred Bogom". Jedni su držali da su to poznavaoci Mojsijeva zakona i oni koji se naročito odlikuju dobrim djelima; drugi su smatrali da su to učitelji djece, ili oni koji su druge dovodili do pravde, ili pak mučenici.

Prema Mateju je izravno pitanje učenika bilo povod Kristovim riječima. Drukčije se stvar ima kod Marka i Luke. Ovaj potonji nas izvješćuje posve kratko i ne iznosi okolnosti govora. Marko i Matej se u svojim izvještajima popunjuju.

Isusov odgovor ima ovaj smisao: samo djetinja nedužnost, poniznost i blagost osposobljuju čovjeka za kraljevstvo nebesko. Tko "prima" dijete ili vjernika radi Krista, t.j. brine se za duhovne i tjelesne potrebe njegove iz vrhunaravnih motiva, prima samoga Krista, cf 10 40, 25 35.

Tumač 18 6-10 Čuvajmo se sablazni. Mlinski kamen o kojemu se ovdje govori, je tzv. "magareći" mlinski kamen koji je stajao na podnožju zvanom "magarac" i razlikovao se od ručnog ili ljudskog mlinskog kamena. Drugi opet misle da mu je ime odatle što ga je magarac gibao.

Smrtna kazna utapljanjem bila je poznata kod Židova. Grci i Rimljani su tom kaznom kažnjavali hramske pljačkaše. "Kamen o vratu" možda je poslovični izraz za veoma teške brige.

Isusu je žao svijeta što je izložen sablaznima. Sablazni su "potrebne", t.j. one stvarno dolaze i nastaju jer na svijetu vlada zabluda i grijeh. Ali, jer je svaki čovjek moralno slobodan. Isus kaže: jao onome po komu dolazi sablazan! Vidi i 26 24. Riječi "odsijeci nogu i ruku" ili "iskopaj oko" su slikoviti prikaz istine da se moramo odricati i mrtviti(*) povrh toga, znače da se moramo odijeliti od onih koji prave sablazni.

Izraz "maleni" znači u prvom redu djecu, a zatim sve ljude ponizne i skromne poput djece. Gospodin potvrđuje nauk SZ prema kojemu anđeli stoje u službi ljudi. Slikoviti govor "gledaju lice Božje", prikazuje anđele čuvare kao najodličnije sluge i suradnike Božje, cf 4 kr 25 19, ester 1 14. Ne slijedi iz prije pomenutih riječi da ima anđela koji ne vide Božjega lica. Isto tako te riječi ne znače da ima anđela nemarnih u svojoj službi kako je mislio Origen.

Tumač 18 11-20 Priča o izgubljenoj ovci. O bratskoj opomeni. U r 11 navodi se novi razlog zašto ne smijemo prezreti djecu: Sin Božji došao je, naime, da spasi što je izgubljeno. Dolazi nova zapovijed apostolima: tražite duše kao što pastir traži zalutalu ovcu. Ova je slika učenicima bila dobro poznata još iz biblije SZ. Posve je psihološki razumljivo da se pastir više veseli nad jednom nađenom ovcom koja se bila izgubila, nego nad 99 koje nije izgubio. Nikako se ne misli ovom slikom prikazati neka nebriga ili nemar pastira za dobre ovce, nego se samo želi potaći učenike na ljubav prema moralno zalutalima. Kršćanin se zove jednostavno "brat". Riječ "griješiti" stoji ovdje u posve općenitom smislu. Vjerojatno je ovdje govor o osobnoj uvredi ili šteti. Kada korimo bližnjega, treba da smo suzdržljivi, oprezni i blagi u riječima i postupku. "Crkva" znači ovdje skup vjernika zajedno sa crkvenim poglavarima, cf 17 18 1 kor 5 4. Tko ne sluša Crkve, taj ne sluša Krista; s takvim treba prekinuti svaki bliži i srdačniji saobraćaj dok se ne popravi, cf Didahe 15 3. Većina tumača vidi u r 17 pravo Crkve da izopći neposlušne. Crkva može i formalno izreći izopćenje. R 18 odnosi se samo na apostole. Njihovu apostolsku vlast izražava Krist slikovito sa riječima "vezati" i "razrješivati". Ovo je mjesto nadopuna za 16 19. Razumije se samo sobom da vlast obećana svim apostolima ne ide na štetu Petrova primata. Isus, doduše, govori o prenosu ključane vlasti na apostole, ali oni je primaju ne kao neko osobno odlikovanje nego kao budući glavari i stupovi Crkve; zato tu vlast primaju i njihovi nasljednici u službi.

(*) ako želimo izbjeći sablazan. Neki tumači kažu da te riječi

Tumači se razilaze u tome kako da se povežu r 19-20 sa prethodnim izlaganjem. Hrizostom kaže da Isus obećaje nagradu složnima kao što je prije zaprijetio kaznom svadljivcima.

Molioci se sastaju "u ime Isusovo" ako je Isus, njegova slava i vlastito spasenje konačna svrha njihova sastanka i molitve, cf iv 15 1 sl. mt 28 20.

Tumač
18 21-35

Priča o nemilosrdnom sluzi. Ovdje Krist opominje apostole da treba svagda oprostiti bližnjemu ako nas uvrijedi.

Židovi su smatrali da je dovoljno bližnjemu oprostiti uvredu do tri puta. Petar ide mnogo dalje i kaže: "sedam puta". Isus odgovara: treba oprostiti 70-put "sedam puta", t.j. "490" puta što znači da treba oprostiti svakiput kad nas god netko uvrijedi. Neopraštanje kaznit će se onako, kao što pokazuje ova priča. Bog je oprostio "silan dug" svakomu koji je postao član Crkve. U priči se spominje "kralj" jer taj ima moć nad podanicima i može oprostiti velik dug. "Sluga" je ovdje vjerojatno upravitelj koje provincije ili koji drugi visoki činovnik kad mu je kralj uzajmio toliku svotu. 10.000 talenata vrijedilo je preko 40,000.000 zlatnih dinara. Sluga je bio "doveden" jer se bojao sam doći pred kralja.

Čovjeka se nije moglo prodati po židovskom zakonu, ali je to bilo slobodno po rimskom pravu kao i kod istočnih vladara. Velikodušno opraštanje duga nije bila rijetkost. Dio Kasij pripovijeda da je car Neron trošio na parćanskog kneza Tiridata kroz dulje vremena dnevno 200.000 drahmi, i darovao mu na rastanku 50,000.000 drahmi.

Istočnjaci su svoje dužnike gdjekada mučili ne bi li saznali za kakav novac.

Iz r 35 vidimo da je "kralj" u priči Bog, a "dužnik" grješnik. Velika je krivnja grješnika pred Bogom, a malenkost je ako što trpi od svoga bližnjega. Bog oprašta i najveći grijeh ako se čovjek skrušeno kaje. Bog, doduše, oprašta grijehe zauvijek, ali onaj koji ne će da oprosti bližnjemu, čini novi grijeh i time ponovno izaziva Božju srdžbu. Ova se priča čita na 21. nedjelju po Duhovima.

I s u s o v o javno djelovanje u Judeji i u Jeruzalemu

Ženidba je nerazrješiva

Isus preporuča djevičanstvo 19 1 - 12

1 Kad je Isus svršio ove govore, otide iz Galileje i dođe u judejske krajeve preko Jordana. 2 Za njim je išao narod (s bolesnicima) i on ih ondje izliječi.

3 Tada pristupiše farizeji k Isusu da ga kušaju i rekoše mu: Smije li čovjek otpustiti svoju ženu iz bilo kojeg razloga? 4 Odgovori im: Zar niste čitali da onaj koji u početku stvori čovjeka, stvori ih kao muško i žensko. 5 I reče (Adam):

zato će čovjek ostaviti oca i majku i prionut će uz svoju že-
nu i bit će dvoje jedno tijelo. 6 Dakle, nisu više dva nego
jedno tijelo. A što je Bog združio, čovjek neka ne rastavlja.
7 Rekoše mu: Čemu je dakle Mojsije zapovjedio da se ženi dade
rastavno pismo i da se otpusti. 8 Reče im: Radi vašega tvrdog
srca dopustio vam je Mojsije da možete otpuštati svoje že-
ne, ali ispočetka nije bilo tako. 9 Ja vam kažem: tko otpusti
svoju ženu, osim za preljubu, i oženi se drugom, čini prelju-
bu: i tko se oženi s otpuštenom čini preljubu.

10 Rekoše mu njegovi učenici: Ako je tako stvar između
muža i žene, nije se dobro ženiti. 11 Odgovori im: Svi ne
shvaćaju ove riječi nego samo oni kojima je dano. 12 Ima ih
koji su od materina krila nesposobni za ženidbu, a ima ih ko-
je su ljudi učinili nesposobnima. Napokon ih ima koji se sami
odriču ženidbe radi kraljevstva nebeskoga. Tko (to) može shva-
titi, neka shvati.

Isus blagosilja djecu.- Isus i bogati mladić.

Kakva nagrada čeka Kristove učenike 19 13 - 30

13 Tada su mu donijeli djecu da bi se pomolio i stavio
na njih ruke. Učenici su ih korili, 14 ali im Isus reče: pus-
tite djecu k meni i ne branite im dolaziti jer takvima pripa-
da kraljevstvo nebesko. 15 Stavi na njih ruke i otide odanle.

16 Tada pristupi k Isusu jedan mladić i reče mu: (Dobri)
Učitelju, što dobra treba da činim da zadobijem život vječni?
17 Odgovori mu: Što me pitaš za dobro? dobar je samo Bog. Ako
hoćeš da uđeš u život vječni, drži zapovijedi. 18 Upita ga:
Koje? Odgovori mu Isus: Ne ubij, ne čini preljube, ne ukradi,
ne reci lažna svjedočanstva, 19 poštuj oca i mater i ljubi
bližnjega svoga kao samoga sebe. 20 Reče mu mladić: Sve sam
ovo držao od svoje mladosti; što mi još treba? 21 Odgovori mu
Isus: Ako hoćeš savršen da budeš, idi prodaj sve što imaš i
daj siromasima, i imat ćeš blago na nebu; zatim dođi i slijedi
me.

22 Kad je mladić čuo ove riječi, otide žalostan jer je
bio vrlo bogat. 23 Tada reče Isus svojim učenicima: Zaista
vam kažem: teško će bogataš ući u kraljevstvo nebesko. 24 I
kažem vam: lakše će deva proći kroz iglene uši negoli bogataš
u kraljevstvo nebesko.

25 Kad su to čuli učenici, posve se smetoše i kazaše: Pa
tko će se moći spasiti? 26 Isus ih pogleda i reče: Ljudima je
ovo nemoguće, ali Bogu je sve moguće.

27 Tada mu reče Petar: Evo mi smo sve ostavili i pošli
za tobom, što će dakle dopasti nama? 28 Reče im Isus: Zaista
vam kažem: vi koji ste pošli za mnom kod obnove svijeta kada
Sin čovječji sjedne na svoje slavno prijestolje, sjest ćete
na dvanaest prijestolja i suditi dvanaest plemena izraelskih.
29 I svaki koji ostavi kuće ili braću, sestre ili oca, majku
ili ženu, djecu ili polja imena moga radi, primit će stostru-
ko i baštiniti vječni život. 30 Dakako, mnogi koji su prvi ,
bit će posljednji, a posljednji (bit će) prvi.

Tumač. 19 1-12 Ženidba je nerazrješiva. Isus preporuča djevičanstvo. Matej je dovršio svoj izvještaj o Kristovoj djelatnosti u Galileji. Sada opisuje život Isusov od časa posljednjeg puta njegova u Jeruzalem pa sve do početka njegove muke i smrti. Iz iv 7 1-12 1 vidimo, da je Isus od časa kad je napustio Galileju išao najprije u Jeruzalem na blagdan sjenica i posvećenja hrama, zatim u Pereju, odanle u Betaniju gdje je uskrisio Lazara; poslije toga otišao je u Efrem, i napokon se preko Jerihona zaputio posljednji-put u Jeruzalem. Ovdje možemo razlikovati slijedeće momente iz Isusova života: Kristovu djelatnost*) u Jeruzalemu prije početka njegove muke. Ovdje opet razabiremo: njegov svečani ulazak u Jeruzalem, raspru sa židovskim stranačkim vođama, prijetnje pismoznancima i farizejina i Kristov eshatološki govor.

"Ovi govori" su sve što čitamo od 4 12-18 35. Njima je I sus dokazao da je pravi Mesija. "Judeja" znači u užem smislū provinciju Judeju, a u širem smislu čitavu Palestinu. Većina tumača drži ovdje prvo značenje, cf 2 1, lk 1 5. Pereja je onaj dio Palestine što leži preko Jordana na istok, cf mk 10 1, lk 17 11, iv 10 40.

U doba Kristovo vodila se živa rasprava između blaže Hilelove škole i strože Šamajeve glede rastave braka. Farizeji žele znati što Krist misli o blažoj školi. Mnogi misle da su farizeji svojim pitanjem htjeli Isusu prirediti sudbinu Ivana Krstitelja. Isus iznosi tekst što ga čitamo u gen 1 27. Smisao je ovaj: Bog je, doduše, u početku stvorio muža i ženu kao dvije osobe, ali oni se unatoč tome u Sv. Pismu koje je riječ Božja, nazivaju "jedno tijelo". Riječi u r 5 rekao je doduše Adam (gen 2 24), ali ih je rekao po Božjem nadahnuću. Njihov je smisao: muž napušta oca i majku i prianja uz svoju ženu jer je ona "kost od njegove kosti i meso od njegova mesa". No ovdje se ne naglašuje ta činjenica nego samo njena posljedica: dvoje postaju "jedno tijelo".

Farizeji su dobro razumjeli da Krist proglašuje ženidbu nerazrješivom i zato se pozivaju na deut 24 1 sl. Isus izričnokaže da je rastava dopuštena samo zbog tvrdoće ljudskoga srca. Zanimivo je da su se hileliti protiv šamaita pozivali na isti citat. Međutim, u mesijanskom kraljevstvu ženidba ima biti bez iznimke nerazrješiva.

Kod kuće stavljaju učenici na Isusa pitanje o braku mk 10 10.

R 9 treba uzeti kao brahilogičnu frazu, i mora se rastaviti u dvije rečenice. Prema tome, protiv jedinstva braka griješi: 1. tko otpusti svoju ženu, osim ako to biva zbog preljuba, odnosno, kako neki shvaćaju: zbog incestuoznog odnosno nevaljanog ženidbenog veza; i "2. tko se ponovno oženi nakon što je otpustio svoju ženu. Prva rečenica kaže -prema jednimada se žena smije otpustiti jedino zbog preljuba pošto je samim tim činom jedinstvo ženidbe ukinuto. Prema drugima je smisao: žena se ne smije otpustiti (t.j. brak nije razvrgnut) nikako osim u slučaju nevaljane bračne veze, t.j. valjan brak u svakom slučaju (pa i u slučaju preljuba) ostaje nerazrješiv. Vidi

*) na putu iz Galileje u Jeruzalem i zatim njegovu djelatnost

mt 5, 31-32. Druga rečenica općenito zabranjuje ponovnu ženidbu bilo kojoj valjano vjenčanoj stranci. Pitanje da li se muž žene preljubnice smije ponovno oženiti, Matej izravno ne rješava, a još manje ga pozitivno rješava; o tom slučaju treba napose raspravljati. Kod Židova je muž žene preljubnice mogao sklopiti novi brak već zato što je preljubnica bila smaknuta.

Iz r 11 vidimo da je dar uzdržljivosti osobiti Božji dar koji se dobiva molitvom. Tko ostaje neoženjen radi kraljevstva nebeskoga, postizava veći stepen nebeskog blaženstva. Ovo je prvi evanđeoski savjet što ga Spasitelj preporuča riječima: tko može shvatiti, neka shvati.

Tumač 19 13-30 Isus blagosilja djecu. Isus i bogati mladić. Kakva nagrada čeka Kristove učenike. Da Krist cijeni ženidbu, vidi se iz njegova saobraćaja s djecom koja su plod ženidbe. Djeca su bila donesena, bar ona koja su bila posve mala. "Polaganje ruku" bilo je već u patrijarško doba znak predavanja više sile i milosti, gen 48 14, num 27 23, deut 34 9. U NZ dignuto je "rukopoloženje" na sakramenat, dap 6 6, 1 tim 4 14, 5 22. Kod polaganja ruku ujedno se i molilo, t.j. izgovarale su se riječi blagoslova. U r 14 ne govori Isus isključivo o djeci, a iz čitavog odlomka vidimo da je opravdano krštenje djece (sv. Augustin).

Kad je Isus otišao od djece i nastavio svoj put po Pereji, približi mu se neki mladi čovjek, predstojnik sinagoge, koji je bio veoma bogat i ugledan, lk 18 18. Rabini su raspravljali o tome koje je dobro djelo naročito vrijedno "pred Bogom" da čovjek postane član mesijanskog kraljevstva. Odgovor je bio različit.

Smisao r 17 je ovaj: ne treba da pitaš za dobro jer je Bog apsolutna dobrota, već dao odgovor. Put do vječnog života je vršenje Božjih zapovijedi; to je ono "dobro" koje treba da činiš. Mladićev odgovor nije laž niti licemjerstvo jer ga je Isus sa ljubavlju pogledao, mk 10 21. "Savršen" je onaj koji čini više nego što traži Božji zakon. "Poći za Kristom" znači živjeti po primjeru siromašnoga Krista. "Blago na nebu" je ona specijalna nagrada u vječnom životu, koju dobivaju vršioci evanđeoskih savjeta.

Slikoviti govor o "prolaženju deve kroz ušicu od igle" pokazuje da je neka stvar naročito teška. Tu se povezuje velika životinja sa najmanjim vratašcima; još danas postoji na istoku slikoviti govor za veliku poteškoću: slona provući kroz prozor. Stari rabini kažu: nitko ne vidi u snu zlatnu palmu, niti slona gdje ide kroz ušicu od igle.

Kod Židova se smatralo bogatstvo Božjim blagoslovom, i bogataši su bili osobito cijenjeni. Zato su se učenici prepali kad su čuli Kristovu izjavu o bogatstvu.

"Obnova" u r 28 je obnova svijeta na sudnji dan, tit 3 5, izai 65 17, rim 8 17, 2 petr 3 5 i t.d., a inače znači duhovni preporod čovjeka po krštenju.

Neki tumači misle da će apostoli na sudnji dan stvarno

vršiti sudačku vlast. "12 plemena Izraelovih" znači sve vjernike bez razlike narodnosti. U židovskoj apokaliptici "12 plemena" sude čitavom svijetu.

R 30 se različno tumači. To je ozbiljno opomena apostolima da se ne podaju krivoj sigurnosti. Mnogi su naime Židovi bili pozvani da budu "prvi" u mesijanskom kraljevstvu, ali se nisu odazvali jer nisu priznali Isusa za Mesiju. Umjesto njih doći će mnogi pogani koji će rado priznati Isusa Spasiteljem svijeta.

Priča o radnicima u vinogradu 20 1 - 16

1 Kraljevstvo je nebesko kao domaćin koji ujutro rano izađe da najmi radnike za svoj vinograd. 2 Pošto se s radnicima pogodio po dinar na dan, posla ih u svoj vinograd.
3 Izađe i oko treće ure i opazi druge gdje stoje besposleni na trgu 4 i reče im: Idite i vi u moj vinograd, pa što bude pravo, dat ću vam. 5 Oni otiđoše.

Opet izađe oko šeste i devete ure i učini tako. 6 Kad izađe oko jedanaeste ure, nađe opet neke gdje stoje i reče:im: Što stojite ovdje čitav dan besposleni? 7 Rekoše mu: Nitko nas ne najmi. Reče im: Idite i vi u moj vinograd.

8 Kad je nastala večer, reče gospodar vinograda svome upravitelju: Dozovi radnike i daj im plaću počevši od posljednjih do prvih. 9 Pristupiše dakle koji su došli oko jedanaeste ure i primiše po dinar. 10 Kad prvi dođoše ponadaše se da će primiti više, ali i oni primiše po dinar. 11 Tada počeše mrmljati na domaćina, 12 i govoriti: Ovi posljednji radili su samo jednu uru pa ih (ipak) izjednači s nama koji smo podnosili dnevnu tegobu i žegu. 13 On odgovori jednome od njih: Prijatelju, ne činim ti krivo. Zar se nisi pogodio sa mnom po dinar? 14 Uzmi svoje pa idi. Ja hoću da ovomu posljednjem dam kao i tebi. 15 Zar nisam vlastan činiti sa svojim što hoću ? Zar je oko tvoje zlobno jer sam ja dobar? 16 Tako će biti posljednji prvi, a prvi posljednji jer je mnogo zvanih, ali malo izabranih.

Isus trećiput proriče svoju muku. Sinovi Zebedejevi

Isus ozdravi dva slijepca 20 17-34

17 Kad je Isus pošao gore u Jeruzalem, uze nasamo dvanaest učenika i reče im: 18 Evo idemo gore u Jeruzalem i Sin čovječji bit će predan velikim svećenicima i književnicima; oni će ga osuditi na smrt, 19 predat će ga neznabošcima da mu se narugaju, da ga bičuju i razapnu, ali treći dan će uskrsnuti.

20 Tada pristupi k njemu majka sinova Zebedejevih sa svojim sinovima, klanjajući mu se i moleći ga za nešto. 21 On je upita: Što hoćeš? Odgovori mu: Reci da ova moja dva sina sjednu jedan tebi s desne a drugi s lijeve strane u tvome kraljevstvu. 22 Odgovori Isus: Ne znate što molite. Možete li piti

kalež koji ću ja piti? Rekoše mu: Možemo. 23 Reče im: Moj kalež ćete doduše piti, ali da sjednete meni s desne ili s lijeve strane, nisam ja vlastan dati, nego (to pripada onima) kojima je pripravio moj Otac.

24 Kad su to čula desetorica, rasrdiše se na dva brata .
25 Isus ih dozva k sebi i reče: Znate da knezovi zasužnjuju svoje narode i njihovi prvaci ih tlače. 26 Tako ne smije da bude među vama. Nego tko hoće da bude među vama velik, neka bude vaš sluga. 27 I tko hoće da bude među vama prvi, neka bude vaš sluga. 28 Ni Sin čovječji nije došao da drugi njemu služe nego da on služi drugima i da svoj život dade za otkupljenje mnogih.

29 Kad su (oni) izlazili iz Jerihona, narod pođe za njim.
30 Dva slijepca sjedili su kraj puta i kad su čuli da Isus prolazi, stanu vikati: Gospodine, Sine Davidov, smiluj nam se,
31 Narod ih je korio da šute, ali oni su sve jače vikali: Gospodine, Sine Davidov, smiluj nam se! 32 Isus se zaustavi, dozove ih i upita: Što hoćete da vam učinim? 33 Odgovoriše mu : Gospodine, da se otvore naše oči. 34 Isus im se smilova, dotače se njihovih očiju i oni odmah progledaše i otidoše za njim.

Tumač 20 1-16 — Priča o radnicima u vinogradu. U gl 19 je Petar pitao Isusa za nagradu apostola. Isus je obećao sudioništvo apostola u svojoj slavi na nebu. Da se apostoli ne uzohole, dodaje Isus ovu priču.

Radnja priče zbiva se, po svoj prilici, u doba berbe . Radnici su obično čekali na posao kod gradskih vratiju. Više nego stoput govori Sv. Pismo o vinogradu i o lozi. Vinogradarstvo je bila važna grana palestinskog gospodarstva.

Dinar je nosio lik i natpis rimskog cara: vrijedio je polovinu židovskog šekela odnosno jednu grčku drahmu (ili 0·75 Din u zlatu). Već u tob 5 15 vidimo da je dinar bio plaća radnika na dan, dakako bez hrane.

"Treći sat" je naš deveti. Židovski je "dan" vrijeme od iz izlaska do zalaska sunca. Tih "12 sati" bili su ljeti duži, a zimi kraći. Židovski "prvi" sat je naš sedmi, drugi osmi i t.d. Osim toga, postojala je još dioba dana i noći na četiri dijela.

Iz priče se vidi da je neki posao trebalo svršiti istoga dana. Zato zove domaćin radnike i u kasno doba. Prema lev 19 13 trebalo je radnike isplatiti još istoga dana. "Večer" je - po našem računu - oko šest sati poslije podne. Upravitelj je nadzirao radnike i upravljao poslom. Namjerno se kaže da je isplata radnika počela od posljednjih, da se može iznijeti pouka priče.

U kraljevstvu nebeskom su oni koji su prije pozvani izjednačeni s onima koji su kasnije došli jer Bog dijeli milosti po svojoj volji. Mnogi su, naime, pozvani da rade za kraljevstvo Božje uz obične milosti, a malo ih ima kojima Bog dijeli

vanredne milosti da si njima zasluže za kratko vrijeme osobi-te zasluge. Priča se obično ovako tumači: gospodar vinograda je Bog. Vinograd je Crkva u koju Bog zove ljude da rade za spas svojih duša. Neki se ljudi odazivaju Božjem pozivu već u djetinjstvu, drugi u mladosti, treći u muževnoj dobi, a čet - vrti tek u starosti. "Večer" je čas smrti. "Upravitelj" je Krist. "Dinar" je nebo ukoliko je vječno, i na taj način jednako za sve. Dakako, da u nebu prima plaću svatko prema svo - jim djelima premda priča to ne uzima u obzir. Ondje će mnogi "posljednji na svijetu" biti "prvi na nebu". Tim riječima daje Krist Petru odgovor na njegovo pitanje, i kao da mu veli : ne budite oholi, jer iz toga što ste pozvani za apostole, ne slijedi da i u nebu morate biti prvi. "Mrmljanje" radnika istaknuto je u priči samo zato, da domaćin može naglasiti glavnu misao priče. Ova se perikopa čita na nedjelju sedam-destnicu.

Tumač 20 17-34 — Isus trećiput proriče svoju muku. Sinovi Zebedejevi. Isus ozdravi dva slijepca. Treći navještaj muke Isusove nadovezuje se na 19 1. Ne može se sa sigurnošću reći da li je Isus još tada bio u Pereji, ili je već došao u provinciju Judeju.

Saloma, majka dvojice Zebedeida Jakova i Ivana, bila je iz broja onih žena koje su pratile Isusa i svojim mu imetkom služile, lk 8 2.

"Sjediti s desne ili s lijeve strane" na prijestolju je slikoviti prikaz počasnih mjesta i velike vlasti. Vidimo, dakle, da se porodica Zebedeja donekle zanosila zemaljsko-nacionalnim mesijanskim nadama...

"Kalež", čaša je već u SZ bio slika radosne i žalosne ljudske sudbine. "Piti isti kalež" znači dijeliti s nekim istu sudbinu, cf psal 15 5, 22 5, izai 51 17 i t.d. Iz dap 12 2 vidimo da je Jakov zaista podnio mučeničku smrt za Gospodina.

Riječima " nisam vlastan dati" ne poriče Isus svoje pravo da dijeli počasna mjesta u mesijanskom kraljevstvu, nego kaže da je to stvar Očeva. Biblijski je način govora da se neka djela pripisuju Ocu, druga Sinu, a druga opet Duhu Svetomu. Tako se Ocu napose pripisuje odabranje ljudskih duša i poziv na vječno blaženstvo.

Isus je doduše umro za "sve ljude" ali će samo "mnogi " doista primijeniti sebi plodove njegove smrti.

Na putu u Jeruzalem prešao je Isus preko rijeke Jordana i došao u grad Jerihon, cf lk 16 35-19 27. Jerihon se nalazio na području plemena Benjaminova i bio je udaljen od Jeruzalema preko sedam sati hoda, a od Jordana tri sata hoda. Jerihonska su polja bila plodna: tu je bilo palmi, ruža i balzama . Herod Veliki umro je u Jerihonu; to je bila njegova zimska rezidencija koju je on poljepšao. Jerihon je bio znatno trgovačko mjesto i imao je glavnu carinarnicu.

Matej nam pripovijeda o dvojici slijepaca, a Marko i Luka o jednome. Marko kaže da se taj slijepac zvao Bartimej. Pre-

ma Mateju i Marku Isus je ozdravio slijepca kad je napustio Jerihon, a prema Luki kad se gradu približio. Bilo je raznih pokušaja da se izglade te razlike: sva tri evanđelista pripovijedaju razne odogađaje; Isus je ulazeći u grad ozdravio jednoga, a izlazeći iz grada drugoga slijepca; Matej i Marko govore o starom Jerihonu, a Luka o novom, što ga je sagradio Herod. Čudo se dogodilo između dva Jerihona; Marko i Luka govore "o jednom" slijepcu koji je bio, da tako kažemo, "glavni nosilac" radnje, dok je drugi ostao sasma u pozadini, i zato ga ne spominju; Matej ga ipak spominje jer želi istaći ozdravljenje obojice. Najbolje je uzeti ovdje kao i kod mt 8 28 tzv. skraćeni način prikazivanja (precizivni smisao) Po shvaćanju, naime, starih, istina o nekom događaju se ne mijenja ako se na pr. broj osoba smanji, ili - bolje reći - ako se nikakav broj ne spominje. Marko i Luka ne tvrde da je Isus tom zgodom ozdravio samo jednoga slijepca nego jednostavno iznose ozdravljenje slijepa čovjeka. Luka je možda i zato promijenio redoslijed događaja, jer je htio da najprije prikaže tjelesno ozdravljenje slijepca, a zatim duhovno ozdravljenje Zakeja.

Bilješka. U 21 1 do 25 46 prikazuje nam Matej Isusovu djelatnost u Jeruzalemu prije njegove muke. Isusa vidimo ponajviše u hramu i na Maslinskoj gori. Svojim svečanim ulaskom u Jeruzalem Krist se očitovao kako stanovnicima Jeruzalem tako i hodočasnicima kao Mesija. U tom smislu on i raspravlja sa židovskim stranačkim vođama. Svoje javno naučavanje završava Isus svojim potresnim govorom o razorenju Jeruzalem i svršetku svijeta. Pojedini događaji dolaze u razdoblje od nedjelje do srijede u sedmici muke.

Isus ulazi svečano u Jeruzalem 21 1 - 11

1 Kad se približiše Jeruzalemu i dođoše u Betfagu na Ma-
slinskoj gori, posla Isus dva učenika 2 i reče im: Idite u se
lo što je pred vama. Ondje ćete naći magaricu i s njom priveza
no magare; odvežite je i dovedite k meni. 3 Ako vam tko (neš-
to) kaže, recite da ih Gospodin treba i odmah će dopustiti .
4 Ovo se dogodilo da se ispuni što je kazao prorok: 5 recite
kćeri Sionskoj: evo tvoj kralj dolazi k tebi krotak; jaše na
magarici i na magaretu, mladetu magaričinu.

6 Učenici otidoše i učiniše kako im je zapovijedio Isus.
7 Dovedoše magaricu i magare i metnuše na njih svoje haljine.
Isus je sjeo, a vrlo mnogi ljudi prostirali su svoje haljine
po putu dok su drugi rezali granje od drveća i bacali na put.
9 Narod koji je išao pred njim i za njim, vikao je: Hosana
Sinu Davidovu, blagoslovljen, koji dolazi u ime Gospodnje! Ho-
sana na visini!

10 Kad Isus uđe u Jeruzalem, uzruja se sav grad i svi su
pitali: Tko je to? 11 A narod reče: Ovo je Isus, prorok iz
Nazareta Galilejskoga.

Isus čisti hram. Isus i nerodna smokva 21 12 - 22

12 Isus uđe u Božji hram i istjera sve koji su kupovali
i prodavali u hramu. Mjenjačima ispremeta stolove i klupe o -
nima što su prodavali golubove. 13 Reče im: Pisano je, moja
kuća zvat će se kuća molitve; a vi od nje načiniste razbojnič
ku špilju.

14 Slijepi i hromi u hramu pristupiše k njemu i on ih iz
liječi. 15 Veliki svećenici i književnici vidjeli su čudesa
koja je učinio i (čuli su) djecu gdje viču u hramu: Hosana Si
nu Davidovu; zato se rasrdiše i rekoše: Zar ne čuješ što go -
vore? Reče im Isus: Da, ali zar niste nikada čitali: iz usta
djece i dojenčadi pripravio si sebi hvalu? 17 Ostavi ih, iza-
đe iz grada u Betaniju i ondje prenoći.

18 Kad se Isus ujutro vraćao u grad, ogladnje. 19 Opa -
zi jednu smokvu kraj puta, dođe k njoj, ali ništa na njoj ne
nađe, osim lišća. Zato reče: neka ne bude na tebi roda nikada
više! I odmah usahne smokva. 20 Kad su to vidjeli učenici, za
čudiše se i rekoše: Kako odmah usahnu smokva! 21 Odgovori im
Isus: Zaista vam kažem, ako imate vjeru i ne sumnjate, ne ćete
to učiniti samo smokvi nego ako ovoj gori rečete: digni se i
baci se u more, bit će tako. 22 Sve što zaištete u molitvi s
vjerom, primit ćete.

Pitanje Kristove vlasti. Priča o dva sina 21 23 - 32

23 Kad je Isus došao u hram i ondje naučavao, pristupiše
k njemu veliki svećenici narodne starješine i zapitaše ga:Ka-
kvom vlasti to činiš? Tko ti je dao tu vlast? 23 Odgovori im
Isus: I ja ću vas upitati za jednu stvar, pa ako mi odgovori-
te, kazat ću vam kakvom vlasti to činim. 25 Odakle je Ivanovo
krštenje? s neba ili od ljudi? Oni počeše ovako razmišljati :
26 Ako rečemo: s neba, reći će nam: zašto mu dakle niste po -
vjerovali? Ako rečemo: od ljudi, bojimo se naroda jer svi I -
vana drže za proroka. 27 Odgovoriše Isusu: Ne znamo. Tada im
reče: Ni ja ne ću kazati vama kakvom vlašću to činim.

28 Što mislite: neki je čovjek imao dva sina. Pristupi k
prvomu i reče: Sinko, danas idi i radi u (mom) vinogradu.
29 On odgovori: ne ću, ali se poslije pokaja i otide. 30 Tada
pristupi drugomu i reče mu isto tako. On odgovori: idem, gos-
podaru, ali ne otide. 31 Koji je od ove dvojice ispunio očevu
volju? Rekoše: Prvi. Reče im Isus: Zaista vam kažem, carinici
i bludnici ulaze prije vas u kraljevstvo Božje. 32 Došao je,
naime, Ivan Krstitelj k vama putem pravde i niste mu vjerova-
li dok carinici i bludnice povjerovaše. Vi premda ste to vid-
jeli, niste se ni poslije toga pokajali niti mu povjerovali.

Priča o zlim vinogradarima 21 33 - 46

33 Čujte drugu priču: Bio je neki domaćin koji posadi vi-
nograd, ogradi ga ogradom, iskopa u njemu tijesak, sagradi ku-
lu, dade ga u zakup vinogradarima i pođe na put. 34 Kad se pri
bližilo vrijeme berbe posla svoje sluge k vinogradarima da pri

me rodovinu. 35 Vinogradari pohvataše njegove sluge: jednoga izbiše, drugoga ubiše a trećega kamenovaše. 36 Opet posla druge sluge još više nego prije, ali im vinogradari učiniše jednako. 37 Napokon posla k njima svoga sina misleći: bojat će se moga sina. 38 Kad vinogradari vidješe sina rekoše međusobno: ovo je baštinik, ajde da ga ubijemo i pripast će nam njegova baština. 39 Uhvatiše ga, izbaciše iz vinograda i ubiše.

40 Kad je, dakle, došao gospodar vinograda, što će učiniti s onim vinogradarima? 41 Rekoše mu: zločince će zlom smrti pogubiti, a svoj vinograd dat će u zakup drugim vinogradarima koji će mu davati rodovinu u pravo vrijeme.

42 Reče im Isus: Zar niste nikada čitali u Sv. Pismu: kamen koji odbaciše graditelji posta kamen ugaoni. Gospodin učinio je ovo i divno je u očima našim. 43 Kažem vam: od vas će se uzeti kraljevstvo Božje i dat će se narodu koji donosi njegov plod. 44 (Tko padne na taj kamen, razbit će se, a na koga on padne, satrt će ga).

45 Kad su veliki svećenici i farizeji čuli njegove priče shvatiše da govori o njima. 46 Zato se nastojali da ga uhvate, ali su se bojali naroda jer su ga (svi) držali za proroka.

Tumač 21 1-11 Isus ulazi svečano u Jeruzalem. Isus se iz Jerihona zaputio posljednjiput u Jeruzalem; šest dana prije pashe došao je u Betaniju na Maslinskoj gori i u krugu svojih prijatelja bio na gozbi i tom je zgodom bio pomazan, cf lk 19 28, iv 12 1 sl. Dan iza toga, dakle 10. nizana, ulazi svečano u Jeruzalem o čemu nam govori Matej. Matej i Marko iznose Kristovo pomazanje u Betaniji neposredno prije njegove muke, jer je njegovo pomazanje bilo proročka slika njegove smrti, i prema tome kao neki uvod u njegovu muku. Jedino Ivan iznosi taj događaj kronološki točno.

Betfaga se spominje u Talmudu, ali ne u bibliji SZ. Predaja kaže da je to mjesto ležalo u jednoj uvali Maslinske gore.

Marko i Luka spominju samo "magare" dok Matej spominje i "magaricu". Matej spominje doslovce izai 62 11: recite kćeri sionskoj; ostale se riječi navode slobodno iz proroka Zaharije 9 9; to se proroštvo vazda shvaćalo kao mesijansko. "Sion" je Jeruzalem koji predstavlja čitavi odabrani narod i pomišlja se kao majka; "kćeri sionske" su stanovnici Jeruzalema. "Kralj" dolazi da donese mesijansko spasenje. Jašenje na magarcu tumači se kao simbol mira ili slika poniznosti. Krist je, vjerojatno, jašio samo na magaretu, a magarica se spominje zbog prirodne veze sa magaretom. Isus je sjeo na haljine, koje su bile prostrte po magarici i magaretu. Ivan nam kaže da je narod bio oduševljen zbog uskrisenja Lazarova, i zato je priredio Isusu svečani ulazak u Jeruzalem, iv 11 9-17. Povrh toga valja napomenuti i mesijansku ideju koja je u narodu bila općenito poznata. Na istoku je bio običaj da se u počast kralja koji je ulazio u grad prostru po putu zelene grane i gornje

haljine. Ivan kaže da su ljudi nosili i palmine grane u rukama, kao što su u kasnije doba na blagda sjenica nosili vrbove grane oko žrtvenog oltara. Povici mnoštva uzeti su iz psal 117 25 sl. samo su "riječi psalma proširene sa izrazom " Sin Davidov" i "hosana na visini". Te iste riječi pjevao je narod na blagdan sjenica obilezeći oko oltara. Hosana je grecizirana hebrejska fraza hošia-na: daj ipak pomoć, daj ipak spas:no već tada upotrebljavala se ta riječ jednostavno kao radostan povik u smislu našega "živio". Septuaginta i neki moderni autori jednostavno prevode tu riječ: spasi nas!

Sa izrazom "sin Davidov" Isus je označen kao Mesija. Narod je očekivao osnutak mesijanskog kraljevstva. Isus je ušao u Jeruzalem kroz "Zlatna vrata", a pred hramskim vratima sišao je s magareta. Riječ "prorok" u r 11 možda je aluzija na deut 18 15. Isus je ušao u Jeruzalem u nedjelju poslije podne, dakle u vrijeme, kada se moralo vazmeno janje odijeliti od ostalih ovaca, eks 12 3. Sada je nadošlo vrijeme da se žrtvuje pravi Jaganjac...

U Kristovo doba gradska vrata nisu bila u samome hramskom zidu nego kojih dvadesetak metara dalje. "Zlatna vrata " zovu se u mišni "susan-vrata", kako drže neki tumači.

Tumač
21 12-22

Isus čisti hram. Isus i nerodna smokva. Iz Markova evanđelja vidimo da je Krist očistio hram, dan iza svoga ulaska u Jeruzalem. "Hram" je ovdje tzv. "predvorje pogana". Tu su se prodavale žrtvene životinje ulje, vino i sol. Mjenjači novca su mijenjali običan novac u hramski i kod toga često pretjerano zarađivali. Veoma je vjerojatno da je Isus dvaput očistio hram, iv 2 13. Učinio je to zato, jer je htio ponovno očitovati svoju moć da pročisti bogoslužje prema mal 3 1-3. To je bilo njegovo pravo kao Mesije. Trgovcima govori Isus riječima izai 56 7 i jer 7 11. Neki misle da je Krist na izvjestan način očitovao svoje božansko dostojanstvo jer su mu se svi odmah pokorili. Farizejima odgovara Isus psalmom 8 3. Djeca su već u školi naučila citirati halel t.j. psal 113, 115 - 118, 136 i dr. što su se pjevali prigodom vazmene večere, a uzvik "hosana" čuli su na blagdan sjenica; dakle im je sve to bilo poznato.

Betanija je bila malo mjesto istočno od Maslinske gore, i ležala je na putu između Jeruzalema i Jerihona. Vjerojatno je propala u židovsko-rimskom ratu. Lazarov grob poznat je od g 300 poslije Krista, a g. 380 podignuta je nad njim crkva.

Na dan ulaska u Jeruzalem ušao je Gospodin i u hram, ali se ondje zadržao vrlo kratko vrijeme i odmah otišao u Betaniju. Slijedećega dana, u ponedjeljak ujutro, vratio se Isus u grad i na putu je prokleo smokvu. Smokve su tada rado sadili kraj cesta jer se smatralo da prašina sa ceste pospješuje njihovu plodnost. Rane smokve jeli su ljudi nezrele, i zato su se već oko pashe prodavale na trgu. Često su padale nezrele sa stabla, pa su ih ljudi još prije toga trgali sa drveta i jeli. Mogao je, dakle Isus s pravom očekivati plod iako još nije bilo doba branja. Čudo je u prvom redu bilo simbol Kristove moći, a imalo je i simboličko-proročki karakter, jer je

navieštalo skoro odbacivanje Židova koji nisu priznali Mesiju.

Tko se god moli sa vjerom, moli se u "ime" Isusovo iv 14 13.

Tumač 21 23-32 U 21 23 do 22 46 nalazimo posljednje Kristove razgovore s njegovim neprijateljima.

U 21 23-27 Krist rješava pitanje svoje vlasti. IZ mk 11 27 vidimo da se ovaj razgovor vodio drugi dan nakon Kristova ulaska u Jeruzalem t.j. u utorak. Pitanje su postavili izaslanici sinedrija. Prema lk 20 1 upravo je Isus propovijedao.

Židovski je učitelj rukopoloženjem dobivao pravo da samostalno naučava. Tako je Mojsije "zaredio" Jozuu. Sam obred vršili su trojica učitelja i ređenik je od toga časa imao pravo na naslov "rabi" (učitelj).

Krist je svečano ušao u Jeruzalem i očistio hram. K njemu je nagrnulo veliko mnoštvo naroda koje je došlo u Jeruzalem na proslavu pashe. Poslanstvo sinedrija tražilo je od Isusa da kaže tko ga je ovlastio na takav postupak. Krist im odgovara pitanjem: je li Ivan Krstitelj pravi prorok ili ne? Sinedristi odgovaraju da ne znaju, što, dakako, nije nikakav odgovor. Tumač 21 28-32. Sada Isus iznosi priču o dva sina i o zlim vinogradarima. U r 31 Krist traži da sinedristi sami odgovore, a zatim nadovezuje na njihove riječi osudu. Prema r 32 vidjelo se već kod krštenja Ivanova da će grješnici lakše shvatiti kraljevstvo Božje negoli farizeji. "Put pravde" je onaj put koji traži pravednost; sam Ivan išao je tim putem jer je živio pokornički i druge pozivao na pokoru i bogoljuban život.

Smisao priče o dva sina je ovaj: u vinogradu Gospodnjem t.j. u kraljevstvu Božjem treba da ljudi provode duhovan život. Prvi odnosno - prema nekim rukopisima - drugi sin koji kaže "ne ću" znači pogane koji nisu služili Bogu a onda se pokrstili i tako unišli u kraljevstvo Božje prije Židova. Ovo tumačenje neki zabacuju i kažu: sin koji kaže "ne ću" predstavlja carinike i grješnike, koji su se na riječ Ivana Krstitelja obratili, drugi sin sa svojim "hoću" predočuje židovske poglavare koji su samo tvrdili da vrše zakon Božji, a stvarno su ga kršili odbacujući Krista.

Tumač 21 33-46 Priča o zlim vinogradarima. U 21 33-46 nalazi se priča o zlim vinogradarima. Njome iznosi Gospodin dobročinstvo što ga je Bog iskazao židovskom narodu; prikazuje krivnju židovskih vođa koji su odbacili Mesiju i navješta im kaznu. Sa ovom pričom Krist već trećiput isporeduje Božje kraljevstvo sa vinogradom. Slično govore i proroci o Božjem vinogradu, cf izai 37 2-6, jer 2 11, jud 1 7, psal 83 9 i t.d. U Palestini treba za vinograd najprije prekopati kamenito tlo i povaditi kamenje od kojega se napravi ograda. Na ogradu se stavlja trnje da bude zaštita od lisica i tatova. U vrijem berbe grožđe se gazi nogama ili valja kamenom. Na kraju tijeska je otvor iz kojega teče mošt u drugu jamu. Odavle se vadi i pomalo kuha da brže vrije. Zatim se

stavlja u mješine koje služe mjesto bačvi. Po većim vinogradima nalazi se i kula koja izgleda kao krnja piramida. U donjem dijelu kule stanuje vlasnikova obitelj za vrijeme berbe, dok u gornjem dijelu stoji sjenica iz koje domaćin pazi na vinograd. U Palestini se rado davao vinograd u najam. U tom slučaju do dvije trećine ploda pripadalo je vinogradarima, a ostatak vlasniku. U ovoj priči gospodar odlazi jamačno u inozemstvo, možda na četiri godine, poslije kojih smije uživati plodove ako je vinograd u poganskoj zemlji, a vinogradari nisu Židovi, cf lev 19 22-24.

Smisao je priče ovaj: vinograd je izraelski narod. Gospodar vinograda je Bog koji je učinio za svoj narod sve što je trebalo. Vinogradari su svećenici i narodni vođe. Sluge su proroci SZ. Židovi su neke od njih zlostavili, a druge ubili ili kamenovali. Krist kaže da će biti uhvaćen i izvan grada ubijen. Osuda vinogradara t.j. židovskih poglavara ispunila se poslije razorenja Jeruzalema kad su pogani ušli u Crkvu. Novi vinogradari su apostoli.

Citat u r 42 uzet je iz psal 118 koji je vjerojatno bio gradualni psalam. Ovdje su "kamen" Židovi koje su pogani odbacili, ali ih je Bog odabrao za svoj narod. I kao što je Sion ugaoni kamen izraelskoga kraljevstva, tako je i Mesija ugaoni kamen Božjega kraljevstva. I rabini su tumačili ovaj psalam mesijanski. Ovdje, dakle, Krist isporeduje Židove sa zidarima. "Zidanje" je slika širenja kraljevstva Božjega, cf ef 2 20 , dap 4 11, i petr 2 4-8.

R 42 prikazuje nam žalosnu budućnost izraelskog naroda . Bog je odvijeka predvidio i dopustio odbacivanje Mesije,i ta je činjenica zaista potresna.

U r 44 pokazuje Krist kako će svoje okorjele protivnike jednom u vječnosti kazniti.

Sveti oci primjenjuju ovu priču čovječjoj duši; drugi je opet tumače o Crkvi koju je Krist obdario milostima i darovima Treći je, napokon, primjenjuju na svećenike i crkvene poglavare.

Priča o kraljevoj svadbi 22 1 - 14

1 Tada opet progovori Isus u pričama: 2 Kraljevstvo je nebesko kao kralj koji načini svadbu svome sinu. 3 Posla svoje sluge da zovu goste na svadbu, ali ne htjedoše doći. 4 Posla i druge sluge i naloži im: recite uzvanicima: evo pripravio sam objed, moji junci i hranjenici poklani su i sve je gotovo, dođite na svadbu. 5 Ali oni ne mariše nego otidoše, jedan u svoje polje a drugi k svojoj trgovini. 6 Ostali uhvatiše njegove sluge, izružiše ih i ubiše. 7 Kralj se na to razljuti,posla svoju vojsku i pogubi one ubojice,a njihov grad spali.

8 Tada reče svojim slugama: Svadba je doduše gotova, ali uzvanici nisu bili dostojni. 9 Idite na raskršća i koje god nađete dozovite na svadbu. 10 Sluge izađoše na putove i sabraše

sve koje su našli,dobre i zle i napuni se svadbena dvorana gos-
stiju.

11 Kad je ušao kralj da vidi goste, ugleda ondje čovjeka
neobučena u svadbeno ruho. 12 Upita ga: Prijatelju, kako si
došao amo bez svadbenog duha? Ovaj je šutio. 13 Kralj reče
slugama: Svežite mu ruke i noge i bacite ga van u tamu; ondje
će biti plač i škrgut zubi. 14 Mnogi su naime zvani, ali je
malo izabranih.

Pitanje rimskog poreza 22 15 - 22

15 Tada otidoše farizeji i zaključiše da uhvate Isua u
riječi. 16 Poslaše k njemu svoje učenike zajedno sa herodov -
cima koji su kazali: Učitelju, znamo da si istinit i Božjem
putu doista učiš; ne mariš ni za koga i ne gledaš tko je tko.
17 Kaži nam dakle što ti misliš: je li dopušteno caru dati po-
rez ili ne? 18 Isus je spoznao njihovu zlobu pa im reče:Što me
kušate licemjeri. 19 Pokažite mi porezni novac! Oni mu pruži-
še dinar. 20 Upita ih: Čija je ovo slika i natpis? 21 Rekoše
mu: Carev. Tada im reče: Dajte caru što je carevo i Bogu što
je Božje. 22 Kad su to čuli, zadiviše se i otidoše.

Pitanje uskrsnuća mrtvih 22 23 - 33

23 Onoga dana pristupe k njemu saduceji koji tvrde da ne-
ma uskrsnuća. Upitaju ga: 24 Učitelju, Mojsije nam reče: ako
tko umre bez djece, njegov brat neka uzme njegovu ženu i neka
podigne potomstvo svome bratu. 25 U nas je bilo sedmero bra -
će: prvi se oženio i umro i ostavio svoju ženu svome bratu
jer nije imao poroda. 26 Tako i drugi i treći sve do sedmoga.
27 Poslije svih umrla je i žena. 28 Čija će dakle biti žena o
uskrsnuću, jer je bila sa svom sedmoricom. 29 Odgovori im I -
sus: Varate se jer ne znate (Sv.) Pisma ni moći Božje. 30 O
uskrsnuću ne će se ni ženiti ni udavati nego će biti kao Bož-
ji anđeli na nebu. 31 A glede uskrsnuća mrtvih zar niste čita
li što vam je Bog rekao: 32 ja sam Bog Abrahamov, Bog Izakov,
Bog Jakovljev. A Bog (dakako) nije Bog mrtvih nego živih.
33 Ljudi su to čuli i divili se njegovoj nauci.

Koja je najveća zapovijed 22 34 - 40

34 Kad su farizeji čuli da je Isus prisilio saduceje da
šute, skupe se 35 i jedan od njih zakonoznanac upita ga da ga
iskuša: 36 Učitelju, koja je najveća zapovijed u zakonu? 37
Reče mu: Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim i svom
dušom svojom i svom misli svojom. 38 To je prva i najveća za-
povijed. 39 A druga je ovoj jednaka: ljubi bližnjega svoga
kao samoga sebe. 40 Na ovim dvjema zapovijedima počiva sav za
kon i proroci.

Isus Sin Davidov 22 41 - 46

41 Kad se skupiše farizeji, upita ih Isus: 42 Što misli-
te za Krista, čiji je sin? 43 Rekoše mu: Davidov. Reče im:Ka-
ko dakle David njega u Duhu naziva Gospodinom i kaže: 44 Reče

Gospodin Gospodinu mojemu: sjedni meni s desne strane dok položim tvoje neprijatelje kao podnožje tvojim nogama? 45. Ako David njega naziva Gospodinom, kako mu je sin? 46 I nitko mu nije mogao odgovoriti ni riječi, niti se usudi tko da ga što od toga dana upita.

Tumač 22 1-14 Priča o kraljevoj svadbi. Ova je priča treća po redu u kojoj Krist prikazuje razvoj Božjega kraljevstva na zemlji. Ovdje se napose ističe misao, da će biti zabačeni ne samo vođe nego i sam židovski narod. Povrh toga se kaže da će Jeruzalem biti razoren od vojske dok će narod biti poubijan. Na kraju se vidi da se ne će spasiti svi koji vjeruju, nego samo oni koji po vjeri žive. Neki tumači misle da je ova priča kao neki odgovor poglavarima na njihove planove da ubiju Isusa...

U priči je "kralj" Bog a "kraljev sin" je Mesija. U SZ često se veza između Boga i izabranog naroda uspoređuje sa ženidbom ili zarukama, izai 51 1, jer 2 2, ozej 2 16 i t.d; idolopoklonstvo smatra se "preljubom". Zato i Krist prikazuje ošnos između sebe i vjernika u slici zaručničke veze. Crkva je Kristova "zaručnica", ef 5 25-27, 2 kor 11 2. Židove je Bog već davno bio "pozvao po prorocima da se pripravе za dolazak Mesije. Sluge u priči su apostoli i Kristovi učenici. Kod Židova je glavna gozba bila obično uvečer. Židovi su ustrajali u nevjeri i ubili Božje sluge, i zato je kazna izvršena: Rimljani su bili izvršioci Božje osvete, izaj 13 3, ezek 29 18, mt 23 31-36, lk 19 43-44.

Prema r 11 svaki je od pozvanih gostiju imao vremena i prilike da se svečano obuče. Iz r 12 vidimo, da treba živjeti po zakonu Božjem i tako se "obući" u svadbeno ruho. "Plač i škrgut zuba" slikovito označuje paklenu muku.

Mnogi su pozvani da stupe u kraljevstvo Božje, u prvom redu Židovi, ali ih je malo koji će formalno ući u Crkvu. Židovi su mislili da su sinovi Božjega kraljevstva već time što su Abrahamova djeca.

Tumač 22 15-22 Pitanje rimskog poreza. "Učenici farizeja" nisu bili ređeni rabini, ali su ipak vršili manje misije svojih učitelja. "Herodovci" su bili čisto političke stranke i pristaše herodovske dinastije. Bili su romanofili, dakle se nisu slagali u religiozno-političkom pogledu sa farizejima. Nisu bili ni protivnici rimskog poreza. Većinom su pripadali stranci saduceja.

U r 17 govori se o porezu, zvanom "glavarina" Taj porez nisu plaćala samo djeca i starci. Inače je bio za sve jedank u Judeji i iznosio je jedan dinar. Prema deut 17 15 morali su Židovi plaćati sličan porez hramskoj blagajni, i to su rado činili. Traženjem sličnoga poreza pričinio im se rimski car kao utjelovljeni Božji protivnik. Plaćanje takvog poreza bilo je za njih znak teške sramote i ropstva. Židovi su se protiv toga znali buniti, a Rimljani su takve bune krvavo ugušivali.

Tako je nastala stranka zelota, čiji su pristaše svuda pravili nerede i vršili u istva. Što se tiče plaćanja poreza, protivnici su očekivali od Isusa niječan odgovor, i tada bi ga prijavili rimskim vlastima.

Dinar je već u doba Augustovo bio temelj rimske valute ; bio je novčana jedinica i porezni novac. U ono je doba dinar bio jednodnevna plaća radnika.

Iz odgovora svojih protivnika Krist izvodi zaključak da je plaćanje poreza ne samo dozvoljeno nego i dužnost.

"Carevo" je ono što car smije zahtijevati na osnovu svoje stvarne vlasti; "Božje" je ono što Bog zahtijeva od svojih stvorova na osnovu svoga vrhovnog gospodstva.

Tumač 22 23-33 Pitanje uskrsnuća mrtvih. Prema lk 20 27 stavljaju to pitanje izaslanici saduceja. Pitanje pravi aluziju na deut 25 5 gdje je govor o leviratskom braku. Sveti Jeronim misli da je bajka ženidba sedmero braće sa istom ženom. Međutim, u Talmudu čitamo kako je jedan od 13 braće leviratskom ženidbom oženio 12 udovica svoje umrle braće.

Iz r 30 vidimo da nakon uskrsnuća mrtvih ne će postojati bračni život među ljudima, i tako će biti slični anđelima.

U r 31-32 otkriva Isus saducejsko nepoznavanje Sv. Pisma i citira eks 3 6, odakle neposredno slijedi da duša živi poslije smrti, a posredno se dokazuje i uskrsnuće tijela. Saduceji su, naime, zato nijekali uskrsnuće tijela jer su poricali besmrtnost duše.

Tumač 22 34-40 Koja je najveća zapovijed. Jedino Matej spominje da su farizeji prije svoga razgovora s Isusom "učinili vijeće".
Stara sinagoga brojila je u tori 613 propisa: od toga 248 zapovijedi i 365 zabrana. Zapovijedi su se dijelile u lake i teške. Lake su bile koje su iziskivale za svoje vršenje malo snage ili malo materijalnog troška; teške su bile na pr. 4.zapovijed Božja i propis o obrezanju.

Zapovijed ljubavi prema Bogu uzeta je iz deut 6 5 i slobodno citirana prema septuagint. Tri izraza: srce, duša i misao označuju svu nutrinju čovjeka.

Prava ljubav prema bližnjemu je nužna posljedica ljubavi prema Bogu Citat se nalazi u lev 19 18 i slobodno se navodi prema septuaginti.

Norma ili mjerilo uredne ljubavi prema bližnjemu je ured na ljubav prema sebi. U 1 iv 4 20 nalazimo lijepo tumačenje ove zapovijedi Gospodnje. Obje su zapovijedi "jednake" jer se ljubav prema Bogu očituje u vrhunaravnoj ljubavi prema bližnjemu i jer je ova posljedica one prve.

"O ovim dvjema zapovijedima visi sav zakon i proroci" kao što vrata vise na svojim osovinama. To znači: sve zapovijedi SZ skupljaju se u dvije glavne zapovijedi: ljubavi prema Bogu

i bližnjemu. I suvremeno židovstvo kušalo je mnoštvo pojedinačnih zapovijedi svesti na nekoliko osnovnih principa.

Tumač
22 41-46 Isus Sin Davidov. Kristovo pitanje u r 42 odnosi se u prvom redu na podrijetlo Mesije. Marko i Luka izvješćuju nas o tome posve ukratko. "Sin Davidov" je jedan od Mesijinih naslova. Znalo se da će Mesija biti Davidov potomak, koji će obnoviti Davidovo kraljevstvo i učiniti da traje zauvijek.

U r 43 upozoruje Isus na psal 110 1; cf il kor 15 25 ef 1 20. Nije dakle moguće da bi Mesija bio običan potomak Davidov.

Iz r 45 vidi se da Mesija mora biti Sin Božji. Tu istinu nisu, dakako, židovski pismoznanci htjeli shvatiti.

U hebr 5 6-20, 7 11-28 dokazuje se na osnovu psal 110 4 da aronsko svećenstvo treba da ustupi mjesto velikosvećeniku Kristu.

Očito je iz ovog odlomka u r 41-46 da je stara sinagoga u Kristovo doba shvaćala psal 110 mesijanski. Međutim, kasnije rabini, sve do g. 260 posl Kr., tumače taj psalam o Abrahamu, Ezekiji pa čak i o Davidu. Vidi se da su to činili iz mržnje sa kršćansko shvaćanje... Tek iza toga vremena vraćaju se opet na staro mesijansko tumačenje.

Jao književnicima i farizejima 23 1 - 36

1 Tada reče Isus narodu i svojim učenicima: 2 Na Mojsijevu stolicu sjedoše književnici i farizeji. 3 Sve što vam kažu, držite i činite, ali po njihovim djelima nemojte činiti; oni naime govore, ali ne čine. 4 Vežu teška i nesnosna bremena i tovare (ih) na ljudska leđa, a svojim prstom ne će da ih maknu. 5 Sva svoja djela čine zato da ih ljudi vide: raširuju naime svoje zapise i prave velike rese na svojim haljinama ; 6 vole začelja na gozbama i prva mjesta po zbornicama; 7 žele da ih ljudi pozdravljaju na trgovima i da ih zovu rabi (učitelj). 8 Ali vi se ne zovite rabi, jer je jedan vaš učitelj, a vi ste svi braća. 9 I svojim ocem nikoga ne zovite na zelji , jer je jedan vaš nebeski Otac. 10 I ne zovite se (duhovnim) vođama jer je jedan vaš (duhovni) vođa Krist. 11 Najveći među vama neka bude vaš sluga. 12 Tko se uzvisuje, ponizit će se , a tko se ponizuje, uzvisit će se.

13 Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! Zatvarate nebesko kraljevstvo pred ljudima, sami ne ulazite i ne dopuštate da uđu koji bi htjeli.

14 Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! izjedate udovičke kuće moleći pritom duge molitve; zato ćete primiti težu osudu.

15 Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri: putujete kopnom i morem da bi za svoj zakon predobili bar jednoga;

ali kad ga dobijete, pravite ga paklenim sinom dvaput gorim od sebe.

16 Teško vama, slijepi vođe, koji govorite: ako se tko kune hramom, nije ništa, ako li se kune hramskim zlatom, du - žan je. 17 Budale i slijepci, što je veće: zlato ili hram koji posvećuje zlato? 18 I: ako se tko kune oltarom nije ništa; ako se pak kune darom što je na njemu, dužan je. 19 Slijepci, što je veće: dar ili oltar koji posvećuje dar? 20 Tko se dakle kune oltarom, kune se svime što je na njemu, 21 i tko se kune hramom kune se njime i onim koji stanuje u njemu. 22 I tko se kune nebom, kune se prijestoljem Božjim i onim koji sjedi na njemu.

23 Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri: dajete desetinu od metvice i od kopra i od komina, a zanemarujete što je najvažnije u zakonu: pravdu, milosrđe i vjernost! ovo je trebalo činiti, a ono ne propustiti. 24 Slijepi vođe! koji cijedite komarca a gutate devu.

25 Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri: izvana čistite čašu i zdjelu a iznutra ste puni grabeža i pohlepe . 26 Slijepi farizeju, najprije iznutra očisti čašu i zdjelu,pa će biti čisto i ono što je izvana.

27 Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri! Vi ste kao okrečeni grobovi koji se izvana čine ljudima lijepi, a iznutra su puni mrtvačkih kostiju i svake nečistoće. 28 Tako i vi: izvana se pokazujete ljudima kao pravedni, a iznutra ste puni licemjerja i nepravde.

29 Teško vama, književnici i farizeji, licemjeri: vi gradite grobove prorocima, krasite spomenike pravednicima 30 i (pritom) govorite: da smo mi živjeli u doba naših otaca, ne bismo s njima pristali u proročku krv. 31 Time svjedočite sami da ste sinovi onih što su ubili proroke. 32 Dopunite mjeru svojih otaca! 33 Zmije, zmijska legla, kako ćete izbjeći paklenoj osudi? 34 Evo ja šaljem k vama proroke, mudrace i književnike. Od njih ćete jedne ubiti i raspeti a druge bičevati po svojim zbornicama i goniti od grada do grada 35 da (tako) dođe na vas sva pravedna krv što je prolivena na zemlji, od krvi pravednoga Abela do krvi Zaharije, Barahijina sina, koga ubiste među hramom i oltarom. 36 Zaista vam kažem: sve ovo doći će na ovaj narod.

Isus tuži nad Jeruzalemom 23 37 - 39

37 Jeruzaleme, Jeruzaleme, koji ubijaš proroke i kamenuješ one koji su poslani k tebi, koliko puta htjedoh skupiti tvoju djecu kao što kvočka skuplja piliće pod svoja krila,ali vi ne htjedoste. 38 Evo vaša kuća ostavit će vam se pusta. 39 Kažem vam: odsada ne ćete me više vidjeti dok ne rečete : blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje.

Tumač 23 1-36 Jao književnicima i farizejima. Ako isporedimo ovaj govor sa mk 12 38-40, lk 11 37-54, 20 45-47, vidjet ćemo da je Matej skupio u jedno mnoge rečenice koje je Krist rekao u raznim zgodama...

Govor sadrži tri dijela: u prvom nas opominje Spasitelj da se čuvamo farizejskog licemjerstva (1-12); zatim dolazi 7 "jao izreka" protiv farizeja (13-33) i napokon navještenje kazne Jeruzalemu (34-39).

Krist ima ovdje pred očima farizeje kao učitelje naroda, a ne kao pristaše neke političke stranke. Zato nema protuslovlja sa 16 6. Farizejski pismoznanci stvarali su razna pretjerana i suvišna tumašenja Mojsijeva zakona. To je bio težak teret za sav narod, dap 15 10. Njihovi rabini su, gdjekada, išli tako daleko da su smatrali nedužnim i onoga koji je prekršio Božju zapovijed pokoravajući se krivoj sudskoj odluci...

Židovsko "molitveno remenje" zvalo se tefilim. Razlikovalo se remenje glave i ruku. Tim remenjem vezali su se "zapisi" t.j. male kutijice u kojima su se nalazili neki tekstovi Sv. Pisma. Imalo je to remenje sjećati Židove na oslobođenje iz egipatskog sužanjstva, i trajno ih opominjati da vrše zakon "glavom i srcem". Gotovu istu svrhu imale su i rese na donjim rubovima odijela, cf 4 mojs 15 38. Ipak se mnogi odrastao Izraelac nije držao toga propisa. Narod je vjerovao da ga to remenje štiti od bolesti i demona. Proširivanje toga remenja kao i produživanje resa značilo je povećanu revnost za Mojsijev zakon.

Isus ne osuđuje naslov rabi ili učitelj, nego samo zabranjuje pretjeranu težnju za tim naslovom. Isus navodi tri konkretna primjera u r 8 - 10 koji se, dakako, ne smiju odviše doslovno shvatiti. Upravo drugi primjer pokazuje da je tako jer inače ne bi ni dijete smjelo svoga roditelja zvati ocem.

U r 13 isporeduje se nebesko kraljevstvo sa kućom od koje ključ imaju rabini.

R 14 je vjerojatno došao u tekst iz mk 12 40 i lk 20 47. U helenističko-rimsko doba su Židovi u dijaspori veoma živo nastojali oko prozelitizma. Riječju i perom nastojali su predobiti najuglednije ličnosti iz poganstva za židovstvo. Naročiti uspjeh imali su kod žena...

Stara sinagoga poznavala je dvije vrste prozelita: potpune i polu-prozelite. Palestinsko-rabinsko židovstvo tražilo je od prozelita da se obrežu, izvrše levitsko kupanje zaronjivanjem i da žrtvuju u hramu. Nakon toga postali su prozeliti - bar juridički ravnopravni sa Židovima. Helenistički Židovi su manje važnosti pridavali zakonskim propisima, i pogani koje su oni predobili, priznavali su samo jednoga Boga, pohađali sinagogu, obdržavali subotnji počinak i propise o jelima. To su bili poluprozeliti. Oni su poznavali Sv. Pismo i uredbe SZ kao i mesijanska proroštva pa ih je lako bilo predobiti za

kršćanstvo. Ovdje Krist ima pred očima potpune prozelite.

U r 16 pokazuje Isus kako su čudna načela zastupali farizeji obzirom na prisegu. Primjere što ih navodi Krist ne nalazimo u Talmudu. Ipak imamo ondje jedno slično načelo: tko se zavjetuje torom, nije ništa rekao, a tko se zavjetuje onim što u tori piše vezan je...

"Hramsko zlato" nije hramsko blago niti zlatno posuđe nego zlatni ures same hramske zgrade.

Lev 27 30, num 18 22, deut 12 6-14 22 propisuje da se ima dati desetina od žita, ulja, mošta, plodova i životinja. Farizeji su dužnost podavanja desetine protegnuli i na najmanje poljske i vrtne plodove.

Svojim riječima u r 23 Krist ne kritizira Mojsijev zakon kao takav.

Židovi su - slikovito govoreći - većma pazili na to da se posude izvana ne zamažu, a manje su se brinuli otkuda potječe njihov sadržaj: nisu pitali nije li možda po srijedi krađa i ne služi li neki predmet razuzdanosti i neumjerenosti.

Svake godine su se grobovi mjesec dana prije vazma pobijelili krečom da budu vidljivi, i da se ljudi ne onečiste na njima. Dodir groba značio je 7 dana levitske nečistoće, num 19 15. Da je naraštaj prije g. 70 bio sličan pobijeljenim grobovima vidimo iz jednoga teksta koji kaže: Židovi su bili odvedeni u rimsko ropstvo jer su ljubili novac i međusobno se mrzili.

Štovanje grobova je prastari običaj. Tako Josip Flavije spominje patrijarške grobove u Hebronu koji su bili isječeni u prekrasnom mramoru. Isto tako je Herod Veliki podigao na ulazu u Davidov grob prekrasan mramorni spomenik. Herod Agripa imao je također veličajnu grobnicu. U 1 mak 13 27 čitamo da je Simon Makabejac podigao svome ocu i braći grobnicu sa 7 piramida i mnogim stupovima. Tzv. "proročki grobovi" na zapadnom obronku Maslinske gore su vjerojatno kršćanskog podrijetla i potječu iz IV - VI vijeka (grob Zaharijin i Jakobova piramida). Oko g. 140. prigovara rabin Šimon sjajnim grobnicama, i kaže da ih pravednici ne trebaju, i da im njihove riječi osiguravaju vječni spomen.

Iz r 30 vidimo da farizeji sami priznaju da su sinovi proročkih ubojica. Pošto Krist svojim sveznanjem vidi pokvarenost farizeja, s pravom kaže da su oni i duhovna djeca proročkih ubojica...

Kristove riječi: "vi dopunite mjeru vaših otaca" - treba shvatiti jednako kao i Kristove riječi u iv 13 27 gdje Krist kaže Judi: što činiš, čini brzo: cf 3 7, 5 22, 25 10 28. Takav je nepromjenljivi moralni red na svijetu da čovjek koji ne prima milosti Božje, sve dublje pada u grijeh i propast. Ovakav proces prikazuje Biblija kao da je od Boga "određen", a ne samo "dopušten" cf iv 12 39 sl.

Različno se rješava pitanje Zaharije, sina Barahijina. Jedni kažu da se taj Zaharija spominje u 2 kron 24 20. Međutim ,

ondje se Zaharija naziva sin Jojade; no nije isključeno da je otac Zaharijin mogao imati oba imena. Noviji tumači spominju nekog Zahariju koji je ubijen u hramu za vrijeme strahovlade zelota g 68. posl. Kr. Ali taj Zaharija je sin Baruhov ili Bariskajev. Nikako nije taj Zaharija otac Ivana Krstitelja,a niti Zaharija prorok koji je doista bio sin Barahije, ali se ništa ne zna o njegovu ubistvu.

Tumač 23 37-39 Isus tuži nad Jeruzalemom. Pošto su Židovi kao narod odbacili Mesiju, promašili su kao takvi svoju svrhu i postali "prazna i napuštena kuća". Propast grada i hrama bila je samo izvanje svjedočanstvo njihove nutarnje, duhovne zapuštenosti.

R 39 znači: Krist će spasiti židovski narod ako se iskreno k njemu obrati. Sv. Pavao kaže da će se to doista dogoditi na svršetku svijeta. Na sudnji dan dočekat će i Židovi Mesiju sa povikom: blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje, psal 117 26, cf mt 21 9. Ovako se najbolje tumači taj redak. Drugi opet misle da će Židovi biti prisiljeni ovako govoriti kad vide razorenje grada i hrama, odnosno kad upoznaju, bar pojedinci, čudesno širenje Crkve. Neki moderni autori drže da je Isus tu rečenicu rekao neposredno prije svoga odlaska iz Jeruzalema nakon blagdana hramske posvete. Njegove su se riječi ispunile na "Cvjetnicu", t.j. četiri dana prije muke.

Isus proriče propast Jeruzalema i svršetak svijeta 24 1-35

1 Kad je Isus izišao iz hrama i pošao dalje, pristupiše
(k njemu) njegovi učenici da mu pokažu hramske zgrade. 2 On
im odgovori: Vidite li sve ovo? Zaista vam kažem: ne će ostati ovdje kamen na kamenu koji se ne će razvaliti.

3 Kad je zatim sjeo na Maslinskoj gori, pristupiše k njemu učenici nasamo i upitaše ga: Kaži nam kada će to biti? I koji je znak tvoga dolaska i svršetka svijeta?

4 Odgovori im Isus: Gledajte da vas nitko ne zavede. 5
Mnogi će naime doći u moje ime i govoriti: ja sam Krist; tako
će mnoge zavesti. 6 Čut ćete za ratove (kao) i glasove o ratovima, ali se ne bojte; to treba da bude, ali (to) još nije
svršetak. 7 Tada će ustati narodi protiv naroda i kraljevstvo protiv kraljevstva; bit će glad, kuga i potres po raznim mjestima. 8 No sve ovo (tek) je početak nevoljama. 9 Predavat će
vas na muke i ubijat će vas; svi narodi zamrzit će na vas imena moga radi. 10 Mnogi će se sablazniti, jedan drugoga će izdati, i jedan će na drugoga zamrziti.

11 Ustat će mnogi lažni proroci i zavest će mnoge. 12 Bezakonje će se umnožiti i zato će u mnogima ljubav ohladnjeti.
13 Ali tko ustraje do kraja, taj će se spasiti.

14 Ovo evanđelje o kraljevstvu (Božjem) propovijedat će se po svem svijetu za svjedočanstvo svim narodima, i tada će doći svršetak.

15 Kada dakle, ugledate mrsko opustošenje o kojemu govo-
ri prorok Danijel, gdje stoji na svetom mjestu - tko čita,ne-
ka razumije - 16 tada koji budu u Judeji, neka bježe u gore,
17 i tko bude na krovu, neka ne silazi da uzme što iz svoje
kuće; 18 i tko bude u polju, neka se ne vraća natrag da uzme
svoju kabanicu.

19 Teško trudnima i dojiljama u one dane! 20 Molite se
da vaš bijeg ne bude u zimu ili u subotu, 21 jer će tada biti
velika nevolja kakva nije bila od postanka svijeta do sada ni-
ti će biti. 22 I da se oni dani ne skrate, ne bi se spasio ni-
jedan čovjek; ali izabranih radi skratit će se oni dani.

23 Tada ako vam tko reče: evo ovdje je Krist ili ondje,
nemojte vjerovati. 24 Ustat će lažni kristi i lažni proroci i
tvorit će velike znake i čudesa tako da bi zaveli, kad bi to
bilo moguće, i izabrane. 25 Evo kazao sam vam unaprijed! 26 A-
ko vam dakle reknu: evo ga u pustinji, nemojte izlaziti; evo
ga u sobama, nemojte vjerovati. 27 Kao što munja izlazi od is-
toka i pokazuje se do zapada, tako će biti i dolazak Sina čo-
vječjega. 28 Gdje god bude strvina, ondje će se i orlovi ku -
piti.

29 A po nevolji onih dana sunce će pomrčati, mjesec ne
će dati više svoje svjetlosti, zvijezde će s neba pasti i si-
le nebeske će se pokrenuti. 30 Tada će se pokazati znak Sina
čovječjega na nebu i proplakat će sva plemena na zemlji. Ugle-
dat će Sina čovječjega gdje dolazi na nebeskim oblacima s ve-
likom silom i slavom. 31 Poslat će svoje anđele sa silnim gla-
som trublje i oni će sabrati njegove izabranike od četiri
vjetra, od jednoga kraja nebesa do drugoga.

32 Od smokve naučite se priči: kad se njezine grane po-
mlade i prolistaju, znate da je blizu ljeto. 33 Tako i vi kad
vidite sve ovo, znajte da je blizu pred vratima. 34 Zaista
vam kažem: ovaj naraštaj ne će proći dok se sve ovo ne zbude.
35 Nebo i zemlja proći će, ali moje riječi ne će proći.

Budnost nam je potrebna 24 36 - 44

36 O onom danu i uri nitko ne zna, ni anđeli nebeski,ne-
go samo Otac.

37 Kao što je bilo u Nojine dane, tako će biti i onda ka-
da dođe Sin čovječji. 38 U dane pred potopom (ljudi) su jeli
i pili, ženili se i udavali sve do onoga dana kada Noa uđe u
kovčeg. 39 Ništa nisu opazili dok ne dođe potop i sve odnese.
Tako će biti i (onda) kada dođe Sin čovječji. 40 Dva će biti
u polju: jedan će se uzeti, a drugi ostaviti. 41 Dvije (žene)
mljet će na mlinu: jedna će se uzeti, a druga ostaviti. 42
Bdijte, dakle, jer ne znate u koji će dan doći vaš Gospodin.
43 Ovo znajte: kad bi domaćin znao o kojoj će straži doći
tat, bdio bi i ne bi dopustio da potkopa njegovu kuću. 44 Ta-
ko i vi budite spremni, jer Sin čovječji doći će u čas koji
ne mislite.

O vjernom upravitelju 24 45 - 51

45 Tko je vjerni i mudri sluga koga njegov gospodar po - stavi nad ostalim svojim slugama da im daje hranu na vrijeme? 46 Blago onome sluzi koga njegov gospodar nađe da tako čini, kad dođe. 47 Zaista vam kažem: postavit će ga nad svim svojim imanjem. 48 Ako li pak zli sluga reče u svom srcu: moj gospodar još zadugo ne će doći, 49 i počne tući svoje drugare te jesti i piti s pijancima, 50 doći će gospodar toga sluge u dan kad se ne nada i u čas za koji ne zna. 51 Sasjeći će ga i dat će mu mjesto među licemjerima. Ondje će biti plač i škr - gut zuba.

Tumač 24 1-35 Isus proriče propast Jeruzalema i svršetak svijeta. Na svršetku svoga naučavanja izrekao je Krist veliki proročki govor o propasti Jeruzalema i svršetku svijeta. To je njegov eshatološki govor ili - kako neki kažu - to je sinoptička odnosno mala apokalipsa. Taj je govor održao Krist na "veliki utorak" boraveći na Maslinskoj gori , zajedno sa svojim učenicima. Ako isporedimo taj govor sa mk 13 i lk 21, vidjet ćemo da je Matej vjerojatno skupio u jedno više raznih Kristovih govora.

Sam proročki govor u gl 24 sastavljen je po zakonu he - brejske strofike, slično kao i Ivanov prolog evanđelja. Pro - past Jeruzalema i sudnji dan tako se prikazuju da dobivamo sintetičke i antitetičke strofe. Na taj način rješavaju se mnoge egzegetske poteškoće. Gl 24 ima tri odlomka: r 1-14, r 15-31 i r 32-51. U svakom odlomku razlikujemo opet dvije ili više strofa.

Na hramskim zgradama radilo se blizu 50 godina. Ovo se proroštvo ispunilo najprije g. 70 posl. Kr. a doslovce onda , kada je Julijan Apostata htio ponovno sazidati hram, ali je vatrom i potresom bio spriječen njegov naum; tom zgodom je posljednje temeljno kamenje bilo uzdrmano ili izbačeno iz zem - lje...

Učenici su spojili pitanje o razorenju Jeruzalema sa pitanjem o svršetku svijeta jer su mislili - kao i ostali nji - hovi sunarodnjaci - da će mesijanskom vremenu prethoditi teški dani, u kojima će možda i sam hram propasti; nadalje, da su mesijanski dani Bogom određeni i Isusu poznati; zatim, da će se mesijansko doba navijestiti određenim znacima; i napokon , da početak mesijanskog doba znači svršetak sadašnjega svijeta. "Dani Mesije" znači dakle isto što i "budući vječni i preobraženi svijet". U tom mišljenju kao da ih je - u izvjesnom smislu - utvrdio i sam Krist: on naime govori o predstojećoj svojoj muci, a zatim izrično kaže da će ponovno doći u slavi. Vidi tekstove 13, 40. 49; 16 27 sl; 19 28 i tumačenja ondje.

O nevoljama prije propasti Jeruzalema govori se u 24 4 - -8; o nevoljama prije svršetka svijeta u 24 9-14; o propasti Jeruzalema koja se približava govori se u 24 15-21. O očeki - vanju sudnjega dana govor je u 24 22-26; o samom dolasku sud-

njega dana nalazimo izvještaj u 24 27-31. O "predznacima" propasti Jeruzalema govori se u 24 32-35; dan Kristova dolaska nije nikome poznat prema 24 36-39. Kakva je sudbina pojedinaca kod dolaska Kristova, vidimo iz 24 40-44; o dobrom i zlom upravitelju kuće govori se u 24 45-51.

Kazali smo da se 24 4-8 odnosi na nevolje prije propasti Jeruzalema. Tada su lažni proroci govorili da su "pravi" Mesije. Pojavio se neki Teuda, zatim Simon mag (čarobnjak) te Egipćanin, a bilo je i lažnih proroka u doba same opsade Jeruzalema po Rimljanima. O tome nam govori Josip Flavije. Tacit i Dio Kasij pripovijedaju nam o političkim nemirima i građanskim ratovima po čitavom rimskom carstvu neposredno prije razorenja Jeruzalema. Osobito je bilo teško doba poslije smrti cara Nerona. Međutim, ovo pa ni kuga, glad i potresi po raznim mjestima još ne znači svršetak. Sve je to zapravo "početak nevolja", t.j. sve je to malo ako se isporedi s onim što će doći...

Prema biblijskom načinu govora"porođajne muke" slika su velikih nevolja, psal 47 7, izai 13 4.

Sa 24 9-14 prenosimo se u doba pred sudnji dan: Učenici Kristovi razasuti se po čitavom svijetu i oni se moraju žrtvovati za Boga. "Bezakonje" označuje ili surovi nastup neprijatelja Božjih ili pak grijehe unutar same Crkve. Najbolje je spojiti oba značenja.

Sam "svršetak" nastupit će tek onda kada se evanđelje navijesti svemu svijetu. A to svakako pretpostavlja dulje vremensko trajanje.

U 24 15-21 opet počinje proroštvo o propasti Jeruzalema i hrama. Odlučni časovi počinju sa pojavom "mrzosti opustošenja" hebr. šikuts mešomem, grč. bdelygma eremoseos. U knjizi Danijelovoj govori se više puta o oskvrnjivanju hrama i odstranjenju žrtava (9 27; 11 31; 12 11). To će se zbiti postavljanjem "mrzosti opustošenja" u hramu. Tim izrazom označen je u 1 mak 1 54 poganski oltar, što su ga Sirci postavili na žrtveni oltar židovskoga hrama g. 168. pr Kr. mjeseca decembra, i na kojemu su 25. XII. prinijeli prvu pogansku žrtvu. Ako dakle Krist spominje taj događaj, znači da će nešto slično prethoditi i razorenju Jeruzalema. No, što bi to konkretno imalo biti, u tome se tumači veoma razilaze. Prema mk 13 14 čini se da će to biti neka ličnost koja će opustošiti Božje svetište. Drugi opet pomišljaju na rimsku vojsku, ili na stranku zelota koja je silom osvojila hram i tada je prestalo prinošenje žrtava. Ima tumača koji "mrzost opustošenja" vide u raznim carskim kipovima što su bili podignuti na mjestu razorenog hrama.

Riječi "koji čita, neka razumije" obično se shvaćaju kao parenteza. To je opomena evanđeliste upravljena čitaocima da pripaze na predznake propasti Jeruzalema. Drugi opet vele da su to Kristove riječi kojima se upozoruje na Danijelovo proroštvo o "mrzosti opustošenja".

"Judeja" je ovdje srednji dio Palestine što leži zapadno od Jordana i Mrtvoga mora. Jeruzalemski kršćani držali su se

opomene Kristove, i prije opsade Jeruzalema otišli su u Pelu u Pereji.

Prema tradicionalnom shvaćanju subotnjeg počinka, eks 16 29 smjeli su se Židovi udaljiti od svoga stana oko 1000 metara. I mnogi judeokršćani obdržavali su taj propis, pa je zato Kristova riječ na mjestu. R 21 uglavnom se poklapa sa dan 12 1. A što se kaže da će tada biti nevolja velika kakva nije bila od postanka svijeta do sada niti će biti znači u semitskom govoru samo ovo: nevolja će biti strahovita...

Gl 24 22 - 26 proteže se na svekoliko mesijansko doba, t.j. na vrijeme od Kristove smrti do sudnjega dana. Prema tome izraz " dani oni" ne odnosi se na razorenje Jeruzalema. Stari tumači prevode r 22 ovako: "da se oni dani ne skrate" - i povezuju ga sa propašću Jeruzalema. Neki noviji tumači misle da je bolje prevesti: da se oni dani ne "odrede" t.j. po promislu Božjem točno ustanovi njihov broj. Time se smisao znatno mijenja, ali se rješavaju i mnoge egzegetske poteškoće.

Lažni mesije pravit će razna čudesa pomoću đavla, 2 sol 2 9. Ta će čudesa biti gdjekada tako velika da će ih se jedva moći razlikovati od pravih čudesa. Već Josip Flavije spominje da su lažni mesije odvodili narod u pustinju; možda će se nešto slična događati i na svršetku svijeta, ili pak taj tekst treba shvatiti slikovito: zavodit će ljude na bludnju.

U 24 27-31 pozitivno se opisuje drugi Kristov dolazak. Međutim - po mišljenju nekih tumača - nabrajanje pojedinih momenata nije izneseno kronološki. R 28 je pobliže tumačenje za r 27, cf lk 17 37. R 28 je jamačno poslovična izreka kojoj je smisao: kao što se redovito skupljaju orlovi kod svoga plijena tako će sigurno uslijediti i dolazak Sina čovječjega na sudnji dan. Sv. oci daju tome retku drugi smisao: kao što se orlovi skupljaju kod plijena, tako će se skupiti Božji odabranici kraj proslavljenog Krista i t.d.

U r 29 govor je o pravoj pomrčini sunca, a promjene u zvjezdanom nebu znače njegovo preobraženje. Već Izai 30 26 veli: sjaj mjeseca bit će kao sjaj sunca, a sjaj sunca bit će sedmerostruk. Isus se ovdje prilagođuje kozmičkim predodžbama svoga vremena.

Riječi "sile će se nebeske pokrenuti" - različno se tumače. Sv. Jeronim i Hrizostom pomišljaju na anđele. Moderni autori kažu da su sile nebeske sve kozmičke sile odnosno sav svemir kako ga pozna astronomija. I on će se na sudnji dan izmijeniti. No od njegove preobrazbe treba razlikovati "požar svijeta" na sudnji dan koji će obuhvatiti samo zemaljsku kuglu i njezinu atmosferu, 2 petr 3 10.

"Znak Sina čovječjega" je po mišljenju većine sv. otaca i tumača križ."Sva plemena na zemlji" su, vjerojatno, svi ljudi bez iznimke. "Oblak" je simbol Božjega veličanstva, dap 7 13, mt 17 5. "Oblak" je ujedno i "prijestolje" Božjeg suca. I u 4 ezdr 13 1 čitamo o Mesiji koji "sjedi na oblacima". Silni "glas trublje" treba shvatiti metaforički i znači veličanstvenu djelatnost anđela koji će sve mrtve združiti s njihovim tje-

lesima i skupiti ih pred Božji prijestol. Ova metafora bazira na starom židovskom običaju da su se ljudi pozivali na skupštinu i na blagdane glasom trublje. Iz 1 sol 4 19 vidimo da je skupljanje mrtvih popratna pojava samog dolaska Kristova.

U 24 32-35 govori se o "predznacima" propasti Jeruzalema. Vjerojatno se r 32 odnosi na propast Jeruzalema, a r 36 na sudnji dan. Prema tome riječi "svo ovo" u r 33 treba ograničiti samo na propast Jeruzalema. Izraz "blizu pred vratima" znači: blizu je Sin čovječji odnosno njegov dolazak na sud. "Ovaj naraštaj" znači Kristove suvremenike od koji su mnogi doživjeli propast Jeruzalema i židovske države. Učenici su se zgrozili nad Kristovim riječima, i zato ih Isus potvrđuje snažnim izrazom: "nebo će i zemlja proći, ali moje riječi ne će proći".t. j. sadašnje obličje zemlje i svemira će nestati i nastupit će njihova preobrazba, dok se Kristove riječi ne će mijenjati .

Isus kaže da je sudnji dan poznat samo Ocu. Krist, dakako, zna za taj čas, ali ukoliko je sudnji dan stvar Očeva i ukoliko nije Kristova zadaća da vremenski početak sudnjega dana ljudima objavi, utoliko možemo reći da Krist "ne zna" taj čas,dap 1 7.

Mnogi tumači misle da će u međuvremenu, dakle, od propasti antikristove do dolaska Sina čovječjega, vladati kroz izvjesno vrijeme neki prividni mir, u kojem će se ostvariti ono što se kaže u r 38-39.

Tumač
24 36-44

Budnost nam je potrebna. Dužnost da vazda bdijemo, slikovito nam Krist prikazuje pričom o kućegospodaru i tatu (R 43-44). U 1 sol 5 2 kaže Pavao da će"dan Gospodnji" doći kao tat, cf 2 petr 3 10. Ali za dobre i pravedne ne će doći dan Gospodnji kao tat. Osim toga imamo neko nepotpuno znanje o "predznacima" Kristova dolaska; sam dolazak, dakako, ne možemo vremenski unaprijed ustanoviti, vidi 2 sol 2 3-12.

Sv. oci odreda shvaćaju tu priču u smislu časa smrti:kao što svi ljudi moraju biti vazda pripravni na sud Gospodnji,tako osobito Kristovi učenici. Ovo napose vrijedi za individualnu paruziju, odnosno Kristov dolazak koji - u izvjesnom smislu - za svakog pojedinca nastupa u času njegove smrti. I ovaj Kristov "dolazak" gdjekada naslućujemo premda nam je čas vlastite smrti redovito nepoznat.

Tumač
24 45-51

O vjernom upravitelju. U r 45-51 iznosi se priča o vjernom upravitelju. Njome se osvjetljuje položaj i zadatak Kristovih učenika. Na svršetku te priče nalazimo mješavinu slike i stvarnosti: ondje će biti "plač i škrgut zuba". Ove se riječi odnose na paklene muke i prikazuju ih slikovito. Riječi u r 51: "sasjeći ga i dat će mu mjesto među licemjernima" - obično znače: priredit će mu gorku smrt, a potom će ga baciti u vječnu propast, cf 21 44 - -27 5 izai 33 14, job 13 16.

Priča o djevicama 25 1 - 13

1 Tada će biti kraljevstvo nebesko kao deset djevica ko-
je uzeše svoje svjetiljke i izađoše ususret (svom) zaručniku,
2 Pet od njih bijahu lude a pet mudre. 3 Lude uzeše svoje svje
tiljke, ali ne uzeše sa sobom ulja: 4 dok mudre uzeše ulje u
posudama zajedno sa svojim svjetiljkama. 5 Kako je zaručnik
zakasnio, sve su zadrijemale i (napokon) zaspale. 6 U ponoći
nastade vika: evo zaručnika, izađite mu ususret. 7 Tada usta
doše sve djevice i prirediše svoje svjetiljke. 8 Lude kazaše
mudrima: Dajte nam od svoga ulja, jer naše svjetiljke hoće da
se ugase. 9 Odgovoriše mudre: Da ne bi ponestalo nama i vama,
idite k trgovcima i kupite sebi ulja. 10 Kad su otišle da ku-
pe ulja, dođe zaručnik, i one koje su bile spremne, uđoše s
njime na svadbu i vrata se zatvoriše. Poslije dođoše i one
druge djevice govoreći: Gospodine, Gospodine, otvori nam!
12 On im odgovori: zaista vam kažem, ne poznam vas.

13 Bdijte dakle, jer ne znate dana ni časa.

Priča o talentima 25 14 - 30

14 Sin čovječji postupit će na sudnji dan kao čovjek ko-
ji polazeći na put dozva svoje sluge i predade im svoju imo -
vinu. 15 Jednome dade pet talenata, drugome dva a trećemu je-
dan svakome prema njegovoj sposobnosti i pođe na put.

16 Tada onaj koji je primio pet talenata, otide i trgova
s njima i zasluži još drugih pet. 17 I onaj što je primio dva
talenta, steče još druga dva. 18 A koji je primio jedan, oti-
de, zakopa ga u zemlju i tako sakri novac svoga gospodara.

19 Poslije dugog vremena dođe gospodar tih slugu i zatra
ži od njih račun. 20 Pristupi onaj koji je primio pet talena-
ta, donese još pet talenata i reče: Gospodaru, dao si mi pet
talenata, evo sam zaslužio još drugih pet. 21 Reče mu gospo -
dar: Dobro, slugo dobri i vjerni, bio si u malome vjeran, nad
mnogim ću te postaviti, uđi u radost svoga gospodara. 22 Pri-
stupi i onaj što je primio dva talenta i reče: Gospodaru, dao
si mi dva talenta, evo sam stekao još druga dva. 23 Reče mu
gospodar: Dobro, slugo dobri i vjerni, bio si u malome vjeran
nad mnogim ću te postaviti, uđi u radost svoga gospodara.
24 Napokon pristupi i onaj što je primio jedan talenat. On re
če: Gospodaru, znam da si tvrd čovjek: žanješ gdje nisi sijao
i kupiš gdje nisi vijao; 25 zato se pobojah i sakrih tvoj
talenat u zemlju: evo ti što je tvoje. 26 Odgovori mu gospo -
dar: Zli i lijeni slugo, znao si da žanjem gdje nisam sijao i
da kupim gdje nisam vijao. 27 Dakle, trebalo je da moj novac
dadeš mjenjačima i ja bih po svom dolasku primio svoje s kama
tima. 28 Uzmite od njega talenat i dajte onome koji ima deset
talenata. 29 Jer svakomu koji ima, dat će se i obilovat će, a
od onoga koji nema, oduzet će se i ono što ima. 30 A beskori-
snoga slugu bacite napolje u tamu, ondje će biti plač i škrgut
zuba.

Sudnji dan 25 31 - 46

31 Kada dođe Sin čovječji u svojoj slavi i svi anđeli s
njime, onda će sjesti na svoje slavno prijestolje, 32 i sabrat
će se pred njim svi narodi. Razlučit će jedne od drugih kao
što pastir razlučuje ovce od jaraca. 33 Ovce će postaviti se-
bi s desne strane, a jarce s lijeve.

34 Tada će kralj reči onima s desne strane: Hodite blago
slovljeni Oca moga i primite kraljevstvo koje vam je priprav-
ljeno od postanka svijeta. 35 Bio sam, naime, gladan i nahra-
niste me, žedan i napojiste me, bio sam gost i primiste me na
konak, 36 gol i obukoste me, bolestan i pohodiste me, u tam -
nici i dođoste k meni. 37 Odgovorit će mu pravednici: Gospo -
dine, kada smo te vidjeli gladna i nahranili, žedna i napoji-
li, 38 kada smo te vidjeli kao gosta i ukonačili te, ili gola
i obukli te 39 ili kada smo te vidjeli bolesna ili u tamnici
i došli k tebi? 40 Kralj će im odgovoriti: Zaista vam kažem ,
što ste god učinili jednome od ove moje najmanje braće, meni
ste učinili.

41 Tada će reći i onima s lijeve strane: Idite od mene ,
prokleti, u oganj vječni koji je pripravljen đavlu i njegovim
anđelima; 42 jer sam bio gladan i niste me nahranili, žedan i
niste me napojili, 43 gost i niste me primili na konak, gol i
niste me obukli, bolestan i u tamnici i niste me pohodili .
44 Tada će mu i oni kazati: Gospodine, kada smo te vidjeli gla
dna ili žedna ili kao gosta ili gola ili bolesna ili u tamni-
ci, i nismo te poslužili? 45 Odgovorit će im: Zaista vam kažem
što god niste učinili jednome od ovih najmanjih, ni meni ni -
ste učinili.

46 Tada će ovi otići u vječnu muku, a pravednici u vječ-
ni život.

Tumač 25 1-13 Priča o djevicama. U priči o deset djevica Krist nas ponovno opominje da bdijemo u radu za spase - nje. Ovu nam priču donosi jedino Matej. Kada Gospodin nenadano dođe suditi žive i mrtve, tada će postupiti s Crkvom Božjom onako kako nam to prikazuje ova priča. Premda se pravi poredba sa djelatnošću tih djevica i sa posljedicama njihova rada, ipak se kraljevstvo Božje isporeduje sa samim djevicama jer one sačinjavaju težište čitave parabole.

U ovoj se paraboli uglavnom iznosi židovski svadbeni o - bičaj, ali s tom razlikom što kod Židova zaručnik u pratnji svojih prijatelja dolazi k zaručnici okruženoj djevicama i vodi je u svoju kuću na svadbu; dok ovdje zaručnik okružen djevicama dolazi k zaručnici i kod nje se drži svadba. Ova pro - mjena uvjetovana je samom idejom priče. Krist, naime, na sudnjem danu dolazi na zemlju k svojoj zaručnici Crkvi, skuplja svoje izabranike i slavi s njima vječnu gozbu.

Djevice u priči prikazuju vjernike uopće, a ne samo djevičanske duše u užem smislu riječi. Već su pogani broj 10 mi-

stički shvaćali kao simbol savršenstva: ovdje je broj 10 slika svih vjernika. Upravo su djevice izabrane da budu slika vjernika, da se vidi kako sama čistoća, bez drugih kreposti, nije dovoljna za dostojan doček Krista na sudnjem danu.

"Svjetiljke" u r 2-4 znače, po mišljenju sv. otaca i nekih tumača, vjeru; drugi opet kažu da je to posvetna milost: ulje je slika dobrih djela odnosno ljubavi kao kraljice svih kreposti. Drijemanje i spavanje u r 5 shvaćaju tumači raznoliko: jedni to smatraju običnim ukrasom; drugi vide u tome tegobu života odnosno smrt. Maldonat veli: drijemanje i spavanje znači da vjernici lako zaboravljaju na Kristov dolazak.

Prema r 6 zaručnik je došao kada su djevice bile u najdubljem snu; to znači: Krist će doći kao sudac nenadano: neki misle: stvarno oko ponoći, dok drugi shvaćaju tu okolnost samo simbolički; t.j. Krist će doći u doba kada u svijetu zavlada nevjera, vjerski nehaj i nećudoređe.

Iz r 9 zaključuje Hrizostom: vrijeme djelatnosti za vječni život traje do Kristova dolaska: tada će zli uzalud zazivati dobre u pomoć, jer tada prestaje svaki zagovor. Dvostruki"Gospodine" u r 11 dokazuje usrdnu molbu ludih djevica. Ali zaručnik ih "ne pozna" jer ih nije našao među djevicama koje su ga dočekale. U r 13 pravi Krist zaključak iz priče: treba bdjeti, jer ne znamo časa njegova dolaska. To je osnovna misao ove parabole.

Tumač 25 14-30 — Priča o talentima. Priča o talentima dokazuje da nam je potrebna budnost, no ujedno nam ilustrira istinu da moramo biti spremni na sudnjem danu Bogu dati račun o našim djelima.

U r 15 vidimo da je gospodar pazio na sposobnost svojih slugu. Time što je otputovao u tuđinu, ovlastio ih je da raspolažu s novcem prema svom nahođenju.

U r 18 krivnja je sluge u tome što je zbog lijenosti protiv volje svoga gospodara zanemario svako poslovanje s novcem. Gospodar je došao nakon dugog vremena prema r 19; dakle su sluge mogli plodonosno upravljati s novcem.

Riječi pohvale u r 20-21 prelaze iz parabole u stvarnost. Hrizostom shvaća "radost Gospodara" kao puninu nebeskog blaženstva.

U r 24 sluga se služi slikovitim govorom iz poljodjelstva, i krivi gospodara da previše traži. Mnogi tumači gledaju u sluginu odgovoru sliku svih nepravednih predbacivanja Bogu, i tumače njegovo ponašanje kao blasfemiju. Gospodar iznosi najlakše poslovanje s novcem; odatle se vidi kako se sluga ružno ponio prema njemu.

Za r 29 vidi mt 13 12, a za r 30 mt 8 12, 13 42. 50 22 13, 24 51.

Smisao je parabole: Krist ponajprije poučava svoje učenike da ovdje na zemlji steknu sebi što više zasluga za kraljevstvo Božje. Tumačenje pojedinih crta parabole nije teško: Krist

odlazi na nebo da se na svršetku svijeta vrati na zemlju gdje boravi njegova Crkva. Vrijeme njegova izbivanja je život Cr - kve na zemlji, oonosno život pojedinca čovjeka. "Talenti" su slika vrhunaravnih darova. Oni znače razne crkvene službe i s njima skopčane milosti; a mogu i općenito značiti razne darove Božje milosti. Pače, talenti se mogu shvatiti kao bogatstvo, visok položaj, ugled i upliv među ljudima i t.d. jer ko - načno sve Božje darove moramo iskoristiti za vlastito i tuđe spasenje. Iz priče se vidi: što su veći Božji darovi, to je veća naša odgovornost pred Bogom. Sticanjem novih talenata slikovito se prikazuje širenje Crkve, odnosno: svaka dobro upotrebljena milost zaslužuje novu milost. Ova priča o talentima nije istovetna s onom o minama kod Luke 19 11-27. Situacija, tendencija, pojedine crte Lukine parabole su drukčije.

Tumač 25 31-46 Sudnji dan. Spasitelj koji dolazi na sudnji dan naziva se "Sin čovječji" jer mu je kao takvome O tac dao pravo da održi "mesijanski sud", cf iv 5 22, 27. I anđeli će sudjelovati u suđenju i u izvršenju suda na način koji nam je konkretno nedokučiv, 13 49, 24 31. Mesijin "prijestol" nije sam "oblak" o kojemu je govor u 24 30, 26 64, cf 19 28.

Razumije se samo sobom da će prije suda svi mrtvi uskrsnuti. Dioba ljudi na sudnjem danu prikazuje se slikovito, a sama slika uzeta je iz pastirskog života. Desna strana općenito se smatra časnom i sretnom, a lijeva nesretnom.

U 1 sol 4 17 govori Pavao o momentu koji prethodi samome Božjem sudu.

Tjelesna djela milosrđa spominju se ovdje kao primjer za dobra djela uopće a spominju se upravo zato da se istakne njihova naročita vrijednost u Božjim očima. "Braća" su ne samo apostoli nego i svi kršćani. Zovu se "najmanja braća" jer se pretpostavlja da su "siromašni duhom" t.j. ponizna i skromna Božja djeca.

Razgovor suca sa pravednicima i nepravednicima smatra se većinom samo slikovitim prikazom njihovih unutarnjih doživljaja.

O tjelesnim djelima milosrđa i o milostinji ne nalazimo u tori tako točnih propisa kao glede ostalih zapovijedi. Za - nimivo je što čitamo u jednoj egipatskoj mrtvačkoj knjizi: gladnome sam dao kruha, žednome vode, golome odijela i čamac jednome koji je bio bez broda. Postoje i perzijske paralele za ovaj evanđeoski izvještaj. U SZ se spominju slična djela milosrđa u deut 13 5, gen 3 21, 18 1 i dr.

Samo je đavlu "pripravljen" vječni oganj, a ljudima tek onda ako se sami stave u trajnu službu đavla.

Iz antiteze između vječnoga života i vječne muke vidimo da se vječnost ima uzeti u strogom smislu riječi. Zato je Origenov nauk o konačnom spasenju apsolutno svih razumnih stvorova neodrživ i osuđen od Crkve.

I s u s o v a   m u k a   i   s m r t

Odluka velikog vijeća 26 1 - 5

1 Kad je Isus svršio sve ove govore, reče svojim učenici-
ma: 2 Znate da će za dva dana biti pasha i Sina čovječjega
predat će da se razapne. 3 Tada se sabraše veliki svećenici i
narodne starješine u dvor velikoga svećenika koji se zvao Kaj-
fa. 4 Zaključiše da će Isusa uhvatiti lukavštinom i ubiti,
5 ali su govorili: Ne o blagdanu da se ne bi narod pobunio.

Isusovo pomazanje u Betaniji 26 6 - 13

6 Kad je Isus bio u Betaniji, u kući Simona Gubavca,
7 pristupi k njemu (neka) žena sa alabastrenom posudom, punom
dragocjene pomasti i izli na njegovu glavu kad je bi za sto -
lom. 8 Kad su to vidjeli učenici, rasrdiše se i rekoše: Čemu
ova šteta? 9 Moglo se ovo skupo prodati i dati siromasima.
10 Isus je to opazio pa im reče: Što dosađujete ovoj ženi? Ona
je učinila dobro djelo na meni; 11 siromaha imate svagda sa
sobom, ali mene nemate svagda. 12 Ona izli ovu pomast na moje
tijelo i to učini za moj ukop. 13 Zaista vam kažem: gdje se
god bude propovijedalo ovo evanđelje po svem svijetu, kazat
će se i to što je ona učinila, za njezin spomen.

Judina izdaja 26 14 - 19

14 Tada jedan od dvanaestorice koji se zvao Juda Iskari-
ot otide k velikim svećenicima 15 i reče im: Što ćete mi dati
da vam ga izdam? Oni mu odrediše trideset srebrnika. 16 I o-
tada je tražio zgodu da ga izda.

17 U prvi dan beskvasnih hljebova pristupiše k Isusu nje-
govi učenici i rekoše mu: Gdje hoćeš da ti pripravimo vazmeno
janje da jedeš? 18 Odgovori: Idite u grad k tomu i tomu i re-
cite mu: Učitelj kaže: moje je vrijeme blizu; hoću da kod te-
be svetkujem pashu sa svojim učenicima. 19 Učenici učiniše ka-
ko im je zapovijedio Isus i pripraviše pashu.

Isusova posljednja večera 26 20 - 25

20 Kad je nastala večer, bijaše Isus za stolom s dvanae-
storicom svojih učenika. 21 Dok su jeli, on reče: Zaista vam
kažem, jedan između vas izdat će me. 22 Oni se veoma ražalo -
stiše i počeše govoriti jedan za drugim: Zar sam ja, Gospodi-
ne? 23 Odgovori: Onaj koji umoči sa mnom ruku u zdjelu, taj će
me izdati. 24 Sin čovječji, doduše, ide kao što je za njega
pisano, ali teško onome čovjeku koji izda Sina čovječjega; bo-
lje bi mu bilo da se nije rodio onaj čovjek. 25 Upita ga i
njegov izdajnik Juda: Da nisam, ja Učitelju? Reče mu: Ti si.

Isus naređuje euharistiju 26 26 - 29

26 Dok su oni blagovali, uze Isus kruh, blagoslovi ga,
prelomi i dade svojim učenicima i reče: Uzmite i jedite, ovo

je tijelo moje. 27 Potom uze kalež, zahvali Bogu i dade im go
voreći: Pijte iz njega svi, 28 jer je ovo krv moja novoga za-
vjeta koja se prolijeva za mnoge na oproštenje grijeha. 29 Ka-
žem vam: odsada ne ću piti od ovoga trsova roda do onoga dana
kad ga budem s vama pio novoga u kraljevstvu svoga Oca.

Isus na Maslinskoj gori 26 30 - 35

30 Pošto su otpjevali zahvalnu pjesmu, izađoše na Maslin
sku goru. 31 Reče im Isus: Svi ćete se vi sablazniti noćas o
mene jer je pisano: udarit ću pastira i ovce će se razbjeći .
32 Ali kad uskrsnem, ići ću pred vama u Galileju. 33 Reče mu
Petar: Ako se svi sablaznu o tebe, ja se ne ću nikada sablaz-
niti. 34 Odgovori mu Isus: Zaista ti kažem, prije nego pije -
tao zapjeva, triput ćeš me zatajiti. 35 Ali Petar ga uvjera -
vaše: Ako bi mi trebalo i umrijeti s tobom, ne ću te zatajiti.
Tako rekoše i svi drugi učenici.

Isus u Getsemanskom vrtu 26 36 - 46

36 Isus dođe s njima u zaselak koji se zove Getsemani pa
reče svojim učenicima: Sjednite ovdje, dok ja odem onamo i
pomolim se. 37 Uze (sa sobom) Petra i oba sina Zebedejeva i
poče se žalostiti i plašiti. 38 Reče im: Žalosna je moja duša
do smrti; ostanite ovdje i bdijte sa mnom. 39 Otišavši malo
dalje, pade na svoje lice i pomoli se ovako: Oče moj, ako je
moguće, neka me mine ovaj kalež, ali ne kako ja hoću nego ka-
ko ti. 40 I dođe k svojim učenicima i nađe ih gdje spavaju pa
reče Petru: zar niste mogli jednu uru bdjeti sa mnom? 41 Bdij
te i molite se da ne padnete u napast. Duh je, doduše, jak a-
li je tijelo slabo.

42 Otide opet po drugiput i pomoli se: Oče moj, ako me
ne može ovaj kalež mimoići da ga ne pijem neka bude tvoja vo-
lja! 43 Opet dođe i nađe ih gdje spavaju jer su im oči bile o
težale. 44 Ostavi ih, vrati se i pomoli trećiput onim istim
riječima. 45 Tada dođe k učenicima i reče im: spavajte samo i
počivajte! Evo se približi čas i Sin čovječji predat će se u
ruke grješnicima. 46 Ustanite, hajdemo, evo se približi moj
izdajnik!

Isusa uhvatiše 26 47 - 56

47 Dok je on još govorio, dođe Juda, jedan od dvanaesto-
rice, i s njime velika četa s mačevima i toljagama, poslana
od velikih svećenika i narodnih starješina. 48 Njegov izdaj-
nik dade im znak govoreći: Koga ja poljubim, onaj je, držite
ga. 49 I odmah pristupi k Isusu te reče: Zdravo, Učitelju! i
poljubi ga. 50 Reče mu Isus: Prijatelju, zašto si došao? Tada
pristupiše i digoše na Isusa ruke i uhvatiše ga. 51 A jedan
od onih, što su bili s Isusom maši se rukom, izvuče svoj mač,
udari slugu velikoga svećenika i otsiječe mu uho. 52 Reče mu
Isus: Vrati svoj mač u korice, jer svi koji se mača hvataju ,
od mača će poginuti. 53 Ili zar misliš da ja ne bih mogao umo
liti svoga Oca, i on bi mi odmah poslao više od dvanaest le -

gija anđela? 54 Ali kako bi se onda ispunilo (Sv.) Pismo po
kojemu tako treba da bude?

55 U taj čas reče Isus svjetini: kao na razbojnika iza -
đoste s mačevima i toljagama da me uhvatite. Svaki dan sam
sjedio u hramu i učio i niste me uhvatili. 56 Ali ovo se sve
dogodilo da se ispune proročka pisma. Tada ga svi učenici os-
taviše i pobjegoše.

Isus pred Kajfom 26 57 - 68

57 Oni koji uhvatiše Isusa odvedoše ga k velikom sveće -
niku Kajfi gdje su se bili sabrali književnici i starješine ,
58 Petar je išao za njim izdaleka do dvora velikog svećenika.
Ušavši unutra sjede sa slugama da vidi svršetak. 59 Veliki
svećenici i sva skupština tražili su lažno svjedočanstvo pro-
tiv Isusa da bi ga na smrt osudili. 60 Nisu našli iako pri -
stupiše mnogi lažni svjedoci. Najposlije dođoše dva lažna
svjedoka 61 koji rekoše: Ovaj reče: mogu razvaliti hram Božji
i za tri dana opet ga sagraditi. 62 Tada ustane veliki sveće-
nik i reče mu: Zar ništa ne odgovaraš što ovi protiv tebe
svjedoče? 63 Ali Isus je šutio. Reče mu veliki svećenik: Za -
klinjem te živim Bogom da nam kažeš jesi li ti Krist Sin Bož-
ji? 64 Odgovori mu Isus: Da, jesam; i kažem vam: odsada ćete
vidjeti Sina čovječjega gdje sjedi s desne strane sile Božje
i dolazi na oblacima nebeskim. 65 Tada veliki svećenik razde-
re svoje haljine i reče: Pohulio je na Boga, što nam trebaju
više svjedoci; evo sad ste čuli kako grdi (Boga). 66 Šta mi -
slite? Odgovoriše: Zaslužio je smrt.

67 Tada su mu pljuvali u lice i tukli ga šakama; drugi
su ga udarali po obrazu i 68 govorili: Proreci Kriste, tko te
je udario?

Petar zataji Isusa 26 69 - 75

69 Petar je sjedio vani u dvorištu. K njemu pristupi je-
dna sluškinja i reče: I ti si bio s Isusom Galilejcem. 70 On
zataji pred svim i reče: Ne znam što govoriš. 71 Kad iziđe k
vratima opazi ga druga sluškinja pa reče prisutnima: Ovaj je
bio s Isusom Nazarećaninom. 72 Petar opet zataji sa zaklet -
vom: Ne znam toga čovjeka. 73 Malo zatim pristupiše i oni što
su (ondje) stajali i rekoše Petru: Zaista, i ti si (jedan) od
njih jer te i tvoj govor izdaje. 74 Tada se poče kleti i za -
klinjati : ne znam toga čovjeka. I odmah zapjeva pijetao.
75 Petar se sjeti riječi što ih je rekao Isus: prije nego pi-
jetao zapjeva, triput ćeš me zatajiti. Izađe van i gorko za -
plače

Tumač
26 1 - 5

Odluka velikog vijeća. Pet dana prije pashe ušao je Krist svečano u Jeruzalem. Matejeve riječi "kada Krist dovrši sve ove govore", različno se tumače. Vjerojatno se misli na sve Kristove govore od časa njegova ulaska u Jeruzalem. Drugi opet pomišljaju na svu učitelj-

sku Kristovu djelatnost. Blagdan pashe počeo bi uvečer 14.nizana i trajao do 21. nizana uključivo. Mjesec nizan trajao je otprilike od polovine ožujka do polovine travnja.

Sigurno je da je Krist blagovao vazmeno janje u četvrtak a u petak je bio raspet. Vjerojatno je u utorak navečer učenike upozorio na svoju muku i smrt kad je boravio na Maslinskoj gori i izrekao svoj eshatološki govor. Pošto je vijeće sinedrija bilo održano u Kajfinoj kući a ne u službenim prostorijama, drže mnogi tumači da je taj sastanak bio privatne naravi. "Dvor" velikog svećenika znači ovdje Kajfinu palaču. Vijećnica se, vjerojatno, nalazila na jugozapadnom uglu hramskog trga.

Tumač 26 6-13 Isusovo pomazanje u Betaniji. Matej i Marko spominju Kristovo pomazanje neposredno prije Judine izdaje, ali ne navode vrijeme. Luka nam pripovijeda jedno pomazanje već u 7 36 sl, a Ivan kaže da je Krist bio pomazan od "Marije sestre Lazarove" šest dana prije pashe, iv 12 1-8. Glede tih izvještaja možemo kao vjerojatno kazati sli jedeće: Lukin izvještaj nije istovetan sa Matejevim i Markovim izvještajem. Ova dva potonja se istovetna sa Ivanovim izvještajem. Isus je dakle dva puta bio pomazan: prviput u Galileji druge godine svoga javnog naučavanja kako nas izvješćuje Luka; drugiput u Betaniji kraj Jeruzalema, neposredno prije svoje smrti, kako vele druga tri evanđelista. Ivanov izvještaj je vremenski točan. Glede žena koje su izvršile pomazanje, jedni kažu: Marija, sestra Lazarova, vjerojatno je istovetna sa ženom u lk 7 36, ali je veliko pitanje da li je to Marija Magdalena. Moderni autori opet dokazuju da Marija, sestra Lazarova, nije istovetna ni sa grješnicom u lk 7 36 ni sa Marijom Magdalenom. Prema njima postoje tri Marije. Problem nije do danas definitivno riješen.

Isus je došao "šest dana prije pashe" preko Pereje i Jerihona u Betaniju. Još istog dana uvečer održala se gozba. To je bio, vjerojatno, petak, dakle osam dana prije Kristove smrti. Kako već poslije šest sati uvečer počinje subota, bila je to subotnja gozba.

Mjesto Betanija nalazilo se na istočnom obronku Maslinske gore. Prema iv 11 18 bilo je udaljeno od Jeruzalema 15 stadija, dakle nešto preko 2,5 km. Danas se to mjesto zove "Lazarevo mjesto" (El-Azarije). Tu se pokazuje "Lazarov grob" i "kuća Marije i Marte".

Kućedomaćin je prema sinopticima bio neki Simon Gubavac; vjerojatno ga je Isus oslobodio od gube. Drugi opet kažu da je to bio njegov nadimak ili prezime. Ne znamo da li je taj Simon istovetan sa "Simonom farizejem" u lk 7 36.

Kod Židova je bio običaj da se gosta najprije cjelivalo, a zatim bi mu se noge oprale; glava, brada pa gdjekada i noge namazale bi se dragocjenim uljem. Marija je izlila na glavu i na noge Isusove nardovo ulje u težini od 1 funte, što je u ono doba vrijedilo oko 300 dinara t.j. preko 300 dinara u zlatu. I Plinije Stariji kaže da funta najboljega nardovoga ulja

stoji preko 400 dinara.

Alabastrena posuda bila je napravljena od izvjesne vrste prozirnog gipsa, i to vjerojatno u obliku kruške. Nard je indijska biljka sa crvenim cvjetovima i mirisnom stabljikom. Upotrebljavala se kao lijek i dodatak za pravljenje boja i pomasti. Od njezinog korijena i stabljike priređivalo se dragocjeno nardovo ulje.

Učenici su mrmljali jer su poznavali Kristovu skromnost i njegovu želju da se pomaže sirotinja; Kristov odgovor pokazuje da se ne smije štediti na djelima Božje proslave tobože u korist siromaha. U svom daljnjem govoru kaže Isus: ovo pomazanje stoji u najužoj vezi s mojom smrti; time je moje tijelo kao priređeno za pogreb. Većina tumača misli da ovo pomazanje ima samo proročko-simboličku vezu sa Kristovom smrti, i da Marija nije ni pomišljala na skoru Isusovu smrt. Drugi opet drže da je Marija svjesno Krista tako pomazala, znajući da mu mrtvome ne će moći to učiniti. Ovaj nazor stoji i pada sa tvrdnjom o istovetnosti Marije Magdalene sa Marijom iz Betanije. Vidi i Kristovu izjavu u iv 12 7. R 13 zvuči kao proročka izjava o budućoj univerzalnosti Crkve. Tu univerzalnost nam dokazuje crkvena povjesnica do današnjega dana. Kasnija pobožna predaja prikazuje ovu Mariju kao Mariju Magdalenu koja u južnoj Francuskoj naviješta evanđelje i čini pokoru u pustinjskoj špilji.

Tumač 26 14-19

Judina izdaja. Juda je, vjerojatno, bio jedini Judejac u apostolskom zboru dok su svi ostali apostoli bili Galilejci. Ipak neki tumači sumnjaju da li je Juda baš rođen u Judeji. Juda se odlučio izdati Krista kada je sinedrij raspravljao o Isusovu ubistvu, odnosno kad je dovršio tu raspravu. To je bilo u srijedu prije "velikog" petka. Juda je vodio pregovore sa velikim svećenicima i zapovjednicima hrama. Ovi potonji bili su vođe straža koje su se sastojale od svećenika i levita, i koje su danju i noću naizmjence vršile sigurnosnu službu u hramu. Njihov vrhovni poglavar bio je hramski kapetan. Juda nije formalno raspravljao sa sinedrijem nego je samo razgovarao sa pojedinim sinedristima, napose sa velikim svećenicima i hramskim zapovjednicima, Matej jedini kaže da je Juda pitao za svoju plaću. Obećano mu je 30 hramskih srebrnih šekela. Flavije kaže da je taj šekel vrijedio 4 atičke drahme, a jedna drahma vrijedila je 1 rimski dinar. Drugi opet kažu da je jedan šekel vrijedio 3,5 drahme, dakle oko 3 dinara u zlatu. U Kristovo doba šekel više nije bio u prometu, i zato je Juda primio plaću u staterima koji su bili gotovo jednake vrijednosti. Prema eks 21 32 plaćalo se 30 šekela za ubijena roba. Sličan propis nalazi se i u Talmudu. Neki auktori, napokon, kažu da Judin novac predstavlja samo nagradu a ne plaću jer je Kristaprema iv 11 52, bio dužan prijaviti svaki Židov.

Marko i Luka kažu da je Judi novac obećan i ne spominju svotu. Ni Mateja ne treba shvatiti tako kao da je Juda primio novac odmah iza prvog sastanka sa sinedristima.

Za Judu zanimali su se ljudi sviju stoljeća. Sv. Oci i

apokrifna evanđelja smatraju Judu grješnikom; u sredovječnoj crkvenoj i profanoj poeziji Juda se prikazuje kao obična hulja. Heretici u prakršćansko doba, sredovječni Židovi i novovjeki racionalisti smatraju Judu "junakom". Moderni zastupnici religijsko-povjesnog smjera smatraju Judu legendarnom ličnosti i proglasuju ga "mitskim predstavnikom" židovskog naroda; kažu, nadalje, da je motiv izdaje budistički, da Juda nije nikada postojao i t.d. Međutim, iz 4 evanđelja jasno se vidi, da je Juda historijsko lice, član apostolskog zbora i Isusov izdajnik. Evanđelja nam nesumnjivo iznose povijest Jude premda za naše shvaćanje odviše kratko i fragmentarno.

U 1 tim 6 10 kaže Pavao: korijen svega zla je srebroljublje; oni koji za novcem teže, otpadaju od vjere i zapliću se u mnoga zla... Juda se već godinu dana prije Kristove smrti osjećao neprijateljski raspoložen prema Isusu; zato ga je Gospodin nazvao "đavlom" t.j. đavolski pokvarenim protivnikom. Loš karakter Judin vidi se iz njegova pitanja glede plaće. Nikakva smisla nije imao Juda za Kristov nauk, a vjerojatno je darove pobožnih ljudi često sebi prisvajao i tako si savjest teško opteretio. Unatoč tome nije napustio Krista jer je jamačno vjerovao da će se možda ipak ostvariti njegovi snovi o "sjajnom položaju" u budućem političkom kraljevstvu Mesije. Kad je vidio da od toga ne će biti ništa, odlučio je ne samo napustiti Krista nego steći i neko povjerenje židovskih vlasti. To je možda bio uzrok da se odlučio na izdaju. Luka kaže da je Juda podlegao uplivu sotone. No, razumije se samo sobom, da Judina odgovornost za izdaju nije time uklonjena ako i jest umanjena.

Idealiziranje Judina čina nema nikakva oslona u evanđeljima. Juda, dakako, nije računao sa smrću Kristovom, inače si ne bi oduzeo život. Judino djelo ostat će po svoj prilici do sudnjega dana misterij bezakonja...

Tumač 26 20-25 Isusova posljednja večera. Prema eks 12 18 Židovi su počevši od 14 nizana jeli beskvasni kruh, i zato su do uvečer toga dana odstranili kvasni kruh iz kuće. Oko tri sata popodne klali su vazmeno janje u hramu, a uvečer su ga jeli; drugi dan bila je "pasha". Zbog odstranjivanja kvasa počeo se 14 nizan nazivati "prvi dan" beskvasnih hljebova. Prije se tako zvao 15. nizan prema lev 23 6. I Flavije govori sad o 7 sad o 8 dana beskvasnih hljebova.

Prema r 18 Isus je bio možda u Betfagi ili na putu u Jeruzalem. Glede Kristova gostoprimca vidi mk 14 13 i lk 22 10. To je bio po svoj prilici jedan od Kristovih učenika kod kojega je Krist htio da jede pashu u krugu svojih apostola.

"Večer" je doba između šest i sedam sati uvečer, cf lev 23 5. Prema eks 12 11 jeli su Židovi vazmeno janje stojeći: kasnije su, poput Rimljana, imali običaj da leže kod stola. Riječi u r 23: "koji umoči sa mnom ruku" - podsjećaju nas na psal 40 10 i 54 14, a potvrđuje nam to i iv 13 18. Tim riječima nije Juda prokazan kao izdajnik, jer iz iv 13 26 vidimo da Isus upućuje u stvar jedino Ivana. Juda je, možda, zajedno s Kristom umakao svoj zalogaj u istu zdjelu, jer je za 13 osoba bi-

lo na stolu više zdjela. Krist je dakle samo suzio krug oko Jude, ali ga nije izravno označio.

Juda je svakako krivac izdaje pred Bogom premda je sve bilo "prorečeno" i od Boga "predviđeno". Isus odgovara Judi načinom kojim Židovi običavaju nešto svečano potvrditi (" ti si rekao") Jednako odgovara Isus Pilatu i Kajfi. Iz iv 13 28 vidimo da je samo Juda čuo te riječi. To mu je bila posljedna opomena, da se osvijesti...

Tumač 26 26-29 Isus naređuje euharistiju. Dok su apostoli blagovali vazmeno janje i još bili za stolom, ustanovio je Krist euharistiju koja je bila tipički predskazana žrtvama SZ. Prema eks 12 18 upotrebio je Isus bes kvasni kruh. U grčkoj se crkvi upotrebljava kvasni kruh. Grci, naime, drže da je Krist trpio onaj dan kada su Židovi jeli pashu, ali je sam slavio pashu dan prije, dakle nije imao pravu vazmenu večeru. Međutim, karakter vazmene večere razabire se iz 26 19.

Domaćin je lomio i dijelio kruh kod vazmene večere. To je učinio i Krist i upozorio učenike na tipski značaj toga običaja; t.j. "lomljenje kruha" je slika smrti Kristove. Da riječi pretvorbe nisu slikovito rečene, vidi se odatle što u Sv. Pismu kruh ne služi kao slika čovječjeg tijela. Iz iv 6 45 sl vidimo da je Krist apostolima već pred godinu dana obećao dati svoje tijelo i krv za hranu i pilo. Dakle su apostoli bili pripravni na ovakav događaj. Ujedno je Krist htio da euharistija bude trajni spomen njegove smrti. Upravo radi toga daje Krist svojim uečnicima na sakramentalni način ne samo svoje tijelo nego i krv. Isus je običavao dati hvalu Bogu prije svakog čuda, a to zato jer je čudesima dokazao da je Mesija, cf mt 15 36, mk 8 6, iv 11 41 i t.d. Kod židovske vazmene večere bile su propisane 4 čaše, ali se mogla po volji uzeti i peta. Neki drže da je Krist upravo ovu posljednju čašu pružio apostolima pretvorivši pritom vino u svoju krv. Kod vazmene večere miješali su gosti vino s vodom, pa se tako čini i danas kod sv. Mise.

Kod starih žrtava bila je bitna stvar prolijevanje i prikazivanje krvi, što je vršio sam svećenik, lev 17 11. "Krv zavjeta" u r 28 je aluzija na eks 24 8 gdje Mojsije slično govori. SZ je slika NZ. U r 28 zove se Kristov zavjet "novi" jer dolazi mjesto "staroga" koji je dan Mojsiju, cf jer 31 31. S pravom se novi zavjet zove i "testament" dakle oporuka jer tek po Kristovoj smrti vjernici postaju baštinici neba.

U r 29 a Krist jasno kaže da je blizu vrijeme rastanka. Rajsko veselje višeput poređuje Krist sa svečanom gozbom, cf 22 2, lk 22 30. Kao što se nebesko blaženstvo naziva gdjekada "novo nebo", "nova zemlja", tako se ovdje naziva "novo vino", cf izai 65 17, 2 petr 3 13 i t.d. Kristovo obećanje "s vama ću piti", ne odnosi se samo na njegova ukazanja poslije uskrsnuća nego i na vječno blaženstvo.

Ne može se dokazati da se Krist pričestio zajedno s učenicima. Mnogi noviji tumači drže da se ni Juda nije pričestio

dok opet mnogi stariji tumači misle protivno, cf lk 22 20.

Tumač 26 30-35 Isus na Maslinskoj gori. U r 30-35 govori Krist o sablazni svojih učenika. Glede zahvalne pjesme u r 30 valja znati da su rabini kao i ostali narod kod vazmene večere običavali pjevati psal 112-117 (u hebr 113-118) koji se zvao "veliki halel" i to psal 112 i 113 prije večere, a ostale poslije večere. Čini se da veliki halel nije bio svagda jednak, i u tom pitanju se i židovski egzegete razilaze.iVidi i tumač za mt 21 15-16. "Subotnji dan hoda" iznosio je oko 1 km. Toliko se smjelo hodati i na subotnji blagdan.

Za r 31 vidi lk 22 31-34, iv 13 36-38. Učenici će se sablazniti jer ne će moći shvatiti Kristovih patnja sjećajući se njegovih velikih čudesa. Zato im Krist proriče svoju muku, ali i svoje uskrsnuće. Krist trpi po Božjoj volji, cf zah 13 7. Evanđelista primjenjuje proroštvo samo na apostole kao na dio Božjega stada.

Prema r 32 Isus će prije apostola doći u Galileju i ondje ih poučiti o kraljevstvu Božje, t.j. o uređenju Crkve, cf mk 16 7.

Iz r 33 vidimo da je Petar pogriješio, jer je javno protuslovio Isusu, i jer se izdigao nad druge apostole te previše pouzdavao u sebe. P

Petar je, vjerojatno, zatajio Krista u trećem dijelu noći t.j. između ponoći i tri sata ujutro, cf iv 21 15-17.

Tumač 26 36-46 Isus u Getsemanskom vrtu. U r 36 - 46 gledamo Isusa u Getsemanskom vrtu. Getsemani z či etimološki tijesak ili prešu za ulje. Isus uzima sa sobom one koji su bili svjedoci njegova preobraženja i nekojih većih čudesa.

Sinovi Zebedejevi su Ivan i Jakov Stariji. Krist se žalostio po svojoj čovječjoj naravi. Riječi "Žalosna je duša moja do smrti" - znače: od same žalosti morao bih umrijeti.Krist je dakle i pravi čovjek.

Prema r 39 Krist je pao na svoje lice što dokazuje njegovu žarku molitvu. "Kalež" je metafora za sve muke što ga čekaju. Kao što domaćin kod stola ulijeva svakom članu porodice vino u čašu tako od Boga dolaze čovjeku i kušnje što ih proživljava u svome životu. Odatle možda i potječe ta metafora "kaleža" ili "čaše" za muku uopće. Krist je mogao Božjoj pravdi zadovoljiti i na drugi način, ali se dragovoljno podložio volji svoga Oca. Kristove riječi u r 40 upravljene su u prvom redu Petru kao ukor zbog njegove nepromišljenosti.

Iz r 41-42 vidimo da u duhovnom životu treba bdjeti,biti oprezan i moliti se Bogu da ukloni od nas napasti.Apostoli su pokazali pripravnost duha svojim izjavama na posljednjoj večeri, ali i slabost svoga tijela spavanjem u Getsemanskom vrtu. Isusova ponovna molitva u r 42 dokazuje gorčinu njegove muke i savršeno podlaganje volji Božjoj.

Prema r 44 Krist se vratio na molitvu pošto nije našao u svojih apostola utjehe, cf lk 22 45, izai 63 5, psal 68 21 . Ovdje se učimo ustrajnosti u molitvi....

Kristove riječi u r 45 nisu ironija, jer Krist zaista hoće da se apostoli odmore. Međutim, kad se približio izdajnik probudio ih je riječima: evo se približi čas i t.d. "Grješnici" su svećenički glavari i farizeji. R 46 dokazuje da Isus dragovoljno trpi i odlazi u smrt.

Tumač 26 47-56 Isusa uhvatiše. U tvrđavi Antoniji bila je rimska posada. Za vrijeme blagdana bili su vojnici smješteni i po hramskim hodnicima za slučaj bune. U iv 18 3 12 vidimo da je Juda došao sa četom rimskih vojnika koju je predvodio rimski tribun. Njega su jamačno molili sinedristi da uguši svaku eventualnu pobunu prigodom Kristova hapšenja. Riječ "mač" može značiti i vojnika. Prema iv 18 3 imali su vojnici svjetiljke za slučaj da bi oblaci prekrili mjesec.

Kako rimski vojnici nisu poznavali Isusa, označio ga je Juda poljupcem. Juda se, tobože, vratio nakon obavljena posla i pozdravio Isusa kao što učenik obično pozdravlja svoga učitelja, cf iv 13 27. Tako ni apostoli nisu opazili da je po srijedi izdaja.

Grčka riječ "hetairos" ne znači baš "prijatelj" nego većma "drugar". Riječi "ef ho" shvaćaju jedni upitno: pošto si došao? a drugi usklično: za to si došao, da počiniš toliki zločin! Treći uzimaju relativni smisao: zar misliš da ne znam po što si došao! Glede hapšenja Kristova vidi lk 22 48, iv 18 4-9. Matej ne spominje Petra po imenu.

Iz r 51-52 vidimo da je Petar postupio nepromišljeno. Odsjekao je slugi samo uho jer se taj ili maknuo, ili pak udarac nije bio pravo odmjeren. "Mač" može ovdje biti neki bodež ili veliki nož kojim se klalo janje. Apostoli su ponijeli mač možda na osnovu Kristovih riječi u lk 22 36.

Poslovična izreka u r 52 vrijedi i za Petra i za Židove.

Iz r 53 se vidi da je Krist dobrovoljno pošao u smrt; sa r 54 pravi se aluzija ili na izai 53 10 ili na dan 9 26 ili na psal 21 17.

Kristove riječi u r 55 dokazuju da nema smisla tražiti ga s mačevima, jer se on dobrovoljno predaje u smrt. Proročka pisma (r 56) na koja se pravi aluzija, jesu sva ona koja govore o smrti Mesije, cf psal 21, izai 53, zak 12 10 i dr. Prema mk 14 49 tiču se te riječi vojnika odnosno sinedrista; zato neki drže da su to Kristove riječi. Drugi pak pripisuju te riječi Mateju koji ih upotrebljava kao svoju stalnu frazu. Učenici su pobjegli jer su bili veoma zbunjeni. Zato večina tumača misli da nisu sagriješili.

Tumač 26 57-68 Isus pred Kajfom. Kajfa je već prije predložio, da Krist umre za narod, dakle ga je osudio prije istrage. "Dvor" u r 57 je stan ili palača Kajfina, jer se tek kasnije veli da je Petar unišao u "dvorište ",

Petar je zaboravio na svoje obećanje Kristu jer je bio smeten kao i ostali apostoli. Ipak je nastojao da prati tok procesa. Rabini kažu da kod suđenja treba najprije pozvati svjedoke i ozbiljno im predočiti važnost njihove izjave. Svaki je svjedok morao napose govoriti i to tako da drugi svjedoci ne mogu čuti njegovih riječi. Svjedočanstvo je vrijedilo ako su dva svjedoka dali suglasne izjave. Iza njih su glasovali suci, a osuda se proglasila drugi dan. Ne zna se kako se postupalo sa Isusom, ali je očito da se nije pazilo na propisanu formu.

Prema r 59-60 glavari i starješine kao i predsjednici suda tražili su svjedočanstvo, iako su već prije zaključili da Isusa pogube. Kristovi prijatelji nisu znali da je Krist bio odveden na sud. U r 60 vidimo da se na sudu potpuno očitovala Isusova nevinost, cf psal 26 12.

Krist je rekao: razvalite ovaj hram i ja ću ga za tri dana podići, a ne kako su izjavili svjedoci u r 61. Židovi su bili sami krivi što Kristovih riječi nisu pravo razumjeli. Uostalom, kad bi Krist i tako rekao kako su svjedoci izjavili, ne bi to bila hula na Boga jer je i Herod srušio jedan dio hrama. Napokon, sinedristi su znali da radi tih riječi ne će Pilat potvrditi smrtnu osudu.

Prema r 63 Isus je šutio jer nije imao što odgovoriti ni sucima, koji su ga već unaprijed osudili, ni svjedocima koji su sami sebi protuslovili.

Kad Židovi nisu mogli nekome dokazati krivnju, zakleli bi ga svečanom formulom da sam kaže je li kriv. Tuženi je u tom slučaju morao reći istinu. Njegova ga je izjava osudila ili riješila krivnje. Božja providnost je htjela da se savršeno očituje uzrok Isusove smrti. Kajfa je dobro znao da je Isus nazivao Boga svojim Ocem u strogom smislu riječi. Znao je da su Židovi htjeli Isusa kamenovati zbog takvih izjava, cf iv 5 18 i 19 7. I u r 64 Krist potvrđuje da je pravi Sin Božji. On čak spominje slavu Mesije koja je Židovima bila dobro poznata iz dan 7 13 i psal 109. "Sila" znači u rabinskom govoru svemogućega Boga. "Sjediti o desnu Boga" znači vladati zajedno s Bogom. Isus je i prije svojim čudesima dokazao da je Sin Božji. Poslije njegove smrti potvrdit će tu istinu i njegovo uskrsnuće, širenje njegove Crkve, propast jeruzalemskoga grada i hrama i t.d. "Na oblacima" doći će Krist na sudnji dan. Izraz "Sin čovječji" uzet je iz dan 7 13. Taj izraz nalazimo kod četiri evanđelista oko 70 puta. On označuje obećanoga Mesiju, koji je uzeo na sebe čovječju narav. Da je Sin čovječji doista Mesija, vidimo iz Kristovih riječi: dolazi na nebeskim oblacima; a te riječi nalazimo također i u dan 7 13.

Kajfa se radovao što je postigao svoju svrhu. Kad bi Židovi čuli kakvu hulu na Boga, običavali bi razdrijeti gornje haljine na prsima u širini ruke, da time vidljivo pokažu svoju žalost i zgražanje. Hulu na Boga kažnjavao je Mojsijev zakon smrću, cf lev 24 16. Premda su suci već prije odlučili da Isusa ubiju, ipak nisu smjeli izreći osudu istoga dana.

Pljuvanje u lice (r 67) značilo je najveću pogrdu, num 12 14, deut 25 9. Ostale pogrde jasnije iznosi Luka 22 64 .

Kristovi mučitelji su u ovom slučaju možda bili sami sinedristi, a za njima su se poveli i sluge. Ispunile su se riječi izai 50 6.

Tumač 26 69-75 Petar zataji Isusa. Petar se grijao sa slugama nasred dvorišta (r 69), cf mk 14 67. Iz r 70 vidimo, da je Petra zbunilo pitanje, i da je učinio ono što obično čine ljudi kad im je neki razgovor neugodan.

Petar je izišao k vratima kroz koja se išlo iz dvorišta u hodnik (r 71). Sluškinje su mogle poznavati Petra jer je hodao po gradu s Isusom. I drugi su ljudi višeput pitali Petra o Kristu, cf lk 22 58. Petar nije htio otići da ne poveća u drugima sumnju, i da sazna što će biti s Isusom. Nakon jednog sata opet se poveo razgovor o njemu, cf lk 22 59.

Petra je "izdavao govor" (r 73), jer galilejsko narječje nije dovoljno razlikovalo neke židovske konzonante (kof i kaf het i kaf i t.d.) I jedan sluga je prepoznao Petra, cf iv 18 26. Petar se počeo preklinjati, t.j. zazivati na sebe zlo i prisizati. U lk 22 60 kaže se: obazrevši se Gospodin ugleda Petra. Taknut milošću Božjom Petar se pokajao. Teško je sagriješio premda nije zatajio vjere u Isusa. Trostruko zatajenje popravio je kasnije trostrukim priznanjem da Isusa ljubi. Sv. oci vele da je Petar pao (zbog) više razloga: da bude kasnije milostiv grješnicima i blag kao poglavar Crkve; da nam dade primjer kako treba bježati od grijeha i zla društva, da se na uzdamo u svoje sile nego u Boga; i, napokon, da se uvjerimo kako Bog svagda grješnika prima ako se obrati.

Isusa vode k Pilatu 27 1 - 2

1 Ujutro zaključiše svećenički glavari i narodno starješine da ubiju Isusa. 2 Svezana odvedu ga i predadu upravitelju Ponciju Pilatu.

Smrt Judina 27 3 - 10

3 Njegov izdajnik Juda vidjevši da su ga osudili raskaja se i vrati trideset srebrnika velikim svećenicima i starješinama 4 govoreći: Sagriješio sam izdavši nedužnu krv. Oni rekoše: Što se to nas tiče? To je tvoja briga. 5 On baci srebrnike u hram, i ode te se objesi. 6 Veliki svećenici uzeše srebrnike i rekoše: Ne smijemo ih metnuti u hramsku blagajnu jer je krvarina. 7 Dogovoriše se i kupiše za njih lončarevu njivu da bude groblje strancima. 8 Zato se ona njiva prozva krvna njiva dodanas. 9 Tada se ispuni što je kazao prorok Jeremija: Uzeše trideset srebrnika kao cijenu procijenjenoga, koga procijeniše sinovi Izraelovi. 10 Dadoše ih za lončarevu njivu kao što mi naloži Gospodin.

Isus pred Pilatom 27 11 - 26

11 Isus dođe pred upravitelja. On ga upita: Jesi li ti kralj židovski? Reče mu Isus: Da, jesam. 12 Kad su ga veliki

svećenici i starješine optuživali, ništa ne odgovori. 13 Reče
mu Pilat: Zar ne čuješ što sve protiv tebe svjedoče? 14 I ne
odgovori mu ni na jednu riječ (tako) da se upravitelj vrlo ču
dio.

15 O blagdanu bio je običaj da upravitelj pusti narodu
po jednoga sužnja koga bi oni htjeli. 16 Imali su tada zlogla
snoga sužnja koji se zvao Baraba. 17 Kad su se dakle sabrali,
reče im Pilat: Koga hoćete da vam pustim? Barabu ili Isusa ko
ji se zove Krist? 18 Znao je naime da su ga iz zavisti preda-
li. 19 Dok je on sjedio na sudu, poruči mu njegova žena: Nemoj
se ništa miješati u stvar toga pravednika jer sam noćas u snu
mnogo pretrpjela zbog njega. 20 Veliki svećenici i starješine
nagovoriše međutim narod da traži Barabu, a Isusa da se pogu-
bi. 21 Kad ih dakle upravitelj upita: Koga hoćete da vam pus-
tim od ove dvojice? oni odgovoriše: Barabu. 22 Reče im Pilat:
A što da učinim s Isusom koji se zove Krist? 23 Rekoše svi :
Neka se razapne! Odgovori im upravitelj: Kakvo je zlo učinio?
No oni su još jače vikali: Neka se razapne. 24 Kad je Pilat
vidio da ništa ne pomaže nego da buka biva sve veća, uze vode
i opra ruke pred narodom, govoreći: Nisam kriv u krvi ovoga
pravednika, vi ćete odgovarati. 25 Sav narod reče: Njegova
krv na nas i na našu djecu. 26 Tada im pusti Barabu, a Isusa
izbičevana predade da se razapne.

Vojnici se rugaju Isusu 27 27 - 31

27 Upraviteljevi vojnici uzeše Isusa u sudnicu i skupiše
oko njega cijelu četu. 28 Pošto su ga svukli, obukoše mu skr-
letnu kabanicu. 29 Spletavši vijenac od trnja, staviše mu na
glavu i trsku utisnuše u njegovu desnicu. Prigibali su pred
njim (svoja) koljena i rugali mu se: Zdravo, kralju židovski!
30 Pljuvali su na nj i uzimali trsku te ga udarali po glavi .
31 Kad mu se narugaše, svukoše s njega kabanicu, obukoše ga
u njegove haljine i odvedoše ga da ga razapnu.

Isus na Kalvariji 27 32 - 44

32 Izlazeći nađoše čovjeka Cirenca po imenu Simona. Pri-
moraše ga da Isusu ponese križ 33 Došavši na mjesto koje se
zove Golgota što znači lubanja, 34 dadoše mu da pije vino pomi
ješano sa žuči. Okusivši ne htjede da pije. 35 Kada ga raza -
peše, razdijeliše njegove haljine pošto su (za njih) bacili
kocke. 36 Sjeli su ondje i čuvali ga. 37 Povrh glave staviše
mu napisanu njegovu krivnju: Ovo je Isus, kralj židovski.38 S
njime razapeše i dva razbojnika: jednoga s desne a drugoga s
lijeve strane. 39 Oni, koji su prolazili, hulili su na nj ma-
šući svojim glavama 40 i govoreći: Ti koji razvaljuješ hram i
za tri dana ga podižeš, spasi sam sebe; ako si Sin Božji, siđi
s križa. 41 Tako su se rugali i svećenički glavari s književ-
nicima i starješinama govoreći: 42 Drugima je pomagao, a sebi
ne može pomoći. Kralj je Izraela, neka siđe sada s križa pa će
mo vjerovati u njega. 43 U Boga se uzdao, neka ga sada iz-
bavi ako mu je po volji, jer je rekao: Sin sam Božji. 44 Je-
dnako su ga grdili i razbojnici koji su bili s njime razapeti.

Isus umire na križu 27 45 - 56

45 Od šeste ure pa do devete nastade tama po svoj zemlji.
46 Oko devete ure glasno poviče Isus: Eli, Eli, lama sabaktani što znači: Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio? 47 Neki od onih što su ondje stajali kad su to čuli, rekoše: ovaj
zove Iliju. 48 Jedan od njih otrči odmah, uzme spužvu, napuni je octom, natakne na trsku i dade mu da pije. 49 Drugi su
govorili: Čekaj da vidimo hoće li doći Ilija da ga spasi.
50 Isus ponovno glasno poviče i ispusti dušu. 51 I gle, hramski zastor razdere se na dvoje od gornjega do donjega kraja ;
zemlja se potrese i pećine se raspadnu... 52 Grobovi se otvoriše i mnoga tjelesa svetih koji su bili preminuli, uskrsnuše.
53 Poslije njegova uskrsnuća izađoše iz grobova, uđoše u sveti grad i pokazaše se mnogima. 54 Stotnik i oni koji su s njime čuvali Isusa kad vidješe da se zemlja trese i sve drugo
što se dogodilo, prepadoše se vrlo i rekoše: Ovaj je doista
bio Sin Božji! 55 I mnoge su žene ondje izdaleka gledale,koje
su pratile Isusa iz Galileje i služile mu. 56 Među njima su
bile Marija Magdalena i Marija majka Jakovljeva i Josipova
kao i majka sinova Zebedejevih.

Isusov pogreb i straža na grobu 27 57 - 66

57 Kad je nastala večer, dođe bogat čovjek iz Arimateje
po imenu Josip koji je također bio Isusov učenik. 58 Pristupi
k Pilatu i zamoli ga za Isusovo tijelo. Pilat zapovjedi da mu
ga dadu. 59 Josip uzme tijelo, zamota ga u čisto platno 60 i
položi u svoj novi grob koji je bio isjekao u stijeni. Navali
zatim velik kamen na vrata od groba i otide. 61 Ondje su ostale sjedeći prema grobu Marija Magdalena i druga Marija.

62 Drugi dan, iza priprave, sabraše se svećenički glavari i farizeji kod Pilata 63 i rekoše mu: Gospodaru, sjetili
smo se da je onaj varalica još za života rekao: Poslije tri
dana uskrsnut ću. 64 Zato zapovijedi da se grob čuva do trećega dana da ne bi došli njegovi učenici, ukrali ga i kazali narodu: Uskrsnuo je od mrtvih. Tada bi posljednja prevara bila
gora od prve. 65 Reče im Pilat: Imate stražu , idite i osigurajte grob kako znate. 66 Oni otidoše i osiguraše grob: zapečatiše kamen i postaviše stražu.

Tumač 27 1 - 2 — Isusa vode k Pilatu. Rano ujutro sastadoše se sinedristi na drugu sjednicu; ona prva,održana po noći, nije bila u skladu sa zakonom.
Prema r 1, sinedristi se sastadoše da izvrše ono što su zaključili. Prema iv 18 31, Židovi nisu imali pravo pogubiti čovjeka. Morali su, dakle, pred rimskim prokuratorom navesti razloge za smrtnu osudu. Sama hula na Boga ne bi dostajala pred rimskim sudištem. Trebalo je, dakle, iznijeti nove optužbe protiv Isusa.

Glede r 2 vidi 20 18 19. Rimski namjesnik u Judeji zvao se službeno prokurator, ali ga i Flavije zove hegemon,upravi-

telj. Car August svrgnuo je naime Arhelaja, Herodova sina, a Judeju i Samariju podvrgao Siriji; ostavio je ipak u pomenutim zemljama prokuratora, koji je imao vrhovnu vlast i pravo smaknuća. Peti prokurator po redu bio je Poncije Pilat, od g 26--36. Bio je nasilan i okrutan. Sirski namjesnik Vitelije optužio ga je pred carem da je dao poubijati Samaritance na brdu Gerizimu. Pilat je otišao u Rim da se opravda i odonda se o njemu ništa više ne zna.

Tumač 27 3-10 Smrt Judina. Prema r 3, možda je Juda gledao što se zbivalo kod Kajfe i kad je vidio da Isusa vode k Pilatu, znao je da je Isus osuđen na smrt. Možda je Juda mislio da će se Isus i opet izbaviti od svojih protivnika kao što je to već nekoliko puta učinio. Na izdaju navela ga je uz ostalo i strast za novcem; postao je tvrd na sve Kristove opomene. Kad je shvatio Kristovu osudu, zgrozio se nad svojim činom.

U r 4 Juda priznaje da je sagriješio, ali pod uplivom sotone (r .5) pada u očaj, cf gen 4 13. On baca srebrnike u hram, t.j. ili u svetište, ili se pod time razumijeva cijeli hram. Judina smrt je dokaz Kristove nevinosti, cf dap 1 18. Juda se kajao, ali bez nade u oproštenje i zato je propao zauvijek.

Krivo stečeni novac nije se smio staviti u hramsku blagajnu, cf deut 23 18. Tako su Židovi svojim postupkom osudili sami sebe. Takav novac trebalo je vratiti vlasniku ili upotrijebiti za kakvu javnu svrhu. Njiva u r 7 zove se "lončareva" jer je ondje lončar kopao glinu, ali je sada ta njiva bila pusta. Bogatiji su Židovi imali svoje vlastite grobnice. Ali, ako su stranci koji bi došli na blagdan umrli u Jeruzalemu, pokapalo bi ih se na posebnom groblju.

Time što su Židovi kupili polje za 30 srebrnika, ispunila su se dva proroštva: jer 32 6 i zak 11 12. 13. Oba teksta spaja Matej u r 9-10 u jedno; i budući da Jeremija govori osobito o kupnji njive, spominje samo Jeremiju. U zak 11 12 tuži se prorok kao pastir na okorjelo svoje stado, i traži da mu se naplati njegov trud; i ovce mu odrediše 30 srebrnika. Time su pokazale svoj prezir prema pastiru jer je to bila cijena za roba, eks 21 32. Prorok se uvrijedio i otišao na Božji sud. Bog mu reče: baci ove novce lončaru. Prorok - pastir išao je na Božji sud kao zamjenik samoga Mesije, vrhovnog i pravog pastira duša. I Krist se tako mogao potužiti svome Ocu što je prodan za 30 srebrnika. Tako se to proroštvo ispunilo.

Prije nego su Židovi bili odvedeni u ropstvo, zapovjedio je Bog Jeremiji da kupi njivu za 17 srebrnih šekela. Ta kupnja imala je biti dokaz da će ova zemlja i poslije ropstva pripadati Židovima. Veza između riječi pomenutih proroka i kupovanja lončareve njive je slijedeća: Jeremiji zapovijeda sam Bog da se kupi njiva: ovdje je doduše drugi kupac, naime sinedrij, ali je posredno ipak Bog vlasnik njive: ovdje je naime njiva kupljena onom istom svotom koja je Bogu dana po proroku Zahariji i koja se dobila procjenom pastira t.j. Mesije. Dakle je Bog u oba slučaja vlasnik njive. I kao što Jeremija kupuje

njivu prije nego će narod doći u ropstvo, tako se i ovdje kupuje njiva prije nego će se židovski narod rasuti po svem svijetu. I kao što je njiva kupljena po Jeremiji jamstvo da će židovski narod opet doć u svoju zemlju, tako je, možda, i lončareva njiva znak da će Židovi opet naći milosrđe u Boga, cf rim 11 25- 31. Pošto je, napokon, lončareva njiva kupljena za svotu kojom je procijenjen sam Bog-čovjek, i pošto je za tu svotu prodana nevina Kristova krv, to "krvna njiva" označuje i cijeli svijet. Tako to tumače sv. Hilarije i Beda.

Raznoliko se tumači kako je ovamo došlo Jeremijino ime : ili je po srijedi pogrješka prepisivača; ili bi moralo stajati u tekstu: Jeremije i proroka; ili je tu govor o nekom izgubljenom Jeremijinom proroštvu i t.d.

Tumač 27 11-26 Isus pred Pilatom. U r 11 nastavlja Matej misao prekinutu u r 2. Pilatovo pitanje sadrži u sebi nove optužbe Židova, cf lk 23 2. Židovi su okrivili Isusa stvarno zbog onoga što su sami željno očekivali od svoga Mesije, naime, da bude "kralj Izraela". Rimski jaram oni su teško podnosili. Zato je Pilatu bilo sumnjivo što Židovi brane rimsku vlast. Krist je potvrdio Pilatovo pitanje, ali mu je i protumačio narav svoga kraljevstva, cf iv 18 34. Za r 12 vidi 1 petr 2 23.

Isusova šutnja u r 14 izazvala je divljenje kod Pilata . Ipak, Pilat nije htio uvrijediti židovske prvake puštajući Isusa na slobodu, jer se bojao da ga ne tuže caru zbog drugih njegovih zločina. On ga radije šalje k Herodu, dakako, bez željena uspjeha, cf lk 23 6.

Prema r 15, bio je židovski običaj da se pusti jedan sužanj na slobodu. To je imao biti spomen na oslobođenje Židova iz Egipta. Taj su običaj zadržali i Rimljani, cf iv 18 39. Dok su Isusa vodili od Pilata k Herodu i natrag, skupio se silan svijet pred sudnicom. Pilat stavlja na volju ljudima hoće li Isusa ili Barabu. Nadao se da će narod ipak radije izabrati Isusa nego razbojnika.

Iz r 18 i 19 vidimo da su i Rimljani znali da je Krist bio dobročinitelj naroda. Kao mnoge rimske gospođe bila je možda i Pilatova žena prozelitkinja; a možda je čula za Isusa i doznala za njegovo hapšenje; zato je pokušala da ga spasi . Neki tumače njezin san kao posve naravan dok drugi drže da je bio od Boga poslan. Svi su, dakle, morali priznati Kristovu nevinost. Predaja kaže da se Pilatova žena zvala Prokula i da je kasnije postala kršćanka.

Kristovi prijatelji, kako vidimo iz r 20. 21 nisu se usudili javno nastupiti jer su ih zatekli događaji. Pilat, u svojoj smetenosti, ponovno se obraća narodu, cf mt 1 25, 15 15 . Ali, nestalan puk traži za Krista kaznu smrti na križu. Rimski historičari i drugi pisci kažu da su se tom kaznom kažnjavali samo robovi, bar u prvo vrijeme. Kod Židova takva kazna nije postojala.

Pilatove riječi kod pranja ruku u r 24 znače: bude li Bog tražio računa o ovoj osudi, vi ćete za nju odgovarati.

Obred pranja ruku i popratne riječi, preuzeo je Pilat od Židova da bude židovskom narodu razumljiv, cf deut 21 6. Ipak se Pilat ne može ispričati od krivnje.

U r 25 tipičnom židovskom frazom potiče narod Pilata na osudu, cf lev 20 7. Ove nam riječi priopćuje jedino Matej. Ispunile su se doista u propasti Jeruzalema i hrama...

Za r 26 vidi iv 19 1 sl. Krist je stvarno bio šiban kako je tražio rimski zakon za sve koji su imali biti razapeti na križ ali je Pilat zapravo samo htio djelovati na narod da pusti Isusa. Sv. oci kažu da je Krist bio šiban za grijehe svega svijeta, napose za grijehe nečistoće, cf izai 50 6, iv 53 3 . 7.

Tumač
27 27-31

Vojnici se rugaju Isusu. U r 27-31 vidimo postupak vojnika sa Isusom. Pošto je Isus bio šiban a smrtna osuda još nije bila izrečena, iskoristili su rimski vojnici to vrijeme da svoj jad protiv Židova iskale na Isusu...

Rimljani su kažnjenike javno šibali u dvorištu, unutar goleme palače u kojoj je odsjedao prokurator kad bi god došao iz Cezareje u Jeruzalem. Ta je palača vjerojatno nekoć pripadala Herodu. Kohorta je deseti dio legije, i brojila je oko 600 momaka. Dakako da kohorta nije bila prisutna u punom broju. To su bili vojnici rekrutirani iz samarijskog grada Sebaste. Poslije bičevanja obukoše vojnici Isusa u njegovo gornje odijelo. Ovo ponovno skinuše s njega i obukoše ga u grimiznu (skrletnu) kabanicu koja je na desnom ramenu bila tako prikopčana da je pokrivala lijevu stranu tijela. To je bio stari vojnički plašt dakako otrcan ali grimizne plašteve nosili su i kraljevi.

Trnova kruna nije probila kosti na glavi nego samo kožu. Trska, kalamos, nije naša obična trska nego čvrsta batina kojom su Krista tukli po glavi. Vojnici su prigibali koljena pred Isusom oponašajući tako kraljevski pozdrav. Kristove donje haljine ostale su vazda na njemu. Isto tako nije mu se skidala s glave trnova kruna.

Tumač
27 32-44

Isus na Kalvariji. Rimljani i Židovi kažnjavali su zločince smrtnom kaznom obično izvan grada, i to na javnom mjestu da bude zastrašujući primjer drugima, cf lev 24 41, dap 2.

Iz r 32 vidimo da su osuđenici sami nosili križ, cf iv 19 17. Pošto je Isus veoma oslabio, prisiliše vojnici nekog Simona koji je bio rodom iz libijskog grada Cirene da mu ponese križ. Cirenci su imali u Jeruzalemu i svoju sinagogu. Simon je jamačno sam nosio križ, a Isus je išao pred njim, cf lk 23 26. Isus je prošao na svom križnom putu tisuću koraka . Sam put dade se samo približno ustanoviti jer se Jeruzalem od onda znatno promijenio.

Golgota ili Kalvarija po mišljenju mnogih tumača ima svoje ime odatle što je oblikom svojim nalik na lubanju. A možda to ime potječe i od mnogih smaknutih zločinaca čije su luba -

nje ondje ležale. Veoma je stara predaja da je na Kalvariji bio pokopan prvi čovjek Adam, pa je dolikovalo da Krist kao "drugi Adam" ondje umre.

U r 34 vidimo da se osuđenima običavalo davati opojno piće da ih se tako omami i time olakša smrt. U mk 15 23 zove se to piće mirhino vino ili vino sa smirnom. Prema psal 68 22 naziva se i ocat. "Žuć" je ovdje općeniti izraz za svaku gorku tvar; možda znači gorki mirhin sok. To su piće pripravile žene. Isus je htio da trpi pri punoj svijesti, i zato je samo malko okusio od vina, cf mk 15 23.

Obično se drži da su postojale tri vrste križa: jedna u obliku slova x; druga u obliku grčkog slova tau, a treća je naš obični oblik: okomita greda sa kraćom vodoravnom gore. Isus je jamačno umro na ovoj trećoj vrsti križa jer je nad njegovom glavom bio stavljen natpis. Ne može se sa sigurnošću ustanoviti da li je Isus bio pribijen na križ dok je još bio položen na zemlji, ili pak je križ već stajao; prvo mišljenje je mnogima vjerojatnije. Krist je bio čavlima pribijen na križ, cf lk 24 39, i učenici prepoznavaju uskrslog Krista po ranama od čavala na rukama i nogama, psal 21 17. I najstariji pisci nam svjedoče da se još u njihovo doba tako pribijalo. Neki misle da su ruke i noge osuđenika bile najprije vezane na križ, i da su Kristove noge bile pribijene sa dva čavla. Za ovo potonje navode kao dokaz što od starih crkvenih pisaca nitko ne kaže da su Kristove noge bile pribijene samo jednim čavlom. Kristova bedra bila su pokrivena jer ni Rimljani nisu dopuštali da raspeti budu posve goli. I rabinski propisi su tražili da se osuđenik ima zaogrnuti prije nego će se kamenovati. Težina čitavoga tijela, vjerojatno, nije visjela na rukama jer je osuđenik donekle sjedio na nekom sjedalu, pričvršćenom u sredini križa. To nam svjedoče stari pisci koji su vidjeli kako se raspinjalo. Četiri vojnika su raspinjali Isusa i njima je pripalo njegovo odijelo, cf lv 19 23. Kasnije je nastao zakon da krvnici ne smiju uzeti odijelo raspetoga. Isus je nosio kabanicu, donje odijelo, pojas, sandale i tzv. nešivenu tuniku koja je sizala od vrata do koljena, imala je uske rukave a na vratu mogla se uzicom suziti ili raširiti. Vojnici su dvaput bacili kocke za odijelo, cf mk 15 24. Prema fotografiji turinskog platna Kristove su ruke bile probodene iza šake, Kristove noge pribijene jednim čavlom i Krist nije imao sjedala na križu.

Natpis na križu (36) stavljen je možda tek onda kad je već Isus bio na križu. Po rimskom zakonu nosio bi osuđenik taj natpis na vratu, ili su ga drugi nosili pred njim. Sam natpis - prema starijim tumačima - nam točno iznosi Ivan, dok ostali evanđeliste jamačno kažu samo smisao natpisa. Mnogi noviji tumači međutim misle da upravo Matej točno donosi riječi natpisa.. Tim natpisom Pilat je ruglu izvrgao Židove i zato su se oni žalili protiv toga. Međutim, Božja je providnost htjela da natpis glasi upravo tako jer je Krist doista Kralj i obećani Mesija. Natpis je bio sastavljen na hebrejskom, grčkom i latinskom jeziku da tako simbolički vrijedi za sve narode. Latinska liturgija još i danas upotrebljava neko-

liko hebrejskih i grčkih riječi u znak općenitosti Crkve.

Već je prorok Izaija prorekao da će Mesija biti ubrojen među zločince, 53 12. To se sada doslovno ispunilo (r 38). R 39 i 40 znače ispunjenje psalma 21 8.

U r 41-44 pozivaju starješine Krista da čudom pomogne se bi kao što je pomogao drugima; time javno svjedoče za njegova čudesa. O razbojnicima se više govori u lk 23 39. Sv. oci vide u desnom razbojniku koga predaja zove Dizma, pogane koji su se obratili i povjerovali u Isusa. Lijevi razbojnik pred - stavlja Židove koji su ostali tvrdi u svojoj nevjeri. Inače nam imena razbojnika nije predaja jednodušno sačuvala.

Tumač 27 45-56 Isus umire na križu. Rimski šesti sat je naše po dne i prema tome je deveti sat tri sata poslije podne. Tmina je ovdje znak Božje srdžbe (r 45). Tmina je nastala po svoj zemlji, t.j. u prvom redu u Jeruza - lemu, zatim u Palestini i napokon u svim mjestima koje leže na meridijanu Jeruzalema. Tama je nastala na čudesni način, a- li se tumači razilaze u tome kako je nastala.

Hebrejske riječi u r 46 uzete su iz psal 21. Isus izgo - vara riječi kao izraz svoje boli, ali ne očaja ili malodušno- sti. U r 47 ispunio se psal 21 17. Općenito je bilo poznato da će Ilija biti Mesijin preteča. Osim toga, narod je rado za zivao Iliju u nevolji. "Neki što su ondje stajali" vjerojatno su Židovi. Jedan koji je otrčao po spužvu bio je ili Židov i- li vojnik. "Ocat" je ovdje kiselo vino što su ga pili vojnici ili robovi. "Trska" znači ovdje stabljiku od hisopa koja je bila duga oko pola metra. Iz toga vidimo da je Isusov križ jamačno bio visok oko tri metra, cf iv 19 28.

Riječ "stani" u r 49 dokazuje da su prisutni htjeli od - vratiti od nauma vojnika koji je pružao Isusu ocat. Prema mk 15 36 govori te riječi onaj koji je dao Isusu piti. Za r 50 vidi iv 19 30 i lk 23 46. "Jaki glas" dokazuje Isusovu drago- voljnu smrt i njegovo božanstvo, cf izai 53 12.

U Mojsijevu šatoru pa i u jeruzalemskom hramu bila su dva glavna zastora: jedan pred svetinjom, a drugi pred sveti- njom nad svetinjama. Većina tumača drži da se raskinuo onaj drugi. To je bio znak da je odsada nebo otvoreno i Bogu dana zadovoljština; zatim, da židovski zakon prestaje ljude veza - ti. U potresu običavao se više puta javljati Bog kao zakono - davac SZ. Potresom na Kalvariji nastala je pukotina u pećini koja se i danas vidi, i koja je - kako se drži - nastala ne - prirodnim načinom.

Prema r 52-55 otvorili su se grobovi u času Kristove smr ti, ali tjelsa mrtvih nisu odmah uskrsnula, cf kor 1 18. Vje - rojatno su uskrsnuli zajedno s Kristom samo oni koji su neda- vno umrli, i pokazali se svojima koji su još živjeli. Uskrs - nuli su sa preobraženim tijelom. Nisu se vratili u grob, nego su, kako misle mnogi tumači, otišli s Kristom na nebo na dan njegova uzašašća. Stotnik i njegovi drugovi su se pobojali (r 54) jer su shvatili da Krist trpi nedužan.

Marija Magdalena je prozvana po gradu Magdali na Tiberi-

jadskom jezeru. Jakob i Josip su Kristovi rođaci; njihova maj ka također se zvala Marija. I Saloma, majka sinova Zebedeje - vih, bila je također među ženama zajedno sa trećom Marijom, že nom nekoga Kleofe.

Isus je odabrao smrt na križu zato da nas spasi od pro - kletstva grijeha i vječne propasti, nadalje zato jer je htio da nam zasluži milost strpljivosti u nevoljama, i,napokon, hti htio je da umre na drvetu križa jer je i prvi grijeh došao preko drveta; cf gal 3 13 gdje se vidi da nas je Krist spasio od "prokletstva" Mojsijeva zakona koji kaže: proklet bio tko visi na drvetu; tako je Krist postao t.j. uzeo je na sebe - u izvjesnom smislu - starozavjetno prokletstvo smrti na križu za naše spasenje time što je umro na drvetu križa.

Tumač 27 57-66 Isusov pogreb i straža na grobu. Večer je vrije- me od tri do šest sati popodne. Josip Arimatejac bio je tajni Isusov učenik i član sinedrija, cf iv 19 38, lk 23 50. Ističe se da je Josip bio bogat; što je možda aluzija na izai 53 9. Prema mk 15 44 traži Pilat služ - beno svjedočanstvo da je Isus umro, a zatim predaje Josipu I- susovo tijelo. Isus je bio umotan u fine plahte; zato se i e- uharistija stavlja na korporale od platna.

Za osuđenike je postojalo posebno groblje dok su se tu - đinci i siromasi pokapali na skupnom groblju. Odlični ljudi imali su svoje grobnice. Dan prije pashe, dakle petak, zvao se priprava (paraskeue) jer se taj dan pripravljalo sve što je trebalo za subotu. Riječi starješina u r 64 dokazuju da je I- sus umro i bio pokopan, i da se njegovo tijelo nije moglo u - krasti pošto je grob bio zapečaćen. Na sam vazam stajali su rimski vojnici na raznim mjestima u hramskim hodnicima. Naro- dni poglavari mogli su ih po Pilatovoj dozvoli upotrijebiti gdje su htjeli. Bog je mudro dopustio da su farizeji učinili sve što služi sigurnijoj spoznaji Kristova uskrsnuća. Žene ni- su ništa znale o sigurnosnim mjerama na grobu.

I s u s o v o u s k r s n u ć e

Žene na Isusovu grobu 28 1 - 10

1 Poslije subote, u svanuće prvoga dana sedmice dođoše Marija Magdalena i druga Marija da vide grob. 2 I gle, zemlja se potrese vrlo, jer je anđeo Gospodnji sišao s neba, odvalio kamen s groba i sjeo na nj. 3 Njegovo lice bijaše kao munja i njegovo odijelo bijelo kao snijeg. 4 Od straha pred njim uz - drhtaše stražari i postadoše kao mrtvi. 5 Anđeo reče ženama: Ne bojte se! Znam da tražite Isusa raspetoga. 6 Nije ovdje , uskrsnuo je kao što je rekao. Dođite i vidite mjesto gdje je ležao Gospodin. 7 Idite brzo i recite njegovim učenicima: us - krsnuo je od mrtvih i gle pred vama ide u Galileju, ondje će- te ga vidjeti. Evo rekoh vam.

8 Žene odoše brzo od groba uplašene, a ipak veoma rados-

ne. Požuriše se da jave njegovim učenicima. 9 I gle srete ih
Isus i reče im: Zdravo! One pristupiše, obujmiše njegove noge
i pokloniše mu se. 10 Reče im Isus: Ne bojte se! Idite i ja -
vite mojoj braći neka idu u Galileju, ondje će me vidjeti.

Prevara velikog vijeća 28 11 - 15

11 Kad su one otišle, neki od stražara dođu u grad i ja-
ve svećeničkim glavarima sve što se dogodilo. 12 Oni se sku -
piše sa starješinama u vijeće i dadoše zatim vojnicima mnogo
novaca 13 govoreći: Recite: njegovi učenici došli su noću i
ukrali ga dok smo mi spavali. 14 Ako to dozna upravitelj, mi
ćemo ga umiriti i učinit ćemo da vam se ništa ne dogodi. 15
Vojnici uzmu novac i učine kao što su ih naučili. I ova riječ
razglasila se među Židovima dodanas.

Gospodin se javlja u Galileji 28 16 - 20

16 Jedanaestorica učenika pođoše u Galileju na goru, ka-
mo im je zapovjedio Isus. 17 Kad ga vidješe, pokloniše mu se,
a neki (najprije) posumnjaše.

18 Tada pristupi (k njima) Isus i reče im: Dana mi je
sva vlast na nebu i na zemlji. 19 Idite, dakle, i naučavajte
sve narode i krstite ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga;
20 učite ih da drže sve što sam vam zapovjedio, i evo ja sam
s vama u sve dane do svršetka svijeta.

Tumač 28 1-10 Žene na Isusovu grobu. Od Isusovih ukazanja iznosi Matej samo nekoja. Žene su u subotu mirovale; u - večer su kupile mirodija da dostojno sahrane Isusovo tijelo što u petak, zbog kratkoće vremena, nije bilo moguće. Žene su došle na grob u posljednji čas subotnje noći kad je već počelo svitati, cf mk 16 2.

Anđeli su imali veliku ulogu u Isusovu životu. Kamen je bio odvaljen da se jasnije očituje Kristovo uskrsnuće. Anđeo se ukazao u svjetlu jer je i sam Bog svjetlo. Munja i bjelina su znak Božje srdžbe i pravde kao i Božje blagosti i milosrđa.

Isus je već prije govorio učenicima za Galileju; zato su te riječi njima služile kao jamstvo da je Isus doista uskrs - nuo. Žene su bile ušle u grob, a potom su izašle, cf mk 16 5 i lk 24 3. Ono što Matej pripovijeda u 28 2-5 dogodilo se prije, nego su žene prispjele na grob.

Isusov susret sa ženama vjerojatno se nije dogodio upravo ovom zgodom nego kasnije; čini se, naime, da učenici koji su išli u Emaus još nisu znali da je Isus uskrsnuo, cf mk 16 8, lk 24 9. Jer Matej iznosi samo neke momente, ne spominjući pri tom što se dogodilo u međuvremenu. To odgovara načinu pisanja starih pisaca uopće, cf iv 21 7. Isus se ukazao najprije že - nama i poslao ih k apostolima da ih razveseli. Isus ih naziva "braćom" u znak da im je sve oprostio...

Tumač Prevara velikog vijeća. I Kristovi neprijatelji
28 11-15 su nehotični svjedoci njegova uskrsnuća. Odlomak
11-15 posve je u skladu sa svrhom Matejeva evanđelja.

Prema r 11 došli su u grad oni vojnici koji su bili na straži upravo u času Kristova uskrsnuća. Sinedristi su se našli u nezgodnoj situaciji: svjedočanstvo vojnika nisu mogli pobiti i zato su odlučili da ga zabašure. Dali su im toliku svotu novaca da su ih predobili za sebe. Ipak su postupili nespretno kad su se pozvali na njih kao na svjedoke koji su spavali. Da nisu sinedristi poslali vojnike na grob, mogli bi lakše kazati da je Isusovo tijelo bilo ukradeno; ovako je njihov postupak bio upravo jak dokaz Kristova uskrsnuća.

Tumač Gospodin se javlja u Galileji. Odlomkom r 16-20
28 16-20 svršava Matej svoje evanđelje, i hoće da pokaže kako su Židovi i pogani pozvani u Božje kraljevstvo odnosno Crkvu.

Prema r 17, neki su posumnjali - bar u prvi čas - da li je doista Isus taj koga oni vide na gori. Isus se naime više puta ukazao tako da ga učenici nisu odmah prepoznali, cf lk 24 37-41, iv 21 7 i dr.

U r 18 govori Isus o vlasti koju on ima kao čovjek. On je Spasitelj svijeta i zato vlada nad svima cf psal 2 8. Kristu pripadaju svi narodi i zato ima pravo da ih preko svojih apostola poučava, cf izai 2 2. Krstiti se "u nečije ime" znači: krstiti se tako da se krštenik ujedno posvećuje i predaje onomu u čije se ime krsti. Krštenjem se, dakle, podlažemo presv. Trojstvu u svemu, s njime se združujemo i ono se u nama nastanjuje. Krštenje se vrši "u ime" presv. Trojstva što dokazuje jednu božansku narav u Bogu. Polijevanje vodom odnosno zaronjivanje krštenika bilo je apostolima poznato iz krštenja Ivanova i zato se ovdje ne spominje.

Iz r 20 b vidimo da će Krist djelatnost svojih apostola nastaviti i u njihovim nasljednicima, i to do svršetka svijeta.

SVETO EVANĐELJE PO MARKU

P r i p r a v a z a I s u s o v u j a v n u d j e l a t n o s t

Nastup Ivana Krstitelja 1 1 - 8

1 Početak evanđelja Isusa Krista Sina Božjega (bijaše)
2 kao što je pisano u Izaiji proroku: Evo ja šaljem svoga anđela pred tvojim licem koji će pripraviti tvoj put. 3 (Zaorio
je) glas onoga što viče u pustinji: pripravite put Gospodnji, poravnite njegove staze!

4 Ivan Krstitelj pojavio se (naime) u pustinji i propovijedao krštenje pokore za oproštenje grijaha. 5 K njemu je izlazila sva Judeja i svi Jeruzalemci. On ih je krstio u rijeci Jordanu, i oni su priznavali svoje grijehe.

6 Ivan je bio obučen u devinu dlaku i imao je kožnat pojas oko svojih bedara. Hranio se skakavcima i divljim medom .
7 Propovijedao je govoreći: Za mnom dolazi jači od mene, pred kojim nisam dostojan da se sagnem i razriješim remen na njegovoj obući. 8 Ja vas (doduše) krstim vodom, ali on će vas krstiti Duhom Svetim.

Isusovo krštenje 1 9 - 11

9 U to vrijeme dođe Isus iz Nazareta galilejskoga i Ivan
ga je krstio u Jordanu. 10 Čim je Isus izašao iz vode, vidje otvorena nebesa i Duha (Svetoga) gdje poput goluba silazi na njega. 11 I glas dođe s nebesa: Ti si Sin moj ljubljeni koji si po mojoj volji.

Kušanje Isusovo 1 12 - 13

12 Duh Sveti izvede potom Isusa u pustinju. 13 U pustinji je proboravio četrdeset dana i sotona ga je kušao. Bio je i sa zvijerima, a anđeli su mu služili.

I s u s o v a j a v n a d j e l a t n o s t u G a l i l e j i 1 14 - 15

14 Pošto je bio Ivan utamničen, dođe Isus u Galileju i navještao je Božje evanđelje. 15 Govorio je: Ispunilo se vrijeme i približilo kraljevstvo Božje! Pokoru činite i vjerujte evanđelju!

Isusovi prvi učenici 1 16 - 20

16 Idući (jednom) pokraj Galilejskog jezera, vidje Isus

Simona i Andriju, Simonova brata, gdje bacaju mreže u jezero;
bili su naime ribari. 17 Isus im reče: Hajdete za mnom, uči -
nit ću vas ribarima ljudi! 18 I odmah ostaviše oni mreže i
pođoše za njim. 19 Otišavši Isus malo dalje ugleda Jakova Ze-
bedejeva i Ivana, njegova brata; također su bili u lađi i kr-
pali mreže. 20 On ih pozove, i oni ostaviše svoga oca Zebede-
ja u lađi zajedno s najamnicima i pođoše za njim.

Isus izgoni đavla 1 21 - 28

21 Kad dođoše u Kafarnaum, uđe Isus odmah u subotu u
zbornicu i stane ih učiti. 22 Divili su se ljudi njegovoj nau
ci, jer ih je učio kao onaj koji ima vlast, a ne kao književ-
nici. 23 U njihovoj zbornici nalazio se čovjek s nečistim du-
hom. 24 Taj poviče: Što imamo s tobom, Isuse Nazarećanine?do-
šao si da nas pogubiš. Znamo tko si: Svetac Božji! 25 Ali I -
sus mu zaprijeti riječima: umukni i izađi iz njega! 26 Tada
ga nečisti duh strese, poviče iza glasa i iziđe iz njega.
27 Svi se zadiviše veoma i pitali su jedan drugoga: Što je o-
vo? nova, silna nauka! Zapovijeda nečistim dusima i slušaju
ga! 28 I raširi se glas o njemu doskora po svoj galilejskoj
okolini.

Isus liječi bolesnike 1 29 - 39

29 Čim su izašli iz zbornice dođoše u kuću Simonovu i An
drijinu, zajedno s Jakobom i Ivanom. 30 Simonova punica leža-
la je bolesna od groznice i odmah mu kazaše za nju. 31 Isus
pristupi, primi je za ruku i podiže. I odmah je pusti grozni-
ca i ona im stade služiti.

32 Kad nastade večer, pošto je zašlo sunce, počnu nositi
(ljudi) k njemu bolesnike i bjesomučne. 33 Gotovo sav grad
skupio se na vratima. 34 I izliječio je mnoge bolesnike od
raznih bolesti i istjerao đavle; ali nije đavlima dopustio da
govore jer su ga poznavali.

35 Ujutro, pred zoru, ustane i otide na pusto mjesto i
ondje se molio. 36 Za njim se požurio Simon sa svojim druga -
rima. 37 Kad ga nađoše, rekoše mu: svi te traže. 38 Odgovori
im: hajdemo u druga susjedna mjesta da i ondje propovijedam
jer sam zato izašao.

39 I propovijedao je u njihovim zbornicama po čitavoj Ga
lileji i izgonio đavle.

Isus izliječi gubavca 1 40 - 45

40 Tada dođe k njemu gubavac i zamoli ga na koljenima:a-
ko hoćeš, možeš me očistiti. 41 Isus mu se smiluje, pruži svo
ju ruku, dotakne ga se i reče: hoću, očisti se! 42 I otide
guba s njega i očisti se. 43 Isus ga otpusti 44 s opomenom :
gledaj da nikome ništa ne kažeš; nego idi, pokaži se svećeniku
i prinesi žrtvu za svoje očišćenje kao što je zapovjedio Moj-
sije za svjedočanstvo njima. 45 I čovjek ode, ali počne glasno
pripovijedati i rasglašivati događaj, tako da Isus nije mogao

više javno ulaziti u grad nego je boravio vani na pustim mjestima i k njemu su dolazili (ljudi) sa svih strana.

Tumač 1 1 - 8 — Nastup Ivana Krstitelja. Markovo evanđelje počinje sa natpisom, iz kojega ujedno vidimo i svrhu evanđelja. Na sam natpis nadovezuje se kratak prikaz djelatnosti Ivana Krstitelja u r 2-8; zatim se govori u tri retka o krštenju Isusovu, a u 2 slijedeća retka o Isusovu kušanju u pustinji.

Početak Markova evanđelja razlikuje se od početka drugih evanđelja, te se već od najstarijih vremena različno tumači. Obično se uzima da je r 1 samostalna rečenica i natpis čitavog evanđelja.

Riječ "početak" u r 1 znači ne samo "početak" evanđelja nego i kratak prikaz ili pregled evanđelja. Većina tumača drži da je sam Marko stavio taj natpis svome evanđelju. Iz natpisa se, nadalje, vidi sadržaj čitavoga djela: to je naime Kristovo evanđelje, njegov nauk i djela. Grčka riječ "evanđelje" značila je najprije plaću za dobru vijest, a zatim samu dobru "vijest", cf 2 kralj 4 10, 18 22 i t.d. Riječi: "evanđelje Sina Božjega" dokazuju da je svrha Markova djela dokazati da je Isus Krist Sin Božji.

U r 2-8 govori se o Mesijanskom preteči Ivanu Krstitelju. Marko ističe da je Ivan Mesijin preteča, koga su proroci navijestili. Marko kaže dalje: "kao što je pisano u Izaiji proroku;" tu se spajaju citati iz izai 40 3 i malah 3 1, i to tako da se Malahija navodi na prvom mjestu. Razlog je tome taj, što se po Malahijinim riječima bolje razumijeva citat proroka Izaije. Iz Malahijina proroštva naime vidimo da je "glas vapijućega u pustinji" potekao od Boga; kad se taj glas pojavi, Mesija ima da dođe. Marko spominje samo proroka Izaiju jer je taj stariji i važniji; osim toga se sam Malahija poziva na Izaiju, i Ivanova djelatnost karakterizirana je uglavnom riječima Izaije. Sam Krist primjenjuje Malahijine riječi na svoga preteču, mt 11 10, lk 7 27. Malahijin citat glasi u sva tri evanđelja jednako. Izai 40 3 citira se prema septuaginti. Ovo je mjesto indirektno mesijansko, jer po svom historijskom smislu govori o povratku Židova iz babilonskog sužanjstva, i poziva Gospodina da kao moćan kralj pripravi svome narodu put za povratak. Sva tri evanđelista primjenjuju ovaj citat tipički na Ivana, cf mt 3 3, lk 3 4, iv 1 23.

R 4 prikazuje kako je Ivan nastupio svoju službu prema ovome proroštvu. Sve ostalo vidi u komentaru Matejeva evanđelja gl 3 1 - 12.

Tumač 1 9-11 — Isusovo krštenje. U 1 9-11 iznosi se Isusovo krštenje. Ovaj je izvještaj kraći od Matejeva i većma se podudara sa Lukinim. Gospodinov razgovor sa Ivanom prije krštenja ne nalazimo kod Marka. Ostalo vidi u komentaru Matejeva evanđelja gl 3 13-17.

Tumač 1 12-13 Kušanje Isusovo. U 1 12-13 iznosi Marko Isusovo kušanje. Njegov je izvještaj vrlo kratak, ali se u njemu osobito ističe da je Duh Sveti Isusa potakao na odlazak u pustinju. Krist je bio u pustinji "sa zvjerima". Neki to tumače u smislu pustinjskih strahota ili raznih vanjskih opasnosti. Drugi uzimaju izraz doslovno, i kažu, da je Krist na taj način ne samo pobjednik nad đavlom nego i osnivač kraljevstva mira. Zato se i kaže da je "bio" t.j. boravio u miru i sa "zvjerima". Ostalo vidi u Matejevu evanđelju 4 1 - 11.

Tumač 1 14-15 Isusova javna djelatnost u Galileji. U gl 1 14 do gl 9 50 nalazimo prvi glavni dio Markova evanđelja. U tom dijelu iznosi se Isusova mesijanska djelatnost u Galileji. Prvi odsjek toga dijela (1 14-36) prikazuje nam Kristovu djelatnost do izbora apostola. Centar Kristova djelovanja je Kafarnaum i okolica, osobito zapadna obala Genezaretskog jezera. No i po ostaloj Galileji Krist mnogo propovijeda, cf 1 39. Već u to doba opaža se dosta jaka opozicija pismoznanaca i farizeja protiv Isusa. Ta je opozicija principijelna i ima svoj korijen u tvrdokornoj duhovnoj sljepoći protivnika. Oni vrebaju na Isusa, pače vijećaju kako bi ga upropastili. Redoslijed događaja u ovom odsjeku prilično se poklapa sa onim kod Luke. Matej ima nešto drukčiji redoslijed. Kronološki treba te događaje staviti u prvu godinu javnog života Isusova, izuzevši posljednja dva događaja, koje stavljamo na svršetak druge godine.

U 1 14-15 spominje se ukratko "početak propovijedanja" Isusova u Galileji. Sva tri sinoptička evanđelja donose izvještaje o prvom nastupu Mesije u Galileji te ne iznose ono što Ivan pripovijeda u 1 19- 4 42. Marko spominje Ivanovo hapšenje s tri razloga: prvo zato jer je Ivan Krstitelj pripravio put Mesiji; drugo jer njegovo utamničenje daje povoda Kristovu odlasku iz Judeje u Galileju cf iv 4 1; treće jer je preteča morao nestati kada Mesija započne svoju djelatnost.

U 1 14 Marko nas sumarno izvješćuje o sadržaju Isusova propovijedanja. Ono sadrži slijedeće: punina vremena je nastupila, i treba da se osnuje Mesijino kraljevstvo; u to kraljevstvo ulazi se po vjeri i pokorničkim djelima. Ispunilo se sve što su proroci navijestili o Mesiji koji osniva svoje kraljevstvo i time započinje novo razdoblje ljudske povjesnice.

Galilejci su bili ljudi marljivi, hrabri i borbeni, ali su se rado svađali. Kulturno su ponešto zaostajali za Židovima iz Judeje, i galilejski dijalekat smatrao se barbarskim prema judejskom, cf mk 26 73. Galilejci su dosta slabo poznavali Mojsijev zakon, ali su zato bili manje izloženi lošem uplivu farizeja. Imali su i čišći pojam o Mesiji. Zato su radije primali Isusov nauk nego stanovnici Judeje. Pismoznanci su dolazili iz Jeruzalema u Galileju da se bore protiv Isusa.

Tumač 1 16-20 Isusovi prvi učenici. U 1 16 - 20 čitamo kako je Isus pozvao svoje učenike na Genezaretskom jezeru. Markov izvještaj se potpuno poklapa sa Metejevim, izuzevši dvije sitnice: Marko naročito spominje da su Jakob i

Ivan bili pozvani blizu onog mjesta, gdje su bili pozvani Simon i Andrija. Osim toga, Marko kaže da je Zebedej, otac Jakoba i Ivana, bio "sa najamnicima" u lađi; to spominje možda zato da se vidi kako Zebedej nije ostao bez svake pomoći nakon odlaska svojih sinova. Drugi opet misle da je htio time upozoriti na dobro ekonomsko stanje Zebedejeve obitelji. I žena Zebedejeva je kasnije hodala za Isusom, i pomagala mu zajedno sa drugim ženama, koje su također pratile Isusa. Učenici su bili pozvani kraj jezera ili mora Galilejskoga, vjerojatno blizu Kafarnauma. Bilo je to po svoj prilici u mjesecu prosincu, prve godine Kristove djelatnosti. Isus je pozvao učenike da ga slijede i da sve ostave; tako su se imali pripraviti na svoje buduše zvanje - apostolat.

Tumač 1 21- 28 Isus izgoni đavla. U 1 21-28 govori se o Isusovu propovijedanju i djelovanju u Kafarnaumu. Kao prvo veliko Kristovo čudo u "Petrovu gradu", iznosi se ozdravljenje opsjednutoga. Samo čudo dogodilo se u sinagogi grada Kafarnauma. Marko nam iznosi te događaje kronološki, a Luka pragmatički. Ozdravljenje ospjednutoga je veoma važno Kristovo čudo. Marko je čitav događaj prikazao tako živo i snažno da nam u pet redaka daje čitavu dramu. Iz Markova prikaza vidimo da nečisti duh nije htio izaći iz čovjeka kojega je zaposjeo. On uvjerava Isusa da nema ništa zajedničko s njime kao ni ostali đavli; ipak, laska Isusu priznavajući njegovo mesijansko dostojanstvo. Isus zapovijeda đavlu da šuti jer ne će da se njegovo mesijanstvo razglasi prije vremena. Osim toga, Isus otklanja od sebe sumnju da ima bilo kakve veze sa đavlom. Zgodno kaže Eutimije: Krist nas svojim postupkom poučava da ne slušamo đavla, jer se on kao lažac i neprijatelj ljudi služi gdjekada istinom samo zato da ih zavede u bludnju... Isus dopušta đavlu da još jednom prodrma opsjednutoga, za dokaz da se radi o pravom opsjednuću; oslobođenje opsjednutoga pruža ujedno dokaz Kristova mesijanstva. Ljudi su se divili jedno zbog Kristove nauke, a drugo zbog njegove vlasti nad đavlima.

Tumač 1 29-39 Isus liječi bolesnike. U 1 29-39 nalazimo kao glavno čudo ozdravljenje Petrove punice. Marko i Luka stavljaju ovo ozdravljenje odmah iza Kristova boravka u sinagogi, dok ga Matej spominje iza Kristova govora na gori, kod čega se jasno vidi da ga u tome vode pragmatički razlozi.

Kad je punica ozdravila, posluživala je goste kod subotnje večere, kod koje se prema židovskom običaju uzimao glavni obrok; na tu večeru pozivali bi se i gosti.

Prema 1 32 čekalo se sa donošenjem bolesnika do večeri zato, jer je to tražio Mojsijev zakon o suboti prema farizejskom tumačenju. R 34 ne smije se shvatiti tako kao da je Isus samo jedan dio prisutnih bolesnika i opsjednutih ozdravio;ozdravili su svi prisutni bolesnici i opsjednuti.

U 1 35-39 vidimo da Isus napušta Kafarnaum.

Isus se često molio (r 35), osobito uoči važnih događaja

svoga života: prije krštenja, prije izbora apostola i umnoženja hljebova; zatim u Cezareji Filipovoj te prigodom preobraženja na gori kao i u drugim zgodama.

Jedva je Isus otputovao iz grada, stanu ga svi tražiti (36). Petar kao da je njihov vođa, i kad je Isus pronađen, Petar kao da govori u ime sviju: svi te traže (37).

Iz lk 4 42 vidimo da su k Isusu došli ne samo četvorica učenika nego i mnoštvo naroda, i da su ljudi priječili Isusa u daljnjem putovanju.

U 1 38 kaže Isus: "zato sam izišao", to može značiti: zato sam otišao iz Kafarnauma: ili: zato sam poslan od Oca na svijet; lk 4 43 kaže se: "poslan sam". Mnogi tumači drže vjerojatnijim ovo drugo mišljenje.

U 1 39 posebno se ističu istjerivanja nečistih duhova, jer se u tome naročito očituje mesijanska moć Krista kao Sina Božjega, i jer je uništenje đavolske moći preduvjeti za osnivanje mesijanskog kraljevstva.

Tumač 1 40-45 Isus izliječi gubavca. U 1 40-45 pripovijeda nam Marko ozdravljenje gubavca. To ozdravljenje iznose i druga dva sinoptika (mt 8 2-4; lk 5 12-16). No ipak ne može se sa sigurnošću kazati kada, gdje i kako se ovo čudo dogodilo. Obično se uzima da se ovo ozdravljenje zbilo u prvoj godini javnog djelovanja Kristova, davno prije izbora apostola i prije govora na gori, isto u jednom galilejskom gradu, na prvom putovanju Isusovu po Galileji.

Isus izliječi uzetoga 2 1 - 12

1 Poslije nekoliko dana opet dođe u Kafarnaum. 2 Brzo se doznalo da je u kući. Skupe se mnogi ljudi tako da nisu imali mjesta ni pred vratima. Isus im je govorio.

3 Uto dođu k njemu četvorica ljudi koji su nosili uzetoga. 4 Kako nisu mogli da ga donesu k njemu, otkriju krov nad njime i kroz načinjeni otvor spuste postelju na kojoj je uzeti ležao. 5 Kad Isus vidje njihovu vjeru, reče uzetomu: Sinko, opraštaju ti se grijesi tvoji. 6 A neki književnici što su ondje sjedili, pomisliše u svojim srcima: 7 Što ovaj tako govori? huli na Boga! Ta tko može opraštati grijehe osim jedinoga Boga?

8 Isus odmah spozna svojim duhom njihove pomisli pa im reče: Zašto tako mislite u svojim srcima? 9 Što je lakše reći uzetomu: opraštaju ti se tvoji grijesi, ili kazati: ustani, uzmi svoj krevet i idi? 10 Ali da znate da Sin čovječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe, 11 reče uzetomu: kažem ti, ustani, uzmi svoju postelju i idi svojoj kući! 12 I (čovjek) odmah ustade, uze svoj krevet i otide pred svim tako da su se svi divili i slavili Boga govoreći: još nikada nešto takva ne vidjesmo!

Isus zove Levija 2 13 - 17

13 Isus opet otide k moru. Narod je dolazio k njemu i on ih je učio. 14 Kad je (putem) prolazio, opazi Levija (sina) Alfejeva gdje sjedi na carini i reče mu: Hajde za mnom! I u-stade te pođe za njim.

15 Kad je Isus bio za stolom u Levijevoj kući, mnogi su carinici i grješnici bili s Isusom i njegovimučenicima. Bilo ih je mnogo i išli su za njim. 16 Kad su književnici i fari - zeji vidjeli gdje Isus jede s grješnicima i carinicima, reknu njegovim učenicima: Zašto (vaš Učitelj) jede i pije s carini-cima i grješnicima? 17 Isus je to čuo pa im reče: ne trebaju zdravi liječnika nego bolesni. Nisam došao da zovem pravedni-ke nego grješnike.

Pitanje posta 2 18 - 22

18 Tada su Ivanovi učenici i farizeji postili. Dođoše k Isusu i rekoše mu: Zašto Ivanovi učenici i učenici farizeja poste, a tvoji učenici ne poste? 19 Odgovori im Isus: zar mo-gu svatovi postiti dok je s njima zaručnik?. Dok imaju sa so-bom zaručnika, ne mogu postiti. 20 Ali će doći dani kada će se oteti od njih zaručnik, i tada će postiti.

21 Nitko ne prišiva krpe sirova sukna na staru haljinu , inače ta krpa trga novi dio od staroga (sukna) i nastaje još veća rupa. 22 I nitko ne ulijeva novo vino u stare mješine; i-nače vino prodre mješine i upropasti vino i mješine; nego no-vo vino treba uliti u nove mješine.

Trganje klasja 2 23 - 28

23 Kad je Isus (jednom) u subotu išao kroz usjeve, njego vi učenici počeše trgati klasje. 24 Tada mu farizeji rekoše : evo, zašto čine u subotu (ono) što nije dopušteno? 25 On im reče: zar niste nikada čitali što je učinio David kad je bio u nevolji i ogladnio on i njegovi pratioci? 26 Ušao je u Bož-ju kuću za velikog svećenika Abijatara i pojeo postavljene hljebove koje su smjeli jesti samo svećenici i dao je onima koji su bili s njime. 27 Isus završi riječima: subota je na - činjena radi čovjeka a ne čovjek radi subote. 28 Sin čovječji gospodar je i subote.

Tumač 2 1 - 12 — Isus izliječi uzetoga. U ovoj se glavi od r 1-12 govori o tome kako je Isus izliječio uzetoga. U r 13-17 pripovijeda nam Marko Levijev poziv t. j. Matejev. Od r 18-22 prikazuje nam pitanje posta Kristovih u - čenika, a od r 23-28 problem trganja klasja.

Glede prvog odlomka, kako je naime Isus izliječio uzeto-ga (r 1-12) vidi mt 9 1-8, lk 5 17-26. Vidimo dakle, da nam ozdravljenje uzetoga pripovijedaju sva tri sinoptika. Tumač toga događaja vidi u Matejevu evanđelju.

Tumač 2 13-17 Isus zove Levija. U r 13-17 iznosi se Matejev poziv; i taj nam donose sva tri sinoptika, i to u vezi sa ozdravljenjem uzetoga i prepirkom o postu učenika. Vidi tumačenje u mt 9 9-13, lk 5 27-32.

Tumač 2 18-22 Pitanje posta. Pitanje posta također nam donose sva tri sinoptika: to je zapravo bila prepirka o postu; jedino Marko spominje drugi povod tome događaju. Tumačenje vidi u mt 9 14-17; cf lk 5 33-39.

Tumač 2 23-28 Trganje klasja. U r 23-28 donosi nam Marko problem trganja klasja u subotu. I taj događaj iznose sva tri evanđelista. Marko i Luka donose ga kronološkim redom. Vidi mt 12 1-8, lk 6 1-6. Iz lk 6 1 smijemo zaključiti da je to bila prva subota po vazmu (sabbatum secundō-primum), i to subota poslije drugog vazma u javnom životu Isusovu. Jedini Marko kaže da je u ono doba kada je David jeo postavljene hljebove u Gospodnjem šatoru veliki svećenik bio Abijatar. Zapravo je u ono doba bio veliki svećenik Ahimeleh dok mu je sin bio Abijatar. Možda su obojica bili tada u službi, cf 1 kr 22 11-20, ili pak se radi o pogrešci prepisivača. Nikako se ne može reći da je Marko pogriješio. Značajno je da Matej i Luka ne spominju ovdje nikakva imena.

R 28 ima ovaj smisao: budući da je subota ustanovljena radi čovjeka i za njegovo dobro, zato je Sin čovječji kao Gospodar ljudi (dan 7 13.14) ujedno i Gospodar subote. Kod Mateja i Luke je stilizacija drukčija: r 28 nije direktni zaključak iz r 27.

Isus ozdravi čovjeka s usahlom rukom 3 1 - 6

1 Isus dođe opet u zbornicu. Tu je bio neki čovjek s usahlom rukom. 2 Vrebali su (farizeji) na njega hoće li ga u subotu izliječiti da bi ga optužili.

3 Isus reče čovjeku sa usahlom rukom: stupi na sredinu! 4 Zatim ih upita: Je li dopušteno u subotu činiti dobro ili zlo? Život spasiti ili upropastiti? A oni su šutjeli. 5 Tada ih (Isus) pogleda sa srdžbom (i ujedno) ožalošćen što su njihova srca tako tvrda i reče čovjeku: pruži svoju ruku! On pruži i njegova ruka ozdravi. 6 A farizeji izađoše i odmah načiniše vijeće zajedno sa herodovcima protiv njega kako bi ga upropastili.

Isus izliječi bolesnike 3 7 - 12

7 Isus se povukao sa svojim učenicima k moru. Mnogi narod iz Galileje i Judeje pošao je za njim. 8 Dođe k njemu i silno mnoštvo ljudi iz Jeruzalema i iz Idumeje i ispreko Jordana, Tira i Sidona jer su čuli za čudesa koja je činio.

9 Tada (Isus) reče svojim učenicima da mu bude spremna lađa zbog svijeta, da ga ne guraju. 10 Mnoge je izliječio i

sada su svi bolesnici počeli navaljivati na njega da bi ga se (bar) dotakli. 11 Nečisti dusi kad ga vidješe, padali su pred njega i vikali: Ti si Sin Božji! 12 A Isus im je strogo prijetio da ga ne prokažu.

Izbor apostola 3 13 - 19

13 Potom Isus uzađe na goru, dozove one koje je htio i dođoše k njemu. 14 Odredio je dvanaestoricu da budu s njime i da ih pošalje da propovijedaju. 15 Dade im vlast da liječe bolesti i izgone đavle. 16 Postavi ovu dvanaestoricu: Simona, kojemu je nadjenuo ime Petar, 17 zatim Jakoba Zebedejeva i Ivana, Jakobova brata, i dao im ime Boanerges što znači sinovi groma; 18 i Andriju, Filipa, Bartolomeja, Mateja, Tomu, Jakova Alfejeva, Tadeja, Simona Kananejca 19 i Judu Iskariotskoga koji ga je izdao.

Kleveta književnika 3 20 - 30

20 Isus dođe u kuću i opet se skupi toliki narod da (apostoli) nisu mogli ni jesti. 21 Kad su to čuli njegovi prati oci, izašli su da ga silom odvedu, jer su govorili: poludio je (narod za Isusom) 22 A književnici koji su došli iz Jeruzalema, kazali su: u njemu je Belzebul i s pomoću đavolskog poglavice izgoni đavle!

23 Isus dozove narod te im progovori i u pričama: kako može sotona izgoniti sotonu? 24 Ako se (nečije) kraljevstvo razdijeli u sebi, ne može opstati ono kraljevstvo. 25. I ako se kuća sama u sebi razdijeli, ne može opstati ona kuća. 26 Ako sotona ustane protiv samoga sebe, razdijeljen je i ne će moći opstati nego će propasti. 27 Nitko ne može unići u kuću jakoga i oteti njegovo oružje, ako jakoga najprije ne sveže; tek onda će opljeniti njegovu kuću.

28 Zaista vam kažem: Sinovima ljudskim oprostiti će se svi grijesi i psovke kojima su psovali; 29 ali tko pogrdi Duha Svetoga, nema mu oproštenja dovijeka, nego ga tereti vječni grijeh; 30 jer su kazali: u njemu je nečisti duh.

Isusova braća 3 31 - 35

31 Tada je došla njegova majka i njegova braća (t.j. rođaci). Stojeći vani poslali su k njemu da ga zovu. 32 Narod je sjedio oko Isusa i rekoše mu: Evo tvoja majka i tvoja braća vani te traže. 33 On im odgovori. Tko je moja majka i tko su moja braća? 34 I pogleda oko sebe na one što su sjedili i reče: Evo moja majka i moja braća! 35 Jer tko čini volju Božju, taj je moj brat, sestra i majka.

Tumač 3 1 - 6

Isus ozdravi čovjeka s usahlom rukom. Ovdje se najprije u r 1-6 govori o čovjeku sa usahlom rukom. U r 7-12 prikazuje nam Marko ozdravljenje bolesnika općenito. U r 13-19 govori nam o izboru apostola. U r 20 -

-29 govor je o kletvi književnika, a ujedno se iznosi priča o "jakomu i jačemu". Tzv. "braća Isusova" spominju se u r 31-35.

Glede ozdravljenja čovjeka sa usahlom rukom (r 1-6) vidi mt 12 9-14, cf lk 6 6-11. Dakle, sva tri evanđelista opisuju ovaj događaj, samo ga Matej stavlja u kasnije vrijeme.

Tumač 3 7-12 — Isus izliječi bolesnike. Od r 7 pa sve do gl 6 r 29 teče drugi dio prvoga odsjeka. Tu se iznosi Kristova djelatnost počevši od izbora apostola pa sve do prvog misijskog poslanja njihova. Pozorište događaja ovog odsjeka je Kafarnaum i njegova okolina, osobito obala Genezaretskog jezera, zatim samo jezero i napokon Pereja. Napose se ističu slijedeće činjenice: izbor apostola, njihovo poučavanje i poslanje.

Dolazak naroda iz čitave Palestine i pograničnih zemalja bio je bliži vanjski povod da je Isus između svojih učenika u širem smislu riječi izabrao "apostole", t.j. učenike u užem smislu riječi koji će nastaviti njegovo djelo kao njegovi zamjenici.

Od 15 izvještaja što ih možemo u ovom odsjeku razlučiti, vlastita je Marku samo priča o usjevu što raste (4 26-29). U Matejevu evanđelju ne nalazimo izvještaje o izboru apostola i o učiteljskoj zadaći Kristovih učenika; Luka je ispustio jedino izvještaj o smaknuću Ivanovu.

Redoslijed događaja kod Marka poklapa se većma sa Matejevim.

U 3 7 - 12 nalazimo općeniti prikaz djelovanja Isusova. Taj prikaz donose i mt 12 15-16 i lk 6 17-19. Pošto su farizeji sa herodovcima htjeli Isusa ubiti, on se povukao sa svojim učenicima prema Galilejskom moru, i ondje razvio živu djelatnost. Otišao je iz Kafarnauma da odviše ne razdraži svoje neprijatelje, i da izbjegdne suvišnoj prepirci s njima. Narod željan spasenja, skupio se na morskoj obali u velikom broju iz čitave Palestine, izuzev Samarije. "Judeja" je tadašnja rimska provincija, a ne samo teritorij Judinog plemena. "Pereja" je istočna Jordanija između Jaboka i Arnona. "Idumeja " stari Edom, ležala je jugozapadno od Mrtvog mora, a prostirala se do Elamitskog morskog zaljeva. Njezini žitelji su bili potomci Ezava. Između g 129-126 prije Krista pokorio je Idumeju Ivan Hirkan i spojio je s Palestinom te prisilio narod da primi obrezanje i Mojsijev zakon. Idumejci su, unatoč tome, ostali neprijatelji Židova i otuđivali se od njih. Zato neki čitaju u tekstu "Judeja" mjesto "Idumeja". Iz okoline Tira i Sidona došli su k Isusu vjerojatno Židovi i pogani. Već odatle možemo vidjeti univerzalnost Kristove djelatnosti.

Tumač 3 13-19 — Izbor apostola. U 3 13-19 pripovijeda se izbor apostola, cf lk 6 12-16. O tom izboru govore nam samo Marko i Luka; Matej i Ivan, kao apostoli, jednostavno ga pretpostavljaju. Imamo četiri popisa apostola : mt 10 2, mk 3 16, lk 6 14, dap 1 13. Mjesto izbora je neko poznato brdo blizu Kafarnauma. Neki tumači pomišljaju na Kurun

Hatim, tzv. "brdo blaženstva" koje je četiri sata hoda udaljeno od Kafarnauma; no ovo je mišljenje manje vjerojatno.

Isus je izabrao svoje apostole neposredno poslije govora na gori, na početku druge godine svoga javnog djelovanja ; dakle, nedugo iza drugog putovanja svoga u Jeruzalem na blagdan vazma. Markove riječi: "dozva k sebi, koje je htio", različno se tumače. Prema lk 6 13 dozvao je Isus k sebi veći broj učenika, između kojih je izabrao za apostole one koje je htio.

Tumač 3 20-30 Kleveta književnika. U r 20-30 pobija Isus klevete farizeja što su ih iznijeli protiv njega; vidi mt 12 22-32, lk 11 14 22, 12 10. Najprije spominje Marko jednu značajnu zgodu iz Isusova života (r 20-22), a zatim donosi klevetu Kristovih neprijatelja, da naime Krist stoji u vezi sa Belzebulom. Ovo nam dokazuje sve veću mržnju na Isusa od strane njegovih neprijatelja kao i veliku ljubav puka prema Isusu.

U r 20-21 spominje se kratka epizoda koja se broji među najteže tekstove Markova evanđelja, a to zato što se grčki izvornik može prevesti na više načina. Radi toga r 21 može imati ovaj smisao: Isusovi prijatelji boje se da Krist ne bi nastradao; zato izlaze van i nastoje primiriti narod koji je "došao izvan sebe" od čuđenja i oduševljenja; njihova je dakle bojazan dobronamjerna. Istovremeno Isusovi neprijatelji kažu da je Krist došao "izvan sebe", odnosno poludio, da bi ga ocrnili pred narodom. Njihova je dakle izjava zlonamjerna. I mnoge je svece proglasio svijet "luđacima".

U r 22-30 pobija Isus klevete svojih neprijatelja. Situacija je ova: narod je upravo "izvan sebe" od radosti gledajući Kristova čudesa, i sprema se da Krista definitivno prizna za "sina Davidova" i Mesiju. Farizeji, pismoznanci i drugi u svom bjesnilu ocrnjuju Krista pred narodom, i kažu da ozdravlja opsjednute po tajnom savezu sa đavolskim knezom Belzebulom.

Tumač 3 31-35 Isusova braća. U r 31-35 govori se o Kristovim rođacima. Sva tri evanđelista donose nam ovaj izvještaj; vidi mt 12, 46-50, lk 8 19-21.

Priča o sijaču 4 1 - 25

1 Kad je (Isus) opet počeo učiti kod mora, sabralo se oko njega veliko mnoštvo naroda tako da je ušao u lađu i sjeo na moru a sav je narod bio na obali. 2 Učio ih je mnogo u pričama i govorio im u svojoj pouci: 3 čujte, evo je izišao sijač da sije. 4 Dok je sijao, jedno (sjeme) palo je kraj puta; dođoše ptice nebeske i pozobaše ga. 5 Drugo je palo na kamenito tlo, gdje nije bilo mnogo zemlje; odmah je izniklo jer nije bila zemlja duboka. 6 Kad zasja sunce, uvene (biljka) jer nije imala korijena i usahne. 7 Opet drugo (sjeme) pade među

trnje: trnje uzraste i uguši (biljku) da ne donese roda. 8 O-
pet drugo sjeme pade na dobru zemlju: iznikne, uzraste i done
se rod: tridesetorostruk, šezdesetorostruk i stostruk.

9 Tada reče: tko ima uši da čuje, neka čuje! 10 Kad je
Isus ostao sam upitaše ga oni što su bili oko njega zajedno
sa dvanaestorisom za priče. 11 On im reče: vama je dano da
znate tajnu Božjega kraljevstva, a onima koji su vani iznosi
se sve u pričama, 12 da gledajući ne vide i slušajući ne ra-
zumiju, i da se ne obrate i grijesi im se ne oproste. 13 I na
stavi: zar ne razumijete ove priče? A kako ćete sve (ostale)
priče razumjeti? 14 Sijač sije (Božju) riječ: 15 koji su kraj
puta gdje se sije riječ, to su oni koji slušaju, ali potom do
lazi sotona i uzima riječ posijanu u njima. 16 Takvi su i oni
što su posijani na kamenitom tlu: kad čuju riječ, odmah je
primaju s radošću, 17 ali nemaju u sebi korijena nego su ne-
postojani. Kad nastane nevolja ili progonstvo zbog (Božje) ri
ječi, odmah se sablazne i otpadnu. 18 (Opet) drugi su oni što
su posijani među trnje: 19 ovi riječ (Božju) slušaju: ali bri
ge ovoga svijeta, varavo bogatstvo i ostale strasti što se u-
vlače (u dušu) zaguše riječ da ne donese roda. 20 A koji su
posijani na dobroj zemlji, to su oni koji riječ Božju slušaju
i primaju te donose tridesetorostruki, šezdesetorostruki i
stostruki rod.

21 Govorio im je nadalje: zar se pali svjetiljka da se
onda stavi pod mjericu ili pod krevet? Zar se ne stavlja na
svijećnjak? 22 Ništa nije sakriveno što se neće otkriti, niti
je što tajno, a da ne izađe na javu. 23 Tko ima uši da čuje,
neka čuje.

24 Opet im je kazivao: pazite na ono što čujete: kakvom
mjerom mjerite, (i) vama će se mjeriti, i još će se dodati
vama (koji slušate). 25 Tko ima, dat će mu se, a tko nema, u-
zet će mu se i ono što ima.

Sjeme što raste 4 26 - 29

26 Tada im reče: kraljevstvo je Božje kao čovjek koji ba
ci sjeme u zemlju: 27 dok spava ili ustaje, danju i noću, sje-
me niče i raste a da on ni ne zna. 28 Zemlja sama od sebe do-
nosi rod: najprije biljku, zatim klas i potom se klas ispuni
žitom. 29 Kada plod sazrije, odmah primakne čovjek srp jer je
nastala žetva.

Priča o gorušičnom zrnu 4 30 - 34

30 Govorio je: s čime ćemo isporediti kraljevstvo Božje?
ili kakvom ćemo ga pričom osvijetliti? 31 ono je kao gorušič-
no zrno koje je, posijano u zemlju, doduše najmanje od svega
sjemenja na zemlji, 32 ali kad je posijano, uzraste i bude ve
će od svega povrća i pušta velike grane tako da ptice nebeske
mogu boraviti u njegovoj sjeni.

33 Mnogim takvim pričama učio ih je Isus Božju riječ ko-
liko su mogli shvatiti. 34 Bez priča nije im govorio, a nasa-
mo je sve tumačio svojim učenicima.

Isus utiša oluju na jezeru 4 35 - 41

35 Onaj dan uvečer reče im Isus: pođimo na drugu stranu.
36 Učenici otpuste narod i uzmu Isusa sa sobom onako kako je
već bio u lađi, a druge lađe su ga pratile. 37 Tada se podiže
silna bura i valovi su zapljuskivali lađu (tako) da se počela
puniti vodom. 38 A on je na krmi spavao na jastuku. I probude
ga s riječima: Učitelju, zar ti ne mariš što ginemo? 39 I on
ustade, zaprijeti vjetru a moru reče: zašuti, umukni! I vje-
tar se smiri, i nastade velika tišina. 40 I reče im: Zašto
ste tako plašljivi? Zar još nemate vjere? 41 Tada se silno
uplašiše i govorili su jedan drugome: tko je taj da mu se po-
koravaju (čak) vjetar i more?

Tumač 4 1-25 Priča o sijaču. Priča o sijaču stoji na prvom mjestu, u r 1-9. Od r 10-20 iznosi se tumačenje ove priče. U r 21-25 donose se druge neke kraće prispodobe. U r 26-29 donosi se priča o usjevu što raste, a u r 30-34 priča o gorušičnom zrnu. U r 35-41 donosi nam Marko prikaz oluje na moru.

Sva tri evanđelista imaju priču o sijaču, mt 13 1-9, lk 8 4-8. Matej i Marko pripovijedaju prije toga kako je Majka Isusova zajedno sa ostalom rodbinom pohodila njega, dok Luka donosi priču o sijaču poslije te zgode. Sva tri evanđelista donose također i tumačenje ove priče, mt 13 10-23, lk 8 9-15.

Glede mk 4 21-25 vidi lk 8 16-18, mt 5 15, mt 10 26, lk 12 2, mt 7 2, 13 12. Osim Marka ima i Luka taj kratak odlomak iz govora na gori i to u istom kontekstu, samo nešto kraće. Ovih pet redaka su zapravo poslovice odnosno aforizmi koje je Krist rekao, i koji se kod druge dvojice evanđelista nalaze na raznim mjestima. Tako na pr. r 21 nalazimo kod mt 5 15, lk 8 16, 11 33, a r 22 nalazimo kod mt 10 26, lk 8 17, 12 2it.d.

Iz Kristovih se riječi vidi kako je važno da svećenici revno propovijedaju evanđeoske istine, a vjernici ih rado slušaju.

Tumač 4 26-29 Sjeme što raste. U 4 26-29 nalazimo priču o usjenu što raste koju nam donosi jedino Marko. Isus je tu priču iznio na Genezaretskom jezeru, a govorio je učenicima i narodu. Ova je priča slična prethodnoj, ali se ipak od nje znatno razlikuje. Priča sadrži tri momenta: sijanje sjemena, rast biljke i žetvu. Prema r 26 vidi se da ova prirodna pojava ima analogiju i u Božjem kraljevstvu, t.j.ovo se razvija kao sjeme u zemlji. Ova se priča rado primjenjuje na razvoj Božje nauke u srcu pojedinca čovjeka. U tom slučaju je sjeme riječ Božja, a polje je ljudsko srce; rast biljke je sudjelovanje vjernika s milošću Božjom, klas su dobra djela,a zreo plod djelotvorna ljubav. To je tzv. moralno tumačenje parabole.

Tumač
4 30-34 Priča o gorušičnom zrnu. Glede 4 30-34, gdje se iznosi priča o gorušičnom zrnu, vidi mt 13 31.32, lk 13 18. 19. Sva tri sinoptika imaju ovu priču o gorušici. Kod Mateja i Marka nalaze se ona kraj drugih priča dok je Luka iznosi u posve drugom kontekstu i stavlja u kasnije doba. Možda je Gospodin tu priču dvaput izrekao. I ova priča osvjetljuje vanjsko širenje kraljevstva Božjega na zemlji. No dok prijašnja priča prikazuje kako raste kraljevstvo Božje dotle se ovdje u prvom redu ističe nebeska snaga po kojoj se Crkva razvija iz skromnih početaka do prave veličine.

Glede 4 33-34 vidi Matej 13 34. Marko završava svoj izvještaj o pričama sa tri odnosno četiri naročite primjedbe o paraboličnom načinu Kristove pouke. Ponajprije naglasuje Marko da su iznesene poredbe samo "izbor" iz svega onoga što je Krist učio. Isus je naime običavao narodu govoriti u "mnogim" takvim pričama. Govorio im je o mesijanskom kraljevstvu prilagodivši se njihovom shvaćanju. Teofilikat i drugi tumači kažu da se Krist snizio na duševni nivo svojih slušalaca, i poslužio se paraboličnom poukom da bi ga narod lakše razumio . Međutim, sva tri evanđelista kažu da je Isus govorio o pričama da "ga se "ne razumije", da slušaoci "gledajući ne vide i čujući ne razumiju". (mt 13 13-15, mk 4 10-12, lk 8 9-10). Na ovo treba reći: Spasitelj se svakako poslužio pričama zato jer je taj oblik poučavanja bio najpodesniji za sve Židove zbog njihove unutarnje dispozicije. Židovi su, doduše, slušali priče, ali zbog tvrda srca nisu bar većinom pravo shvaćali njihov sadržaj. Ova činjenica neprihvaćanje i nerazumijevanje priča pripisuje se po semitskom načinu govora Kristu kao voljna (dakle u finalnom smislu), dok je uistinu Krist samo dopušta. Smije mu se dakle pripisati samo u permisivnom smislu.

Marko kaže: bez priča Isus nije govorio. Te riječi treba uzeti u relativnom smislu, t.j. kad se već Krist počeo služiti paraboličnom poukom, onda je uglavnom kod nje ostao. Napokon kaže Marko: svojim učenicima je Krist privatno sve tumačio. Iz tumačenja priče o sijaču kao i priče o kukolju i pšenici kao Mateja vidimo Kristov način tumačenja.

Tumač
4 35-41 Isus utiša oluju na jezeru. Glede oluje na moru u 4 35-41 vidi mt 8 23-27 i lk 8 22-25. Marko nam iznosi ovdje četiri Isusova čuda. Oluju na moru pripovijedaju sva tri sinoptika, ali u različnom redoslijedu. Najbliži su jedan drugome Marko i Luka. Marko je možda i vremenski najtočniji jer kaže: onaj dan kad je nastala večer; dok Luka veli samo: u jednom od onih dana. Matej pak donosi taj događaj među ostalim čudesima iza govora na gori bez ikakva kronološkog termina. Markov je izvještaj o oluji na moru živahniji i detaljniji od onoga u Mateja i Luke. (Isus spava na jastuku, iznose se riječi kojima se utišava oluja i t.d.)

Isus izgoni đavle 5 1 - 20

1 Dođe na drugu stranu, u gerazensku okolinu. 2 Kad je
Isus izašao iz lađe, dođe mu ususret iz grobova čovjek s neči
stim duhom. 3 Živio je u grobovima i nitko ga više ni veriga-
ma nije mogao svezati. 4 Već je često bio vezan u okove i u
verige, ali je iskidao verige i izlomio okove, i nitko ga ni-
je mogao ukrotiti.5 Danju i noću boravio je u grobovima i go-
rama, vikao je i udarao se kamenjem.

6 Kad izdaleka opazi Isusa, potrči, padne pred njim ni -
čice 7 i poviče iza glasa: Što imam s tobom, Isuse, Sine Boga
Svevišnjega? Zaklinjem te Bogom, ne muči me! 8 Isus mu je
naime govorio: Nečisti duše, izađi iz čovjeka! 9 I upita ga :
kako ti je ime? Odgovori: ime mi je legija jer nas je mnogo .
10 Molio ga je mnogo da ih ne protjera iz one okoline.

11 A ondje je na brijegu pasao velik čopor svinja. 12 Du
si su ga molili: Dopusti nam da uđemo u svinje; 13 i on im do
pusti. Nečisti dusi uđoše u svinje i čitav čopor, oko dvije
tisuće, navali niz obronak u more i utopi se u moru.

14 Pastiri su pobjegli i javili u gradu i po selima doga
đaj. Ljudi izađoše da vide što je na stvari. 15 Dođoše k Isu-
su i vidješe bjesomučnoga u kojemu je bila legija, gdje sjedi
obučen i zdrave pameti pa se uplašiše.

16 Kad su im očevici pripovijedali što se dogodilo sa
bjesomučnim i sa svinjama, 17 počeli su ga moliti da ode iz
njihova kraja. 18 Kad Isus uđe u lađu, stane ga moliti onaj
koga je đavao mučio da bude s njime. 19 Ali mu Isus ne dopus-
ti nego reče: idi svojoj kući k svojima i javi im što ti je u
činio Gospodin i kako te pomilovao. 20 Čovjek otide i počne
pripovijedati u Dekapolisu što mu je učinio Isus, i svi su
se divili.

Isus oživi kćer Jairovu i izliječi ženu od krvotoka 5 21-43

21 Kad opet Isus prijeđe u lađi na drugu stranu, okupi
se mnoštvo naroda oko njega. Bio je kraj mora. 22 U to dođe
jedan od zborničkih predstojnika, imenom Jair, i vidjevši ga
padne pred njegove noge 23 i vruće ga zamoli: moja kći umire,
dođi, stavi ruku na nju da ozdravi i živi.

24 Isus pođe s njime. Za njim je išao silan svijet i (lju
di) su se tiskali oko njega. 25 A neka žena koja je bolovala
dvanaest godina od krvotoka, 26 i mnogo pretrpjela od raznih
liječnika i potrošila gotovo sve svoje imanje, ali bez kori -
sti, pače joj je bilo još gore. kad je čula za Isusa, dođe u
narodu straga i dotače se njegove haljine27 Govorila je u sebi:
ako se samo dotaknem njegovih haljina, ozdravit ću. 28 I od -
mah stane krvotok i ona osjeti u svome tijelu da je ozdravila.
29 Ali i Isus osjeti u sebi da je izašla sila iz njega i zato
se okrene prema narodu i upita: Tko se dotakao mojih haljina?
30 Rekoše mu njegovi učenici: Vidiš kako se svijet gura oko
tebe pa kako pitaš: tko me se dotakao? 31 Ali Isus se (opet)

okrene da vidi onu koja je to učinila. A žena drščući od stra
ha i znajući što se dogodilo, pristupi, padne pred njega i
reče mu svu istinu. 34 Tada joj reče Isus: Kćeri, tvoja te
vjera izliječila. Budi zdrava i idi s mirom!

35 Dok je on još govorio, dođoše ljudi od zborničkog pre
dstojnika i rekoše: tvoja kći je umrla! Čemu da još dosađuješ
Učitelju? 36 Kad je Isus čuo što su (ljudi) kazali, reče zbor
ničkom predstojniku: Ne boj se, samo vjeruj! 37 I nije dao da
ide netko za njim, osim Petru, Jakovu i Ivanu, bratu Jakov -
ljevu.

38 Dođoše u kuću zborničkog predstojnika, vidješe vrevu
i ljude gdje glasno plaču i nariču. 39 Isus uđe i reče im: što
vičete i plačete? Djevojka nije umrla nego spava! 40 Tada su
mu se podsmijevali. A on istjera sve, uđe s ocem i majkom dje
vojke kao i sa svojim pratiocima u sobu gdje je ležala dje -
vojka. 41. Primi je za ruku i reče: talita kumi! što znači:
djevojko, velim ti, ustani! 42 I odmah djevojka ustade i sta
ne hodati. Bilo joj je dvanaest godina. Svi su se vrlo prepa-
li. 43 I on im strogo zapovjedi da nitko ne dozna za to; i re
če (još) neka joj dadu jesti.

Tumač 5 1-20 Isus izgoni đavle. Ovaj događaj nam najopširnije i najzornije iznosi upravo Marko. Kod njega najbolje vidimo u koje se doba dana čitav događaj odigrao. Prelaz preko jezera izvršen je oko šest sati uvečer. Bura je mogla trajati blizu tri sata. Samo iskrcavanje uslijedilo je po svoj prilici oko ponoći. Smijemo pretpostaviti da je bila jaka mjesečina. Kad se doznalo za propast svinja, moglo je već biti prema jutru.

I luka (8 26-39) govori o jednom opsjednutom dok Matej (8 28-34) spominje dvojicu. No vjerojatno je otrčao ususret Isusu samo jedan opsjednuti, u kome je bila "legija", i on je s Isusom razgovarao i htio kasnije ići s njime. Drugi je po svoj prilici kasnije prišao Isusu, bio opsjednut po jednom demonu i nije tražio Isusa da ide s njime. Marko nam plastično opisuje bijes opsjednutoga, i kaže da je stanovao u grobovima. Luka nam spominje da je i odijelo na sebi pokidao. Isus postavlja pitanje da se očituje broj demona kao i uzrok nesreće opsjednutoga te napokon dobrota i moć Gospodina. Rimska legija brojila je između 4200 i 6000 momaka. U doba Augustovo imala je vjerojatno 6100 pješaka i 726 konjanika. Ovdje riječ "legija" znači mnoštvo. Ujedno vidimo da đavli nastupaju jedinstveno, i da su prava propast za ljude. Đavli su molili Isusa da ih ne potjera u pakao. Drugi tumači opet misle da samo tjeranje iz onoga kraja već znači strovaljivanje u pakao. Samo Marko nam navodi broj svinja. Ove su jamačno pripadale nekolicini vlasnika, možda nežidova.

Pereja je zemlja s druge strane, t.j. istočno od Jordana. U širem smislu Pereja je obuhvaćala svu istočnu Jordaniju i bila znatno veća od Galileje. U užem smislu riječi pripadala je tetrarhiji Heroda Antipe i bila manja od Galileje. Pučan-

stvo Pereje bilo je još više pomiješano sa poganskim elemen - tima nego tzv. "poganska Galileja. Ipak sam izraz "Pereja"može značiti i Galileju ako ga upotrebljavaju oni koji se nalaze upravo u Pereji.

Tumač 5 21-43 Isus oživi kćer Jairovu i izliječi ženu od krvotoka. Isus nastavlja svoju djelatnost u Galileji i dalje tvori nova čudesa. Time jača vjeru svojih učenika i očituje svoje sveznanje i dobrotu srca.

Sva tri sinoptika (mt 9 18-26, lk 8 40-56) donose u ovom odsjeku ova dva čuda jednako. Odatle vidimo da je čitav događaj iznesen onako kako se doista dogodio. Nijedan od trojice evanđelista ne kaže nam izričito gdje se to sve odigralo. Iz mt 9 1 i mk 5 21 zaključujemo da se događaj zbio ili u Kafarnaumu ili na morskoj obali blizu Kafarnauma. Marko nam jedini pripovijeda da se Isus ogledavao po narodu čim je osjetio da je iz njega izašla "viša sila". Ovo je pučki način izražavanja o Kristovoj čudesnoj snazi. No time što je "sila" iz Krista izašla, ne misli se reći da je izašla neovisno od njegove volje. Jer evanđelisti se u svom prikazivanju prilagođuju shvaćanju svojih slušalaca; a iz postupka Isusova vidimo da je "sila" doista izašla s njegovim znanjem.

Isus u Nazaretu 6 1 - 6

1 (Isus) otide odanle i dođe u svoj zavičaj. Pratili su ga njegovi učenici. 2 U subotu poče učiti u zbornici. Mnogi su se slušaoci divili i govorili: otkuda to ovome? kakva mu je mudrost dana? i kakva čudesa čine njegove ruke? 3 zar nije ovo tesar, sin Marijin, brat Jakoba, Josipa, Jude i Simona ? zar nisu ovdje među nama njegove sestre? I sablažnjavali su se o njega.

4 Isus im reče: nije prorok bez časti, osim u svom zavičaju, u svojoj rodbini i u svome domu. 5 Nije mogao ondje ni jednoga čuda da učini, osim što je izliječio nešto bolesnika, stavivši na njih ruke. 6 Čudio se njihovoj nevjeri, obilazio okolna sela i učio ljude.

Poslanje apostola 6 7 - 13

7 Potom dozove dvanaestoricu i počne ih razašiljati dva po dva i dade im vlast nad nečistim dusima. 8 Zapovjedi im da na put ništa ne uzimaju osim jednog štapa; ni hljeba, ni torbe, ni novca u pojasu; 9 neka budu obuveni u sandale i neka ne oblače dviju haljina. 10 Reče im: gdje god uđete u kuću ondje ostanite do vašeg odlaska. 11 I koje god mjesto vas ne primi i ne posluša, izlazeći stresite prah sa svojih nogu njima za svjedočanstvo.

12 I apostoli otidoše i propovijedali su ljudima da čine pokoru. 13 Mnoge su đavle izgonili, mnoge bolesnike mazali uljem, i izliječili ih.

Smrt Ivana Krstitelja 6 14 - 29

14 Kad je čuo kralj Herod za Isusa jer se njegovo ime bi
lo razglasilo, reče: Ivan Krstitelj je ustao od mrtvih i zato
djeluju u njemu čudesne snage. 15 Drugi su govorili: To je I-
lija! opet drugi: To je prorok ili kao jedan od proroka!
16 Kad je to Herod doznao reče: To je Ivan komu sam ja odsje-
kao glavu. Ustao je od mrtvih!

17 Herod je naime (svojevremeno) uhvatio Ivana, svezao
ga i bacio u tamnicu: učinio je to radi Herodijade, žene svo-
ga brata Filipa, kojom se oženio. 18 Ivan je naime govorio He
rodu: ne smiješ imati ženu svoga brata. 19 Zato ga je Herodijada
zamrzila i htjela da ga ubije, ali nije mogla. 20 Herod se,na
ime, bojao Ivana jer je znao da je svet i pravedan čovjek i
zato ga je čuvao. Kad ga je slušao, vrlo bi se zbunio, ali ga
je ipak rado slušao.

21 I nadođe zgodan dan, Herodov rođendan, i on priredi
gozbu svojim velikašima, vojvodama i galilejskim prvacima .
22 U dvoranu uđe Herodijadina kći; plesala je i veoma ugodila
Herodu i njegovim gostima. Kralj reče djevojci: traži od mene
što hoćeš i dat ću ti. 23 Čak joj se zakune: što god zatražiš
od mene, dat ću ti pa bilo to i polovina moga kraljevstva .
24 Ona izađe i upita svoju majku: Što ću tražiti? Odgovori :
Glavu Ivana Krstitelja! 25 I vrati se djevojka odmah ka kra -
lju i zatraži: Hoću da mi dadeš na tanjuru glavu Ivana Krsti-
telja. 26 Kralj se veoma ražalosti, ali zbog zakletve i gos -
tiju ne htjede joj odbiti; 27 pošalje, dakle, krvnika u tam -
nicu i zapovjedi da donese Ivanovu glavu. 28 Krvnik ode i od-
sječe mu glavu u tamnici. Donese glavu na tanjuru, dade je
djevojci a djevojka dade svojoj majci. 29 Kad su to doznali
njegovi učenici, dođoše uzeše njegovo tijelo i položiše ga u
grob.

Povratak apostola 6 30 - 33

30 Apostoli se skupiše oko Isusa i javiše mu sve što su
činili i naučili narod. 31 Reče im Isus: dođite sami na osam-
ljeno mjesto, i malko se odmorite. Bilo ih je naime mnogo ko-
ji su dolazili i odlazili tako da nisu imali vremena ni jes -
ti. 32 I apostoli otidoše lađom na osamljeno mjesto. 33 Među-
tim, neki su ih vidjeli gdje odlaze, a to su i mnogi drugi
doznali i pješke se iz svih gradova strčaše onamo i prestigo-
še ih.

Isus prviput umnoži kruh 6 34 - 44

34 Izišavši Isus vidje mnogo svijeta i ražali mu se, jer
su bili kao ovce bez pastira. Počeo ih je mnogo učiti. 35 Kad
je bilo već pred noć, prisupiše k njemu njegovi učenici i re-
koše: ovo je mjesto pusto i već je kasno. 36 Pusti ih da idu
u susjedne zaselke i sela da kupe sebi hranu. 37 Odgovori im:
dajte im vi da jedu! Tada mu rekoše: (hoćeš) da idemo pa da
za dvjesta dinara kupimo kruha i damo im da jedu. 38 Reče im:
koliko hljebova imate? hajde vidite! Vidjevši rekoše: pet

hljebova i dvije ribe.

39 Isus im zapovjedi da posade sve u skupine na zelenu
travu. 40 I posadiše se ljudi u skupove po stotinu i po pede-
set. 41 Isus uze pet hljebova i dvije ribe, pogleda na nebo ,
blagoslovi, prelomi hljebove i dade učenicima svojim da stave
pred njih. I dvije ribe također razdijeli svima. 42 Svi su je
li i nasitili se. 43 Nakupilo se komada punih dvanaest košara
i nešto od riba. 44 A onih što su jeli bijaše pet tisuća lju-
di.

Isus hoda po jezeru 6 45 - 52

45 Odmah zatim primora svoje učenike da uđu u lađu i da
pred njim idu na drugu stranu, prema Betsaidi, dok on otpusti
narod. 46 Oprostivši se s njima otide Isus na goru da se moli.
47 Uvečer bijaše lađa nasred mora, a on je sam stajao na ze-
mlji. 48 Vidio je kako se muče veslajući jer im je vjetar bio
protivan. Oko četvrte noćne straže dođe k njima hodajući po
moru, i htjede da ih mimoiđe. 49 A oni kad ga vidješe gdje ho
da po moru, pomisliše da je sablast i povikaše; 50 svi su ga
naime vidjeli i uplašili se. Ali im Isus reče: uzdajte se, ja
sam, ne bojte se! 51 I uđe k njima u lađu i vjetar se smiri.
52 A oni su se još više divili u sebi, jer nisu razumjeli ču-
da sa hljebovima i njihovo je srce bilo zaslijepljeno.

Isus liječi bolesnike 6 53 - 56

53 Kad prijeđoše preko jezera, dođoše u Genezaret i on -
dje pristadoše. 54 Čim su izašli iz lađe odmah ga ljudi pre -
poznaše. 55 Optrčali su sav onaj kraj i počeli na posteljama
donositi bolesnike tamo gdje bi čuli da on boravi. 56 I gdje
bi god ušao u selo ili grad ili zaselak, stavljali bi po tr -
govima bolesnike i molili ga da se smiju dotaći bar skuta nje
gove haljine. I svi koji bi ga se dotakli, ozdravljali su.

Tumač 6 1 - 6 Isus u Nazaretu. U 6 1 - 6 prikazuje nam Marko I-
susa u Nazaretu. Njegov se izvještaj u bitnosti
slaže sa Matejevim (mt 13 53-58, 10 1. 9-15, 14
1-12). Ipak je Marko opširniji. Luka (4, 16-30, 9, 1-7) stav-
lja taj događaj na početak Kristove djelatnosti u Galileji. On
je to učinio zbog karaktera svoga evanđelja. Sve ostalo vidi
kod Mateja i Luke na navedenim mjestima.

Tumač 6 7 - 13 Poslanje apostola. U 6 7 - 13 govori se o posla -
nju apostola. Pošto je Krist izabrao apostole, ša-
lje ih na prvo misijsko putovanje. Kafarnaum je
bio, vjerojatno, polazna točka za ovakvu djelatnost. Markov iz
vještaj potpuno se poklapa sa Lukinim. Marko kaže da su apo -
stoli izgonili đavle i da su mnoge bolesnike ozdravljali "ma-
žući ih uljem". Već su stari Babilonci, Grci i Rimljani poz -
navali medicinsko mazanje bolesnika uljem. I mnogi drugi a -
zijski narodi poznavali su takvo mazanje. Židovi su također

bolesnike ili ranjenike običavali mazati uljem. Rabini su čak i subotom dozvoljavali takvo mazanje. Apostoli su tim mazanjem na čudesni način ozdravljali bolesnike, cf 6 7 i 3 15 . Neki su katolički tumači mislili da se ovdje radi o sakramentu posljednje pomasti o kojemu govori apostol Jakob 5 14. 15. Međutim, drugi kažu da su svi sakramenti ustanovljeni poslije Kristove smrti na križu, izuzev euharistije. Ovo mazanje uljem vraćalo je tjelesno zdravlje, dok Jakob govori i o duševnom ozdravljenju bolesnika. Prema tome, ovdje u tekstu govor je o karizmatičkom ozdravljenju bolesnika. S pravom se kaže da su apostoli "po zapovijedi Gospodnjoj" mazali bolesnike. To mazanje imalo je i duboko simboličko značenje. Tridentski sabor kaže da je ovo mazanje bilo kao neki navještaj (insinuatio) sakramenta posljednje pomasti, a Bellarmin ga zove prikazivanjem i likom (adumbratio et figura) sakramenta pomasti.

Tumač 6 14-29 Smrt Ivana Krstitelja. U r 14-29 govori se o smrti Ivana Krstitelja. (Vidi i mt 10 1. 9-15, lk 9, 1-6; 10, 1. Sva tri evanđelista nam pripovijedaju što se mislilo na dvoru Heroda Antipe o Isusu i njegovoj djelatnosti. Matej i Marko odmah nadovezuju i žalosni svršetak Ivanov, dok Luka ništa o tome ne govori, samo u 3 18 spominje njegovo utamničenje. Stara predaja koja siže sve do vremena sv. Jeronima kaže da je Ivan Krstitelj bio pokopan u Samariji. Njegovu glavu zakopala je Herodijada u svome stanu . Različno se iznosi kako se pronašla njegova glava koja je konačno otpremljena u Carigrad u IX vijeku, i tu spremljena najprije u carskom dvoru, a zatim predana na čuvanje u samostan Studion. Prednji dio glave dospio je u doba latinskog carstva u Francusku te se i danas štuje u gradu Amiensu. I kršćanska umjetnost mnogo časti ovoga sveca koji je jedan od najvećih iza Blažene Djevice Marije. On je ujedno jedini od svetaca čije rođenje Crkva slavi. Izabran je kao spomen-dan 24. VI obzirom na rođendan Spasiteljev pošto je Ivan šest mjeseci stariji, lk 1 26. Svetkovinu Ivana Krstitelja spominje već sv. Augustin. Konstantin Veliki sagradio je u Ostiji i u Albanu crkvu na čast Krstitelja. U umjetnosti susrećemo Ivana kako krsti Isusa, ili kao krilatog propovjednika pokore što je u vezi sa Malahijinim proroštvom ("evo ja šaljem svoga anđela" i t.d.). Osim toga, nalazimo ga naslikana sa jaganjcem , jer je Krista nazvao Jaganjcem Božjim, iv 1 29. Ostalo vidi u mt 14, 1-12; lk 9, 7-9; 3, 19. 20.

Tumač 6 30-33 Povratak apostola. Kristova je djelatnost sada prostorno znatno proširena. Još je uvijek Kafarnaum polazna točka za sva veća misijka putovanja njegova. Kristova mesijanska djelatnost proteže se osobito na pogranične zemlje. U Pereji nahranio je Krist 5000 ljudi; zatim ga vidimo u Genezaretskom kraju. Odanle odlazi u područje Tira i Sidona; preko Libanona ide kroz Dekapolis u Pereju gdje je nahranio 4000 ljudi. Potom odlazi u Dalmantu i vraća se u Pereju. Zatim ga vidimo u Cezareji Filipovoj i napokon opet u Kafarnaumu. Malo iza toga napušta Krist Galileju. Sva ova putovanja poduzima Krist zajedno s apostolima, koji se tako pomalo pripravljaju za svoje zvanje koje će kasnije obuhvatiti

čitavi svijet. Što se većma približava vrijeme Kristove muke, to je više trebalo učvršćivati vjeru apostola u Kristovo božanstvo. Oni su morali jasno spoznati da će Mesija samo preko poniženja i muke unići u svoju slavu, i da to vrijedi također za sve Kristove sljedbenike...

Tradicionalno je shvaćanje da su se svi ovi događaji zbili u prvoj polovini treće godine javnog djelovanja Kristova. Od svih pomenutih događaja nalazimo samo dva koje nam spominje jedini Marko: ozdravljenje gluhonijema u 7 31-37 i ozdravljenje slijepca u 8 22-26. Matej nema ono što pripovijeda Marko u 9 37-40 (biti za ili protiv Krista). Luka ispušta sve događaje između prvog čudesnog umnoženja hljebova i priznanja Petrova. Redoslijed događaja je kod sva tri evanđelista isti.

Tumač 6 34-56 — Isus prviput umnoži kruh. Isus hoda po jezeru. Isus liječi bolesnike. U gl 6 30-44 pripovijeda se, kako je Isus nahranio 5000 ljudi u pustinji. Tumačenje te zgode vidi u mt 14 13-21 (lk 9, 11-17, iv 6, 1 - -13).

U 6 45-52 govori se o tome kako je Isus hodao po moru: vidi mt 14 22-36, iv 6 15-21.

U 6 53-56 govori nam Marko o ozdravljenju bolesnika. Vidi o tome i mt 14 34-36. Oba su izvještaja bitno jednaka, samo je Marko živahniji i zorniji.

U čemu je prava čistoća 7 1 - 23

1 Oko Isusa skupiše se farizeji i neki od književnika ko-
ji su došli iz Jeruzalema. 2 Vidjeli su neke od njegovih uče-
nika gdje jedu hljeb nečistim, to jest neopranim rukama.
3 Farizeji, naime, kao i ostali Židovi ne uzimaju hrane ako
prije toga brižno ne operu ruke. Pritom se drže predaje svo-
jih starih. 4 Kad dođu s trga, također ne jedu dok se ne ope-
ru. Mnogo toga ima što su primili od predaja i drže: peru ča-
še, vrčeve, kotlove i ležaje.

5 Tada ga upitaju farizeji i književnici: Zašto tvoji u-
čenici ne žive tako kao što su nam predali naši stari, nego jedu
hljeb s nečistim rukama? 6 On im odgovori: Dobro je proroko -
vao za vas licemjere Izaija, kao što je pisano: Ovaj me narod
štuje usnama, ali je njihovo srce daleko od mene. 7 Uzalud me
poštuju jer uče nauke koje su samo ljudske zapovijedi. Ostavi-
li ste Božju zapovijed, a držite ljudske predaje, pranje vr -
čeva i čaša i mnogo drugo takvo činite.

9 Govorio im je: Ukidate Božju zapovijed da sačuvate svo-
je predaje. 10 Mojsije veli: poštuj oca svoga i majku svoju ;
i: tko opsuje oca ili majku, neka umre! 11 A vi kažete: ako
čovjek reče ocu ili majci: korban što znači: neka je žrtveni
dar što bi išlo tebe, - 12 više ne dopuštate ovome da bilo ka-
ko pomogne ocu ili majci. 13 Tako ukidate Božju riječ svojom

predajom i koješta slično tome činite.

14 Tada Isus ponovno dozove narod i reče im: Slušajte me
i razumijte: 15 ništa nije izvan čovjeka što bi ga moglo ula-
zeći u nj okaljati; nego što izlazi iz čovjeka, to je ono što
kalja čovjeka. 16 Tko ima uši da čuje, neka čuje.

17 Kad se Isus vratio u kuću, pitali su ga njegovi uče -
nici za značenje priče. 18 Reče im: Zar ste i vi nerazumni ?
Zar ne razumijete da što ulazi u čovjeka, ne može ga okalja -
ti? 19 ne ulazi mu naime u srce nego ide u želudac i izlazi
napolje. Tako je Isus proglasio sva jela čistim. 20 Tada re -
če: što izlazi iz čovjeka, to kalja čovjeka; 21 jer iznutra ,
iz ljudskoga srca izlaze zle misli: bludnost, krađa, ubistvo,
22 preljub, lakomost, pakost, prevara, razuzdanost, zavist ,
psovka, oholost, nepromišljenost. 23 Sva ova zla izlaze iz
čovjeka i kaljaju ga.

Isus i žena Kananejka 7 24 - 30

24 Isus otide odanle i dođe u tirske i sidonske krajeve.
Uđe u kuću htijući da to nitko ne dozna; ali se nije mogao sa
kriti. 25 Neka žena čija je kćerka imala nečistoga duha, čim
je čula za njega dođe i padne k njegovim nogama. 26 Žena bi -
jaše poganka, rodom Sirofeničanka. Molila ga je da istjera
đavla iz njezine kćeri. 27 On joj reče: Pusti da se najprije
nahrane djeca; nije pravo uzeti kruh djeci i baciti ga psima.
28 Ali ona mu odgovori: da, Gospodine, ali i psi jedu pod sto
lom od dječjih mrvica. 29 Reče joj: Zbog ove tvoje riječi iza
šao je đavao iz tvoje kćeri. 30 I kad se žena vratila kući ,
nađe djevojku gdje leži na postelji i đavao bijaše izašao.

Isus ozdravi gluhonijema čovjeka 7 31 - 37

31 Isus otide iz tirskih krajeva i dođe preko Sidona k
moru Galilejskome (prolazeći) kroz krajeve desetogradske ,
32 Dovedoše k njemu (čovjeka) gluhonijema i zamoliše ga da
stavi na nj ruku. 33 Isus ga uze iz naroda nasamo, stavi svo-
je prste u njegove uši i dotače se slinom njegova jezika.
34 Pogleda na nebo, uzdahnu i reče mu: Efeta što znači: otvo-
ri se! 35 I odmah mu se otovoriše uši i razriješi se veza nje
gova jezika, i govorio je ispravno. 36 Isus im zabrani da ni-
kome ne govore o tome, ali što je on više zabranjivao, to su
ga oni većma razglašivali. 37 Svi su se vrlo divili i govori-
li: sve je dobro učinio: on čini da gluhi čuju i nijemi da
govore.

Tumač 7 1 - 23 U čemu je prava čistoća. Od 7 1-23 pripovijeda nam Marko u čemu se sastoji prava čistoća, i što zaista kalja čovjeka. O istoj stvari govori nam Matej 15 1 - 20.

U 7 24 - 30 govor je o ženi Kananejki kojoj je Isus oz - dravio kćerku. O toj ženi govori nam i Matej u 15 21 - 28.

U r 31-37 pripovijeda se o gluhonijemomu kojega je Isus ozdravio. Ovaj događaj iznosi nam samo Marko (cf mt 15, 29-31).

Perikopu o pravoj čistoći od r 1 - 23 iznose nam Marko i Matej podjednako; samo je Marko nešto opširnije spomenuo pranja običajna Židovima. Matej nam točnije iznosi razgovor između Isusa i njegovih učenika. Pošto Marko piše za etnikokršćane, opširnije spominje židovska pranja. Židovi uopće nisu jeli a da ne bi uzeli šaku vode i oprali sebi ruke. Mišna ima poseban traktat koji sadrži tradicionalne propise glede pranja ruku. Tu se kaže kako treba ruke držati kod pranja, kolikoput ih treba polijevati i kakvom vodom. Pranje ruku nije bilo izravno propisano Mojsijevim zakonom nego se to sačuvalo u predaji. To ističe i Marko. Ta se predaja zvala "halaha" koju Hesihije zove "nepisana nauka". Ona siže gotovo do Mojsijevih vremena i znači nadopunu ili tumačenje pisanoga zakona. Od Ezdrinih vremena halaha se povećala i u mnogočem promijenila. Bilo je na pr. 26 propisa za jutarnje pranje ruku. Među Židovima bilo je ljudi koji su se kroz čitavu godinu svaki dan kupali. Jednako brižno pralo se posuđe, čaše i kuhinjski pribor kao i klupe te ležaji kod stola. Tih je propisa bilo tako mnogo da ih priprost čovjek iz naroda nije mogao savjesno obdržavati. Osim toga su ti propisi bili dignuti na nivo samoga moralnog zakona.

Tumač
7 24-30

Isus i žena Kananejka. Iz Genezaretskog kraja pošao je Isus na put, i otišao u tirske i sidonske krajeve. Bilo je to na početku treće godine njegove javne djelatnosti. Jedino Marko nam kaže zašto je Isus poduzeo taj put: htio je ostati sakriven; s jedne strane zbog naroda i mnogih učenika u Kafarnaumu, iv 6 60, a s druge strane zbog neprijateljskog držanja farizaja, mk 7 1. Marko nam nešto kraće donosi Kristov razgovor sa ženom Kananejskom nego Matej. Razlika između Mateja i Marka u ovoj stvari tumači se svrhom njihovih evanđelja: Matej piše za judeokršćane, a Marko za etnikokršćane. Krist sam kaže da je djevojka oslobođena od đavla. Marko izrično veli da je žena našla svoju kćerku kod kuće zdravu.

Tumač
7 31-37

Isus ozdravi gluhonijema čovjeka. Kao što Matej u 15 29 tako nam i Marko u 7 31 govori o Kristovu povratku iz Fenicije u Pereju, samo opširnije. Biblijski tekst jasno luči grad Sidon od tirskog područja. To znači da je Gospodin otišavši iz područja Tira zaista došao do grada Sidona. Odanle je, vjerojatno, vojničkom cestom preko Libanona i rijeke Leonte došao do Galilejskog mora prolazeći pritom desetogradsko područje (Dekapolis) koji je većinom imao pogansko stanovništvo.

Marko nam sada iznosi jedno čudo koje je Isus izvršio na putu. Ne kaže se izrično gdje je to bilo, ali se po svemu čini da je to bilo u Dekapolisu. Riječ "mogilalos" upotrebljava već i septuaginta u smislu "nijem". Većina egzegeta misli da je taj čovjek uslijed paralize ili neke organske grješke mucao, i da nije bio posve nijem. Međutim, Isus je ozdravio mnoge koji nisu mogli nikako govoriti.

Isus je uzeo čovjeka na stranu da izbjegne svaku senzaciju, i da pokaže kako mu nije stalo do ljudske slave. Bolesnik se mogao bolje sabrati i ljepše se duhovno obnoviti upravo po samoći. Ujedno su se apostoli priučavali skromnosti u radu za Boga.

Isus je vjerojatno stavio palce u uši čovjeka i svojom slinom pomazao njegov jezik. Ovim vanjskim činom htio je Isus pokazati da je pripravan pomoći ako je čovjek pun pouzdanja. A možda je htio time pripraviti čudo, i istaknuti da pomoć dolazi upravo od njega. Napokon, neki vide u Kristovu postupku dokaz, da je Krist pravi Bog i čovjek, i da njegova čovječja narav služi božanstvu kao sredstvo. Kristov postupak ujedno je simbolički prikaz djelotvornosti sakramenta krštenja: čovjeku se vraća duhovni sluh i jezik postaje sposoban slaviti Boga.

U narodu se smatrala slina kao lijek osobito protiv očnih bolesti. Nekoć je ona bila i snažno čarobno sredstvo. Jedna stara himna na Marduka govori o "slini života". Među krsnim obredima nalazi se također mazanje slinom.

Iz Markova se izvještaja ne vidi da bi sluhonijemi bio opsjednut. Svojim nam uzdahom Krist pokazuje da svako dobro dolazi od Boga, i da on vrši mesijanska djela po Božjoj volji. To je ujedno opomena bolesniku da se uzda samo u Boga, i opomena apostolima da se sjete kako duhovni preporod čovjeka dolazi također od Boga. Napokon, Gospodinov uzdah znak je njegova smilovanja i dobrote prema ljudima.

Isus drugiput umnoži kruh 8 1 - 13

1 U one dane kad opet bijaše na okupu vrlo mnogo ljudi i
nisu imali što jesti, dozove Isus svoje učenike i reče im:
2 žao mi je naroda, jer eto već tri dana stoje kod mene i nemaju što jesti. 3 Ako ih otpustim gladne njihovim kućama, klonut će na putu jer su neki od njih došli izdaleka. 4 Rekoše
mu njegovi učenici: tko bi ih mogao nahraniti kruhom ovdje u
pustinji? 5 Upita ih: koliko hljebova imate? Rekoše mu: sedam.

6 Tada zapovjedi narodu da posjedaju po zemlji. Uze sedam hljebova, dade hvalu (Bogu) prelomi i dade svojim učenicima da iznesu: i iznijeće pred narod. 7 Imali su i nešto malo ribica. I njih blagoslovi i zapovjedi da i to stave pred
njih. 8 Ljudi su jeli i nasitili se; i nakupilo se sedam košara komada kruha što je preostalo. 9 A bijaše ljudi oko četiri
tisuće, i otpusti ih.

10 Odmah potom uđe Isus u lađu sa svojim učenicima i dođe u dalmanutski kraj. 11 Izađoše i farizeji i počeše se s
njime prepirati. 12 Kušajući ga tražili su od njega znak s neba. Isus bolno uzdahne u svome duhu i reče: Što traži ovaj rod neki znak? Zaista vam kažem, neće se ovom naraštaju dati nikakav znak. 13 Ostavi ih, ponovno uđe u lađu i odveze se na drugu stranu.

Farizejski kvasac 8 14 - 21

14 Učenici zaboraviše uzeti (sa sobom) kruha i nisu imali u lađi ništa osim jednog hljeba. 15 On ih je opominjao: Pazite, čuvajte se farizejskoga i Herodova kvasca. 16 A oni su međusobno govorili: Nemamo kruha. 17 Isus je to znao pa im reče: Što raspravljate o tome da nemate kruha? Zar još ne shvaćate i ne razumijete? Zar je otvrdnulo vaše srce? 18 Imate oči a ne vidite, imate uši i ne čujete? Zar se ne sjećate, 19 kad sam pet hljebova razlomio na pet tisuća, koliko ste punih košara komada nakupili? Rekoše mu: dvanaest. 20 A kad sam sedam hljebova razlomio na četiri tisuće, koliko ste košara komada nakupili? Rekoše: sedam. 21 Reče im: zar još ne razumijete?

Isus ozdravi slijepca 8 22 - 26

22 Dođoše u Betsaidu i dovedoše mu slijepca. Zamoliše ga da ga se dotakne. 23 Isus primi slijepca za ruku, i izvede ga van iz sela. Stavi mu slinu na oči, položi na nj svoje ruke i upita ga da li što vidi? 24 Ovaj pogleda i reče: vidim ljude vidim naime nešto kao drva gdje idu. 25 Opet stavi ruke na njegove oči i on progleda posve i izliječi se. Gledao je sasvim bistro. 26 Nato ga posla njegovoj kući s riječima: ne ulazi (najprije) u selo!

Petrovo priznanje. Isus proriče svoju muku. 8 27-33

27 Isus otide zajedno sa svojim učenicima u kraj kod Cezareje Filipove. Putem upita svoje učenike: Za koga me drže ljudi? 28 Oni mu odgovoriše: jedni za Ivana Krstitelja, drugi za Iliju i opet drugi za kojega od proroka. 29 Tada ih upita: Za koga me vi držite? Petar mu odgovori: Ti si Krist. 30 I zabrani im da nikome ne govore za nj.

31 Počne im govoriti: Sin čovječji treba da mnogo pretrpi; starješine, veliki svećenici i književnici odbacit će ga i ubiti, a poslije tri dana će uskrsnuti. 32 Govorio im je o tome otvoreno. Tada ga Petar odvede nasamo i počne ga odvraćati. 33 A Isus se okrene, pogleda svoje učenike i prekori Petra: idi od mene, sotono, jer ne misliš što je Božje nego što je ljudsko.

Potrebna nam je samozataja 8 34 - 38; 9, 1

34 Isus dozove narod i svoje učenike te im reče: Ako tko hoće da ide za mnom, neka se odreče samoga sebe, uzme svoj križ i ide za mnom. 35 Tko hoće da spasi svoj život, izgubit će ga, a tko izgubi svoj život radi mene i evanđelja, spasit će ga. 36 Što koristi čovjeku ako sav svijet dobije, a svoju dušu izgubi? 37 Ili što će dati čovjek u zamjenu za svoju dušu? 38 Tko se postidi mene i mojih riječi u ovom preljubnom i grješnom naraštaju, Sin čovječji postidjet će se njega kad dođe u slavi svoga Oca sa svetim anđelima. 9, 1 Zaista vam kažem: ima ju među ovima što ovdje stoje nekoji koji neće okusiti smrti dok ne vide da je kraljevstvo Božje došlo sa silom.

Tumač 8 1-13 Isus drugiput umnoži kruh. Vrijeme i mjesto ponovnog umnoženja kruha dade se prilično točno ustanoviti; t.j. na osnovu izvještaja Matejeva (15, 32-39, 16, 1-12) i Markova, razabiremo da su se oba umnoženja kruha dogodila u doba vazma, početkom treće godine Kristove javne djelatnosti. Vidi i lk 11, 16-29.

Marko nam kaže da je Isus poslije toga događaja otišao sa svojim učenicima lađom prema Dalmanuti. Samo ovdje nalazimo to ime. Matej spominje Magdan odnosno Magdalu kao cilj toga puta. To su prema tome ili dva imena istoga mjesta, ili imena dvaju mjesta koja su bila posve blizu.

U 8 11-13 govori Marko o tome kako su farizeji tražili od Isusa znak s neba. To isto, u istom redoslijedu, donosi nam i Matej, samo nešto opširnije (mt 16, 1-12). Sam događaj zbio se na zapadnoj obali Genezaretskog jezera. Ako uzmemo da je Dalmanuta ležala na istočnoj obali, onda bismo morali pomišljati na Pereju.

Tumač 8 14-21 Farizejski kvasac. U 8 14-21 govori se o farizejskom kvascu. Tek ovdje postaje jasno zašto je Marko iznio prethodna dva događaja: htio je naime pokazati slabo shvaćanje učenika kad se radilo o mesijanskim dobrima. Vidi i mt 16. 1 - 12.

Tumač 8 22-26 Isus ozdravi slijepca. U 8 22-26 pripovijeda nam Marko, i to on jedini, ozdravljenje slijepca u blizini Betsaide. Gospodin postupa sa slijepcem slično kao i sa gluhonijemim. Stariji tumači drže da je ovdje govor o Betsaidi Julijskoj koja je ležala sjeverno od utoka rijeke Jordan u Genezaretsko jezero, po prilici jedan sat daleko od jezera. Betsaida Gaulonitska pretvorena je u grad po tetrarhu Filipu i dobila je pridjevak Julijska. No nije isključeno, da je stara Betsaida ostala kao predgrađe Juliječ, a možda je Betsaida Julijska obuhvatala i koje selo, ili pak je to pučki naziv koji je ostao od starine za grad Betsaidu. I Josip Flavije naziva Betsaidu selo (kome) Ostalo vidi mt 16, 13 sl.

Mistički smisao Kristova postupka je ovaj: njegova ruka je simbol rada, a slina simbol govora. Polaganje ruku i mazanje očiju slinom, znače, da se od vjerovjesnika traži rad i naviještanje evanđelja. Zanimivo je da slijepac postepeno dobiva vid. Egzegete misle da taj čovjek nije bio slijep od rođenja. Čini se da je Krist namjerice postepeno vraćao slijepcu vid, da smanji učinak toga djela pošto je htio s učenicima ostati kao sakriven. R 24 izgovara slijepac možda mucajući i kao rastrgano.

Stariji tumači misle da je Isus zato postupio ovako da očituje svoju slobodu u radu; ili pak da vraća slijepcu vid prema stepenu njegove vjere. Neki opet misle da je Krist štedio slijepčeve oči od jakog svijetla. Beda Venerabilis kaže da je Krist htio pokazati veličinu ljudske sljepoće koja polako dolazi do svjetla Božje istine. To je ujedno bila opome-

na apostolima da strpljivo rade na spasu ljudskih duša.

Isus zabranjuje slijepcu povratak u Betsaidu; dakle to nije bio njegov zavičaj nego se on ondje slučajno nalazio.

Tumač 8 27-33 Petrovo priznanje. Isus proriče svoju muku. Peri-kopu u 8 27-33 donose sva tri evanđelista (mt 16 13-28, lk 9, 18-27). Gospodin više ne uči javno, nego se sav dao na pouku svojih učenika, ističući svoju božansku narav kao i smrtnost svoje ljudske naravi. Jedino od Marka doznajemo da je Isus u području Cezareje Filipove došao putujući iz Betsaide Julijske. Put je iznosio oko 45 km. Sve ostalo vidi kod Mateja (16, 13-28).

Tumač 8 34-38 9 1 Potrebna nam je samozataja. U 8 34-38 govori nam Marko o potrebi samozataje. Ovaj odlomak pokazuje kako je Gospodinova sudbina uzor za sudbinu njegovih učenika. U r 38 Marko prviput u svom evanđelju spominje drugi, t.j. slavni dolazak Kristov.

Glede 9, 1 vidi mt 16, 28, 10 23, lk 6, 40.

Preobraženje Kristovo 9 2 - 13

2 Poslije šest dana uzme Isus Petra, Jakova i Ivana,iz-
vede ih nasamo na visoku goru i preobrazi se pred njima:
3 njegove haljine postadoše sjajne i bijele kako ih nijedan
valjar na zemlji ne bi mogao ubijeliti. 4 Ukazaše im se Ilija
i Mojsije i razgovarali su s Isusom.

5 Tada Petar reče Isusu: Učitelju, dobro nam je ovdje bi-
ti. Načinimo tri sjenice: tebi jednu, Mojsiju jednu i Iliji
jednu. 6 Nije (pravo) znao što govori jer su bili vrlo pre -
strašeni. 7 Uto se pokaže oblak koji ih zasjeni. Iz oblaka
čuo se glas: Ovo je Sin moj ljubljeni, njega slušajte! 8 I o-
bazrevši se (odjednom) ne vidješe nikoga do Isusa sama.

9 Kad su silazili s gore, zapovjedi im da nikome ne ka -
zuju što su vidjeli dok Sin čovječji od mrtvih ne ustane.
10 I (doista) su apostoli držali zapovijed, ali su ispitivali
jedan drugoga što bi značilo: ustati od mrtvih? 11 Pitali su
ga: Zašto govore književnici da treba najprije Ilija da dođe?
12 On im odgovori: Ilija će svakako najprije doći i sve će ob
noviti. Ali kako stoji pisano za Sina čovječjega da će mnogo
trpjeti i biti prezren? 13 Kažem vam: Ilija je već došao i u-
činili su s njime što su htjeli, kao što je pisano za njega.

Isus izgoni đavla 9 14 - 32

14 Kad (Isus) dođe k svojim učenicima, vidje mnogo naro-
da oko njih i književnika gdje se prepiru s njima. 15 Čim ga
vidješe, svi se zapanjiče i pritrčaše da ga pozdrave. 16 Upi-
ta ih: Što se prepirete s njima? 17 Odgovori mu jedan iz na -
roda: Učitelju, doveo sam k tebi svoga sina, u kome je nijemi
duh. 18 Gdje ga god uhvati, baca ga na zemlju i on se pjeni i

škripi zubima i ukoči se. Rekoh tvojim učenicima da ga istje-
raju, ali nisu mogli.

19 On im odgovori: O rode nevjerni, dokle ću biti s va-
ma? dokle ću vas trpjeti? dovedite ga k meni!

20 Dovedoše ga k njemu. Kad ga nečisti duh opazi, odmah
stane dječaka lomiti i on pade na zemlju te se valjao pjeneći
se.

21 Isus upita njegova oca: Koliko je vremena da mu se to
događa? Odgovori: Od djetinjstva; 22 često ga baca u vodu i u
vatru da ga pogubi. Ako što možeš, smiluj nam se i pomozi nam!
23 Isus mu reče: (zašto kažeš) ako što možeš? sve je moguće
onomu koji vjeruje. 24 Tada dječakov otac povikne sa suzama:
vjerujem, pomozi mojoj nevjeri!

25 Kad je Isus vidio da se skuplja narod, zaprijeti ne-
čistom duhu s riječima: nijemi i gluhi duše, zapovijedam ti,
izađi iz njega i ne ulazi više u njega! 26 I povikavši duh
izlomi ga silno i izađe. Dječak postade kao mrtav i mnogi re-
koše: umro je! 27 Ali Isus ga primi za ruku, podiže ga i on
ustade.

28 Kad dođe u kuću, pitali su ga njegovi učenici nasamo:
Zašto ga mi ne mogosmo istjerati? 29 Odgovori im: Ovaj se rod
(đavola) ne može istjerati osim molitvom i postom.

30 Izađoše odanle i prolazili su Galilejom. On ne htjede
da tko to dozna. 31 Učio je svoje učenike i govorio im: Sin
čovječji predat će se u ruke ljudi i ubit će ga; pošto ga u-
biju, uskrsnut će za tri dana. 32 Ali oni ne razumješe njego-
va govora i bojali su se da ga što zapitaju.

Tko je najveći u kraljevstvu Božjem 9 33 - 41

33 Potom dođoše u Kafarnaum. Kad bijahu u kući, zapita ih:
O čemu ste putem raspravljali? 34 Oni su šutjeli jer su putem
međusobno raspravljali tko je najveći. 35 Isus sjede, dozva
dvanaestoricu i reče im: Tko hoće da bude prvi, neka bude od
svih posljednji i sluga svima. 36 Tada uze dijete, stavi ga
među njih, zagrli ga i reče im: 37 Tko prima takvo dijete u
moje ime, mene prima; a tko mene prima, (zapravo) ne prima me-
ne nego onoga koji me je poslao.

38 Reče mu Ivan: Učitelju, vidjesmo nekoga gdje u tvoje
ime izgoni đavle i zabranismo mu, jer ne ide s nama. 39 Odgo-
vori Isus: Ne branite mu, jer nema nikoga koji bi u moje ime
čudesa činio i odmah me psovao: 40 tko nije protiv nas, za nas
je. 41 I ako vas tko napoji u moje ime čašom vode zato što
ste Kristovi, zaista vam kažem neće mu propasti plaća.

Krist govori o sablazni 9 42 - 50

42 Tko sablazni jednoga od ovih malih koji vjeruju u me-
ne, bolje bi mu bilo da mu se mlinski kamen što ga magare o-
kreće, objesi o njegovu vratu i da ga bace u more.

43 Ako te tvoja ruka sablažnjava, odsijeci je: bolje ti

je sakatu unići u vječni život negoli da sa dvije ruke odeš u pakao, u oganj neugasivi, 44 gdje crv njihov ne umire i oganj se ne gasi.

45 Ako te tvoja noga sablažnjava, odsijeci je: bolje ti je hromu unići u život vječni negoli da te sa dvije noge bace u pakao, 46 gdje njihov crv ne umire i oganj se ne gasi.

47 Ako te tvoje oko sablažnjava, iskopaj ga: bolje ti je s jednim okom unići u kraljevstvo Božje negoli sa dva oka da te bace u pakao, 48 gdje njihov crv ne umire i oganj se ne gasi.

49 Svatko će se ognjem posoliti, kao što se svaka žrtva začinja solju. 50 Dobra je sol; ali ako sol postane neslana, čim ćete je začiniti? Imajte sol u sebi i imajte mir među sobom.

Tumač 9 2-13 Preobraženje Kristovo. Markov prikaz u bitnosti se slaže sa ostalim evanđelistima (mt 17 1-13, lk 9 28-36), i ponešto je bliži Matejevu izvještaju, ali ujedno i kraći. Isusovo preobraženje stoji kod sve trojice evanđelista u jednakom kontekstu i u jednakom kronološkom redoslijedu.

Već prorok Malahija dosta jasno luči Mesijin dvostruki dolazak, cf 3 11 sl. i 4 5. Dakle će i Ilija dva puta doći. Kod prvog dolaska Mesije bio je Ivan Krstitelj preteča "u duhu i sili Ilijinoj", cf lk 1 17, mt 11 14, 17 12. Prigodom drugog dolaska Kristova doći će, prema shvaćanju egzegeta, Ilija osobno. Sam prorok Malahija, naime, kaže da će Ilija doći osobno prije nego Mesija počne suditi svijetu "prije nego dođe dan Gospodnji velik i strašan". Isus govori, nadalje, o Ilijinom dolasku kao o budućoj stvari. Sv. oci jednodušno uče drugi dolazak Ilijin pred sudnji dan.

Tumač 9 14-32 Isus izgoni đavla. Sva tri evnađelista (mt 17,14-20, lk 9 37-44) donose nam ovaj događaj nakon preobraženja Kristova. Markov izvještaj je najopširniji. Mjesto događaja je okolina "gore preobraženja"; a prema lk 9 37 vidimo da se to dogodilo slijedećega dana. Jedini Marko nam točno prikazuje situaciju. Kad je narod vidio Krista, začudio se, pošao mu ususret i pozdravio ga; možda zato jer je Krist preko svakog očekivanja došao u najzgodnije vrijeme. Neki misle da se narod zapanjio pošto su se na Kristu još vidjeli neki tragovi preobraženja kao nekoć kod Mojsija, cf eks 34 29. Jedino Marko nam iznosi Kristov razgovor s ocem dječaka. Otac odgovara na pitanje Kristovo, a želja za ozdravljenjem djeteta tjera ga da govori. Tumači upozoruju da je stanje dječaka bilo kao u epileptičara. To je stanje proizveo sam đavao, ili ga je samo pogoršao. Matej zove toga dječaka mjesečarom.

Očeva molba pokazuje slabu vjeru ne obzirom na Kristovu moć, nego obzirom na primjenu te moći u ovom konkretnom slu -

čaju.. Otac moli da Krist pomogne njegovoj "nevjeri", tj. slaboj vjeri. Kad je đavao izišao iz dječaka, ozdravio je dječak i od svih tjelesnih bolesti. Luka nam napokon kaže kakav je utisak izvršilo čudo na narod.

Tumač 9 33-41 Tko je najveći u kraljevstvu Božjem. Sva tri evanđelista (mt 17, 22 sl, 10,1-9, lk 9, 43-50)donose nam ovo drugo navještenje muke Isusove u jednakom kontekstu.

Izvještaji evanđelista o prepirci apostola su različni. Luka nam kaže da su učenici došli na misao tko je od njih veći. Marko nam veli da su o tome raspravljali na putu u Kafarnaum, i kad ih je Gospodin kod kuće o tome pitao, šutjeli su. Na to ih je Isus poučio. Matej nam kaže da su učenici Isusa najprije pitali, a zatim im on daje pouku. Luka dakle pripovijeda prvu fazu čitavoga događaja, Marko drugu, a Matej posljednju. Mateja i Marka možemo ovako uskladiti: na Kristovo pitanje učenici najprije ništa ne odgovaraju; sam Isus ne nastavlja govorom da pokaže kako strpljivo podnosi slaboće svojih učenika. Tek kasnije stavljaju sami učenici pitanje na Gospodina, a on ih onda poučava.

Izvještaj o židovskom egzorcistu u 9 38-41 donosi nam osim Marka još i Luka (lk 9, 49 sl.) samo nešto kraće i u drugom kontekstu. Iz Markova izvještaja vidimo da je to bio neki pobožni Židov koji je imao čvrstu vjeru u Kristovu čudesnu moć, ali nije pripadao broju onih učenika koji su pratili Isusa. Takvih učenika nalazimo i u iv 7 3. Neki tumači misle da su apostoli priječili egzorcista iz zavisti, dok drugi kažu da su apostoli smatrali da je takvim postupkom učinjena Isusu nepravda. Sigurno je da su pogriješili. Isus kaže da taj čovjek neće moći brzo o njemu zlo govoriti, tj. redovno su karizmatici ujedno dobri kršćani; ali iz mt 7 22 sl vidimo da i karizmatici mogu propasti ako nisu dobri kršćani.

9,40 nije u protuslovlju sa mt 12 30, i lk 11 23, gdje se kaže: tko nije sa mnom, protiv mene je. Jer: ne biti s Kristom znači ne priznavati Krista uopće, a napose ne njegovu vlast nad đavlom. Ne može se reći da ovaj događaj dokazuje opravdanost vjerskog indiferentizma.

9,41 znači: tko učini najmanje dobro djelo iz vrhunaravnih motiva, neće mu propasti plaća kod Boga. Kod mt 10 42 stoji ta izreka u drugom kontekstu, ali u istom značenju.

Tumač 9 42-50 Krist govori o sablazni. U 9 42-50 govori se o sablazni. Kod Mateja (18, 6-9). nalazi se taj Kristov govor uglavnom u istom kontekstu, dok je kod Luke na posve drugom mjestu i mnogo kraći (lk 17, 1 sl).

9, 44, odnosno 48 uzeti su iz Izaije 66 24, gdje prorok gleda kako se pravednici skupljaju u nebeskom Jeruzalemu i klanjaju Gospodu, a potom gledaju lješine onih koji su zlo činili pred Gospodom, i kojima "crv ne umire" i "oganj se ne gasi". Ovdje Gospodin daje autentično tumačenje toga retka:proklentnici će trpjeti teške muke u paklu. Slika "crva" kao oz -

naka bezbožničke kazne, nalazi se u Bibliji SZ još i u jud 16 21 i crkv 7 19. U Bibliji NZ dolazi samo ovdje. "Crv" je slika vječne grižnje savjesti.

9, 49 i 50 donosi nam samo Marko. Ta se dva retka različno tumače. Odnose se vjerojatno na cijeli odlomak počevši od r 42. Isus traži samozataju, a ovdje navodi razlog tome. Riječ "svaki" odnosi se na sve koji vjeruju u Isusa, a "vatra" je metaforički izraz za patnje. U tom smislu dolazi ta riječ često u Bibliji SZ i NZ. Isus ne kaže: svatko će biti kušan vatrom, nego: svatko će biti vatrom posoljen. Ta dvostruka slika znači: po nevoljama koje treba strpljivo podnositi, postaje život vjernika život žrtve; nevolja nas čuva od grijeha. Ovu istinu da se naime Kristovi učenici čiste nevoljama, potvrđuje Krist izrekom lev 2 13; svaka žrtva bit će solju posoljena. Sol se naime upotrebljavala kod žrtava, i bio je propis: sa svakim darom treba da prinosiš i sol. Nije bilo darova Bogu koji se ne bi solili. Rabini kažu: čak i drvo na kojem se žrtva spalila, trebalo je prije toga posuti solju. Grci i Rimljani također su solili svoje žrtve. Sol je bila slika čistoće žrtvenog dara kao i ispravnosti onoga koji je žrtvovao. Osim toga je sol bila slika nepropadljivosti odnosno nerazrješivosti zavjeta između Boga i naroda. Tu je istinu predočivao i sam izraz "sol zavjeta". Svakako ima starijih i novijih tumača koji r 49 spajaju sa r 48 i uzimaju ga u smislu vječnih muka prokletnika u paklu. Ima i drugih tumačenja koja ovdje ne iznosimo. Slika soli navodi Gospodina da u r 50 upravi opomenu na svoje učenike, neka svojim vladanjem i naukom budu duhovna "sol" ljudskoga roda.

I s u s o v a   d j e l a t n o s t   u   J u d e j i   i   u   J e r u z a l e m u

Ženidba je nerazrješiva 10 1 - 12

1 (Isus) je otišao odanle i došao u judejske i perejske krajeve. Opet mu se pridruži silan narod, i po običaju ih je učio. 2 Dođoše i farizeji i zapitaju ga kušajući: smije li čovjek otpustiti svoju ženu? 3 Odgovori im: Što vam je zapovjedio Mojsije? 4 Rekoše: Mojsije je dopustio da se ženi napiše otpusno pismo i da se otpusti. 5 Reče im Isus: Radi vašega tvrdog srca napisao vam je Mojsije ovu zapovijed. 6 Ali u početku stvorenja stvori ih Bog kao muža i ženu. 7 Zato će ostaviti čovjek svoga oca i svoju majku i prionut će uz svoju ženu i bit će dvoje u jednom tijelu. 8 Što je, dakle, Bog združio, čovjek neka ne rastavlja.

10 U kući ga opet upitaju glede toga njegovi učenici. 11 Reče im: Tko otpusti svoju ženu i s drugom se oženi, čini prema njoj preljub. 12 I ako žena otpusti svoga muža i uda se za drugoga, čini preljub.

Isus blagosilja djecu 10 13 - 16

13 (Roditelji) su jednom donosili k njemu djecu da ih se
dotakne. Učenici su branili onima koji su ih donosili. 14 Kad
je to vidio Isus, ozlovolji se i reče: Pustite djecu neka dolaze k meni i ne branite im, jer takvih je kraljevstvo Božje.
15 Zaista vam kažem: tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, neće unići u njega. 16 I (Isus) zagrli djecu, stavi ruke na njih i blagoslovi ih.

Isus i bogati mladić. Nagrada učenika 10 17 - 27

17 Kad je (Isus) izašao na put, pritrča netko k njemu, kleknu pred njega i upita ga: Učitelju dobri, što mi valja činiti da dobijem život vječni? 18 Isus mu odgovori: što me zoveš dobrim? Niko nije dobar osim jedinoga Boga. 19 (Božje)
zapovijedi znaš: ne ubij, ne čini preljube, ne ukradi, ne reci lažna svjedočanstva, ne varaj, poštuj oca svoga i majku svoju.

20 On mu odgovori: Učitelju, sve sam ovo vršio od svoje mladosti. 21 Isus ga pogleda, zavoli ga i reče mu: Jedno ti nedostaje: idi prodaj sve što imaš i daj siromasima pa ćeš imati blago na nebu; zatim dođi, uzmi svoj križ i pođi za mnom!
22 A on postane zlovoljan radi ove riječi i otide tužan jer je bio vrlo bogat.

23 Isus pogleda naokolo i reče svojim učenicima: Kako će teško bogataš unići u kraljevstvo Božje! 24 Učenici se uplaše od njegovih riječi ali im Isus opet reče: Djeco, kako je teško onima koji se uzdaju u bogatstvo unići u kraljevstvo Božje.
25 Lakše će deva proći kroz iglene uši negoli bogataš unići u kraljevstvo Božje. 26 Apostoli se još više začudiše i rekoše jedan drugome: Dakle, tko se može spasiti? 27 Isus ih pogleda i reče: Ljudima je to nemoguće, ali ne Bogu; Bogu je sve moguće.

Kakva nagrada čeka učenike Kristove 10 28 - 31

28 Tada mu Petar stane govoriti: Evo mi smo sve ostavili i pošli smo za tobom. 29 Odgovori Isus: Zaista vam kažem, nema nikoga koji bi ostavio kuću ili braću, sestre ili majku, oca ili djecu ili polja radi mene i radi evanđelja, 30 a da ne primi već sada u ovom životu sto puta toliko kuća i braće, sestara i majki, djece i polja (dakako) s progonima, a na drugom svijetu život vječni. 31 Ali, mnogi prvi bit će (tada) posljednji, a posljednji bit će prvi.

Isus trećiput proriče svoju muku 10 32 - 34

32 Kad su bili na putu prema Jeruzalemu, pred njima je išao Isus i oni su se tome čudili. A oni koji su pošli za njim bili su zbog toga zabrinuti. Isus je opet počeo pred dvanaestoricom govoriti što će mu se dogoditi: 33 evo idemo gore u Jeruzalem, i Sin čovječji bit će predan velikim svećenicima i književnicima; osudit će ga na smrt i predat će ga poganima;

34 narugat će mu se, popljuvat će ga, izbičevat će ga i ubit će ga, a za tri dana će uskrsnuti.

Sinovi Zebedejevi 10 35 - 45

35 Tada pristupiše k njemu Jakov i Ivan, sinovi Zebede - jevi, govoreći: Učitelju, hoćemo da nam učiniš ono što te zamolimo. 36 Reče im: Što hoćete da vam učinim? 37 Odgovoriše mu: Daj da sjednemo jedan tebi s desne a drugi s lijeve strane u tvojoj slavi. 38 Reče im Isus: Ne znate što tražite. Možete li pti kalež koji ću ja piti ili se krstiti krštenjem kojim ću se ja krstiti. 39 Odgovoriše mu: Možemo. Tada im reče Isus: Kalež ćete doduše piti koji ću ja piti i krstit ćete se krštenjem kojim ću se ja krstiti; 40 ali da sjednete meni s desne ili s lijeve strane, nisam ja vlastan dati nego to pripada onima kojima je pripravljeno.

41 Kad su to čula desetorica, počnu se ljutiti na Jakova i Ivana. 42 Isus ih dozove i reče im: Vi znate da oni koji se smatraju vladarima gospoduju nad narodima i njihovi prvaci ih tlače. 43 Ali među vama ne smije tako biti; nego tko hoće da bude među vama velik, neka bude vaš sluga, 44 i koji hoće da bude prvi među vama, neka bude sluga svima. 45 I Sin čovječji nije došao da mu drugi služe nego da on služi drugima i svoj život dade u otkup za mnoge.

Slijepac iz Jerihona 10 46 - 52

46 Dođoše u Jerihon. Kad je Isus sa svojim učenicima i mnoštvom naroda izlazio iz Jerihona, sjedio je kraj puta prosjak slijepac, imenom Bartimej, sin Timejev. 47 Čuo je da prolazi Isus Nazarećanin i počne vikati: Isuse, Sine Davidov, smiluj mi se! 48 Mnogi ga stanu koriti da šuti, ali on je sve jače vikao: Sine Davidov, smiluj mi se! 49 Tada Isus stade i zapovjedi: Dozovite ga! Dozvaše slijepca i reknu mu: Uzdaj se, ustani, zove te! 50 On zbaci svoju kabanicu, požuri se i dođe k Isusu. 51 Isus ga upita: što hoćeš da ti učinim? Odgovori slijepac: Gospodine moj, da progledam. 52 Reče mu Isus: Idi, tvoja vjera te izliječila. I odmah progleda i pođe za njim.

Tumač 10 1-12 — Ženidba je nerazrješiva. Ovdje se iznosi Kristova mesijanska djelatnost od njegova odlaska iz Galileje do početka njegove muke 10 1-13 37.

Pozornica Kristove djetalnosti je Pereja i Jerihon. Isus nastavlja poučavanjem svojih učenika. On im govori o nerazrješivosti ženidbe, o postupku s djecom, o pogibli bogatstva i o pravoj veličini u mesijanskom kraljevstvu. Isus je ozdravio slijepca u Jerihonu da se pokaže pred ljudima kao duhovno svjetlo svijeta. Ovi događaji padaju u posljednje razdoblje Kristove djelatnosti. Šest odlomaka ovoga odsjeka nalazimo i kod Mateja. Kod Luke nedostaju dva: o braku, i molba Zebedejida.

Matej i Marko spominju od svih Isusovih putovanja u Jeru-

zalem samo ovo posljednje i to jednakim riječima. Samo Marko ima ove riječi: "ako ona otpusti svoga muža i uda se za drugoga, čini preljub". Neki misle da su to Isusove riječi, upravljene na apostole. Drugi opet drže da je to Markova primjena Kristove općenite izreke na žene. Židovke nisu, doduše, imale po zakonu pravo davati svojim muževima otpusna pisma, ali su, kako rabini tvrde, mogle preko svoga zastupnika staviti zahtjev za otpusno pismo. Ako ovo potonje mišljenje stoji, onda vidimo sa koliko je slobode mogao evanđelista navoditi Kristov nauk. S druge je strane posve shvatljivo da je to Kristova izreka, jer u mesijanskom kraljevstvu muž i žena imaju jednaka bračna prava i dužnosti. Marko ispušta pouku o djevičanstvu koju nam donosi Matej u 19 11 sl. Ostalo vidi u mt 19 1-15, lk 18, 15-17; cf mt 5, 31-32, lk 16,18.

Tumač 10 13-16 — Isus blagosilja djecu. U 10, 13-16 iznosi se Kristov odnos prema djeci. Sva tri evanđelista donose ovaj događaj u jednakom kontekstu (mt 19, 13-15, lk 18, 15-17). Zbilo se to u Pereji. Zanimivo je što čitamo na jednom papirusu gotovo iz istog vremena: egipatski nadničar Hilarijon piše svojoj ženi Alis: kad budeš rađala , samo neka dobro prođe; ako je muško, pusti ga na životu; ako je žensko, izloži ga. Podrug stoljeća iza toga čitamo u pismu na Diogneta 5 6: kršćani ne izlažu svoje djece!

Tumač 10 17-31 — Isus i bogati mladić, Nagrada učenika. Iz ovog odlomka vidimo stav Krista i kršćanstva prema zemaljskom blagu i prema tadašnjem društvenom i državnom poretku. Vidimo kako je bogatstvo opasno za spas duša ali u drugu ruku djelima milosrđa i bogataš se može spasiti.

Isusov susret sa bogatim mladićem u r 17 22 zbio se neposredno poslije blagoslova djece. Matej nam kaže da se Isus upravo spremio da dalje putuje u Pereju, a Marko nam veli da je bogati mladić pristupio k Isusu kad je on napustio kuću gdje je vodio raspru sa farizejima o braku.

U 10 23-31 govori Krist o nagradi svojih učenika. Isus je pogledao oko sebe da vidi koji je utisak na učenike izvršio njegov razgovor sa bogatim mladićem. Ujedno je htio pokazati da želi nešto važna reći. Sve ostalo tumačenje vidi kod Mateja 19 16-30. Vidi i lk 18, 18-30.

Tumač 10 32-34 — Isus trećiput proriče svoju muku. Sva tri evanđelista (mt 20, 17-19, lk 18, 31-34) donose nam ovo treće navještenje Isusove muke. Isus je prorekao svoju smrt prije nego je stigao u Jeruzalem. Da li je to bilo u Pereji ili već u Judeji, ne može se sa sigurnošću ustanoviti. Marko je i ovdje najopširniji: Isus putujući "ide pred učenicima" da im pokaže svoju neustrašivost i tako ih ohrabri. Neki opet vele da se Isus žurio da izspuni volju svoga Oca da umre za spas svijeta. Učenici su radi toga puni "udivljenja prema svome Učitelju, dok se " drugi koji idu za Isusom, boje posljedica. Luka nam kaže da apostoli nisu razumjeli Gospodinovih riječi, cf mk 9 31.

Tumač 10 35-45 Sinovi Zebedejevi. Molbu Zebedeida u 10, 35-45 donose nam Matej (20,20-28) i Marko u jednakom kontekstu. Marko nam spominje samo Jakoba i Ivana kao molioce, ali kod Mateja vidimo da je molbu stvarno podnijela njihova majka Saloma. Vidi i lk 22, 25-27.

Tumač 10 46-52 Slijepac iz Jerihona. Prema 10, 46-52 došao je Isus u Jerihon putujući iz Pereje u Jeruzalem . Marko nam ništa ne kaže što je Isus radio u Jerihonu nego samo pripovijeda da je na odlasku iz grada našao na putu slijepog prosjaka po imenu Bartimeja. Jedino nam Marko kaže to ime koje inače nigdje u Sv. Pismu ne nalazimo. Marko nam najopširnije pripovijeda slijepčev susret sa Isusom. Vidi tumačenje u mt 20, 29-34, lk 18, 35-43.

Isus ulazi svečano u Jeruzalem 11 1 - 11

1 Kad se približiše Jeruzalemu kod Betfage i Betanije prema Maslinskoj gori, posla Isus dvojicu svojih učenika 2 i reče im: Idite u selo što je pred vama; čim uđete u nj, naći ćete privezano magare, na kojemu još nitko od ljudi nije sjedio. Odvežite ga i dovedite! 3 Ako vam tko reče: što činite? kažite: Gospodin ga treba i odmah će ga vratiti ovamo.

4 Učenici odoše, nađoše napolju pred vratima, na raskršću privezano magare i odvezaše ga. 5 Neki od onih što su ondje stajali rekoše im: Što radite da odvezujete magare? 6 Oni im odgovoriše kao što im je zapovjedio Isus i ostaviše ih.

7 I dovedoše magare k Isusu i staviše na nj svoje haljine. Isus sjede na magare. 8 Sada su mnogi prostrli svoje haljine po putu dok su drugi sterali zeleno granje koje su narezali u poljima. 9 Koji su išli pred njim ili za njim, vikali su: Hosana, blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje! 10 Blagoslovljeno kraljevstvo oca našega Davida koje dolazi! Hosana na visini.

11 I uđe Isus u Jeruzalem, u hram, i kad je sve promotrio jer je već bilo kasno, otide sa dvanaestoricom u Betaniju.

Nerodna smokva 11 12 - 14

12 Sjutradan kad su izašli iz Betanije, Isus je ogladnio. 13 Opazi izdaleka smokvu s lišćem, i pristupi ne bi li što našao na njoj. Kad dođe k njoj, ne nađe ništa osim lišća jer još nije bilo vrijeme smokvama. 14 I reče joj: Neka nitko više ne jede roda od tebe dovijeka! A to su čuli i njegovi učenici.

Isus čisti hram 11 15 - 26

15 Dođe (opet) u Jeruzalem i on uđe u hram i stane izgoniti one što su kupovali i prodavali u hramu: ispremeta stolove mjenjačima i klupe onima što su prodavali golubove. 16 Ne dopusti da bilo tko pronese i samo jednu posudu kroz hram.

17 Govorio im je: Zar nije pisano: moj dom neka se zove dom molitve za sve narode? a vi ste načinili od njega razbojničku špilju.

18 Kad su to čuli veliki svećenici i književnici, počnu tražiti zgodu kako bi ga pogubili; ali su se bojali jer se sav narod oduševljavao za njegovu nauku.
19 Kad je nastala večer, izađe iz grada.

20 Ujutro kad su prolazili, vidješe smokvu gdje se posušila iz korijena.
21 Tada se Petar sjeti i reče: Učitelju, gle posušila se smokva što si je prokleo.
22 Odgovori im Isus: Imajte vjeru u Boga!
23 Zaista vam kažem: ako tko reče ovoj gori: digni se i baci se u more, i ne posumnja u svome srcu nego vjeruje da će se dogoditi što kaže, bit će mu.

24 Zaista vam kažem: Sve što tražite u molitvi, vjerujte da ćete primiti, i bit će vam.
25 Kad se spremate na molitvu, oprostite ako što imate protiv koga da i vaš Otac koji je na nebesima, oprosti vama vaše grijehe.
26 Jer ako vi ne oprostite, ni vaš Otac koji je na nebesima, neće vama oprostiti vaših grijeha.

Pitanje vlasti Kristove 11 27 - 33

27 Opet su došli u Jeruzalem. Kad je Isus hodao po hramu, pristupiše k njemu veliki svećenici, književnici i starješine
28 i upitaše ga: kakvom vlasti to činiš? ili tko ti je dao vlast da to činiš?
29 Odgovori im Isus: ja ću vas upitati jednu stvar, pa ako mi odgovorite, kazat ću vam kakvom vlasti to činim.
30 Recite mi da li je Ivanovo krštenje bilo s neba ili od ljudi?
31 Oni počnu misliti u sebi: ako rečemo: s neba, kazat će: zašto mu dakle niste povjerovali?
32 Ako rečemo: od ljudi, bojimo se naroda, jer svi drže da je Ivan zaista bio prorok.
33 Odgovoriše dakle Isusu: ne znamo. Tada im reče: ni ja vama neću kazati kakvom vlasti to činim.

Tumač 11 1-11 Isus ulazi svečano u Jeruzalem. Mjesto događaja i Kristove djelatnosti je sada osobito hram i Maslinska gora. Isus se očituje stanovnicima Jeruzalema i hodočasnicima kao Mesija time što je svečano ušao u Jeruzalem, i što je svojim govorima snažno pobio svoje neprijatelje. Njegov eshatološki govor znači svršetak njegove javne službe. Pojedini događaji zbivaju se u "velikoj sedmici" počevši od nedjelje do srijede. Jedino nam Marko i Matej iznose pomazanje Isusovo nakon izvještaja o sjednici sinedrija 14 3 sl. Svih devet odlomaka ovoga odsjeka ima Marko zajedno s drugim evanđelistima. Ipak Matej ne spominje dara siromašne udovice, dok Luka stavlja raspru o najvećoj zapovijedi na drugo mjesto.

Nakon jerihonskih događaja Isus polazi posljednjiput u Jeruzalem. Možda su i galilejski hodočasnici išli s njime. Šest dana prije pashe došao je Isus u Betaniju na Maslinskoj gori, cf lk 19 28-38, iv 12, 12-19; tumačenje vidi u mt 21, 1- 11.

Tumač　Nerodna smokva. Samo Matej i Marko nam pripovi-
11 12-14　jedaju kako je Isus prokleo smokvu i očistio hram. Luka ne spominje da se smokva osušila, a čišćenje hrama iznosi vrlo kratko. Kod Marka nalazimo i kronološki poredak tih događaja: Isus je očistio hram dan poslije svoga svečanog ulaska u Jeruzalem; mi bismo kazali na "veliki ponedjeljak". Taj isti dan ujutro Isus je prokleo smokvu a u "utorak" vodio se razgovor pred usahlom smokvom.

Tumač　Isus čisti hram. O nerodnoj smokvi govori nam Ma-
11 15-26　tej kratko i općenito, a Marko opširnije. Isto vrijedi i za izvještaj o čišćenju hrama. Samo Marko kaže da Isus nije dopuštao nositi posuđe kroz hram; i rabini su smatrali grijehom ako bi tko sinagogu upotrebio kao prolaz da se skrati put. Kad su učenici pitali rabi Eleazara kako je mogao doživjeti tako visoku starost, reče im: nikad nisam učinio taj grijeh da mi sveto mjesto služi kao prolaz. Marko kaže: moja kuća zvat će se kuća molitve za sve narode, cf izai 56 7. Ove posljednje riječi za sve narode, dodaje Marko zbog svojih etnikokršćanskih čitalaca. Kad se kaže "zvat će se", onda je očito da prorok ima pred očima novozavjetnu Crkvu kao i novozavjetnu službu Božju. R 17 b uzeto je iz jer 7 11.

U 11, 20-26 nalaze se događaji koji su se zbili u jutarnjim satima drugoga dana, poslije svečanog Kristova ulaska u Jeruzalem. Marko nam kaže da je Petar izrazio čuđenje što se smokva osušila. R 25 nalazimo u tom kontekstu samo kod Mateja. R 26 smatra se dubletom od mt 6 15 i najbolji rukopisi ga ne donose. Ostalo vidi u mt 21, 12-22, (lk 19, 45-48).

Tumač　Pitanje vlasti Kristove. Perikopu u 11 27-33 do-
11 27-33　nose sva tri evanđelista gotovo posve jednako (mt 21, 23-27, lk 20, 1-8). Jedino nam Marko kaže da je ta raspra nastala kad je Isus drugiput došao iz Betanije u Jeruzalem. To je bio "utorak" u sedmici muke. Toga je dana Isus po svoj prilici najviše raspravljao sa svojim protivnicima.

Priča o zlim vinogradarima 12 1 - 12

1 Počne im govoriti u pričama: neki čovjek posadi vinograd, ogradi ga ogradom, izkopa tijesak, načini kulu i dade ga u zakup vinogradarima te otide na put. 2 Kad je došlo vrijeme berbe, posla k vinogradarima svoga slugu da primi od njih vinogradskog roda. 3 Ali oni uhvate slugu, izbiju ga i otpuste prazna. 4 Gospodar pošalje na to k njima drugoga slugu, ali i njemu razbiše glavu i izgrdiše ga. 5 Opet pošalje drugoga a njega ubiše; tako i mnoge druge: jedne izbiše a druge pogubiše.

6 Gospodar je imao još nekoga: svoga ljubljenoga sina. Njega je kao posljednjega poslao k njima misleći u sebi: bojat će se mojega sina. 7 Ali vinogradari čim ga opaze, reknu

jedan drugome: Ovo je baštinik; hajde da ga ubijemo i bit će
baština naša. 8 Uhvate ga, dakle, ubiju i izbace napolje iz
vinograda.

9 Što će dakle učiniti gospodar vinograda? Doći će i po-
gubit će vinogradare, i dat će vinograd drugima. 10 Zar niste
nikada čitali ovo u (Svetom) Pismu: kamen koji odbaciše gra -
ditelji, postade kamen ugaoni. 11 Od Gospodina je ovo poteklo,
i divno je u našim očima.

12 Gledali su sada da ga uhvate, ali su se bojali naroda.
Shvatili su da je za njih rekao tu priču. Ostaviše ga i oti -
doše.

Pitanje poreza 12 13 - 17

13 Tada poslaše k njemu neke od farizeja i herodovaca da
bi ga uhvatili u riječi. 14 Dođu (dakle) k njemu i rekoše mu:
Učitelju, znamo da si istinit i da ne mariš ni za koga, jer
ne gledaš tko je tko, nego zaista učiš Božjem putu. Je li do-
pušteno caru davati porez ili ne? hoćemo li dati ili da ne da
mo? 15 A on poznavajući njihovu himbenost reče im: što me ku-
šate? donesite mi dinar da ga vidim. 16 Oni mu donesoše. I re-
če im: Čija je ovo slika i natpis? Rekoše mu: Carev. 17 Tada
im odgovori Isus: Dajte dakle caru što je carevo a Bogu što
je Božje. I oni mu se zadiviše.

Pitanje uskrsnuća 12 18 - 27

18 Dođoše k njemu saduceji koji kažu da nema uskrsnuća i
upitaše ga: 19 Učitelju, Mojsije nam je napisao: ako kome um-
re brat i ostavi ženu a ne ostavi djece, neka njegov brat uz-
me njegovu ženu i podigne potomstvo svome bratu. 20 Kod nas
je bilo sedmero braće. Prvi je uzeo ženu i umro bez potomka.
21 Uze je drugi i umre pa ni on ne ostavi poroda. Tako i tre
ći. 22 I sva sedmorica nisu imali potomka. Poslije svih umre
i žena. 23 O uskrsnuću, dakle, kad (svi) ustanu, čija će od
njih biti žena? Jer su je sva sedmorica imala za ženu. 24 I -
sus im odgovori: Zar se ne varate zato što ne znate (Svetog)
Pisma ni snage Božje? 25 Kad (ljudi) uskrsnu od mrtvih, neće
se ženiti ni udavati nego će biti poput anđela na nebesima.
26 A da mrtvi doista ustaju, zar niste čitali u knjizi Mojsi-
jevoj gdje (se) govori o grmu: ja sam Bog Abrahamov, Bog I -
zakov i Bog Jakovljev. 27 Nije (Gospod) Bog mrtvih nego Bog
živih. Vi se dakle vrlo varate.

Koja je najveća zapovijed? 12 28 - 34

28 Tada pristupi jedan od književnika koji je slušao ka-
ko se prepiru, i kad je vidio da je Isus dobro odgovorio, za-
pita ga: Koja je prva od svih zapovijedi? 29 Isus odgovori: Pr
va je zapovijed: čuj, Izraele, Gospodin Bog naš jedini je Go-
spodin. 30 Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom
dušom svojom, svom pameti svojom i svom snagom svojom! Ovo je
prva zapovijed. 31 Druga je ova: ljubi bližnjega svoga kao sa-
moga sebe! Veće zapovijedi od ovih nema.

32 Reče mu književnik: Učitelju, pravo si rekao da je je
dan Bog, i da nema drugoga osim njega. 33 Ljubiti Boga svim
srcem, svim razumom i svom snagom, a bližnjega ljubiti kao sa
moga sebe, veće je od svih žrtava paljenica kao i drugih žrtā
va. 34 Kad je Isus vidio kako je pametno odgovorio, reče mu :
Nisi daleko od kraljevstva Božjega. I nitko se više nije usu-
dio da ga (što) upita.

Isus Sin Davidov 12 35 - 37

35 Isus je učio u hramu te upita: Kako kažu književnici
da je Krist Sin Davidov, 36 kada sam David govori u Duhu Sve-
tom: reče Gospod mojemu Gospodu: sjedi meni s desne strane
dok položim tvoje neprijatelje (kao) podnožje tvojim nogama ?
37 Sam David naziva ga, dakle, Gospodinom pa kako mu je onda
Sin? I mnogi narod rado ga je slušao.

Čuvajte se književnika. Udovičin dar 12 38 - 44

38 U svojoj pouci govorio im je: Čuvajte se književnika
koji hodaju u dugačkim haljinama i žele da ih se pozdravlja
po trgovima 39 i sjede na prvim mjestima u zbornicama kao i u
začeljima na gozbama: 40 oni jedu udovičke kuće, i pretvaraju
se da dugo mole. Ovi će biti oštrije suđeni.

41 Jednom je Isus sjedio nasuprot blagajni za prinose i
gledao kako narod ubacuje novac u blagajnu. Mnogi bogataši u-
bacivali su mnogo, 42 a došla je jedna siromašna udovica i
stavila je u blagajnu dvije lepte što čini jedan kvadrant.
43 Isus dozove svoje učenike i reče im: zaista vam kažem, ova
siromašna udovica dala je više od svih drugih koji su nešto
metnuli u blagajnu; 44 jer svi drugi ubacili su od svoga su -
viška, dok je ona od svoje sirotinje dala sve što je imala,
svu svoju hranu.

Tumač 12 1-12 Priča o zlim vinogradarima. Parabolu o vinogra - darima donosi Marko najkraće. Njegov izvještaj ispočetka se više slaže sa Matejevim, a kasnije s Lukinim. Sve ostalo vidi kod Mateja i Luke (mt 21, 33 - 46, 22, 15 - 22, lk 20, 9 - 26).

Tumač 12 13-17 Pitanje poreza. U 12, 13-17 iznosi se zgoda sa poreznim novcem. Prema Luki je očito da su hije- rarsi vrebali na Isusa i htjeli ga uhvatiti u ri ječi. Matej kaže da su oni u tu svrhu održali sjednicu i po - služili se svojim učenicima i herodovcima kod izvođenja plana. Marko nam kaže da su hijerarsi poslali farizeje i herodovce . Matej doduše veli da su farizeji bili začetnici plana, ali va- lja znati da su mnogi farizeji bili ujedno i hijerarsi. I oni koji su bili poslani, bili su također farizeji, odnosno nji - hovi učenici i herodovci. Ostalo vidi kod Mateja 22 33 - 46 .

Tumač 12,18-27 Pitanje uskrsnuća. Kristov razgovor sa saducejima u r 18-27 stoji kod sva tri evanđelista u jednakom kontekstu. Matej izrično kaže da je ova rasprava bila vođena istoga dana kad su farizeji razgovarali s Isusom o rimskom porezu. Sva tri izvještaja su posve suglasna, ali ipak je Marko bliži Mateju nego Luki (lk 20, 27-40, 10, 25-28). Ostalo vidi kod Mateja, 22, 23-40.

Tumač 12 28-34 Koja je najveća zapovijed? U 12, 28-34 govori Krist o najvećoj zapovijedi. Vidi mt 22, 35-40, lk 10 25-28). Ono što nam pripovijeda Luka u 10 25 je nešto posve drugo nego ovo što čitamo kod Mateja i Marka. Izvještaji ove potonje dvojice dadu se lijepo uskladiti. Pitanje stavlja neki pismoznanac, učitelj zakona, a prema Mateju ujedno i farizeji. Matej također kaže da je pitanje imalo karakter kušnje dok je kod Marka taj karakter upravo isključen. Razlika se može izgladiti tako da kažemo da je pismoznanac bio poslan od farizeja sa zadaćom da kuša Isusa, ali on sam nije bio toga mišljenja. Ima egzegeta koji glagol kušati (peirazein) uzimaju u dobrom smislu. Drugi opet kažu da je pismoznanac došao doduše k Isusu s neprijateljskom nakanom, ali je pod snažnim uplivom Kristove ličnosti promijenio svoj stav. Nešto slično dogodilo se i sudskim slugama koji su bili poslani da uhvate Isusa, ali su se mjesto toga za nj oduševili, iv 7 32. Ostali razgovor između Isusa i pismoznanca pripóuje nam samo Marko. Iz Kristovih i pismoznančevih riječi je očito da unutarnja žrtva i predanost Bogu vrijedi više nego vanjsko prinošenje žrtava. Dakako da ovo potonje time ne gubi na vrijednosti. Riječima proroka Ozeje 6 6 pokazuje Spasitelj da mu je djelotvorna ljubav prema bližnjemu vrednija od ritualnih žrtava - tako kod Mateja - a ovdje hvali pismoznanca da je mudro odgovorio i da nije daleko od kraljevstva Božjega. Time vjerojatno navješta njegovo skorašnje obraćenje i prihvatanje evanđelja.

Tumač 12 35-37 Isus sin Davidov. Rasprava o sinu Davidovu (12, 35-40) nalazi se kod sva tri evanđelista jednako (mt 22,41-46, lk 20, 41-44). Jedini Marko kaže da se pitanje raspravljalo u hramu. Matej nam veli da je Krist stavio pitanje na farizeje.

Tumač 12 38-44 Čuvajte se književnika. Udovičin dar. Udovičin dar prikazuju nam samo Marko i Luka (21 1-4). Marko je u opisivanju nešto živahniji od Luke. Kad Isus kaže da je udovičin dar bio veći od dara svih ostalih ljudi, znači da je taj dar predstavljao sav njezin imetak; prema tome je njezin dar bio dokaz njezine velike ljubavi prema Bogu. Dvije lepte vrijede oko 3 pare u zlatu. - Glede književnika vidi mt 23 i lk 20, 45- 47.

Isus proriče propast Jeruzalema i svršetak svijeta 13 1-37

1 Kad je Isus izlazio iz hrama, reče mu jedan od njegovih učenika: Učitelju, gledaj kakvo je to kamenje i kako su sjaj-

ne građevine! 2 Odgovori mu Isus: Vidiš li ove silne građevine?
Neće ostati ni kamen na kamenu koji se neće razvaliti!

3 Kad je sjedio na Maslinskoj gori prema hramu, pitali
su ga nasamo Petar, Jakov, Ivan i Andrija: 4 Kaži nam kada će
to biti, i koji će znak pokazati da će se sve to ispuniti?

5 Isus im počne govoriti: gledajte da vas tko ne zavede!
6 Mnogi će doći u moje ime i govoriti: ja sam (Mesija), i ta-
ko će mnoge zavesti. 7 Kad čujete ratove i glasove o ratovima
ne bojte se; treba, naime, da se to zbude, ali to još nije
svršetak. 8 Ustat će narod na narod i kraljevstvo na kraljev-
stvo, i bit će potresi na raznim mjestima kao i glad. No to
je početak nevoljama. 9 Vi se svakako čuvajte! Oredavat će vas
na sudove i bičevat će vas po zbornicama i vodit će vas pred
upravitelje i kraljeve radi mene za svjedočanstvo njima.
10 A svim narodima treba da se najprije propovijeda evanđelje.

11 Kad vas izvedu i predadu, ne brinite se što ćete govo
riti, nego što vam se dade u onu uru, ono ćete govoriti. Ni -
ste naime vi koji govorite nego Duh Sveti.

12 Brat će predati brata na smrt i otac sina; djeca će u
stati na roditelje i ubit će ih. 13 A svi će zamrziti na vas
radi moga imena. Ali tko ustraje do kraja, taj će se spasiti.

14 Kad vidite mrsko opustošenje gdje stoji na mjestu
gdje ne bi smjelo biti, - koji čita neka razumije, - tada ko-
ji budu u Judeji, neka bježe u gore, 15 i koji bude na krovu,
neka ne silazi u kuću niti ne ulazi da što uzme iz svoje kuće;
16 koji bude u polju, neka se ne vraća natrag da uzme svoju
kabanicu.

17 Teško trudnima i dojiljama u one dane! 18 Molite se Bo
gu da se to ne dogodi zimi, 19 jer će tih dana biti takva ne-
volja kakve nije bilo od postanka svijeta što ga je Bog stvo-
rio, dosada, niti će biti. 20 I da Gospodin ne skrati one da-
ne, ne bi se spasio nijedan čovjek: ali radi izabranih koje
Bog izabra skratio je (one) dane.

21 Tada ako vam tko reče: evo ovdje je Krist ili eno
ondje, ne vjerujte! 22 Ustat će, naime, lažni kristi i lažni
proroci i činit će znake i čudesa tako da bi zaveli i izabra-
ne kad bi to bilo moguće. 23 Čuvajte se, dakle, i eto sve sam
vam kazao unaprijed!

24 U one dane, poslije te nevolje, sunce će pomrčati
i mjesec neće dati svoje svjetlosti. 25 Zvijezde će pasti
s neba i sile nebeske će se pokrenuti. 26 Tada će ugledati Si
na čovječjega gdje ide na oblacima nebeskim s velikom silom i
slavom. 27 Poslat će svoje anđele i sabrat će svoje izabrane
od četiri vjetra, od kraja zemlje do kraja nebesa.

28 Od smokve naučite se priči: kad se njezine grane po -
mlade i prolistaju, znate da je blizu ljeto. 29 Tako i vi, kad
vidite da se ovo zbiva, znajte da je blizu kod vratiju! 30 Za-
ista vam kažem: ovaj naraštaj neće proći dok se ovo sve ne
zbude. 31 Nebo i zemlja će proći, ali moje riječi neće proći!

32 O onome danu ili času nitko ne zna, ni anđeli na nebu,

ni Sin nego samo Otac. 33 Pazite, bdijte i molite se jer ne znate kada će biti vrijeme!

34 Kao što (postupa) čovjek koji na odlasku ostavlja svoju kuću i daje slugama svojim vlast i svakome njegov posao i zapovijeda vrataru da bdije, (tako postupa i Sin čovječji) .
35 (Zato) bdijte jer ne znate kada će doći gospodar kuće: uvečer ili o ponoći, ili u pijetle ili ujutro 36 da vas ako dođe iznenada, ne nađe gdje spavate. 37 Što kažem vama, kažem svima: bdijte!

Tumač 13 1-37 Isus proriče propast Jeruzalema i svršetak svijeta. O propasti Jeruzalema i svršetku svijeta govori se u mt 24, 1-25, 46 i lk 21, 5-38. Marko nam kaže kao i Matej, da se razgovor između Isusa i njegovih učenika vodio na putu od hrama do Maslinskog brda. Ovo je najdulji Kristov govor kod Marka i njegov je prikaz živahniji od Matejeva. Samo nam Marko kaže da je Isus sjedio na Maslinskoj gori nasuprot hramu i da su četiri apostola stavili na nj pitanje.

Sam eshatološki govor sastoji se od četiri dijela: od 5--13 prikazuju se nevolje što će prethoditi sudnjem danu; u 14-23 vidimo predznake razorenja Jeruzalema; u 24-31 prikazuje se drugi dolazak Kristov, a od 32-37 nalazi se opomena da budemo budni.

U 13, 5-13 slažu se Matej, Marko pa i Luka gotovo u svemu. Samo Matej i Marko spominju nam kao predznak sudnjega dana navještenje evanđelja svim narodima. Marko napose spominje da će u posljednje doba kršćane progoniti i njihovi najbliži krvni rođaci.

U 13, 14-23 posve se također slažu Matej i Marko.

U 13, 24 kaže Marko da će pomrčina sunca i mjeseca nastati "u onim danima", dok kod Mateja 24 29 čitamo da će se to dogoditi "odmah poslije+ onih dana". Marko i Luka ne spominju "znaka" Sina čovječjega. Isto tako Marko ne spominje "glasa anđeoske trublje". Marko nam kaže da niti Sin čovječji "ne zna" časa Božjega suda. Tumači velikom većinom kažu da to znači, da Krist u kome je inače sve blago mudrosti i znanja (kol 2,3) taj čas niti hoće niti može objaviti iz pedagoških razloga. - Riječ "dani" odnose se na antikristovo kraljevstvo.

U 13, 33-37 nalazimo opomenu za budnost. Ovo nam donosi Marko opširnije nego Luka, ali kraće nego Matej. Vidi mt 24, 36-25, 30; cf 16, 19: lk 19, 12. Beda Venerabilis kaže da je budan onaj koji svojim duhovnim okom gleda istinitu svjetlost i koji djelima potvrđuje što srcem vjeruje. Za svakoga je čovjeka dan smrti ujedno dan Kristova dolaska. Čovjek kakav umre, takav ostaje kroz svu vječnost. Zato je veoma ozbiljna opomena: budite budni!

\+ nevolje

I s u s o v a m u k a i s m r t

Odluka velikog vijeća 14 1 - 2

1 Za dva dana bila je pasha i blagdan beskvasnih hljebo-
va. Veliki svećenici i književnici tražili su zgodu, kako bi
ga lukavštinom uhvatili i ubili. 2 Ali su govorili: ne o sve-
tkovini da se ne bi narod pobunio.

Kristovo pomazanje u Betaniji 14 3 - 9

3 Kad je (Isus) bio u Betaniji u kući Simona Gubavca i
nalazio se za stolom, dođe neka žena koja je imala alabastre-
nu posudu sa dragocjenim i čistim nardovim uljem. Ona razbi-
je alabastrenu posudu i izlije mu ulje na glavu. 4 A neki od
učenika se razljutiše i rekoše jedan drugome: Zašto se tako
prosula ova pomast? 5 Mogla se prodati za više od trista di -
nara i dati siromasima. I u srdžbi su je korili.

6 A Isus reče: Ostavite je, što joj dodijavate? Dobro
djelo učinila je na meni. 7 Siromaha imate svagda sa sobom i
kad god hoćete, možete im dobro činiti; ali mene nemate svag-
da. 7 Ona je učinila što je mogla: pomazala je unaprijed moje
tijelo za pogreb. 8 Zaista vam kažem: gdje se god bude propo-
vijedalo ovo evanđelje po svem svijetu, kazat će se i to što
je učinila za njezin spomen.

Izdaja Judina 14 10 - 11

10 Tada Juda Iskarijot, jedan od dvanaestorice, otide k
velikim svećenicima da im ga izda. 11 Oni čuvši to razveseliše
se i obećaše mu dati novaca. Odsada je Juda tražio zgodu, kako
bi ga izdao.

Posljednja večera 14 12 - 21

12 U prvi dan beskvasnih hljebova, kada su Židovi običa -
vali klati vazmeno janje, reknu mu njegovi uečnici: gdje hoćeš
da idemo i da ti pripravimo vazmeno janje da jedeš?

13 I posla Isus dvojicu svojih učenika s riječima: idite
u grad, i srest će vas čovjek koji nosi vodu u vrču; idite za
njim 14 i gdje uđe, kažite gospodaru one kuće: Učitelj veli :
gdje je blagovalište, gdje ću jesti vazmeno janje sa svojim u-
čenicima? 15 I on će vam pokazati veliku dvoranu, prostrtu sa-
govima i uređenu. Ondje nam priredite. 16 Njegovi učenici oti-
doše i dođoše u grad. Nađoše sve kao što im je rekao i pripra-
više pashu. 17 Kad je nastala večer, dođe Isus sa dvanaestori-
com.

18 Kad su bili za stolom i jeli, reče Isus: Zaista vam
kažem, jedan od vas koji jede sa mnom izdat će me. 19 Oni se
stadoše žalostiti i govoriti mu jedan za drugim: da nisam mož-
da ja? 20 On im reče: jedan od dvanaestorice koji umače (zalo-
gaj) sa mnom u zdjelu. 21 Sin čovječji odlazi, doduše, kao što

je pisano za njega, ali teško onom čovjeku koji izda Sina čo-
vječjega! Bolje bi mu bilo da se nije rodio onaj čovjek!

Naređenje euharistije 14 22 - 25

22 Kad su jeli, Isus uzme kruh, blagoslovi ga, prelomi i
dade učenicima s riječima: Uzmite, ovo je tijelo moje. 23 Za-
tim uze kalež, zahvali Bogu i dade im te su svi iz njega pili.
24 Reče im: Ovo je krv moja novoga zavjeta koja se prolijeva
za mnoge. 25 Zaista vam kažem: više neću piti od ovoga roda
trsova do onoga dana, kad ga budem pio novoga u kraljevstvu
Božjem.

Isus ide na Maslinsku goru 14 26 - 31

26 Pošto su otpjevali pjesme zahvalnice, izađoše na Ma-
slinsku goru. 27 Isus im reče: Svi ćete se vi sablazniti noćas
o mene, jer je pisano: udarit ću pastira i raspršit će se ov-
ce. 28 Ali kad uskrsnem, ići ću pred vama u Galileju.

29 Petar mu reče: Ako se svi sablazne o tebe, ja se neću.
30 Odgovori mu Isus: zaista ti kažem: danas, još ovu noć,pri-
je nego pijetao dvaput zapjeva, triput ćeš me zatajiti.31 Ali
Petar ga je još većma uvjeravao: ako bi trebalo da s tobom u-
mrem, neću te zatajiti! Tako su i svi drugi govorili.

Isus u Getsemanskom vrtu 14 32 - 42

32 Dođoše u zaselak koji se zove Getsmani. I reče svojim
učenicima: Sjednite ovdje dok se pomolim. 33 Sa sobom uzme Pe
tra, Jakova i Ivana i počne drhtati i plašiti se. 34 Reče im:
Žalosna je moja duša do smrti. Ostanite ovdje i bdijte!

35 Pošto je otišao malo dalje, padne na zemlju i pomoli
se da bi mimoišao ovaj čas - ako je moguće. 36 Govorio je:Aba,
Oče, sve je tebi moguće, odnesi ovaj kalež od mene, ali ne
što ja hoću, nego što ti.

37 Dođe k njemu i nađe ih gdje spavaju. I reče Petru:Si-
mone, zar spavaš? Zar nisi mogao ni jednu uru bdjeti? 38 Bdij
te i molite se da ne padnete u napast. Duh je doduše spreman,
ali je tijelo slabo.

39 Opet otide i pomoli se istim riječima. 40 Vrati se i
opet ih nađe gdje spavaju jer su im oči bile otežale. Nisu zna
li što bi mu odgovorili.

41 Dođe po trećiput i reče im: Samo spavajte i počivajte!
Dosta je! Došao je čas! Evo predat će se Sin čovječji u ruke
grješnika. 42 Ustanite, hajdemo! Evo moj se izdajnik pribli-
žio!

Isusa uhvatiše 14 43 - 52

43 Dok je on još govorio, dođe Juda Iskarijot, jedan od
dvanaestorice, i s njime veliko mnoštvo ljudi s mačevima i to
ljagama: Dođoše od velikih svećenika, književnika i starješi-
na.

44 Njegov izdajnik dade im znak govoreći: koga ja poljubim, onaj je, uhvatite ga i oprezno odvedite.

45 I kad dođe, pristupi k Isusu i reče: Učitelju, i poljubi ga. 46 A oni staviše ruke na njega i uhvatiše ga.

47 Tada jedan od onih što su ondje stajali, izvadi mač te udari slugu velikog svećenika i odsiječe mu uho.

48 Isus im reče: Kao na razbojnika izađoste s mačevima i toljagama da me uhvatite. 49 Svaki dan sam bio kod vas u hramu i učio pa me niste uhvatili. Ali sada treba da se ispuni (Sveto) Pismo.

50 Tada ga svi ostave i pobjegnu. 51 Za njim je išao neki mladić ogrnut samo plahtom i uhvatiše ga. 52 Ali on ostavi plahtu i (gotovo) gol pobježe.

Isus pred Kaifom 14 53 - 65

53 Tada dovedoše Isusa k velikom svećeniku. Kod njega se sabraše svi (bivši) veliki svećenici, zatim starješine i književnici.

54 Petar je pošao za njim iz-daleka do u dvorište velikog svećenika. Ondje sjede sa slugama i grijao se kraj vatre.

55 Veliki svećenici i sva skupština tražili su svjedočanstvo protiv Isusa da bi ga osudili na smrt ali ne nađoše.
56 Mnogi su, dakako, lažno svjedočili na njega, ali njihova svjedočanstva nisu bila jednaka.

57 Tada ustanu neki ljudi i lažno posvjedoče na njega :
58 čuli smo ga gdje govori: razorit ću ovaj hram načinjen rukama, i za tri dana sagradit ću drugi, koji nije rukama načinjem. 59 Ali i njihovo svjedočanstvo ne bijaše jednako.

60 Tada ustade veliki svećenik, stupi na sredinu i upita Isusa: Zar ništa ne odgovaraš na to što ovi svjedoče protiv
tebe? 61 Ali Isus je šutio i ništa nije odgovorio. Ponovno ga upita veliki svećenik: jesili ti Krist Sin Boga blagoslovlje-
noga? 62 Odgovori Isus: Jesam, i vidjet ćete Sina čovječjega gdje sjedi s desne strane sile Božje i dolazi na nebeskim oblacima.

63 Tada veliki svećenik razdere svoje haljine i reče:što nam trebaju više svjedoci? 64 Čuli ste hulu na Boga, što mislite? I oni svi izjave da je zaslužio smrt.

65 Tada počnu neki pljuvati na njega i pokrivati mu lice i udarati ga pesnicama govoreći: proreci tko te je udario. I sluge su ga udarali po obrazu.

Petar zataji Isusa 14 66 - 72

66 Kad je Petar bio dolje u dvorištu, dođe jedna od sluškinja velikog svećenika, 67 i kad vidje Petra kako se grije, pogleda malo bolje na njega i reče: I ti si bio s Isusom Nazarećaninom! 68 A on zataji: ne znam i ne razumijem,što govoriš. I izađe napolje pred dvor i pijetao zapjeva.

69 Kad ga vidje sluškinja ondje, opet poče govoriti onima što su ondje stajali: Ovaj je jedan od njih. 70 A on opet zataji. Malo zatim oni što su stajali ondje, rekoše Petru:Dosta, ti si jedan od njih, jer si Galilejac. 71 A on se počne kleti i preklinjati: ne znam toga čovjeka o kojem govorite .
72 I odmah pijetao podrugiput zapjeva. Tada se Petar sjeti riječi što mu reče Isus: prije nego pijetao dvaput zapjeva , triput ćeš me zatajiti. I udariše mu suze.

Tumač 14 1-72 Muka Isusova. U 14 1-25 govori se o odluci velikog vijeća da ubiju Isusa; zatim se iznosi pomazanje Kristovo u Betaniji (3-8). u 14, 10-11 govori se Judinom dogovaranju sa sinedristima. U 14, 12-21 prikazuje nam Marko posljednju večeru. U 14, 22-25, govori se o ustanovi euharistije. Tumačenje tih događaja vidi u evanđelju Matejevu i Ivanovu (mt 25, 1-27, 66; lk 22, 1-23, 56; iv 13, 1-19,42).

U 14 26-31 prikazuje nam Marko uvjeravanje učenika, napose Petra da neće ostaviti Gospodina.

U 14 32-42 iznosi se smrtna muka Isusova u Getsemanskom vrtu. Tumačenje toga vidi u mt 26 26-46, lk 22 30-46.

U 14 43-52 prikazuje se kako je bio Isus uhvaćen, cf mt 26 47-68, lk 22 47-71, iv 18 1-11. Na tim mjestima vidi i tumačenje.

U 14, 53-65 gledamo Isusa pred velikim vijećem, a u 14, 66-72 prikazuje se Petrovo zatajenje, cf mt 26 69-75, lk 22 54-62, iv 18 15-18. 25-27. Sva tumačenja vidi na navedenim mjestima.

Isus pred Pilatom 15 1 - 15

1 Odmah ujutro učiniše vijeće veliki svećenici sa starješinama i s književnicima i sa svom skupštinom. Svezaše Isusa i odvedoše ga da ga predadu Pilatu. 2 Pilat ga upita: Jesi li ti židovski kralj? On odgovori: Da, jesam. 3 A veliki svećenici mnogo su ga optuživali. 4 Pilat ga ponovno upita: Žar ništa ne odgovaraš? gledaj koliko te optužuju! 5 Isus ipak ne odgovori ništa tako da se pilat čudio.

6 O blagdanu običavao im je pustiti jednoga sužnja za koga bi molili. 7 A bijaše jedan zatvorenik imenom Baraba zajedno s buntovnicima koji su u buni počinili ubistvo. 8 Narod je vikao tražeći da im dade ono što je uvijek običavao činiti.
9 Pilat im odgovori: Hoćete li da vam pustim židovskoga kralja? 10 Znao je naime da su ga veliki svećenici predali iz zavisti. 11 Ali veliki svećenici podgovoriše narod da im radije pusti Barabu. 12 Pilat im reče: Što hoćete da učinim s ovim što ga zovete židovskim kraljem? Oni povikaše: Raspni ga!
13 Reče im Pilat: Kakvo je zlo učinio? 14 Oni viknu još glasnije: Raspni ga!

15 Pilat je želio ugoditi narodu i zato im pusti Barabu,
a Isusa pošto ga je dao izbičevati, predade da ga razapnu.

Isusa grde i razapinju 15 16 - 32

16 Vojnici odvedoše Isusa u unutrašnjost palače, u sud -
nicu, i sazvaše svu četu. 17 Obukoše mu grimiznu kabanicu,
spletoše vijenac od trnja i staviše mu ga na glavu. 18 Počeše
ga pozdravljati: zdravo kralju židovski! 19 Udarali su ga po
glavi trskom i pljuvali na nj. Klecali su pred njim i klanja-
li mu se.

20 Kad mu se narugaše svukoše s njega grimiznu kabanicu
i obukoše ga u njegove haljine. Potom ga izvedoše da ga raza-
pnu.

21 Putem primoraše nekoga Simona Cirenca, oca Aleksandro-
va i Rufova koji je prolazio dolazeći iz polja da mu ponese
križ.

22 Dovedoše ga na mjesto Golgotu, što znači lubanja.
23 Davali su mu piti vino sa mirhom, ali on ga ne uze. 24 Za-
tim ga razapeše i razdijeliše njegove haljine, pošto su za njih
bacili kocke što da tko uzme.

25 Bila je treća ura kad ga razapeše. 26 Stavljen je (na
križ) i natpis o njegovoj krivnji: židovski Kralj.

27 S njim razapeše dva razbojnika, jednoga s desne a dru-
goga s lijeve njegove strane. 28 Tako se ispunilo (Sv.) Pismo
koje kaže: ubrojiše ga među zločince.

29 Koji su prolazili, psovali su ga mašući svojim glava-
ma i govoreći: Ha, ti što hram razvaljuješ i za tri dana ga
opet podižeš, 30 spasi sam sebe i siđi s križa! 31 Tako su se
rugali i veliki svećenici zajedno s književnicima i govorili
međusobno: drugima je pomogao, a sebi ne može pomoći. 32 Krist,
kralj izraelski, neka sada siđe s križa da vidimo i da mu po-
vjerujemo. Grdili su ga i oni što su bili s njime razapeti.

Isus umire na križu 15 33 - 41

33 A o šestoj uri nastade tama po svoj zemlji do devete
ure. 34 O devetoj uri poviče Isus iza glasa: eloj, eloj, lama
sabaktani, što znači: Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?
35 Neki od onih što su ondje stajali, čuli su to i rekoše:
eno zove Iliju. 36 Tada jedan otrča i napuni spužvu octom, na-
takne je na trsku i pruži mu da pije. Govorio je: hajde da
vidimo hoće li doći Ilija da ga skine. 37 A Isus poviče iza
glasa i izdahne.

38 Tada se hramski zastor razdere na dvoje, od gornjega
kraja do donjega. 39 Kad je stotnik vidio koji je stajao pre-
ma njemu da je tako izdahnuo, reče: doista je taj čovjek bio
Sin Božji!

40 Bijahu ondje i žene koje su gledale izdaleka. Među
njima bijaše Marija Magdalena, zatim Marija, majka Jakoba Mla-
đega i Josipa i Saloma. 41 Ove su ga žene pratile dok je još

bio u Galileji i služile mu. I mnoge druge koje su pošle za
njim u Jeruzalem, bile su ondje.

Pogreb Isusov 15 42 - 47

42 Kad nastade večer - a bila je priprava to jest uoči subote - 43 dođe Josip iz Arimateje koji je bio ugledan vijećnik i također očekivao Božje kraljevstvo i odvažno uđe k Pilatu i zamoli ga za Isusovo tijelo. 44 Pilat se začudi da je tako brzo umro. Dozove stotnika i upita ga je li već mrtav. 45 Kad je to doznao od stotnika, dade Josipu tijelo. 46 Ovaj kupi platna, skine ga s križa, zamota u platno i položi u grob koji je bio isklesan u stijeni. Na vrata od groba navali kamen. 47 Marija Magdalena i Marija Josipova gledale su gdje ga položiše.

Tumač 15 1-47 U 15 1-15 prikazuje se Isus pred Pilatom. Vidi mt 27 1.2. 11-26, lk 23 1-5. 13-25, iv 18 28-19. 10. U 15, 16-19 govori nam Marko o tome kako su vojnici Krista krunili trnovim vijencem, a u r 20-28 iznosi se Kristovo razapinjanje na Golgoti. U r 29-32 govori se o tome kako su se narodne starješine rugale Isusu na križu.

U 15, 33-47 (mt 27,45-61; lk 23, 44-56; iv 19, 25-42) iznosi se Isusova smrt i njegov pogreb. Tumačenje ovih događaja vidi kod Mateja.

Isusovo uskrsnuće i uzašašće

Žene na grobu Isusovu 16 1 - 8

1 Pošto je prošla subota, Marija Magdalena i Marija majka Jakovljeva i Saloma kupiše mirodija da idu i da pomažu Isusa. 2 Vrlo rano, u prvi dan sedmice, dođoše ka grobu, kad je već izašlo sunce. 3 Međusobno su govorile: Tko će nam odvaliti kamen s grobnih vrata? 4 Ali kad su pogledale, vidješe da je kamen odvaljen, a bijaše vrlo velik.

5 Uđu u grob i opaze mladića obučena u bijelu haljinu gdje sjedi s desne strane i uplaše se. 6 On im reče: Ne bojte se! tražite Isusa Nazarećanina raspetoga? Uskrsnu, nije ovdje evo mjesto gdje ga položiše. 7 Idite kažite učenicima i napose Petru da ide pred vama u Galileju, ondje ćete ga vidjeti kao što vam je rekao.

8 Žene izađoše i pobjegoše od groba jer ih je obuzeo strah i trepet. Nikome nisu ništa kazale jer su se bojale.

Isus se javlja svojim učenicima 16 9 - 18

9 Pošto je Isus uskrsnuo rano u prvi dan sedmice, javio se najprije Mariji Magdaleni iz koje je istjerao sedam đavola.

10 Ona otide i javi njegovima koji su tugovali i plakali za njim. 11 Kad su čuli da je živ i da ga je ona vidjela, nisu vjerovali. 12 Zatim se (Isus) javio na putu dvojici od njih kad su išli u selo, i to u drugom obličju. 13 Oni odu i jave ostalima. ali ni njima nisu vjerovali.

14 Najposlije se javi sam Isus jedanaestorici apostola kad bijahu za stolom i prekori ih radi njihove nevjere i tvrdoće srca, jer nisu vjerovali onima koji su ga vidjeli da je uskrsnuo.

15 Tada im reče: Idite po svem svijetu i propovijedajte evanđelje svakome stvorenju. 16 Koji uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se a koji ne uzvjeruje, osudit će se. 16 A one koji budu vjerovali pratit će ovi znaci: u moje ime izgonit će đavle, govorit će novim jezicima, 17 primat će zmije i ako popiju nešto smrtonosna, neće im naškoditi; stavljat će ruke na bolesnike i ozdravljat će ih.

Isus odlazi na nebo 16 19 - 20

19 Gospodin Isus, pošto im je tako govorio, bi uzet na nebo i sjede Bogu s desne strane. 20 A oni otidoše i svuda su propovijedali evanđelje. Gospodin im je pomagao i njihove riječi potvrđivao zatim znacima i čudesima.

Tumač 16 1-20 Žene na grobu Isusovu. Isus odlazi na nebo. Ovdje naročito spominjemo da neki rukopisi ispuštaju r 9-20. Međutim, autencija i kanonicitet tih redaka je izvan svake sumnje. Prijeporno je samo njihovo literarno podrijetlo, t.j. ne zna se da li potječu od Marka ili kojega drugog apostolskog učenika. Tumačenje r 1-8 vidi u mt 28 1-8, cf lk 24 1-11, iv 20 1-18. Zanimiv je dodatak, što ga čitamo u kodeksu W iza r 14:a oni (t.j. apostoli) su se branili govoreći: ovaj svijet bezakonja i nevjere je pod sotonom koji ne dopušta preko nečistih duhova da se shvati istinita moć Božja. Zato - govorahu oni Kristu - objavi svoju pravdu već sada! Krist im odgovara: granica godina sotonine snage je dovršena, ali se približuju druge strašne stvari. Za one koji su sagriješili ja sam predan u smrt da se obrate k istini i da više ne griješe; da kao baštinu prime duhovnu i nepokvarljivu slavu pravde koja je na nebesima. Iza 16 8 imaju neki kodeksi ovako: sve što bijaše zapovjeđeno onima koji bijahu sa Petrom, ukratko (žene po nalogu anđela) izložiše. Poslije toga se i sam Isus javi, i od istoka do zapada pošalje po njima svetu i nepokvarljivu propovijed vječnoga spasenja.

Glede 16, 14-18 postavlja se pitanje da li se u tom odlomsku iznosi samo jedan događaj ili dva koji su k tome i vremenski rastavljeni. Stariji i noviji tumači drže da je mk 16 14-18 paralela za lk 24 36-43 i iv 20 19-23 odnosno iv 20 24-29. Mnogi opet drže da je mk 16 14-18 jedinstven odlomak u kojem se govori o posljednjoj Kristovoj pojavi na sam dan njegova uzašašća. Za ovo nam svjedoči riječ "najposlije" u r 14,

a i sam sadržaj Kristova govora pokazuje da je taj govor kasnijega datuma nego onaj kod Mateja. U Markovu naime izvještaju pretpostavlja se zapovijed o krštenju, i samo se naglasuje da tu zapovijed treba točno izvršiti. I dok nadalje, Isus apostolima obećaje svoju trajnu prisutnost - tako Matej - dotle Marko spominje čudesne znake koji će potvrđivati propovijedanje apostola. Vidi mt 28, 18-20; cf iv 20, 11-18; 19-23 26-29; lk 24, 36-49. 50-53.

SVETO EVANĐELJE PO LUKI

Predgovor 1 1 - 4

1 Budući da su mnogi pokušali izvijestiti o događajima
koji su se ispunili među nama, 2 kao što su nam predali oni
koji su od početka sve sami vidjeli i bili sluge (evanđeoske)
riječi, 3 odlučio sam i ja, pošto sam sve točno od početka is
pitao, redom napisati tebi, odlični Teofile, 4 da potpuno u-
poznaš sigurnost one nauke koju si naučio.

I s u s o v o d j e t i n s t v o

Navještenje Ivanova rođenja 1 5 - 25

5 U vrijeme kralja Heroda živio je neki svećenik imenom
Zaharija iz razreda Abijina, i njegova žena od Aronovih kćeri
imenom Elizabeta. 6 Oboje su bili pravedni pred Bogom i živ -
jeli prema svim zapovijedima i uredbama Gospodnjim posve bes-
prikorno. 7 Nisu imali djeteta jer je Elizabeta bila nerotki-
nja i oboje su već bili odmakli u godinama.

8 Kad je on jednom vršio svećeničku službu pred Bogom
prema redu svoga razreda, 9 ždrijebom ga je zapalo po sveće -
ničkom običaju da uđe u Gospodnji hram i prinese tamjan.
10 Svekoliko mnoštvo naroda bilo je napolju i molilo se za
vrijeme kađenja.

11 I ukaže mu se anđeo Gospodnji koji stane s desne stra
ne kadionoga oltara. 12 Kad ga vidje Zaharija, uplaši se i
strah ga spopadne. 13 Anđeo mu reče: Ne boj se Zaharija, usli
šana je tvoja molitva. Tvoja žena Elizabeta rodit će ti sina
i nadjeni mu ime Ivan. 14 Bit će ti radost i veselje i mno-
gi će se obradovati njegovu rođenju. 15 Bit će velik pred Go-
spodinom; vina ni opojna pića neće piti i napunit će se Duha
Svetoga još u utrobi svoje majke. 16 Mnoge sinove Izraelove o
bratit će ka Gospodinu Bogu njihovu 17 Ići će pred njim u du-
hu i sili Ilijinoj da tako obrati srca otaca k djeci i nepo -
korne privede k mišljenju (t.j.pobožnosti) pravednika i (ti -
me) pripravi Gospodinu spreman narod.

18 Zaharija reče anđelu: Po čemu ću ja to spoznati (kao
istinito)? Ja sam star i moja je žena odmakla u godinama.
19 Odgovori mu anđeo: Ja sam Gabrijel što stojim pred Bogom,i
poslan sam da govorim s tobom i da ti javim ovu radosnu vi -
jest. 20 Evo, zanijemit ćeš i nećeš moći govoriti do onoga da
na dok se to ne zbude; jer nisi vjerovao mojim riječima koje
će se ispuniti u svoje vrijeme.

21 Narod je čekao Zahariju i čudio se što se tako dugo
zadržao u hramu. 22 Ali kad je izašao, nije im mogao progovo -

riti. Sada su shvatili da mu se nešto ukazalo u hramu. On im
je namigivao i ostao nijem. 23 Kad se navršiše dani njegove
službe, otide svojoj kući.

24 Poslije tih dana zatrudnje Elizabeta, njegova žena, i
sakrivala se pet mjeseci. 25 Govorila je: tako mi je učinio
Gospodin: milostivo je ovih dana pogledao na me da skine s
mene moju sramotu pred ljudima.

Navještenje Isusova rođenja 1 26 - 38

26 U šestom mjesecu posla Bog anđela Gabrijela u galilej
ski grad po imenu Nazaret, 27 k djevici zaručenoj mužu po i-
menu Josipu, iz doma Davidova. Djevici bijaše ime Marija.

28 Anđeo uniđe k njoj i reče: Zdravo, milosti puna, Go -
spodin je s tobom, blagoslovljena si ti među ženama. 29 Ona
se uplaši na ove riječi i stade razmišljati kakav bi to bio
pozdrav.

30 Reče joj anđeo: Ne boj se, Marijo! našla si milost u
Boga: 31 evo, zatrudnjet ćeš i rodit ćeš sina i nadjeni mu i-
me Isus. 32 On će biti velik i nazvat će se Sin Svevišnjega .
Gospodin Bog dat će mu prijestolje njegova oca Davida 33 i
kraljevat će u Jakovljevu domu dovijeka i njegovu kraljevstvu
neće biti kraja. 34 Marija reče anđelu: Kako će to biti kad
ja ne znam muža? 35 Odgovori joj anđeo: Duh Sveti doći će na
tebe i sila Svevišnjega osjenit će te: zato će se i ono sveto
što će se od tebe roditi, nazvati Sin Božji. 36 Evo, tvoja ro
đakinja Elizabeta također je zatrudnjela sinom u svojoj sta -
rosti, i ovo je šesti mjesec njoj koju(inače) zovu nerotki -
njom; 37 jer Bogu nije ništa nemoguće. 38 Tada reče Marija:
Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.I an-
đeo otide od nje.

Marija pohađa svoju rođakinju Elizabetu 1 39 - 56

39 Onih dana ustade Marija i žurno otide u planine, u
grad Judin. 40 Uniđe u Zaharijinu kuću i pozdravi Elizabetu .
41 Čim je Elizabeta čula Marijin pozdrav, zaigra dijete u nje
zinoj utrobi.

Elizabeta se napunila Duha Svetoga 42 i poviče jakim gla
som: Blagoslovljena ti među ženama i blagoslovljen plod utro-
be tvoje! 43 Otkuda meni ovo da Majka moga Gospodina dolazi k
meni? 44 Evo, čim je dopro glas tvoga pozdrava do mojih ušiju,
zaigralo je od radosti dijete u mojoj utrobi. 45 Blago tebi
što si vjerovala da će se ispuniti ono što ti je kazao Gospo-
din.

46 Marija reče: Veliča duša moja Gospodina 47 i obradova
se duh moj u Bogu spasitelju mojemu; 48 što je pogledao na ne
znatnu službenicu svoju, jer evo, odsada će me blaženom zvati
svi naraštaji. 49 Velike stvari učini mi onaj koji je silan i
sveto je ime njegovo. 50 Milosrđe je njegovo od koljena do ko
ljena onima koji ga se boje. 51 On moćno vlada svojom rukom i
razasipa ohole u mislima njihova srca. 52 Zbaci vladare s pri

jestolja i podiže neznatne. 53 Gladne napuni dobara a bogataše otpusti prazne. 54 Zauze se za Izraela slugu svoga jer se sjeća svoga milosrđa, 55 kao što je obećao ocima našim, Abrahamu i njegovu potomstvu dovijeka.

56 Marija ostade s Elizabetom oko tri mjeseca i potom se vrati svojoj kući.

Rođenje Ivanovo 1 57 - 80

57 Elizabeti se navrši vrijeme njezine trudnoće i ona rodi sina. 58 Kad su to čuli njezini susjedi i rođaci da joj je Gospodin iskazao veliko milosrđe, radovali su se s njom.

59 Osmi dan dođoše da obrežu dijete i htjedoše ga nazvati imenom njegova oca Zaharije. 60 Ali njegova mati reče: Ne, neka se zove Ivan. 61 Rekoše joj: Nema nikoga u tvojoj rodbini koji bi se tako zvao. 62 Tada stanu namigivati njegovu ocu kako bi on htio da ga nazovu. 63 On zatraži pločicu i napiše: Ivan mu je ime.Svi se začudiše 64 a njemu se odmah otvoriše usta, njegov se jezik razriješi i on poče govoriti i slaviti Boga. 65 Strah obuze sve njihove susjede, i po svim judejskim gorama razglasiše se ovi događaji. 66 Svi koji su to čuli,počeše o tome razmišljati u svojim srcima i govoriti: što će biti ovo dijete jer je Gospodnja ruka bila s njime.

67 Njegov otac Zaharija napuni se Duha Svetoga i proročki reče: 68 Blagoslovljen Gospodin Bog Izraelov, što pohodi i otkupi narod svoj. 69 Podiže nam jako spasenje u domu sluge svoga Davida, 70 kao što je obećao od davnine na usta svojih svetih proroka: 71 naime, spasenje od neprijatelja naših i oslobođenje iz ruku sviju koji na nas mrze; 72 da tako iskaže milosrđe ocima našim i sjeti se svetoga svoga zavjeta; (t.j.) zakletve 73 kojom se zakle ocu našem Abrahamu, da će nam (naime) dati 74 da se izbavimo iz ruku neprijatelja naših i da služimo Gospodu bez straha, 75 u svetosti i pravdi pred njim dokle god smo živi.

76 I ti, dijete, nazvat ćeš se prorok Svevišnjega, jer ćeš ići pred licem Gospodnjim da mu pripraviš put: 77 da poučiš narod njegov kako je njegovo spasenje u opraštanju grijeha njihovih, 78 i to po prevelikom milosrđu Boga našega, po kojem nas pohodi Sunce s visine, 79 da obasja one što sjede u tami i sjeni smrtnoj; da tako uputi noge naše na put mira.

80 A dječak je rastao, jačao duhom i boravio u pustinji (sve) dotle dok se ne pokaza Izraelu.

Tumač 1 1 - 4 Predgovor. Evanđelje znači plaću za dobru vijest kao i samu dobru vijest; ta riječ je tehnički izraz za propovijedanje mesijanskog kraljevstva, kao i za knjigu, koja sadrži istine mesijanskog kraljevstva. Sama je riječ "evanđelje" starija od kršćanstva i bila je običajna osobito u kultu careva.

Jedini Luka ima predgovor ili "prolog" svome evanđelju .

Takve prologe nalazimo i kod drugih rimskih i grčkih pisaca. U prologu kaže nam Luka povod i svrhu svoga djela. Luka kaže da su mnogi pokušali izvijestiti o događajima koji su se ispunili u tadašnje doba. To može značiti nekolicinu pisaca koje Luka ne potcjenjuje nego samo iznosi činjenicu da su pisali prije njega. Ti su pisci kušali izvijestiti o događajima sa izvjesnom kritikom (anataksasthai diegesin). Događaji o kojima se radi jesu Kristov nauk i djela.

U r 2 kaže evanđelista: ove događaje predali su nam očevici, t.j. apostoli. Sam Luka nije bio očevidac svih tih događaja, ali zato on istražuje brižno sve odpočetka i ovdje iznosi redom, uglavno kronološkim, a gdjegdje i pragmatičkim, stvarnim redom. Svoje evanđelje posvećuje Luka nekom Teofilu, koji je možda bio rodom iz Italije odnosno iz Rima i bio je jamačno neki visoki činovnik. Epifanije i Ambrozije misle da je Teofil apelativna imenica i da uopće znači "dušu koja ljubi Boga".

U r 4 kaže Luka svrhu svoga evanđelja: da Teofil potpuno upozna vrijednost i istinitost evanđeoske nauke.

Tumač 1 5-25 Navještenje Ivanova rođenja. Od 1 5-4 13 ide prvi dio Lukina evanđelja, u kojem nam on iznosi događaje što su se zbili prije početka javne djelatnosti Kristove. U prvom odsjeku prvoga dijela pripovijeda se djetinstvo Ivanovo i Isusovo (1 5-2 52). Kristovo rođenje iznosi Luka u vezi sa Ivanovim rođenjem da istakne svu mesijansku važnost Kristova rođenja. U 1 5-25 nalazimo navještenje rođenja Ivanova. U ovom odlomku ili perikopi spominje nam Luka Ivanove roditelje, riječi arkanđela Gabrijela, kaznu Zaharijinu i ispunjenje obećanja.

Herod Veliki, sin Antipatra, bio je po rimskom senatu g. 40 pr. Kr. (714. g. od sagrađenja Rima) imenovan židovskim kraljem i vladao je do g. 4 pr. Kr. (715. od sag. R.). Judeja je ovdje u širem značenju riječi čitava Palestina, a ne samo kasnija provincija Judeja, cf 7 17, 23 5. Zaharija, Ivanov otac, nije istovetan sa Zaharijom u mt 23 35. Samo ime povezuje se sa hebrejskim zekariah ili zekariahu t.j."kojega se sjetio Jahve". Abijin razred ili efemerija bio je osmi po redu prema Davidovoj odredbi, cf 1 paralip 24 3, 10, 2 paralip 8 14, i ezdr 2 61-63 i t.d. Svaka je svećenička obitelj služila u hramu kroz jedan tjedan, od subote do subote. Iz babilonskog sužanjstva vratile su se samo četiri svećeničke obitelji sa preko 4000 članova, ali su ponovno razvrstane pod starim imenima u 24 razreda. Ime Elizabeta povezuje se sa hebrejskom riječi elišeba, "štovateljica Boga", ili: "Bog je spas". I Aronova žena zvala se Elizabeta.

Zaharija i Elizabeta bili su "pravedni pred Bogom",dakle istinski i nehinjeno pravedni, i živjeli su prema svim moralnim i ritualnim propisima Mojsijeva zakona. U tome su zaista bili besprijekorni, cf mt 1 19, lk 2 25, dap 10 22 i td. Ne znamo koliko je bila Elizabeta stara, ali je svakako bila odmakla u dobi. Brojno potomstvo smatralo se kod Židova Božjim blagoslovom, a nedostatak djece znakom Božje kušnje ili čak

nemilosti. Ipak su žene koje su dulje vremena bile nerotkinje bile čestoput od velikog značenja za ekonomiju spasenja: tako Ana, majka Samuelova i druge.

U r 8-17 pripovijeda se navještenje Ivanovo po anđelu Gabrijelu, Taj se anđeo ukazao Zahariji u prostoru gdje stoji kadioni oltar. Iz r 9 vidimo da se vršenje službe u hramu dobivalo ždrijebom da ne bude nesporazuma. To je bila najsvetija svećenička služba i zapadala bi pojedinog svećenika redovito samo jednom u životu. "Hram" je ovdje zapravo "svetinja" hrama jer je ondje stajao kadioni oltar. Izvan hrama je stajalo mnoštvo naroda: vjerojatno je dakle bila subota tj. blagdan. Narod je stajao vani u predvorju hrama i čekao običajni završni blagoslov. Anđeo se ukazao Zahariji s desne strane oltara, tj. na strani sedmokrakog svjećnjaka. To je bio znak da će vijest biti radosna.

Zaharija se smeo što je posve razumljivo jer je primijetio nebesko viđenje. Spopao ga je možda i strah pred smrću zbog gledanja nebeskog bića, cf dan 8 17, 10 7-9, eks 33 20 i td.

U r 13-17 iznosi se sam sadržaj anđelova navještenja. Zaharija se već odavna molio Bogu da dobije potomka. Ime "Ivan" povezuje se sa hebrejskim jehohanan, ili johanan, što možda znači: "komu je Jahve milostiv". Ivan će biti "velik pred Gospodinom", dakle zaista velik. Opojno piće (sikera, hebr šekar) znači razna aromatična i umjetna vina, pečena iz proklijalog ječmenog zrnja. Ivan će se napuniti ne samo "duhom proroštva" nego i Duhom Svetim osobno kao i njegovim darovima. U r 16 primjenjuje anđeo Malahijino proroštvo na Ivana kao duhovnog preteču Gospodnjega, i povezuje ga s prorokom Ilijom jer mu pripisuje isti "duh" i istu "silu". Time kao da upozoruje Zahariju da će služba Ivana Krstitelja biti slična onoj proroka Ilije, cf mal 3 1, 4 5-6. Neki tumači kažu da je Ivan priveo Izraelce najprije Kristu, a time ujedno i Bogu Ocu. "Privesti srca otaca njihovim sinovima" znači: oživjeti očinsku ljubav prema djeci i preporoditi obiteljski život. Stariji tumači shvaćaju ovo mjesto metaforički: Ivan će mnoge Židove obratiti na Kristovu vjeru i tada će preminuli pređi Izraela opet uzljubiti svoje žive potomke. Neki opet shvaćaju to ovako: Ivan će učiniti da potomci upoznaju vjeru onako kako su je poznavali patrijarsi.

U r 18-20 vidimo da Zaharija nije vjerovao anđelu i zato je bio kažnjen. Zaharija je svakako pogriješio, ali ga možemo ispričati time što se zbunio.

Riječ Gabrijel dovode tumači u vezu sa hebrejskim geber= muž, junak i el= Bog, dakle "čovjek", ili "junak Božji". Gabrijel "stoji pred Gospodinom, što je bila naročita odlika tzv. "sedmorice duhova" u SZ i u apk. To je svakako više nego "gledati Božje lice", što nalazimo kod nižih anđeoskih korova, cf mt 18 10. Iz 1 62 zaključuju neki tumači, da je Zaharija postao gluh.

U r 21-25 ispunja se Božje obećanje. Kad se prinijela žrtva tamjana, svećenik bi blagoslovio narod, koji bi odgovorio

amen, cf num 6 22 sl. Narod se čudio da se Zaharija tako dugo ili jer se tako dugo zadržao u hramu. Kad je Zaharija izišao iz hrama, ljudi su spoznali da je imao viđenje jer je bio nijem, cf dan 10 15. Elizabeta se "skrivala" prema r 24, bilo da u samoći Bogu zahvaljuje, bilo iz stidljivosti što je u odmakloj dobi zatrudnjela. Ovo potonje drže vjerojatnim osobito stariji tumači.

Tumač 1 26-38 Navještenje Isusova rođenja. U r 26-38 iznosi se navještenje Isusova rođenja, ili kako obično kažemo: navještenje Marijino. To su zlatni reci koji nam prikazuju događaje što su prethodili utjelovljenju Sina Božjega. U r 26-27 govori se o poslanju anđela Gabrijela; u r 28-29 nalazimo pozdrav anđelov; u r 30-33 njegovo navještenje, a u r 34-38 Marijin pristanak.

Šest mjeseci nakon toga što je Elizabeta zatrudnjela, poslao je Bog Gabrijela u Nazaret. To je gradić koji se nalazi u južnoj Galileji i ima danas oko 12000 stanovnika, a leži oko 500 m nad morem. Na mjestu Marijina navještenja podignuta je crkva u kojoj se nalazi kućica Majke Božje. Sjeveroistočno od crkve nalazi se - prema predaji - Josipova radionica, kasnije stan sv. Obitelji. Na istočnoj strani grada stoji "Marijin zdenac". Etimološko značenje riječi Nazaret je dvojbeno. Neki je povezuju sa hebrejskim nacar, sjati, cvasti, dakle: "sjajni cvijet Galileje". Još i danas zove se Nazaret "fiore del mondo" (cvijet svijeta). Drugi kažu da ta riječ znači kulu ili stražarnicu.

Što Matej kaže da će se Isus zvati Nazarejin 2 23, spajaju neki sa izai 11 1, gdje se Mesija naziva mladidom ili grančicom (necer) iz korijena Jesejeva. Ovo "necer" je glasovno blizu riječi Nazaret koja je možda prvotno glasila nacerat (stražarnica).

Marija je bila djevica (parthenos, hebrej alma) što znači djevojku zrelu za udaju (virgo nubilis). Već u izai 7 14 obećaje prorok domu Davidovu čudesni znak: djevica će zatrudnjeti i roditi će sina i dat će mu ime Emanuel tj. Bog s nama. U doba utjelovljenja Sina Božjega bila je Marija samo zaručnica Josipova (desponsata). Brak je uslijedio tek nakon njezina povratka od Elizabete.

Riječ "Josip", hebrejski Josef znači "neka doda". Prvotno je glasilo to ime Josefel: "Bog neka pridoda". U r 27 kaže se: iz kuće Davidove. Te riječi pripisuju neki tumači Josipu neki Mariji, a neki obojima. Svakako bi Isus bio potomak Davidov i onda kada bi samo Josip bio iz doma Davidova.

Riječ Marija, grčki Mariam, odgovara hebrejskom Mirjam, cf eks 15 20, 1 paralip 4 17. Ima preko 60 tumačenja toga imena, od kojih su mnoga vrlo lijepa, ali je malo koje od prave znanstvene vrijednosti. Sv. Bernardo kaže: Marija = stella maris: dakle Marija je zvijezda mora; sv. Jeronim je tumači sa stilla maris, dakle kaplja mora. Lijepa su nadalje tumačenja: Marija = koja ljubi Boga ili koja je ljubljena od Boga, moj božanski rođak je Svevišnji i td. Danas se ponajviše riječ Marija tumači kao gospođa, gospodarica (domina).

Ne znamo kako se Mariji ukazao anđeo: vjerojatno kao mladić u bijelom odijelu i u nadzemaljskom svijetlu. "Zdravo" u r 28 grčki " haire" odgovara aramejskom šelom leki, mir s tobom. Marija je bila milosti puna u strogom smislu riječi, To se vidi iz daljnjeg pozdrava Gabrijelova: Gospodin je s tobom, i: ti si našla milost pred Bogom. Tu puninu milosti imala je Marija još prije Kristova začeća, ali se ona temeljila na njezinoj milosti Božjeg materinstva (gratia maternitatis divinae). Ta je milost ipak bivala sve veća jer je bila Mariji dana ovdje na zemlji gdje svatko može napredovati u milosti. Lijepo kaže sv. Toma Akvinski: Marija je imala puninu milosti koja je bila dovoljna da može postati Majkom Božjom. Riječi u r 28: blagoslovljena si ti među ženama znače: blagoslovljena si više nego sve ostale žene, ili blagoslovljena si ispred sviju žena.

Marijin strah je prouzročen samim viđenjem. Tumači različno shvaćaju Marijino razmišljanje. Ona je jamačno promatrala značenje samog pozdrava, a nije sumnjala da li je od Boga.

U 1, 30-33 iznosi anđeo sadržaj svoga navještenja. Marija je našla milost u Boga jer joj je Bog iskazao osobitu dobrotu svoju, tj. dao joj milost Božjeg materinstva. Riječ "Isus", hebrejski Ješua ili Jehošua, znači: Bog je spasenje, te pokazuje da će Bog spasiti svijet po Marijinu Sinu. Anđeo kaže Mariji: začet ćeš i rodit ćeš. To dokazuje pravo i stvarno Marijino materinstvo; Kristovo je tijelo doista nastalo od njezina tijela i krvi. Sin Božji bit će "velik" po svojim budućim djelima među ljudima. Bit će Sin Svevišnjega, ili kako u grčkom tekstu stoji: Najvišega (hypsistos, a tako se u septuaginti prevodio pjesnički naziv za Boga: el-jon). Isus će biti Sin Svevišnjega jer je on Sin Božji u strogom smislu riječi. U N Z je to oznaka Mesije i Spasitelja.

U r 34-38 nalazi se Marijin pristanak. Njezine riječi "ne znam muža" jesu biblijski izraz koji metonimički označuje bračni život, cf mt 1 25. Sv. Augustin drži da je Marija učinila zavjet vječnog djevičanstva. Duh Sveti je princip koji ostvaruje utjelovljenje Sina Božjega; on se naziva i "sila Svevišnjega". Oba izraza su se tokom stoljeća raznoliko shvaćala. Dogmatski je sigurno da je utjelovljenje Sina Božjega zajedničko djelo triju božanskih osoba, ali se pripisuje (apropriira) napose trećoj božanskoj osobi. Neki tumači misle da izraz "Duh Sveti" pošto u grčkom stoji bez člana, označuje Božju narav; a izraz "sila Svevišnjega" znači moć i slavu Božju koja se očituje prema vani. Duh Sveti će "osjeniti Djevicu Mariju". Taj izraz stoji ovdje metaforički i uzet je iz Sv. Pisma SZ: u šatoru zavjetnom stanovao je Gospodin pod likom oblaka, eks 40 31. Ono što će se od Djevice roditi bit će "sveto", t.j. Sin Božji.

Marija je u strogom smislu riječi Bogorodica, theotokos, i njoj je bila posvećena Crkva u Efezu g. 431, kada se+ obdržavao treći opći crkveni sabor. U perikopi r 26-38 nalazi se predmet svetkovine Navještenja Marijina ili Blagovijest (Annuntiatio BDM). Sv. Bernardo zove Blagovijest korijenom svih Marijinih svetkovina. Taj se sada nezapovijedani blagdan sla-

+ ondje

vi 25. III.

S odlaskom anđela bilo je utjelovljenje Sina Božjega završeno.

Tumač 1 39-56 Marija pohađa svoju rođakinju Elizabetu. U r 39-56 nalazimo izvještaje o pohođenju Marijinu i njezin himan tzv. Magnifikat. Evanđelista nam ovdje govori o prvoj objavi još nerođenoga Mesije u kući Ivanovih roditelja.

Judin grad u r 39 je po mišljenju novih egzegeta Hebron koji je bio stari svećenički grad. Drugi radije pomišljaju na Jeruzalem ili Ain Karim, koji je jedan sat hoda udaljen od Jeruzalema prema zapadu. Marija je putovala oko 4 dana. Pozdrav se pri sastanku vršio zagrljajem i poljupcem sa riječima: mir s tobom. Mnogi tumači misle da je Ivan Krstitelj shvatio prisutnost Sina Božjega: Augustin misli protivno. Elizabetina izjava: dijete je zaigralo od radosti obično se uzima kao dokaz za ispravnost prvog mišljenja. Pozdrav anđela Gabrijela i Elizabete sačinjava molitvu "Zdravo Marijo ". Tu molitvu nalazimo prviput u XI vijeku, a današnji oblik dobila je tek u XVI vijeku. Još je kasnijeg datuma molitva "Anđeo Gospodnji".

U r 46-55 nalazi se Marijin himan tzv. Magnifikat. U starini se zvao "Marijino evanđelje" ili "Marijin kantik o evanđelju". Već od VI vijeka dalje moli se kod vespera.

Marijina duša "veliča", tj. hvali i slavi Gospoda. Riječ "duša" znači ovdje senzitivnu djelatnost duše, dok riječ "pneuma", duh, označuje intelektualnu djelatnost. Bog je Marijin Spasitelj na osobit način kako to vidimo iz dogme o Bezgrješnom začeću. Inače se riječ Spasitelj redovno pripisuje Isusu. Gospod je "pogledao" na Marijinu neznatnost, ili kako neki tumači misle na njezinu poniznost. Bog je očitovao svoju snagu pobjedom nad neprijateljima svoga naroda; time je "učinio silu svojom rukom". Taj izraz je antropomorfizam uzet iz SZ. Bog se "zauzeo za Izraela" tako da se sjetio svoga predašnjega milosrđa prema Abrahamu i njegovu potomstvu. Ovo Božje "sjećanje" nije ništa drugo nego ostvarenje mesijanskih obećanja.

U vrijeme iza povratka Marijina treba staviti događaje iz mt 1 18 sl, gdje anđeo otkriva Josipu tajnu utjelovljenja. Iz r 56 se ne vidi da li je Marija dočekala Ivanovo rođenje ili ne, i zato se tumači u tome razilaze. Događaji izneseni u r 39-55 sačinjavaju predmet nezapovijedane svetkovine "Pohođenja Marijina" (Visitatio BMV) koja se slavi 2. VII. Spominje se prviput polovinom XIII vijeka, a od kraja XIV vijeka je opća crkvena svetkovina.

Tumač 1 57-80 Rođenje Ivanovo. U r 57-79 iznosi se rođenje i obrezanje Ivanovo kao i Zaharijih himan tzv. Benediktus. Sa Ivanovim rođenjem ispunio se prvi dio nebeskih obećanja. O tom rođenju govore rr 57-66. Osmi dan, obično u subotu, vršio bi otac ili u nuždi kakva žena, dakako Židovka, obred obrezanja s kojim je bilo spojeno i davanje imena. Stariji egzegete misle da je Elizabeta od Boga primila

objavu glede imena Ivan. Većina novih tumača drži da je Zaharija pismeno priopćio svojoj ženi to ime. Iz r 62 zaključuju neki da je Zaharija postao gluhonijem. Noviji katolički tumači to poriču zbog r 20 gdje se ništa ne govori o gluhoći. Susjedi su naime "namigivali" Zahariji da se izjasni, dakle je čuo razgovor susjeda s njegovom ženom. Kad je Zaharija progovorio, vjerojatno je sam izvršio obred obrezanja i dao dječaku ime.

U r 67-79 nalazi se Zaharijin himan tzv. Benediktus. Evanđelista ističe da je taj himan proroštvo dano po Duhu Svetom. U tom himnu se otkrivaju Božji planovi spasenja. Taj se himan formalno naslanja na očinski blagoslov što se izricao prigodom obrezanja, a sadržajno na blagoslov što ga je svećenik izgovarao nad narodom poslije žrtve na kadionom oltaru. Benediktus se sastoji iz dva glavna dijela: u r 68-75 zahvaljuje Zaharija Bogu što je poslao Mesiju da spasi ljude: u r 76-79 obraća se Zaharija na svoga sina Ivana i slavi njegov uzvišeni poziv kao preteče Mesije. U čitavom himnu opaža se tzv. stihovni paralelizam i hebraistička stilizacija. "Rog spasenja" u r 69 znači snažnog i moćnog Spasitelja. Prema Božjem obećanju Mesija treba da bude potomak Davidov, 2 kralj 7 12, sl, psal 88 36, mt 1 1. U SZ se narod izraelski zvao "Božji sluga". Tako i neke važne ličnosti na pr. Mojsije, Jozua, Nehemija i t.d. Ovako se naziva i David jer je doista bio revan u službi Božjoj, on je ujedno i tip Kristov, cf psal 18 1. "Spasenje" u r 71 znači - kao i na drugim mjestima - mesijansko spasenje tj. oslobođenje od grijeha i dobivanje Božje milosti. Neprijatelji i mrzitelji su ovdje protivnici spasenja. "Sveti zavjet" u r 72 znači Božje obećanje koje Bog neopozivo ispunja. Bog se "sjetio" toga zavjeta time što je poslao Mesiju. Svrha je Božjih obećanja prema r 75: davanje mesijanskog mira da ljudi mogu služiti Bogu bez servilnog straha. "Svetost i pravda" u r 75 ukazuje na vjersko-moralno stanje u koje smo došli po Kristu. U r 77 se kaže zašto se priređuje "put Gospodinu": da se dade narodu spoznaja spasenja koje dolazi po oproštenju grijeha. Ovo je oproštenje, doduše, negativna strana mesijanskog spasa, ali je preduvjet za sva ostala mesijanska dobra. Prema r 78 spasenje dolazi po oproštenju grijeha, a ovo oproštenje je djelo Božjega milosrđa. "Sunce s visine" je Mesija koji se već u SZ naziva svjetlom što dolazi, cf izai 9 1-2, 60 1-2, zah 6 12, mt 4 15. Sam Krist naziva sebe "svjetlo svijeta", iv 8 12. "Put mira" shvaća se subjektivno, dakle ne kao put koji vodi k miru nego sam mesijanski mir (pax messiana), kojega punina znači vječno blaženstvo. Put je inače norma religiozno-moralnog života odnosno čitava mesijanska ekonomija spasenja.

Prema r 80 dijete Ivan je "raslo" što se odnosi na njegov fizički život, a "jačalo je Duhom", tj. u svom duhovnom razvoju. Pustinja je ovdje onaj dio judejske pustinje gdje je kasnije Ivan javno nastupio. Mnogi tumači misle da je Ivan još kao dječak otišao u pustinju.

Rođenje Isusovo 2 1 - 20

1 U one dane iziđe zapovijed od cara Augusta da se popi-
še sav svijet. 2 Ovo je bio prvi popis kada je Kvirinije upra
vljao Sirijom. 3 Svi su pošli da se upišu, i to svaki u svoj
grad. 4 Tada pođe Josip iz Galileje, iz grada Nazareta u Ju -
deju, u grad Davidov zvan Betlehem, jer je bio iz doma i roda
Davidova, 5 da se upiše s Marijom zaručenom sebi ženom koja
je bila trudna.

6 Kad su bili ondje, dođe vrijeme da ona rodi. 7 I rodi
Sina svoga prvenca i povi ga u pelenice i položi u jasle, jer
nisu imali mjesta u konačištu.

8 U onom kraju boravili su pastiri u polju i čuvali noć-
nu stražu kod svoga stada. 9 Anđeo Gospodnji pristupi k njima
i slava ih Gospodnja obasja. Pastiri se vrlo prepadoše,
10 ali
im anđeo reče: Ne bojte se! evo javljam vam veliku radost ko-
ja će biti svemu narodu:
11 danas vam se rodi Spasitelj koji
je Krist Gospodin, u gradu Davidovu.
12 Evo vam znaka: naći
ćete dijete povito u pelene gdje leži u jaslama.

13 Odjednom nastade s anđelom mnoštvo nebeske vojske;hva
lili su Boga i govorili: Slava Bogu na visini a na zemlji
mir ljudima dobre volje (tj. koje Bog ljubi).

14 Kad anđeli otidoše od njih na nebo, rekoše pastiri je
dan drugome: hajdemo do Betlehema da vidimo to što se dogodi-
lo i što nam je objavio Gospodin.
15 Dođu žurno i nađu Mariju
i Josipa (kao) i dijete položeno u jasle.
16 Kad ga vidješe ,
rekoše sve što im je bilo rečeno za ovo dijete.
17 Svi koji su
čuli, divili su se tome što su kazivali pastiri.
18 A Marija
je pamtila sve ove događaje i razmišljala o njima.
19 Pastiri
se vrate slaveći i hvaleći Boga za sve što su čuli i vidjeli,
kao što im je bilo rečeno.

Isusovo obrezanje. Isusovo prikazanje u hramu 2 21 - 40

21 Kad se navršilo osam dana da obrežu dijete, nadjenuše
mu ime Isus kao što ga nazva anđeo prije nego se u utrobi za-
čeo.

22 Pošto se navršiše dani Marijina čišćenja po zakonu
Mojsijevu, doniješe ga u Jeruzalem da ga prikažu Gospodinu
23
kao što piše u Gospodnjem zakonu: sve muško prvorođeno neka
se posveti Gospodu;
24 i da prinesu žrtvu kao što je propisa-
no u Gospodnjem zakonu: dvije grlice ili dva goluba.

25 U Jeruzalemu bijaše čovjek po imenu Simeon. Bio je
taj čovjek pravedan i bogobojazan i čekao je Izraelovu utjehu,
a Duh Sveti bio je u njemu.
26 Duh Sveti mu je objavio da ne-
će vidjeti smrti dok ne vidi Krista Gospodnjega.
27 On dođe po
Duhu Svetom u hram. Kad su roditelji donijeli dijete Isusa da
učine za nj po običaju zakona,
28 on ga uze na svoje ruke,da-
de slavu Bogu i reče:
29 Sad otpuštaš s mirom slugu svoga, Go-
spodine, po riječi tvojoj;
30 je oči moje vidješe spasenje
tvoje,
31 što si pripravio pred licem sviju naroda:
32 svije-

tlo da rasvijetli neznabošce i slavu naroda tvoga Izraelskoga.

33 Kad su se njegov otac i majka tome divili što se go -
vorilo za njega, 34 blagoslovi ih Simeon i reče Majci njegovoj
Mariji: gle ovaj je postavljen na propast i na uskrsnuće mno-
gima u Izraelu i za znak kojemu će se protiviti. 35 A tebi sa
moj će mač dušu probosti da se otkriju misli mnogih srdaca.

36 Bila je ondje i proročica Ana, kći Fanuelova, od ple-
mena Aserova. Ona je veoma odmakla u godinama: sedam godina
živjela je sa svojim mužem od svoga djevojaštva 37 a bila je
udovica od osamdeset i četiri godine. Nije odlazila od hrama
služeći Bogu postom i molitvom (tako reći) dan i noć. 38 I o-
na dođe upravo u taj čas i počne slaviti Boga, i govoriti za
njega svima koji su čekali otkupljenje Jeruzalema.

39 Kad su sve svršili po zakonu Gospodnjem, vratiše se u
Galileju, u svoj grad Nazaret. 40 A dijete je raslo, jačalo
duhom i bilo puno mudrosti, (a) i milost Božja bijaše na nje-
mu.

Dvanaest-godišnji Isus u hramu 2 41 - 52

41 Njegovi su roditelji išli svake godine u Jeruzalem o
blagdanu pashe. 42 Kad je Isusu bilo dvanaest godina pođu u
Jeruzalem po običaju blagdana. 43 Kad ondje provedu dane i poš
nu se vraćati kući, ostade dječak Isus u Jeruzalemu, a da to
nisu opazili njegovi roditelji. 44 Misleći da je s društvom
otidoše dan hoda. Stanu ga tražiti među rođacima i znancima,
45 i kad ga ne nađu vrate se u Jeruzalem da ga traže. 46 Po-
slije tri dana nađu ga u hramu gdje sjedi među učiteljima, slu
ša ih i pita ih.

47 Svi koji su ga slušali divili su se njegovu razumu i
odgovorima. 48 Kad ga roditelji opaze začude se. Reče mu nje-
gova Majka: Sinko, što si nam to učinio? Evo otac tvoj i ja
žalosni smo te tražili. 49 Reče im: Zašto ste me tražili? Zar
niste znali da meni treba biti u onome što je Oca mojega?
50 Ali oni nisu razumjeli riječ koju im reče.

51 I siđe s njima, dođe u Nazaret, i bijaše im poslušan.
Njegova Majka pamtila je sve ove događaje. 52 A Isus je napre-
dovao u mudrosti, u dobi i u milosti kod Boga i kod ljudi.

Tumač 2 1-20 Rođenje Isusovo. U ovoj se glavi od r 1-20 govori o Isusovu rođenju; u r 21 spominje se Isusovo obrezanje, dok se u r 22-40 iznosi njegovo prikazanje u hramu. U r 41-52 vidimo Isusa kao 12 godišnjeg dječaka u hramu.

U određeno vrijeme i na određenom mjestu dolazi Mesija na svijet da spasi čovjeka od grijeha, a ne da oslobodi Židove od političkog jarma Rimljana. Duhovnog Mesiju naviješta anđeo s neba pastirima.

U r 1-5 pripovijeda se najprije putovanje Josipa i Marije

u Betlehem: u r 6-7 iznosi se rođenje Kristovo, a u 8-14 navještenje radosne vijesti pastirima.

U mjesecima između začeća i rođenja Spasiteljeva bio je Josip poučen o tim čudesnim događajima, cf mt 1 18-25 a. Bog je izabrao dane rimskog popisa kao vrijeme Kristova rođenja. Taj se popis vršio za vlade cara Augusta (31 pr Kr - 14 posl Kr) August je dao Herodu naslov kralj, i ovaj je morao dopustiti da se kod njega provede popis. Za ovaj popis svjedoči nam samo Luka, no on je svakako dobro znao vrijeme toga popisa jer ga izričnо stavlja u razdoblje Kristova rođenja. Inače se zna da je g 7 pr. Kr. tražio car August od Židova zakletvu vjernosti što svakako pretpostavlja bar popis muževa. Nije nadalje isključeno da su se u g 7-6 pr. Kr. zajedno s tim muževima popisivali i ostali porezni obvezanici. Ne smeta dakle ništa što Josip Flavije izričnо ne spominje taj popis. Vršio se taj popis za namjesnika Kvirinija. Ovaj je bio prviput sirski namjesnik od 11-9 pr. Kr. a zatim od g. 3 pr. Kr. - 6 posl. Kr. U ovom potonjem razdoblju vršio je on i popis kako nam svjedoči sam Flavije. Luka zna za taj popis, jer spominje bunu koju je tom zgodom podigao Juda Galilejac dap 5 37. To je bio drugi Kvirinijev popis. Prvi popis što ga Luka ovdje spominje, provodio je Kvirinije par godina prije Herodove smrti, a Herod je umro g 4. prije kršćanske ere. Ali upravo u to vrijeme Kvirinije nije bio sirski namjesnik; dakle je vjerojatno provodio taj popis kao vojskovođa. Nije isključeno da je Kvirinije taj popis samo započeo, a njegov ga nasljednik Saturnin(8-6 g. pr. Kr.) dovršio. Josip Flavije spominje dohotke onih provincija kojima su upravljali Herodovi sinovi: dakle se pretpostavlja da se vršio neki popis još za života Heroda. Sam popis najvjerojatnije se obavljao tako da je svaki Židov morao doći u grad svoga plemena, jer su se ondje nalazili plemenski registri. Davidov grad bio je Betlehem, i tu se morao Josip prijaviti.

Prema r 6-7 riječ "prvorođenac" stoji ovdje u apsolutnom a ne u relativnom smislu; znači dakle: jedino-rođeni, jedinac. Mojsijev je naime zakon propisivao da su muški prvorođenci bili Bogu naročito posvećeni, pa su se radi toga morali otkupiti od hramske službe.

Kalendarske godine brojale su se tada od sagrađenja Rima. Dionizije Mali koji je umro početkom VI vijeka, uveo je kršćansku eru, i to tako da je prvi siječanj g. 754. bio ujedno prvi siječanj prve godine. Međutim, danas se posve sigurno zna, da je Herod umro g 750. Krist se dakle rodio g 748 ili 749, tj. 4-7 godina prije početka sadašnje kršćanske ere.

Iz evanđelja se ne može ustanoviti dan Kristova rođenja. Na istoku je "Bogojavljenje" bilo ujedno svetkovina Kristova rođenja, sve do vremena Ivana Hrizostoma koji kaže da se na zapadu oduvijek slavio Božić 25. prosinca. Bez sumnje htjelo se i poganske spomendane pretvoriti u kršćanske svetkovine. 25. prosinca slavili su, naime, pogani "dan boga sunca". Prema Božiću su i vremenski udešene svetkovine: Blagovijest, Rođenje Ivanovo, Obrezanje Isusovo i Prikazanje Isusovo u hramu odnosno Svijećnica.

U r 8-14 govori se o betlehemskim pastirima. Njima se , vjerojatno, javio anđeo Gabrijel. Prema predaji dogodilo se to na tzv. pastirskom polju, koje je udaljeno 20 minuta hoda istočno od Betlehema, gdje se nalazi tzv. pastirska špilja kod sela Bet-Sahur. U srednjem je vijeku stajala ovdje crkva zvana "Slava Bogu na visini". Njezine ruševine stoje još i danas. Prema r 14 "ljudi dobre volje", odnosno "ljudi koji se sviđaju Bogu" (anthropoi eudokias) su oni koji se vjerom podlažu Mesiji. Betlehem je grad Davidov i Mesijin, cf mihej 5 2 mt 2 1; leži 8 km južno od Jeruzalema u plodnom kraju, 820 m nad morem. Iza Betlehema prostire se pustinja. Na sočnim livadama što su se sterale uz rub te pustinje, pasli su pastiri svoja stada. Na malim uzvisinama nalazile su se špilje u kojima su bile isječene jasle za životinje. Karavanska konačišta nalazila su se na glavnim cestama i u njima se moglo ukonačiti prilično mnoštvo ljudi. Siromašniji svijet često je boravio po špiljama jer su one pružale zaštitu protiv vrućine i vlage. Već u najranije doba znalo se za špilju Kristova rođenja. Car Konstantin sagradio je nad njom baziliku g 326. I sv. Justin mučenik spominje tu špilju u svojim spisima oko g. 150. Danas se u toj špilji nalazi na tlu ploča od bijelog mramora sa uloškom od jaspisa. Nasred ploče nalazi se srebrna zvijezda sa latinskim natpisom: hic de virgine Maria Jesus Christus natus est (ovdje je od Djevice Marije rođen Isus Krist). Ovu špilju zajednički posjeduju katolici i pravoslavni.

Anđeli i pastiri bili su prvi svjedoci Isusova rođenja . Po betlehemskim poljanama pasla su stada od kojih su se uzimale žrtvene životinje za jeruzalemski hram. Pastiri su čuvali noćnu stražu kod stada da ne dođu zvijeri iz unutrašnjosti pustinje. Sigurno su znali za obećanja o Mesiji i bili su sposobni da prime istinu, jer su bili daleko od svakog političkog i religioznog fanatizma. Došli su k Isusu puni radosti i svete revnosti. Ipak njihovo pripovijedanje, vjerojatno, nije ostavilo dublji utisak u narodu jer ljudi nisu htjeli vjerovati u mesijansko dostojanstvo tako siromašnog djeteta, a osim toga bili su svi zaokupljeni rimskim popisom. Posve drukčije vladala se Marija... Ona je sve dobro upamtila, o svemu razmišljala i jamačno sama pripovijedala sve ovo evanđelisti Luki...

Tumač 2 21-40 Isusovo obrezanje. Isusovo prikazanje u hramu. U r 21-40 pripovijeda nam Luka obrezanje i prikazanje Isusovo u hramu. Kao član izabranoga naroda bio je Isus obrezan i dobio ime. Prigodom njegova prikazanja u hramu posvjedočili su Simeon i Ana njegovo mesijansko dostojanstvo. Obrezanje je bilo Božjim zakonom određeno već u doba Abrahamovo. Krist se dao obrezati da bude što sličniji svome narodu. Obrezanjem prolio je Krist prve kapi svoje krvi za grijehe svijeta. Ujedno je time pokazao da štuje Mojsijev zakon i tako je spriječio sablazan Židova. Osmi dan po Božiću spominje se već u Gelazijevu sakramentaru kao Gospodnja osmina (octava Domini), ali tek početkom IX vijeka postaje to opća crkvena svetkovina pod imenom "Obrezanja Gospodinova" (Circumcisio Domini).

U r 22-24 spominje Luka propise o levitskoj nečistoći.Ta nečistoća nije značila neku osobnu krivnju nego je priječila dotičnu osobu da sudjeluje kod bogoštovnih čina. Po porodu dječaka bila je žena "nečista" sedam dana, a po porodu dje - vojčice 14 dana. U hram je mogla poći tek četrdeseti dan po porodu dječaka, a osamdeseti dan po porodu djevojčice.Tom zgo dom trebalo je žrtvovati u hramu jednogodišnje janje. Za samo "očišćenje" trebalo je žrtvovati grlicu ili mladog goluba.Siromasi su mjesto janjeta žrtvovali još jednog goluba odnosno grlicu, 3 mojs 12 2 sl. Sa čišćenjem majke bilo je ujedno spo jeno i prikazanje muških prvorođenaca koji su se žrtvom morali otkupiti od levitske službe. Za otkupninu plaćalo se 5 srebrnih šekela tj. oko 15 dinara u zlatu.

U r 25-40 iznosi nam Luka prizor sa Simonom i proročicom Anom. Josip i Marija sastali su se sa starcem Simeonom na Nikanorovim vratima koja su stajala na istočnom ulazu u žensko predvorje hrama. Simeon je prepoznao u djetetu Isusu Mesiju i zato je zahvalio Bogu pjesmom koju je Crkva također uzela u svoj svakodnevni oficij. Simeon kaže da je Gospodin "priredio spasenje pred licem sviju naroda" tj. dao je Spasitelja svemu čovječanstvu. Spasitelj je "slava naroda izraelskoga" jer je Mesija iz njega potekao, u njemu živio i najprije njemu predao istinu evanđelja, cf rim 1 16. Mesija je "svjetlo da rasvijetli neznabošce", tj. on je izveo pogane iz njihovih grijeha i po njemu su doznali evanđeoske istine. Josip i Marija se čude što je Simeon navijestio spasenje sviju ljudi; ta se misao on da rijetko čula. Simeonove riječi u r 34 nedovezuju se na sliku u izai 8 14, gdje se Mesija prikazuje kao "kamen spotica - nja". To se spoticanje najprije pokazalo u Herodovu progonu i došlo do najjačeg izražaja u Kristovoj smrti. No ono se nas - tavlja u progonu vjernika u kojima se progoni sam Krist, dap 9 4. Tako se radi Krista provodi dioba duhova: očituju se "misli" za i protiv Krista. Simeonovo svjedočanstvo potvrdila je i proročica Ana. Ona je odsada češće govorila pobožnim Izra - elcima o Spasitelju. Prikazanje Isusovo u hramu slavi Crkva 40. dan po Božiću. Taj nezapovijedani blagdan ima razna imena: Očišćenje Marijino, Prikazanje Isusovo, Svijećnica i t.d. već prema tome, koja se činjenica jače ističe. Procesija sa gorućim svijećama prikazuje svjedočanstvo Simeonovo da je Isus svjetlo svijeta: goruća svijeća znači Kristov nauk i milost . U V i VI vijeku nalazimo taj blagdan već po svoj Crkvi. Nakon prikazanja u hramu treba staviti dolazak mudraca sa istoka, bijeg sv. Obitelji u Egipat, pokolj nevine dječice u Betlehemu i povratak sv. Obitelji iz Egipta u Nazaret, cf mt 2 1-21. Dijete je "raslo u milosti" time što se punina njezina koja je postojala već od početka, sve više očitovala; tako misle osobito sv. oci i stariji tumači.

Tumač 2 41-53

Dvanaest-godišnji Isus u hramu. U r 41-52 prika - zuje se Isusov boravak u hramu. Triput godišnje morao je Izraelac doći u hram: na vazam, praznik sedmica i blagdan sjenica, 2 mojs 34 23. Taj propis nije vrijedio za žene, ali su one dolazile dobrovoljno. Za muškarce vrijedio je taj zakon od navršene 13 godine, ali se obično po

čelo već sa djecom od 12 godina. Kristov prvi polazak u hram pripovijeda nam Luka zato, jer se tom zgodom dogodilo nešto vanredno, čega nije bilo ni prije ni poslije u Kristovu životu. Židovski su blagdani bili i od nacionalnog značenja jer su Židovi mnogo trpjeli pod rimskim jarmom. Pasha ili vazam bio je spomen na oslobođenje Izraelaca iz egipatskog ropstva. Na taj dan klalo bi se vazmeno janje jer je nekoć po njegovoj krvi bilo pošteđeno sve prvorođeno u Izraelu. Klanje janjeta vršilo se u predvečerje 14 nizana. Na ovo se nadovezala svetkovina beskvasnih hljebova, od 15 do 21 nizana, u zahvalu za oslobođenje iz ropstva. Kako je u doba vazma započela žetva ječma, to bi se drugog dana svetkovine žrtvovali prvi prinosi nove žetve od koje se do toga časa ništa nije smjelo uživati.

U Jeruzalem su hodočasnici putovali u karavanama. Djeca nisu išla zajedno sa roditeljima, i zato su Josip i Marija tek podvečer opazili da nema djeteta Isusa. Isus je vjerojatno ostao u otvorenom hramskom trijemu ili u dvorani za predavanje, jer su se na tim mjestima nalazili pismoznanci koji su poučavali narod, odnosno svoje učenike i prijatelje. Ovi bi sjedili na sagovima ili slamnjačama i stavljali pitanje na učitelja. Glavna tema gotovo svih razgovora bio je dolazak Mesije.

U r 41-50 nalazimo prvu objavu Isusova mesijanskog dostojanstva. Marija daje Josipu naslov "otac", dakle mu taj naslov pripada premda je Josip bio samo zakoniti a ne naravni otac Kristov. Isus kaže da mora biti "u onome što je Oca njegova", to ne znači da mora biti upravo u hramu, nego da je za njega vrhovno pravilo svega djelovanja Očeva volja. On postupa po tom načelu makar pritom ražalostio svoju majku i svoga hranitelja. Marija je, doduše, znala za Božji plan spasenja u općenitim crtama, ali je što se tiče konkretnog izvođenja bila upućena na Spasiteljevu pouku. Zato je mogla doživjeti iznenađenja, mogla je nešto u prvi čas i ne razumjeti; a izvjesni događaji mogli su joj zadati i bol. I doista, iz evanđelja vidimo da je konkretno ostvarivanje Božje volje u planu spasenja bilo za nju niz teških iskušenja. Svojim, dakle, odgovorom Isus poučava Josipa i Mariju, da nad njihovim roditeljskim pravom postoji "više pravo" nebeskoga Oca.

Kristovo ljudsko znanje je važan teološki problem. Apstrahirajući od božanskog sveznanja Kristova razlikujemo u njegovoj čovječjoj naravi dvojako znanje: vrhunaravno koje dolazi po gledanju Boga, i naravno koje se stiče iskustvom. Kada dakle Isus kaže da nešto ne zna, znači da o tome još nema iskustva.

P r i p r a v a za j a v n o d j e l o v a n j e

Propovijedanje Ivana Krstitelja 3 1 - 20

1 U petnaestoj godini vladanja cara Tiberija, kada je Poncije Pilat bio upravitelj Judeje, a Herod četverovlasnik (te-

trarh) u Galileji, i Filip njegov brat, četverovlasnik Itureje i Trahonitide, a Lizanija četverovlasnik Abilene, 2 za velikih svećenika Ane i Kajfe, riječ Gospodnja dođe Ivanu, sinu Zaharijinu u pustinji.

3 I dođe Ivan u svu okolinu jordansku: propovijedao je
krštenje pokore za oproštenje grijeha 4 kao što je napisano u
knjizi proroka Izaije: glas onoga što viče u pustinji: pripravite put Gospodnji, poravnite staze njegove! 5 Sve doline neka se ispune i svaka gora i brežuljak neka se slegne; što je
krivo neka bude ravno i hrapavi putevi neka budu glatki. 6 I
svako će tijelo vidjeti spasenje Božje.

7 Svijetu koji je dolazio da ih krsti govorio je Ivan :
zmijska legla, tko vam reče da bježite od buduće srdžbe? 8 Donosite dostojan plod pokore! Ne mislite u sebi: imamo oca Abrahama jer vam kažem da Bog može od ovoga kamenja podići sebi djecu Abrahamovu. 9 Sjekira je već položena na korijen drveću: svako drvo koje ne daje dobra roda, isječi će se i u
oganj baciti.

10 Mnogi su pitali Ivana: Što da činimo? 11 On im odgovori: Tko ima dvije haljine neka da onomu koji nema; i tko ima hrane neka učini isto tako!

12 Dođoše i carinici da ih krsti i upitaše ga: Učitelju, što da činimo? 13 Reče im: Ne tražite ništa više nego što vam je određeno.

14 Pitali su ga i vojnici: Što da mi činimo? Odgovori im:
Ne činite nikome nasilja niti koga varajte i budite zadovoljni sa svojom plaćom.

15 I dok je ovako narod napeto očekivao i svi su u sebi
mislili za Ivana, nije li on Krist, 16 odgovori im Ivan: Ja vas krstim vodom, ali će za mnom doći jači od mene komu nisam dostojan odriješiti remena na njegovoj obući; on će vas krstiti Duhom Svetim i ognjem. 17 On ima vijaču u svojoj ruci i
očistit će svoje gumno, skupiti pšenicu u svoju žitnicu, a
pljevu će spaliti ognjem neugasivim.

18 I mnogo drugo učio je Ivan narod i navijeŝtao mu blagu vijest.

19 A četverovlasnik Herod, jer ga je Ivan prekorio zbog Herodijade, žene njegova brata, i zbog svih drugih zala koja je počinio, dodao je ostalim zločinima (još) i ovo: 20 zatvorio je Ivana u tamnicu.

Krštenje Isusovo 3 21 - 38

21 Kad se krstio narod i pošto se i Isus krstio i molio, otvorilo se nebo 22 i Duh Sveti kao golub u tjelesnom obliku siđe na njega. I dođe glas s neba: ti si Sin moj ljubljeni, ti si po mojoj volji!

23 Kad je Isus počeo naučavati, bijaše mu oko trideset godina i mislilo se da je sin Josipa, sina Helijeva, sina Matatova, 24 sina Levijeva, sina Melkijeva, sina Janajeva, sina Josipova 25 sina Matatijina, sina Amosova, sina Naumova, sina

Eslijeva, sina Nagajeva, 26 sina Maatova, sina Matatijina, si na Semejeva, sina Josipova, sina Judina, 27 sina Joananova, sina Resina, sina Zorobabelova, sina Salatijelova, sina Merijeva, 28 sina Melkijeva, sina Adijeva, sina Kosamova, sina Elmadamova, sina Erova, 29 sina Jesuova, sina Eliezerova, sina Jorimova, sina Matatova, sina Levijeva, 30 sina Simeonova, sina Judina, sina Josipova, sina Jonamova, sina Eliakimova, 31 sina Melejina, sina Menina, sina Matatina, sina Natanova, sina Davidova, 32 sina Jesejeva, sina Obedova, sina Bozova, sina Salmonova, sina Naasonova, 33 sina Aminadabova, sina Admінova, sina Aramova, sina Esronova, sina Faresova, sina Judina 34 sina Jakobova, sina Izakova, sina Abrahamova, sina Tarina, sina Nahorova, 35 sina Sarugova, sina Ragaujeva, sina Falegova, sina Eberova, sina Salina 36 sina Kajnanova, sina Arfaksadova, sina Semova, sina Nojina, sina Lamehova, 37 sina Matuzalina, sina Henohova, sina Jaredova, sina Malaleelova, sina Kajnanova, 38 sina Henosova, sina Setova, sina Adamova, sina Božjega.

Tumač 3 1-20 Propovijedanje Ivana Krstitelja. Luka nam ukratko iznosi situaciju u tadašnjem svijetu i kao uvod u javnu djelatnost Kristovu spominje tri činjenice: propovijedanje Ivana Krstitelja, krštenje Isusovo, njegovu genealogiju i njegovo kušanje u pustinji.

Car Tiberije postao je g. 11. pr. Kr. zet cara Augusta, a g. 4. posl. Kr. adoptirao ga je car i odredio za svoga nasljednika. Car August umro je g. 14. posl. Kr. G. 11. posl. Kr. imenovao je senat Tiberija za regenta i dao mu kod vojske i u provincijama iste ovlasti kao i caru. Čini se da evađelista od toga časa računa godine vladanja cara Tiberija (g 11 - -37). Petnaesta godina vladanja Tiberijeva znači, dakle, konac g. 26 posl. Kr.

Po smrti Heroda Velikoga izbili su u Jeruzalemu nemiri koje su najprije Arhelaj a zatim Varo i Sabin krvavo slomili. Židovi su poslali u Rim molbu caru da ukine kraljevstvo i pripoji Palestinu provinciji Siriji, cf lk 19 12 sl. No August je potvrdio oporuku staroga Heroda i prema tome je Arhelaj dobio Judeju, Samariju i Idumeju, ali je s vremenom izazvao protiv sebe toliko nezadovoljstvo u narodu da ga je car August prognao u Galiju i zaplijenio mu imetak. Judeja je potom bila pripojena provinciji Siriji, ali je dobila posebnog namjesnika ili prokuratora koji je boravio u Cezareji, a na velike židovske svetkovine dolazio bi u Jeruzalem. Prokuratori su bili najviši suci u zemlji i imali su pravo nad životom i smrću krivca. Poncije Pilat bio je peti prokurator po redu; Filon kaže da je bio podmitljiv, nasilan i krvnik koji je ubijao bez suda... Prema kršćanskoj legendi učinio je samoubistvo ili je bio smaknut...

Herod Antipa vladao je od g. 4. pr. Kr. do 40. posl. Kr. Rodio se iz četvrtoga braka Heroda i naziva se u NZ samo Herod. Bio je tetrarh Galileje i Pereje t.j. četverovlasnik, za-

pravo "četvrt" - vladar. Vladao je naime nad četvrtinom kra - ljevstva Heroda Velikoga. Po karakteru bio je sličan svome o- cu, ali nije imao njegove energije. Na Genezaretskom jezeru sagradio je u čast cara Tiberija svoju novu prijestolnicu i prozvao ju je Tiberijada. Prigodom Kristova procesa pomirio se sa Pilatom. Oteo je ženu svome polubratu Filipu. Žena se zvala Herodijada i bila je ujedno i njegova nećakinja. Među Židovima je nastala velika sablazan zbog toga i sam Ivan Kr - stitelj pao je žrtvom osvetljive Herodijade. Ona je svojim častohlepljem lišila Heroda prijestolja i slobode. Naslijedio ga je njegov brat Agripa.

Tetrarh Filip vladao od g. 4. pr. Kr. do 34. posl. Kr . Ovaj se Filip rodio iz petoga braka Herodova, i nije istovetan sa prije pomenutim Filipom što ga spominje Matej u 14 3. Taj je živio kao privatno lice u Rimu. Tetrarh Filip je bio čov - jek miran, pravedan i blag. Oženio se sa Salomom koja je bila Herodijadina kćerka, ali je umro bez djece. I njega je nasli jedio Herod Agripa I. Iza ovoga je došao Herod Agripa II koji je vladao do g. 100. posl Kr.

Tetrarh Lizanija što ga Luka spominje umro je nekako u isto doba kao i Filip. Vladao je Abilenom, i po njegovoj smrti došla je njegova zemlja pod rimske prokuratore: kasnije je pripala Agripi II.

Od vremena Heroda Velikoga izgubili su veliki svećenici mnogo od svoje prijašnje moći i sjaja jer su ih vladari po miloj volji skidali i namještali, a farizeji i pismoznanci li šili su ih jačeg upliva u narodu. Ipak su se održali na vlas- ti sve do razorenja Jeruzalema. Bili su predsjednici sinedri- ja i kao takvi prva aristokracija Jeruzalema. Veliki svećenik Ana bio je devet godina u službi i vidio je pet svojih sinova kao velike svećenike. Petnaeste godine posl. Krista formalno je prestala vlast Ane, ali je njegov upliv i dalje trajao... Zato ga Luka spominje kraj aktivnog velikog svećenika Kajfe . Ovaj je bio četvrti nasljednik Anin i dobar diplomata, inače se ne bi mogao održati kroz osamnaest godina u svojoj službi. Predsjedao je sinedriju i glavni je krivac Isusove smrti. To je mala politička slika Palestine iz onoga vremena kada je javno nastupio Ivan Krstitelj.

Evanđelje sada opisuje nastup Kristova preteče te iznosi Isusovo krštenje kao vrhunac Ivanove djelatnosti. Tu se opi - suje poziv i djelovanje Ivanovo, uspjeh njegove propovijedi , njegova kasnija sudbina i krštenje Isusovo. Vidi i mt 3, 1-17, mk 1, 1-11.

Ivanov nastup i propovijed iznosi se u 3 2b-6. Luka ne spominje da se narod čudio i divio pojavi i riječima Ivanovim, nego donosi malen dijelak iz same Ivanove propovijedi,koji se gotovo dolovce poklapa sa mt 3 7-10. Prema shvaćanju biblije SZ, "zmija" je nositeljica grijeha, gen 3 1. 4. 13. Predstav nici farizeja i saduceja nisu došli k Ivanu s najboljom naka- nom. U 3 10-14 vidimo odlomak kojega nam donosi samo Luka.Na- rod je bio potresen Ivanovom propovijedi i htio je da se mora lno obnovi. Na (dva) konkretna primjera pokazuje Ivan kako

treba vršiti djela ljubavi prema bližnjemu. Vojnici što se spominju, vjerojatno su bili iz tvrđave Mahere i pripadali su vojsci Heroda Antipe. Bili su još omraženiji nego carinici . Smijemo pretpostaviti da su se među carinicima i vojnicima nalazili i pogani. Od njih traži Ivan vršenje naravnog zakona .

U 3 15-17 nalazimo Ivanovo svjedočanstvo o Mesiji; o tome vidi više kod Mateja. Opanci su se pravili od kože ili drva i pomoću remena pričvršćivali na nogama, cf gen 14 23."Gumno" je bio okrugli prostor, dobro nabijen ilovačom, na koji se stavljalo žito da ga volovi nogama zgaze ili žeteoci pomoću mlatila izmlate. Ujedno je gumno bilo tako smješteno da je bilo izloženo vjetrovima. U 3 18-20 spominje Luka daljnju djelatnost i konačnu sudbinu Ivana Krstitelja.

Tumač 3 21-38 Krštenje Isusovo. Pošto je Ivan pripravio Mesiji put, dolazi on da se krsti i time uvede u svoju mesijansku službu. Potom se pripravlja kroz 40 dana postom i molitvom na svoju javnu djelatnost. Prigodom Isusova krštenja dolazi s neba svjedočanstvo da je on Krist Sin Božji. Vidi i mt 3, 13-17; mk 1, 9-11. Nakon toga donosi nam Luka Kristovu genealogiju, mt 1, 1-17. Ovaj odlomak možemo razdijeliti na tri dijela: Isusovo krštenje, genealogiju i Isusovo kušanje.

Prema mnogim rukopisima biblija i svjedočanstvima sv.O - taca kao i apokrifa glasio je r 22: ti si sin moj, ja sam te danas rodio, psal 2 7. Ova je lekcija u IV vijeku uklonjena, i mjesto toga stavljeno je čitanje: ti si po mojoj volji, (en soi eudokesa), no ipak se čini da je upravo ovo čitanje izvorno.

Što se tiče Kristove genealogije, ona se znatno razlikuje od Matejeve. Kod Luke broj naraštaja varira između 63 i 77 imena. Imena naraštaja poslije Davida ima oko 40, a sa Matejevom genealogijom slažu se samo imena Salatijel i Zoroba - bel. I dok Matej spominje kao oca Josipova Jakoba, dotle kod Luke čitamo ime Heli. Još od najstarijih vremena kušalo se protumačiti ovu razliku; no najlakše se rješava taj problem , ako uvažimo razne svrhe tih evanđelja: Matej naime ide za tim da dokaže kako je Krist sin Davidov, i prema tome, Mesija kojega su Židovi očekivali iz doma Davidova. Kod Luke, nasuprot čini se da je njegova svrha prikazati Isusa kao Sina Božjega. Tako već Irenej kaže u tumačenju Lukina evanđelja da je Isus doduše primio tjelesni život od Adama, ali da je on sam kao duhovni praotac ljudskoga roda Božjim životom preporodio sve svoje pređe+ od Adama. Da je tome tako vidi se - kaže Irenej - iz broja 72, tj. Krist je 72. potomak računajući od Adama na ovamo. I kao što je Adam otac svih naroda, tako je Krist njihov Spasitelj. No odatle bi slijedilo da su u izvornom tekstu Lukina evanđelja stajala samo 72 imena. Ovo se dade dokazati i putem tekstovne kritike kako misle mnogi tumači, kod čega se ime Josipa kao putativnog oca Kristova ne smije računati . Popis naroda, tzv. "tabula gentium" u Genezi ima prema septuagintі također 72 naroda; Luka nam u 10 1 govori o 72 Kristova učenika, a taj je broj 6 puta veći od broja apostola. Zi -

+ počevši

dovski tekst spominje samo 70 naroda. Ako u Lukinoj genealo - giji ne brojimo Josipa, onda je jasno da nam Luka ustvari donosi Marijinu genealogiju, premda je ona legalno i formalno Josipova. To nam potvrđuje i stara predaja, napose sv. Irenej i Justin. Ovaj potonji izrično kaže da Marija potječe iz Da - vidova koljena. Uopće stara predaja uči da je Isus po Mariji Davidov potomak. I oba Talmuda zovu Mariju kćerkom Helijevom. U skladu je sa židovskim pravnim shvaćanjem da se Marija ne spominje u genealogiji i da se Heli smatra Josipovim ocem.

Kušanje Isusovo 4 1 - 13

1 Kad se Isus, pun Duha Svetoga, vratio od Jordana, odve-
de ga Duh (Sveti) u pustinju 2 gdje ostade četrdeset dana i
bi kušan od đavla.

Onih dana ništa nije jeo, i kad dani prođoše ogladnje.

3 Tada mu reče đavao: Ako si Sin Božji, reci ovom kame -
nu da postane kruh! 4 Odgovori mu Isus: Pisano je: ne živi čo-
vjek o samome kruhu. 5 Đavao ga sada odvede na visoku goru,
pokaza mu u tren oka sva kraljevstva svijeta 6 i reče mu: Te-
bi ću dati svu vlast i slavu njihovu, jer je meni predana i
dajem je komu hoću. 7 Ako mi se pokloniš, bit će sve tvoje.
8 Odgovori mu Isus: Pisano je: Gospodinu Bogu svojemu se kla-
njaj i njemu jedinome služi.

9 Tada ga odvede đavao u Jeruzalem, postavi ga navrh hra-
ma i reče mu: Ako si Sin Božji, baci se odavle dolje; 10 jer
je pisano: anđelima svojim zapovjedit će za tebe da te čuvaju,
11 i na rukama će te nositi da gdje-god ne zapneš za kamen no-
gom svojom. 12 Odgovori mu Isus: Kazano je (i to): ne kušaj
Gospodina Boga svoga.

13 Kad đavao svrši sve svoje kušnje, otide od njega za
neko vrijeme.

I s u s o v o j a v n o d j e l o v a n j e u G a l i l e j i

Isus u Nazaretu 4 14 - 30

14 Isus se vrati snagom Duha Svetoga u Galileju i glas o
njemu raširi se po svoj okolini. 15 Učio ih je po njihovim
zbornicama i svi su ga slavili.

16 Isus dođe u Nazaret gdje je bio odrastao. Po svom o -
bičaju uđe u zbornicu u dan subotnji i stane da čita. 17 Pru-
že mu knjigu proroka Izaije. Kad knjigu otvori, nađe ovo mje-
sto napisano: 18 Duh Gospodnji je na meni, zato me pomaza Bog
da naviještam evanđelje siromasima. Posla me da propovijedam
zarobljenima otkupljenje i slijepima vid, da oslobodim potla-
čene 19 i propovijedam milosnu godinu Gospodnju. 20 Pošto za-
tvori knjigu vrati je sluzi i sjedne. U zbornici svi upru oči
u njega 21 i on počne govoriti: Danas ste vi svjedoci da se

ispunilo ovo Pismo. 22 Svi su mu odobravali i divili se milosnim riječima što su izlazile iz njegovih usta. Govorili su: zar nije ovo Josipov sin?

23 Tada im reče: Vi ćete jamačno meni kazati ovu poslovicu: liječniče, izliječi sam sebe! Čuli smo što si učinio u Kafarnaumu; učini to i ovdje u svom zavičaju. 24 Zatim nastavi: Da, kažem vam: nijedan prorok nije drag u svojem zavičaju. 25 Uistinu vam kažem: u doba Ilijino bile su u Izraelu mnoge udovice kada se nebo zatvorilo kroz tri godine i šest mjeseci i kad je bio veliki glad po svoj zemlji. 26 Ali nijednoj od njih nije bio Ilija poslan osim ženi udovici u Sarepti sidonskoj. 27 I mnogo je bilo gubavaca u Izraelu za vrijeme proroka Elizeja, i nijedan se od njih nije očistio osim Namana Sirca.

28 Sada se svi u zbornici napuniše srdžbe kad su ovo čuli. 29 Ustanu, istjeraju ga napolje iz grada i odvedu ga navrh gore na kojoj je bio njihov grad sazidan, da ga strmoglave. 30 Ali on prođe između njih i otide.

Isus u Kafarnaumu. Isus u Petrovoj kući. 4 31 - 44

31 Zatim siđe u Kafarnaum, grad galilejski i ondje je učio u subotu. 32 Divili su se njegovoj nauci jer mu je govor bio silan.

33 U zbornici se nalazio čovjek koji je bio opsjednut od nečistoga duha. (Ovaj) vikne iza glasa: 34 jao, što mi imamo s tobom, Isuse Nazarećanine? Došao si da nas pogubiš! Znam tko si: Svetac si Božji!

35 Zaprijeti mu Isus: umukni i izađi iz njega! I nečisti duh obori ga posred (ljudi), izađe iz njega i ništa mu ne naškodi. 36 Sve obuzme strah i ljudi stanu međusobno govoriti: kakva je to riječ, da s vlašću i silom zapovijeda nečistim dusima i oni izlaze. 37 Glas o njemu raširi se potom po svim okolnim mjestima.

38 Isus izađe iz zbornice i uđe u Simonovu kuću. Simonovu je punicu uhvatila velika groznica i zamole ga za nju. 39 On stane više nje i zapovjedi groznici i pusti je. Ona odmah ustane da im posluži.

40 Kad je zašlo sunce, svi koji su imali bolesnike sa raznim bolestima, dovedoše ih k njemu. On stavi ruke na svakoga od njih i izliječi ih. 41 Đavli su izlazili iz mnogih opsjednutih i vikali: ti si Sin Božji. Ali on im je zabranjivao i nije im dao da govore; znali su, naime, da je on Krist.

42 Kad nastade dan, otide Isus na osamljeno mjesto. Narod ga je tražio i dođe k njemu; zaustavljali su ga da ne bi otišao od njih. 43 Ali on im reče: Treba da i drugim gradovima navijestim blagu vijest o kraljevstvu Božjem, jer sam za to poslan. 44 I propovijedao je po galilejskim zbornicama.

Tumač 4 1-13 Kušanje Isusovo. Vidi ponajprije mt 4, 1-11; mk 1 12-13. Broj 40 osobito je posvećen biblijskom tradicijom i spominje se u Sv. Pismu oko 70 puta. Napose spominjemo da je Mojsije 40 dana boravio na gori Sinaju; da su Ninivljani 40 dana činili pokoru; da je Ilija 40 dana putovao kroz pustinju; da je u doba potopa kiša padala 40 dana; da su Izraelci 40 godina lutali po pustinji; da je Noa 120 (3 x 40) godina propovijedao pokoru i t.d.

Drugo Isusovo kušanje stavlja Matej na treće mjesto, ali se obično uzima da je Matejev poredak izvoran. Luka je izmijenio taj poredak vjerojatno zbog naročite svrhe svoga evanđelja. Iz Lukina evanđelja se ujedno vidi da je Isus bio više puta kušan, i da su pomenuta tri kušanja vjerojatno samo najznačajnija. Inače se tumači znatno razilaze kad žele obrazložiti Lukin poredak kušanja: Matej, naime, shvaća đavolske napasti u smislu pohlepe za jelom, tašte slave i težnje za vlašću i bogatstvom. Luka ih želi prikazati kao pohlepu za hranom želju za vlašću i bogatstvom i težnju za taštom slavom i oholim isticanjem pred ljudima. Sve ostalo vidi u tumačenju mt 4, 18-25.

R 13 u gl 4 donosi nam samo Luka. Đavao je odstupio od Gospodina "do izvjesnog vremena", odnosno do Bogom određena časa cf iv 5 4. Taj čas je možda nastupio tek u muci Isusovoj.

Tumač 4 14-30 Isusovo javno djelovanje u Galileji. Isus u Nazaretu. Kao i druga dva sinoptika nadovezuje Luka Kristovu djelatnost u Galileji neposredno na izvještaj o Isusovu kušanju. Stvarno je Kristova djelatnost u Galileji počela četiri mjeseca nakon proljetne žetve, dakle, u kasnu jesen prve godine Isusova naučavanja. Sve što je Isus do toga vremena činio, donosi nam Ivan u 1 19-4 42. Već prva Kristova čudesa stvaraju diobu duhova: jedni vjeruju i idu za Kristom, a drugi ne vjeruju i progone ga. Vidi i mt 4 12-17, mk 1 14. 15, mt, 13 53-58, mk 6 1-6.

U r 14 se kaže: glas o Isusu otišao je po svoj galilejskoj okolini. Galilejski su hodočasnici razglasili po svojoj domovini ne samo Kristovu djelatnost u Galileji nego i Kristova čudesa u Jeruzalemu. Isus nije "slučajno" otvorio mesijansko mjesto u izai 61 1. 2. Mesijansko "pomazanje" Kristovo nije se dogodilo tek kod krštenja Kristova, nego već kod inkarnacije božanskog Logosa: tom zgodom je Kristova čovječja narav pomazana božanstvom. Izaija iznosi kao zadatak Mesijin: propovijedanje evanđelja siromasima. To su ljudi kojima je srce slomljeno grijehom, koji se nalaze u duhovnom ropstvu i koji su bespomoćni u svojoj duhovnoj sljepoći. Izraz "milosna ili prijatna godina Gospodnja" ukazuje na jubilarnu židovsku godinu, a to je bila svaka pedeseta godina kada je Izraelac ponovno zadobio svoje obiteljsko dobro ako je dotle bilo otuđeno, a svaki je sluga stekao svoju slobodu. Dakako da Kristova mesijanska djelatnost obuhvata i "sud nad nevjernicima" cf 2 34. Knjiga proroka Izaije bila je namotana na dva štapa. Sluga u sinagogi je knjigu primio, a Krist je sjeo na rabinsku stolicu. Od čitavoga Kristova govora donosi nam Luka samo

najvažniju misao: Isus je Mesija i njegova je zadaća da ostvari mesijanska obećanja među ljudima. Glede r 25-28 vidi 3 kralj 17 1 sl, i 4 kralj 5 1 sl. "Tri godine i šest mjeseci " spominje se još u jak 5 17, ali ne u bibliji SZ. Po svoj prilici se iz tradicije znalo za to vrijeme, jer dok je Ilija godinu dana boravio na otoku Karitu, već nije padala kiša. Sarepta je starofenički grad koji je ležao na moru između Tira i Sidona i pripadao je sidonskom području. Danas stoji na tom mjestu, nešto malo dalje od mora, selo Sarfend, oko 35 km južno od Sidona.

Zapadno od Nazareta nalaži se više strmih obronaka, s kojih bi pad bio smrtonosan. Predaja kaže da su Nazarećani Krista htjeli strovaliti sa mjesta gdje danas stoji maronitska crkva. Drugi traže to mjesto na brdu, udaljenom 1 sat hoda od Nazareta. Ali predaja koja to spominje potječe tek iz XII stoljeća. Krist je, vjerojatno, na čudesni način otišao od Nazarećana, premda se egzegete ne slažu u tome kakvu je to čudo bilo. Neki misle da se Isus učinio nevidljivim, cf iv 7 30 i dr.

Tumač 4 31-44 Isus u Kafarnaumu. Isus u Petrovoj kući. Isus je otišao u Kafarnaum koji je smješten nešto niže prema moru. Tu je redovito po subotama poučavao narod, cf mt 7 29. Gospodin je dopustio da đavao prije svoga izlaska izvrši još jedno nasilje na opsjednutom da bude čudo očevidnije. Događaj u r 42 - 44 pripovijeda nam Marko točnije nego Luka. Vidi i mt 8, 14-18, mk 1, 21 - 39.

Obilan ribolov apostola 5 1 - 11

1 Kad je narod navalio k njemu da sluša riječ Božju, sta-
jaše on kraj Genezaretskoga jezera. 2 Vidje dvije lađe gdje
stoje na obali jezera, a ribari su izašli iz njih i ispirali
mreže. 3 On uđe u jednu lađu koja je bila Simonova i zamoli
ga da malo otisne od kopna. Zatim sjedne i učio je narod iz
lađe.

4 Kad je prestao govoriti, reče Simonu: izvezi lađu na
pučinu, i bacite svoje mreže na lov! 5 Odgovori Simon: Učite-
lju, svu noć smo se trudili i ništa nismo uhvatili, ali na
tvoju riječ bacit ću mrežu. 6 Učiniše tako i uhvatiše veliko
mnoštvo riba, tako da su im se mreže prodirale. 7 I namignuše
na drugare koji su bili na drugoj lađi da dođu i da im pomog-
nu. (Ovi) dođu i napune obje lađe tako da su se gotovo poto -
pile.

8 Kad je to vidio Simon Petar, pade k Isusovim koljenima
i reče: Izađi od mene, Gospodine, jer sam čovjek grješnik.
9 Veliko divljenje obuzelo je njega i sve koji su bili s nji-
me radi lova riba koje su ulovili; 10 tako i Jakova i Ivana ,
sinove Zebedejeve koji su bili Simonovi drugari. Isus reče Si-
monu: Ne boj se, odsada ćeš loviti ljude. 11 Izvukoše lađu na
kopno, ostaviše sve i pođoše za njim.

Isus izliječi gubavca. Isus izliječi uzetoga 5 12 - 26

12 Kad je Isus bio u jednom gradu, neki sasvim gubav čo-
vjek opazi Isusa, padne ničice pred njega i zamoli ga: Gospo-
dine, ako hoćeš možeš me očistiti. 13 Isus pruži ruku, dotak-
ne ga se i reče: hoću, očisti se! I odmah spade guba s njega.
14 On mu zapovjedi: nikome ne kazuj, nego idi pokaži se sve -
ćeniku i prinesi žrtvu za svoje očišćenje, kao što je zapovje
dio Mojsije za svjedočanstvo njima! 15 Ali se glas o njemu
sve više širio i mnoštvo naroda skupljalo se da ga slušaju i
da se izliječe od svojih bolesti. 16 A on je odlazio na osam-
ljena mjesta i ondje se molio.

17 Kad je on jednoga dana učio, sjedjeli su s njime fa -
rizeji i književnici koji su došli iz svih galilejskih i ju -
dejskih sela i iz Jeruzalema. Na njemu bijaše Gospodnja snaga
da liječi. (Neki) 18 ljudi donijeli su na postelji čovjeka ko
ji je bio uzet i htjeli su da ga unesu i postave pred njega.
19 Kako nisu zbog naroda našli mjesto kuda bi ga unijeli pop-
nu se na krov i kroz otvor od ploča spuste ga zajedno s pos -
teljom na sredinu sobe pred Isusa.

20 Kad je Isus vidio njihovu vjeru, reče: Čovječe, opro-
šteni su ti tvoji grijesi. 21 Tada književnici i farizeji po-
čnu misliti u sebi ovako: Tko je ovaj što huli na Boga? Tko
može opraštati grijehe osim jedinoga Boga?

22 Isus spozna njihove misli pa im reče: Što razmišljate
u svojim srcima? 23 Što je lakše reći: opraštaju ti se tvoji
grijesi ili kazati: ustani i hodi? 24 Ali da znate da Sin čo-
vječji ima vlast na zemlji opraštati grijehe, reče uzetome :
kažem ti, ustani, uzmi svoju postelju i idi svojoj kući! 25 I
odmah ustade čovjek pred njima, uze postelju na kojoj je le -
žao i otide svojoj kući slaveći Boga. 26 Sve obuze divljenje
i slavili su Boga, Napuniše se straha i rekoše: danas vidje -
smo veliko čudo.

Isus zove Levija. Pitanje posta. 5 27 - 38

27 Kad je zatim Isus izašao, opazi carinika po imenu Le-
vija gdje sjedi na carini i reče mu: hajde za mnom! 28 I ovaj
ostavi sve, i pođe za njim.

29 Levije mu priredi u svojoj kući veliku gozbu. Veliko
mnoštvo carinika i drugih bijahu s njima za stolom. 30 A fa -
rizeji i književnici mrmljali su i govorili njegovim učenici-
ma: Zašto jedete i pijete s carinicima i grješnicima? 31 Od -
govori im Isus: Ne trebaju zdravi liječnika nego bolesni.
32 Nisam došao da zovem pravednike nego grješnike na pokoru .

33 A oni mu rekoše: Zašto Ivanovi učenici često poste i
mole se, tako isto i farizeji, a tvoji učenici jedu i piju ?
34 Odgovori im Isus: Možete li dopustiti da svatovi poste dok
je s njima zaručnik? 35 Doći će dani kada će se uzeti od njih
zaručnik, i u one dane će postiti.

36 Reče im i priču: Nitko ne reže krpe od nove haljine i
ne stavlja je na staru haljinu; inače i novu razdere, a staroj

haljini ne dolikuje krpa od nove. 37 Nitko, nadalje, ne lijeva novo vino u stare mješine; inače novo vino probije mješine razlije se i mješine propadnu, 38 nego novo vino treba staviti u nove mješine i tako se oboje sačuva. 39 Napokon, nitko koji je pio staro vino ne traži odmah novo, nego kaže: staro je bolje.

Tumač 5 1- 11 Obilan ribolov apostola. U ovom odlomku pripovijeda nam Luka konačni poziv četvorice prvih Isusovih učenika, Petra, Jakoba, Ivana i Andrije. Od toga časa oni su napustili dotadašnji način života i stavili se posve u službu Kristovu. Vidi i mt 4, 18-22, mk 1, 16-20 .

U 5 1-3 spominje Luka Isusovu propovijed na Genezaretskom jezeru. Iz ovoga se odlomka vidi da je narod čeznuo za evanđeoskom naukom. Sam događaj zbiva se po svoj prilici u blizini Betsaide, mjesta u kojem je prije stanovao Petar, cf iv 1 44. U 5 4-7 pripovijeda nam Luka o čudesnom ribolovu , a u 5 8-11 nalazimo izvještaj o značenju i učincima toga čuda . Njegova simbolika postaje nam jasnija po paraboli o ribarskoj mreži u mt 13 47-50. Sv. oci su ovo čudo kao i parabolu o mreži rado primjenjivali na Crkvu. Tako je lađica Petrova simbol Crkve, narod na obali je židovstvo, jezero su pogani,mreža je nauk Isusov, ribe su pogani, obala drugi svijet itd.Ovaj događaj kao i drugi slični izvještaji u NZ (na pr. lk 24 42, iv 6 11.21, mt 14 19 itd) su uzrokom da su ribolov i riba u prvim kršćanskim stoljećima mnogo služili kao simboli kršćanstva. Ribar je slika, "ljudskog ribara", a riba je simbol čovjeka, koji se hvata na udicu apostolske nauke. Riba je ujedno simbol Krista. Od kraja četvrtog vijeka uzimala su se pojedina slova grčke riječi ihthys (što znači riba) za početna slova od pet slijedećih riječi: Iesus, Hristos, Theu Hyos, Soter što znači hrvatski:Isus Krist, Božji Sin, Spasitelj.

Tumač 5 12-26 Isus izliječi gubavca. Isus izliječi uzetoga. Isus je izliječio uzetoga i time se očitovao kao liječnik duše i tijela. U 5 17-19 prikazuje nam Luka situaciju u kojoj se čudo dogodilo. Ipak nam on ne kaže ni točno vrijeme događaja ni mjesto na kojem se to odigralo . U 5 20-26 vidimo kako se čudo dogodilo i kojim je plodom urodilo. Zanimivo je da Luka u ovom svom izvještaju upotrebljava tehničke izraze grčke medicine i time odaje sebe kao liječnika. Bolesnik je bio vjerojatno uzet na jednoj strani jer mu je prestala djelatnost živaca. Tako je već u Kristovo doba medicina shvaćala izraz "paralelymenos". Inače je paraliza ili totalna ili parcijalna, a može biti skopčana i sa bolima. Sve ostalo vidi mt 8, 1-4; 9, 1-8; mk 1, 40-45; 2, 1-12.

Tumač 5 27-38 Isus zove Levija. Pitanje posta. U 5 27. 28 je pomenuti Levi istovetan sa Matejem kojega nalazimo u mk 9 9. U 5 29-32 prikazuje nam Luka Krista na gozbi i spominje njegov razgovor sa farizejima. U 5 33-39 opravdava Gospodin svoje učenike od farizejskih prigovora. Sve

ostalo tumačenje vidi u evanđelju Matejevu 9 9-17; isporedi mk 2, 13-22

Trganje klasja u subotu.Čovjek sa usahlom rukom 6 1-11

1 Kad je u drugu subotu prolazio Isus kroz usjeve,njego-
vi su učenici trgali klasje, trli ga rukama i jeli. 2 Neki od
farizeja rekoše: Zašto činite što nije dopušteno u subotu ?
3 Odgovori im Isus: Zar niste čitali što je učinio David kad
je ogladnio on i njegovi (koji su bili) s njime? 4 Ušao je u
Božju kuću, uzeo postavljene hljebove što su ih smjeli jesti
samo svećenici, jeo je i dao svojim pratiocima. 5 Tada nasta-
vi: Sin čovječji Gospodar je i subote.

6 Drugu subotu ušao je Isus u zbornicu i učio. Ondje bi-
jaše čovjek s usahlom desnom rukom. 7 Književnici i farizeji
vrebali su na nj, neće li u subotu liječiti: tako bi nešto na
šli za što bi ga mogli optužiti. 8 Ali on je znao njihove mi-
sli pa reče čovjeku s usahlom rukom: Ustani i stani na sredi-
nu! Čovjek ustane i stane. 9 Reče im Isus: Pitam vas, je li
dopušteno u subotu činiti dobro ili zlo? život spasiti ili u-
propastiti? 10 I pogleda ih sve unaokolo te mu reče: Pruži
svoju ruku! On to učini i njegova ruka postane zdrava. 11 Ta-
da ih pograbi bijes tako da su bili izvan sebe. I počnu se
međusobno dogovarati što bi učinili Isusu.

Izbor apostola 6 12 - 19

12 Onih dana otide Isus na goru da se pomoli, i svu noć
provede s Bogom u molitvi. 13 Kad nastade dan, dozove svoje u
čenike, izabere od njih dvanaestoricu i nazove ih apostolima:
14 Simona koga je nazvao Petrom, zatim Andriju, njegova brata,
Jakova i Ivana, Filipa i Bartolomeja, 15 Mateja i Tomu, Jako-
va Alfejeva i Simona prozvanoga Revnitelja, 16 Judu (brata)
Jakovljeva i Judu Iskariotskoga koji ga je izdao.

17 I siđe s njima s gore i stane na ravnom mjestu on i
velika četa njegovih učenika. Mnogi je narod došao iz Judeje
i Jeruzalema zatim iz tirskoga i sidonskoga primorja 18 da ga
slušaju i da se izliječe od svojih bolesti. Izliječiše se i
oni koje su mučili nečisti dusi. 19 Sav je narod tražio da ga se
dotakne jer je iz njega izlazila sila i sve je ozdravljivao.

Isusovo govor na gori 6 20 - 49

20 Tada Isus podiže svoje oči na svoje učenike i progovo
ri: Blago vama siromašnima jer je vaše kraljevstvo Božje.

21 Blago vama koji ste gladni jer ćete se nasititi.

Blago vama koji sada plačete jer ćete se smijati.

22 Blago vama kada ljudi zamrze na vas i kad vas izopće
i izgrde i izbace vaše ime kao zlo radi Sina čovječjega!
23 Veselite se u onaj dan i radujte, jer je velika vaša plaća

na nebu; tako su prorocima činili i njihovi oci.

24 Teško vama bogatima jer ste primili svoju utjehu.

25 Teško vama koji ste sada siti jer ćete gladovati.

Teško vama koji se sada smijete, jer ćete tugovati i plakati. 26 Teško vama kad vam stanu ljudi laskati jer su tako njihovi oci činili lažnim prorocima.

27 Vama koji slušate kažem: ljubite svoje neprijatelje, dobro činite onima koji na vas mrze! 28 Blagosiljajte one koji vas kunu i molite se za one koji vas klevetu. 29 Ako te tko udari po obrazu, okreni mu i drugi, i ako ti tko otme kabanicu, ne uskrati mu ni košulje. 30 Svakomu koji nešto traži od tebe, podaj, a od onoga koji otme tvoje ne traži natrag. 31 Kako hoćete da ljudi vama čine, onako činite i vi njima.

32 Ako ljubite samo one koji vas ljube, kakvu hvalu zaslužujete? Ta i grješnici ljube one koji njih ljube. 33 Ako činite dobro samo onima koji vama dobro čine, kakvu hvalu zaslužujete? to čine i grješnici. 34 Ako uzajmljujete samo onima od kojih se nadate da ćete natrag primiti, kakvu hvalu zaslužujete? i grješnici uzajmljuju grješnicima da jednako prime natrag.

35 Ljubite svoje neprijatelje, činite dobro i uzajmljujte ne nadajući se odatle ničemu, i bit će vam velika plaća na nebu; bit ćete sinovi Svevišnjega, jer je on blag nezahvalnima i zlima. 36 Budite milosrdni kao što je i Otac vaš nebeski milosrdan. 37 Ne sudite, i neće vam se suditi; ne osuđujte i nećete biti osuđeni; opraštajte i bit će vam oprošteno. 38 Dajte i dat će vam se: mjeru dobru, nabijenu, stresenu, preobilnu dat će u vaše naručje; jer kakvom mjerom mjerite, onakvom će se vama odmjeriti.

39 Reče im i priču: može li slijepac voditi slijepca? Zar neće obojica pasti u jamu? 40 nije učenik nad svojim učiteljem i svaki koji je savršen, taj je kao njegov učitelj.

41 Zašto vidiš trun u oku svoga brata, a grede u svome oku ne vidiš? 42 Ili kako možeš reći svome bratu: brate, daj da izvadim trun iz tvoga oka, a ne vidiš grede u svome oku? Licemjere, izvadi najprije gredu iz svoga oka, pa ćeš onda vidjeti da izvadiš trun iz oka brata svoga.

43 Nema dobra drveta koje bi rodilo zao rod; ni zla drveta da rodi dobar rod. 44 Svako drvo raspoznaje se po svome plodu; smokve ne beru se s trnja, niti se s kupine bere grožđe.

45 Dobar čovjek iz dobra blaga svoga srca iznosi dobro, a zao čovjek iz zla blaga iznosi zlo; jer iz punine srca govore usta.

46 Zašto me zovete Gospodine, Gospodine, a ne činite ono što govorim? Tko dolazi k meni, sluša moje riječi i vrši ih, kazat ću vam kakav je: 47 on je kao čovjek koji gradi kuću ali kopa u dubinu i udara temelj na stijeni. Dođe li poplava i navali bujica na onu kuću ne može je pokrenuti jer je bila

dobro sagrađena. 48 A tko sluša moje riječi i ne vrši ih, on je kao čovjek koji je sazidao svoju kuću na zemlji bez temelja. Kad navali na nju bujica, kuća odmah padne i nastane velika ruševina one kuće.

Tumač 6 1-11 Trganje klasja u subotu. Čovjek sa usahlom rukom. Evanđelista kaže da se trganje klasja zbilo u drugo-prvoj suboti (in sabbato secundo-primo). To je rijedak izraz koji se različno tumačio. Pošto je klasje bilo već zrelo, vjerojatno je ta subota bila prva nakon vazma, dakle osmina vazma. Ovo mišljenje nam potvrđuje i apokrifna knjiga, zvana Propovijedanje Petrovo. Ovaj vazam je drugi u javnom životu Isusovu. Žetva je započela drugog dana vazma i dovršila se drugog dana blagdana sjenica, lev 23 10 sl. Čim se žetva plodova prinijela u hranu, a to je bilo drugog dana vazma, smjeli su se plodovi uživati, no prije toga nikako. Zakon je dozvoljavao gladnima da smiju trgati klasje rukom i na tuđim poljima, deut 23 25. Farizeji su stajali na stanovištu da je trganje klasja neka vrsta žetve, a trenje rukom neka vrsta vršidbe. Žetva je, dakako, kao i vršenje bilo zabranjeno u subotu jer su to bili težački poslovi. Krist svojim postupkom dokazuje da je kao Mesija gospodar subote, tj. da ima božansku vlast pošto je subota Bogom ustanovljena i Bogu posvećena. Događaj u 6 6-11 dogodio se jedne subote iza vazma, vjerojatno u sinagogi u Kafarnaumu, i to poslije jedne Kristove propovijedi. Sve ostalo vidi u Mateja 12 1-14, ispor. mk 2 23-3, 6.

Tumač 6 12-19 Izbor apostola. Izborom apostola postavlja Krist temelje svojoj Crkvi, a svojim govorom na gori iznosi osnovne zakone svoga kraljevstva. On i dalje tvori čudesa i tako pripravlja apostole na vršenje njihova zvanja. Vidi i mk 3, 13-19.

Samo dvojica apostolskih učenika, Marko i Luka, pripovijedaju nam izbor apostola. Matej i Ivan ga samo pretpostavljaju. Ipak imamo četiri popisa apostola: osim ova dva pomenuta još i u mt 10 1 sl, i dap 1 13. Brdo što se spominje bit će po svoj prilici uzvisina ili visoravan koja leži sjeverozapadno od Kafarnauma. Kasnija predaja kaže da je to brdo današnji Karn Hattim, otprilike 2,5 sata hoda zapadno od Tiberijade. To je ujedno i "brdo blaženstva" odnosno "brdo govora na gori".

Izbor apostola izvršen je najvjerojatnije prije samog govora na gori, jer je Isus prije toga dulje vremena propovijedao i skupio oko sebe veliko mnoštvo raznih učenika, cf lk 4 16-6 11. Isus je, dakle, izabrao apostole početkom druge godine svoga javnog djelovanja.

Tumač 6 20-49 Isusov govor na gori. Lukin govor na gori prilično se razlikuje od Matejeva (5, 1-7, 20). Razlika je u tome što Matej sa svojim govorom na gori ostvaruje apologetsko-polemičku svrhu svoga evanđelja i stavlja ga u odnos prema Mojsijevu zakonu. Kod Mateja se, dakle, Krist

svojim govorom očituje kao Mesija koji je došao da "ispuni" odnosno usavrši Mojsijev zakon. Lukini čitaoci nisu trebali znati taj momenat. Mogao je, dakle, Luka sve ono što se odnosi na SZ i farizeje, jednostavno ispustiti i prikazati evanđeoske moralne propise bez antiteze prema farizejskoj pravdi (6 27-36).

Lukin govor na gori možemo rastaviti u tri dijela i epilog: prvi dio sadrži 4 blaženstva i 4 "jao"-izreke (20-26); drugi prikazuje odnos kršćanina prema bližnjemu (27-38); a treći daje upute i opomene propovjednicima evanđelja (39-45).

U r 20-26 Luka se mudro obazire na ljudsku težnju za srećom i prikazuje nam temelje kršćanske životne mudrosti. Božanski učitelj prikazuje siromaštvo, neimaštinu, bol i progonstvo kao i užitak, bogatstvo i slavu pod prizmom vječnosti. Poziva nas da siromaštvo i boli primamo iz Božje ruke, i da se čuvamo svega što bi nas moglo odviše privezati uz ovaj svijet. Na 4 blaženstva nadovezuje Luka 4 "jao"-izreke kao antiteze po kojima postaju blaženstva jasnija. Treba dakle ove izreke tumačiti analogno sa prethodnim makarizmima. U 6 27-38 prikazuje Luka odnos kršćanina prema bližnjemu u svjetlu vrhunaravnog reda, naročito u svjetlu vječne nagrade i kazne. Svojstva prave ljubavi prema bližnjemu prikazuje nam u 27-31; zatim iznosi kako je bez vrhunaravne vrijednosti naravska ljubav, a kako je zaslužna kršćanska ljubav (r 32-35): i napokon nas poziva da činimo dobra djela po primjeru Boga i zbog vječne nagrade (r 36-38). Sve ostalo vidi u mt 5, 1-7, 20.

Stotnik u Kafarnaumu, Isus oživi mladića u Naimu. 7 1-17

1 Kad je Isus svršio svoj govor pred narodom, dođe u Kafarnaum. 2 A u jednoga stotnika ležao je sluga na umoru, i taj
mu bijaše vrlo drag. 3 Kad je čuo za Isusa, posla k njemu židovske starješine s molbom da dođe i ozdravi njegova slugu.
4 Kad oni dođu k Isusu usrdno ga zamole i reknu: vrijedan je da mu to učiniš, 5 jer ljubi naš narod i sagradio nam je zbornicu.

6 Isus pođe s njima. Kad je već bio blizu kuće, poruči mu stotnik po prijateljima: Gospodine, ne trudi se; nisam vrijedan da uniđeš pod moj krov. 7 Nisam držao ni sebe vrijednim
da dođem k tebi, nego reci samo riječ i ozdravit će sluga moj.
8 I ja, premda sam čovjek pod vlašću, imam pod sobom vojnike pa rečem jednomu: idi i ide, i drugomu dođi, i dođe: i sluzi svome: učini to, i učini.

9 Kad je to Isus čuo, zadivljen okrene se prema narodu što je išao za njim i reče: Zaista vam kažem, nisam našao tolike vjere ni u Izraelu. 10 Kad se vratiše kući oni koji su bili poslani, nađoše slugu zdrava.

11 Isus potom otide u grad koji se zove Naim. S njime su išli njegovi učenici i mnoštvo naroda. 12 Kad se približi gradskim vratima, upravo su iznosili mrtvaca, jedinca sina u svoje majke koja je bila udovica. Mnogo naroda iz grada išlo je s

njom. 13 Kad je vidje Gospodin, sažali mu se za njom i reče
joj: Ne plači. 14 Tada pristupi i dotakne se mrtvačkog lijesa
a nosioci stanu. Reče Isus: Mladiću, velim ti ustani. 15 I u-
spravi se mrtvac i stade govoriti. Isus ga dade njegovoj maj-
ci. 16 Strah obuzme sve i svi su slavili Boga i govorili:ve -
lik prorok ustade među nama i Bog pohodi narod svoj. 17 A
glas o njemu raširi se po svoj Judeji kao i po svoj okolini .

Ivanovi učenici kod Isusa

Isus hvali Ivana Krstitelja 7 18 - 35

18 Ivanovi učenici jave sve ovo Ivanu Krstitelju. 19 Ta-
da Ivan dozove dvojicu svojih učenika i pošalje ih Gospodinu
da ga pitaju: Jesi li ti onaj što ima doći ili da drugoga če-
kamo. 20 Učenici dođu k njemu i reknu: Ivan Krstitelj posla
nas k tebi da te pitamo: jesi li ti onaj što ima doći ili da
čekamo nekoga drugoga.

21 Upravo u taj čas izliječio je Isus mnoge od bolesti i
muka i zlih duhova, a mnogim slijepcima vratio je vid. 22 Od-
govori im: Idite i kažite Ivanu što ste vidjeli i čuli: sli -
jepi vide, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi u -
staju, siromašnima se propovijeda evanđelje, 23 i blago onomu
koji se ne sablazni o mene.

24 Kad Ivanovi poslanici otidoše, poče Isus govoriti na-
rodu za Ivana: Što ste izašli u pustinju da vidite? trsku ko-
ju vjetar ljulja? 25 ili što ste izašli da vidite? čovjeka o-
bučena u meke haljine? Evo koji nose skupocjene haljine i ži-
ve u slastima, nalaze se po kraljevskim dvorima. 26 Ili što
ste izašli da vidite? Proroka? da, kažem vam: i više nego pro-
roka. 27 Ovo je onaj za koga je pisano: evo ja šaljem svoga
anđela pred tvojim licem i on će pripraviti put tvoj pred to-
bom.

28 Kažem vam: nitko između rođenih od žena nije veći od
Ivana Krstitelja, ali najmanji u kraljevstvu Božjem veći je
od njega. 29 Sav narod koji je slušao kao i carinici priznali
su Božju pravdu i primili Ivanovo krštenje. 30 Međutim, fari-
zeji i književnici prezreli su Božju odluku i nisu htjeli da
se krste. 31 S kime dakle da isporedim ljude ovog naraštaja ?
Na koga su nalik? 32 Oni su kao djeca što sjede na trgu i do-
vikuju jedni drugima: svirali smo vam pa niste plesali: nari-
cali smo vam i niste plakali. 33 Došao je Ivan Krstitelj, ni-
je jeo kruha ni pio vina, i rekoste: u njemu je đavao! 34 Do-
đe Sin čovječji koji jede i pije, a vi kažete: evo čovjeka iz
jelice i pijanice, prijatelja carinicima i grješnicima.35 Ali
spoznaše mudrost (Božju) kao pravednu sva njezina djeca.

Grješnica u kući farizeja 7 36 - 50

36 Jedan od farizeja zamoli Isusa da bi objedovao s nji-
me. Isus uđe u kuću farizejsku i sjedne za stol.

37 Neka žena koja je bila grješnica poznata u gradu, kad
dozna da je on za stolom u kući farizeja, donese posudu od a-
labastra s pomašću, 38 stane sastrag kod njegovih nogu i pla

šući počne suzama prati njegove noge i svojom ih kosom otirati. Pritom je cjelivala njegove noge i mazala ih mašću.

39 Kad je to vidio farizej koji ga je pozvao, pomisli u sebi: da je ovaj prorok, znao bi tko i kakva je to žena koja ga se dotiče; da je naime grješnica. 40 Tada mu reče Isus: Simone, imam ti nešto reći! On odgovori: Učitelju, kaži! 41 Reče Isus: dvojica bijahu dužni jednome (vjerovniku): jedan bijaše dužan pet stotina dinara, a drugi pedeset. 42 Kad nisu imali odakle da vrate, pokloni on obojici. Koji će ga dakle od njih više ljubiti? Odgovori Simon: 43 Mislim onaj komu je više poklonio. Reče mu Isus: Pravo si sudio. 44 Zatim se okrene prema ženi i nastavi: Vidiš li ovu ženu? Uđoh u tvoju kuću i nisi mi dao ni vode za noge, dok je ova suzama oblila noge moje i svojom kosom ih otrla. 45 Nisi mi ni cjelova dao, a ova otkako je unišla ne prestaje cjelivati moje noge. 46 Nisi ni uljem pomazao moje glave, a ona je dragocjenom masti pomazala noge moje. 47 Zato ti velim: opraštaju joj se mnogi grijesi, jer je mnogo ljubila, a komu se manje oprašta, manje ljubi. 48 Tada reče ženi: Opraštaju ti se grijesi. 49 A oni što su bili s njime za stolom počeše govoriti u sebi: tko je ovaj da i grijehe oprašta? 50 A ženi reče: Vjera te tvoja spasila, idi u miru!

Tumač 7 1-17 Stotnik u Kafarnaumu. Isus oživi mladića u Naimu. Glede stotnika u Kafarnaumu vidi mt 8, 5-13. Jedino Luka nam donosi prizor sa mrtvacem iz Naima. Možda već slijedećega dana, nakon događaj sa stotnikom, pošao je Isus u Jeruzalem i u predvečer približio se malom gradiću Naimu da ondje prenoći. Taj je gradić ležao 2,5 sata hoda južno od Nazareta, nasuprot gori Taboru na sjevernom obronku tzv. Malog Hermona. Svjedoci toga čuda potpuno su shvatili njegovo mesijansko značenje. Glas o njemu proširio se po svoj Palestini. Mali Hermon zove se još Džebel Dahi Nahi, i visok je 515 m. "Naim" znači livada. Danas na tom mjestu stoji nekoliko kolibica, ali se još vide ruševine starih zidova, a na strmim pećinama nalaze se mnogi grobovi. Pokapanje mrtvaca vršila su se uvečer. Naim je bio udaljen od Kafarnauma 8-9 sati hoda, dakle se u Naim moglo doći nakon dan hoda. Pokapanje su vršili Židovi ubrzo poslije smrti, bez lijesa na nosiljci. To se činilo zbog tople klime. Nosiljka je bila otvorena škrinja slična lijesu u kojoj su se pokapali ljudi siromašnijih staleža. U povorci su išle najprije žene narikače i svirači.

Evanđelja nam pripovijedaju samo o tri mrtvaca koje je Krist oživio. O kćeri Jairovoj pripovijedaju sva tri evanđelista. Ne znamo je li Isus izvršio još koje oživljenje mrtvaca. U pomenutim čudesima opažamo neku gradaciju. Krist uskrisuje najprije djevojčicu od 12 godina, zatim mladića i napokon zrela muža. Kćerka Jairova je upravo umrla, mladića iz Naima već nose u sprovodu, a Lazar se vraća u život nakon što je 4 dana bio u grobu. Tako se vidi da je Isus apsolutni gospodar života i smrti. Sv. Augustin tumači ove stepene moralno te ih primjenjuje na smrt zbog grijeha: neko počinja težak

grijeh samo u misli, drugi i vanjskim činom, a treći ustraje u grješnoj navici. Ipak, milost Božja može vratiti vrhunaravni život u sva tri slučaja.

Tumač 7 18-35 Ivanovi učenici kod Isusa. Isus hvali Ivana Krstitelja. Istoj svrsi koju su imala dosadašnja Kristova čudesa služi i poslanstvo Ivana Krstitelja. Iako on boravi u tamnici, ipak još jednom svraća pozornost svojih učenika na Isusa. U 7 24-35 nalazimo Kristov govor o Ivanu Krstitelju. To je divna pohvala iz usta Božjih. Ipak, Krist govori tek poslije dolaska Ivanovih učenika da se ne bi činilo kao da Ivanu laska, i da ne bi učenici Ivanovi pretjerivali u ljubavi prema svome učitelju. Sve ostalo vidi kod Mateja 11 1-19.

Tumač 7 36-50 Grješnica u kući farizeja. Ovaj nam događaj pripovijeda samo Luka. To je ganutljiv primjer Kristove ljubavi prema grješnicima. Neki farizej Simon pozvao je Isusa k svome stolu, cf mt 11 1. Isus je, vjerojatno, prije toga putovao kroz galilejske gradove. Luka ne kaže gdje je to bilo ni u koju svrhu. Možda je bio običaj da putujući zakonoznanci odnosno rabini budu pozvani k ručku kad bi svršili svoj govor u sinagogi. Po svemu se čini da Simon nije baš osobito ljubezno primio Gospodina. On se ipak spremno odazvao, s razloga koji razabiremo iz samog događaja. Prema istočnjačkom običaju gozba se priređivala uvečer. Gosti su ležali na divanima, tzv. triklinijima, po trojica sa tri strane stola, dok je četvrta strana ostala slobodna za poslugu. Svaki se gost ljevicom podupro o jastuk, a bose je noge ravno ispružio po divanu. Luka spominje tu ženu kao grješnicu koja je bila poznata u gradu. To ipak ne znači da je ona upravo do toga časa živjela u grijehu. Ona se vjerojatno već prije pod uplivom Kristove nauke i čudesa obratila Bogu, a sada je upotrijebila priliku da dokaže svoju ljubav i zahvalnost Isusu.

Ako pročitamo sve evanđeoske izvještaje o Kristovim pomazanjima, očito vidimo da se ovaj Lukin izvještaj razlikuje od izvještaja druge dvojice sinoptika; i da su izvještaji mt 26 6-13, mk 14 3-9 i iv 12 1-8 istovetni. Stari je problem, jesu li žene koje su pomazale Isusa u svim slučajevima istovetne i li nisu. Dok grčka liturgija razlikuje tri žene pomazateljice, dotle zapadna Crkva drži da se u svim pomenutim pomazanjima radi o jednoj te istoj osobi. Ovu je tezu naročito zastupao Grgur Veliki. U XVI vijeku ponovno je to pitanje pokrenuo Faber Stepulensis, a s njime se kasnije složio u XVII vijeku Estius. Problem je do dana današnjega rješavan na različne načine, a da nijedan nije donio konačno rješenje.

Pobožne žene idu za Isusom. Priča o sijaču 8 1 - 18

1 Poslije toga hodao je Isus po gradovima i po selima i svuda propovijedao i navješćivao evanđelje o kraljevstvu Božjem,

S njime bijahu dvanaestorica apostola 2 i neke žene koje su
se izliječile od zlih duhova i drugih bolesti: Marija koja se
zove Magdalena iz koje je izašlo sedam đavola, 3 zatim Ivana,
žena Huse upravitelja Herodova, i Suzana kao i mnoge druge ko-
je su im služile svojim imanjem.

4 Kad se sabralo veoma mnogo naroda i ljudi su dolazili
k njemu iz svih gradova, govorio je Isus u priči: 5 iziđe si-
jač da sije svoje sjeme. Kad je sijao, jedno padne kraj puta,
pogazi se i ptice nebeske ga pozoblju. 6 Drugo pade na kamen,
iznikne i osuši se jer nije imalo vlage. 7 Opet drugo pade u
trnje, što zajedno uzraste i zaguši ga. 8 Opet drugo pade na
dobru zemlju, iznikne i donese stostruki rod.

Kad ovo reče glasno poviče: Tko ima uši da čuje, neka ču-
je!

9 Njegovi su ga učenici pitali što znači ta priča. 10 On
im reče: vama je dano da znate tajne kraljevstva Božjega,a o-
stalima (se govori) u pričama da gledajući ne vide i slušaju-
ći ne razumiju. 11 Ova priča znači: sjeme je riječ Božja.
12 Koji su kraj puta, to su oni koji slušaju riječ, ali potom
dolazi đavao i uzima riječ iz njihova srca da ne vjeruju i da
se ne spasu. 13 Koji su na kamenu, to su oni koji slušaju ri-
ječ i radosno je primaju, ali nemaju korijena nego kroz neko
vrijeme vjeruju, a u vrijeme napasti otpadnu. 14 Koje pade u
trnje to su oni koji slušaju ali na životnom putu zbog briga
i bogatstva kao i životnih naslada zaguše se i ne donose roda.
15 A koje sjeme pade na dobru zemlju, to su oni koji riječ Bo-
žju slušaju i u dobrom i plemenitom srcu drže i tako stalno
donose plod.

16 Nitko ne pokriva svjetiljke posudom kad je zapali,ni-
ti je stavlja pod postelju nego na svijećnjak da oni koji u-
laze vide svjetlost.

17 Ništa nije tajno što neće biti jednom javno: ni sakri-
veno što se neće jednom doznati i na svjetlo izaći. 18 Gledaj-
te, dakle, kako slušate. Jer tko ima, dat će mu se, a tko ne-
ma, uzet će se od njega i ono što misli da ima.

Isusovi rođaci. Isus utiša oluju na jezeru.
Bjesomučnik u Gerazi 8 19 - 39

19 Jednom dođe k Isusu njegova majka i braća, ali nisu
mogli do njega zbog naroda. 20 Javiše mu: tvoja majka i braća
stoje napolju i hoće da te vide. 21 Odgovori im Isus: Moja
majka i braća, to su oni koji riječ Božju slušaju i drže.

22 Jednoga dana uđe Isus sa svojim učenicima u lađu i re-
če im: Hajdemo na drugu stranu jezera. I oni otplove na puči-
nu jezera; 23 i dok su plovili Isus je zaspao. Uto se podiže
silna bura na jezeru i lađa se punila valovima tako da su do-
šli u pogibao. 24 Zato pristupe k njemu i probude ga govoreći:
Učitelju, Učitelju, pogibosmo! A on ustane, zaprijeti vjetru
i valovima i jezero se smiri te nastane tišina. 25 A njima re-
če: Gdje je vaša vjera? Oni puni straha stanu se čuditi i go-

riti jedan drugome: Tko je ovaj da zapovijeda vjetru i valo -
vima i slušaju ga.

26 Isus i apostoli odvezoše se u Gerazensku zemlju što
leži prema Galileji. 27 Kad je Isus izašao na kopno, dođe mu
ususret iz grada neki čovjek u kome su bili đavli, Već odavna
nije se odijevao niti živio u kući nego u grobovima. 28 Kad
je vidio Isusa, padne pred njega i poviče iza glasa: Što imam
s tobom, Isuse Sine Boga Svevišnjega? Molim te ne muči me !
29 Isus je naime zapovijedio nečistom duhu da izađe iz čovje-
ka. Odavna ga je mučio i zato su ga vezali verigamai(stavlja-
li u) okove i pazili na nj; ali on je izlomio okove i đavao
ga je tjerao po pustim mjestima.

30 Isus ga upita: Kako ti je ime? Odgovori: Legija jer
su mnogi đavli ušli u njega. 31 Molili su ga da im ne zapovje
di da idu u pakao.

32 Ondje se nalazio velik čopor svinja koji je pasao po
gori. Đavli ga zamoliše da bi im dopustio da uđu u njih. Isus
im dopusti. 33 Tada izađu đavli iz čovjeka, uđu u svinje i či
tav čopor navali niz obronak u jezero i utopi se. 34 Kad su
pastiri vidjeli što se dogodilo, pobjegnu i jave stvar u gra-
du i po selima. 35 Tada izađu ljudi da vide što se dogodilo .
Dođoše k Isusu i nađoše čovjeka iz koga su izašli đavli, gdje
sjedi obučen i zdrave pameti kod Isusovih nogu i uplašiše se.
36 Očevici su im pripovijedali kako je opsjednuti ozdravio.

37 I zamoli ga sav narod iz Gerazentske okoline da otide
od njih, jer su se vrlo prestrašili. A on uđe u lađu i vrati
se natrag. 38 Čovjek iz koga su izašli đavli, zamoli ga da
smije ići s njime. Ali ga Isus otpusti s riječima: 39 vrati
se svojoj kući i pripovijedaj što ti je učinio Bog. Čovjek ode
i stane pripovijedati po svem gradu što mu je učinio Isus.

Isus izliječi ženu od krvotoka.

Isus oživi kćer Jairovu 8 40 - 56

40 Kad se Isus vratio, narod ga radosno primi jer su ga
svi očekivali. 41 Uto dođe neki čovjek po imenu Jair koji je
bio predstojnik zbornice. Padne pred Isusove noge i zamoli ga
da uđe u njegovu kuću, 42 jer je u njega bila jedinica kći od
kojih dvanaest godina, i bila je na umoru.

Kad je Isus išao, silan narod tiskao se oko njega. 43 Ne
ka žena koja je dvanaest godina bolovala od krvotoka i gotovo
sve svoje imanje potrošila na liječnike i nijedan je nije mo-
gao izliječiti, 44 pristupi straga i dotakne se skuta njegove
haljine. Krvotok joj odmah stade. 45 Tada reče Isus: Tko je
bio koji me se dotakao? Kada su svi to poricali, reče Petar i
njegovi drugari: Učitelju, narod te opkolio i gura te, a ti
pitaš tko me se dotakao? 46 Ali Isus reče: Netko me se dota -
kao, jer sam opazio da je sila izašla iz mene. 47 Kad je žena
vidjela da nije ostala sakrivena, pristupi dršćući, padne pred
njega, i pred čitavim narodom prizna zašto ga se bila dotakla
i kako je odmah ozdravila. 48 A on joj reče: Kćeri, vjera te
tvoja izliječila, idi u miru!

49 Dok je on još govorio, dođe netko iz kuće zborničkog predstojnika i javi: Umrla je tvoja kći, ne trudi više Učitelja! 50 Isus je to čuo te mu reče: Ne boj se, samo vjeruj,spasit će se.

51 Kad dođe u kuću, ne dade nikome da s njime uđe osim Petru, Ivanu i Jakovu kao i ocu i majci djevojke. 52 Svi su plakali i jaukali za njom. Reče im Isus: Ne plačite,nije umrla nego spava. 53 I podsmijavali su mu se jer su znali da je umrla. 54 A on je primi za ruku i glasno reče: Djevojko, ustani! 55 I povrati se duh njezin i odmah ustade, i zapovjedi da joj dadu jesti. 56 Zapanjiše se njezini roditelji, a on im zapovjedi da nikome ne kazuju što se dogodilo.

Tumač 8 1-18 Pobožne žene idu za Isusom. Priča o sijaču. Kristovo propovijedanje po Galileji trajalo je dulje vremena računajući od časa njegova pomazanja. Pobožne žene stavile su svoj imetak na raspolaganje Isusu i apostolima. Magdalena je žena iz Magdale (u mt 15 39 Magadan). To mjesto ležalo je, jamačno, na južnom kraju male ravnice Genezar koja se prostire na sjeverozapadnoj obali Tiberijadskog jezera, a bilo je udaljeno nešto preko 1 sat hoda od Teberijade. Danas stoji na tom mjestu malo selo, zvano Megdel.U prikazu Isusove muke nazivaju tu ženu sva četiri evanđelista Marija Magdalena. O Ivani i Suzani nemamo nikakvih drugih podataka. Ivanin muž bio je upravitelj Heroda Antipe. Te su žene slika buduće karitativne djelatnosti Crkve, u kojoj su se čestoput upravo žene osobito istakle.

Neprijateljstvo i nevjera narodnih vođa rasla je upo-redo sa ravnodušnošću naroda prema mesijanskim istinama. Radi toga se Gospodin sve više posvećuje odgoju svojih učenika. U toj perspektivi treba da gledamo sadržaj Kristovih parabola. Tumačenje vidi u mt 13, 1-23 (mk 4, 1-25). R 18 ima ovaj smisao: tko se zaista trsi da upozna Božje istine i da napreduje u duhovnom životu, tomu Bog daje sve više milosti i mudrosti. A tko postaje mlak u duhovnom životu, lako izgubi i ono malo milosti što ima.

Tumač 8 19-39 Isusovi rođaci. Isus utiša oluju na jezeru. Bjesomučnik u Gerazi. Ovdje Luka govori o Isusovoj braći, oluji na jezeru i bjesomučnome u Gerazi.Tumačenje svih ovih perikopa vidi u evanđelju Matejevu (mt 12 46-50, 8 23-34). Ispor. mk 3, 31-35; 4, 36-5, 20.

Tumač 8 40-56 Isus izliječi ženu od krvotoka. Isus oživi kćer Jairovu. Isus nastavlja sa svojim čudesima:on oživljava drugog mrtvaca, Jairovu kćer, i oslobađa ženu od krvotoka. Time se jača vjera Kristovih učenika u njegovo božanstvo i pokazuje njegovo sveznanje i dobrota. Tumačenje vidi u evanđelju Matejevu, 9, 18-26, (mk 5, 21-43).

Zvanje apostola. Nemirna savjest Herodova
Isus prviput umnoži kruh 9 1 - 17

1 (Isus) sazove jednom dvanaestoricu i dade im silu i
vlast nad svim đavlima i da liječe bolesti. 2 Pošalje ih da
propovijedaju kraljevstvo Božje i da ozdravljaju bolesnike .
3 Reče im: Ništa ne uzimajte na put, ni štapa ni torbe ni kru
ha ni novaca i nemajte po dvije haljine. 4 U koju god kuću u-
đete, ondje ostanite i odanle polazite dalje. Gdje vas ne pri
me, iz onoga grada izađite i stresite prah sa svojih nogu za
svjedočanstvo proti njima.

6 I oni izađoše i prolazili su po selima propovijedajući
evanđelje i svuda ozdravljajući bolesnike.

7 Kad je četverovlasnik Herod čuo za sva Kristova djela,
zbuni se. Neki su naime govorili da je Ivan Krstitelj uskrs -
nuo od mrtvih; 8 opet drugi da se pojavio Ilija a neki da je
ustao koji od starih proroka. 9 Herod je međutim tvrdio: Iva-
nu ja odsjekoh glavu, a tko je taj o kome ja to slušam? I že-
lio ga je vidjeti.

10 Apostoli se, međutim, vrate i izvijeste Isusa o svemu
što su učinili. On sada otide s njima nasamo prema gradu koji
se zove Betsaida. 11 Dozna to i mnoštvo naroda te pođe za
njim. Isus ih je ljubazno primio i govorio im o kraljevstvu
Božjem. Ozdravljao je one koji su trebali ozdravljenja.

12 Dan se počeo mračiti. Tada pristupe dvanaestorica i
reknu mu: Otpusti narod da ide u okolna sela i zaselke da na-
đu sebi konak i hranu jer smo ovdje u pustinji. 13 On im re-
če: Dajte im vi jesti. Odgovoriše mu: U nas nema više od pet
hljebova i dvije ribe; možda bi trebalo da idemo i kupimo hra
ne za sav ovaj narod. 14 Ljudi je bilo oko pet tisuća. Tada
reče Isus svojim učenicima: Posadite ih u skupine po pedeset.
15 Oni učine tako i sve ih razmjeste. 16 Isus uzme potom pet
hljebova i dvije ribe, pogleda na nebo, blagoslovi ih, prelo-
mi i dade svojim učenicima da stave pred narod. 17 Svi su je-
li i nasitili se. Skupiše (zatim) dvanaest kožara komada što
im preteče.

Petar priznaje Krista.
Samozataja nam je potrebna 9 18 - 27

18 Kad se Isus jednom molio, bijahu s njime i njegovi u-
čenici. I upita ih: Za koga me drže ljudi? 19 Odgovoriše mu:
Jedni za Ivana krstitelja, drugi za Iliju, a opet drugi misle
da je ustao koji od starih proroka. 20 Tada ih upita: Za koga
me vi držite? Odgovori Petar: Za Krista Božjega. 21 On im na
to strogo zabrani da nikome toga ne govore, i nastavi: 22 Sin
čovječji treba da mnogo pretrpi, Starješine, veliki svećenici
i književnici odbacit će ga i ubiti, a treći će dan uskrsnuti.

23 Svima je Isus govorio: tko hoće da ide za mnom, neka
se odreče samoga sebe, uzme na sebe svoj križ svaki dan i ide
za mnom. 24 Tko hoće svoj život da spasi, izgubit će ga,a tko

izgubi svoj život radi mene, spasit će ga. 25 Što koristi čo-
vjeku ako sav svijet dobije, a sebe izgubi ili sebe upropasti.
26 Tko se postidi mene i mojih riječi, njega će se Sin čovje-
čji postidjeti kada dođe u svojoj slavi, naime u slavi Oca
svoga i svetih anđela. 27 Zaista vam kažem: Ima nekih među o-
vima što ovdje stoje koji neće okusiti smrti dok ne vide kra-
ljevstva Božjega.

Isusovo preobraženje 9 28 - 36

28 Oko osam dana poslije ovih govora uzme Isus sa sobom
Petra, Ivana i Jakova i uzađe na goru da se pomoli. 29 I dok
se molio, njegovo lice postade drugačije, a odijelo njegovo
bijelo i sjajno. 30 Dva čovjeka razgovarali su s njime; bija-
hu to Mojsije i Ilija. 31 Pokazaše se u slavi i govorili su o
njegovoj smrti koju mu je trebalo podnijeti u Jeruzalemu.

32 Petar i njegovi drugovi tvrdo zaspaše. Kad se probu-
diše, vidješe njegovu slavu i dva čovjeka koji su s njime sta
jali. 33 Kada su se ovi s njime rastajali reče Petar Isusu :
Učitelju, dobro nam je ovdje biti; načinimo tri sjenice: tebi
jednu, Mojsiju jednu i Iliji jednu. Nije znao što govori.

34 Dok je on to govorio, dođe oblak i zakloni ih. Aposto
li se uplašiše kad oni zađoše u oblak. 35 Iz oblaka začuo se
glas: Ovo je Sin moj izabrani, njega slušajte. 36 Čim je gla-
sa nestalo, nađe se Isus sam. A oni ušutješe i u one dane ni-
su govorili nikome ništa od onoga što su vidjeli.

Bjesomučni dječak. Isus drugiput proriče svoju muku.

Tko je najveći u kraljevstvu Božjem 9 37 - 50

37 Drugi dan, kad su silazili s gore, dođe im ususret
mnoštvo naroda. 38 Neki čovjek iz naroda vikne: Učitelju, mo-
lim te, pogledaj na moga sina, jer mi je jedinac. 39 Nečisti
duh hvata ga i odjednom viče i lomi ga da se pjeni, i kad ga
izlomi, jedva odstupa. 40 Zamolio sam tvoje učenike da ga is-
tjeraju, ali nisu mogli.

41 Odgovori Isus: O nevjerni i pokvareni rode, dokle ću
biti s vama i podnositi vas? Dovedi amo svoga sina! 42 Dok se
još približavao, obori ga đavao i izlomi. A Isus zaprijeti ne
čistom duhu, ozdravi dječaka i dade ga njegovu ocu. 43 Svi su
se divili Božjem veličanstvu.

44 Dok su se svi čudili tome što učini Isus, reče (on)
svojim učenicima: Upamtite dobro ove riječi: Sin čovječji tre-
ba da se preda u čovječje ruke. 45 Ali oni ne razumješe ove ri
ječi; bila je od njih sakrivena i nisu je shvatili: ipak su se
bojali da ga pitaju što znači ova riječ.

46 Tada uđe u apostole misao, tko bi bio najveći među nji
ma. 47 Isus je znao misli njihovih srdaca i zato uzme dijete,
postavi ga uza se i reče im: 48 Tko primi ovo dijete u moje
ime mene prima, i tko mene prima, prima onoga koji je mene po-
slao; tko je najmanji među vama, on je velik.

49 Tada mu reče Ivan: Učitelju, vidjesmo nekoga gdje u

tvoje ime izgoni đavle i zabranismo mu, jer ne hoda s nama za
tobom. 50 Reče mu Isus: Ne branite mu jer tko nije protiv vas
za vas je.

Isus na putu u Jeruzalem

Što traži Isus od svojih učenika 9 51 - 62

51 Kad se približiše dani da Isus uzađe na nebo, on čvr-
sto nakani da ide u Jeruzalem. 52 Pošalje i glasnike pred so-
bom. Oni otidu i uđu u neko samaritansko selo da mu priprave
konak. 53 Ali ga ljudi ne primiše jer je bio na putu u Jeruza
lem. 54 Kad su to vidjeli njegovi učenici Jakov i Ivan, reko-
še: Gospodine, hoćeš li da kažemo da siđe oganj s neba i uni-
šti ih? 55 A on se okrene, ukori ih i reče: Ne znate, čijega
ste duha? 56 Sin čovječji nije došao da duše pogubi nego da
ih spasi. I tako otide u drugo mjesto.

57 Kad su išli dalje putem, reče mu netko: Gospodine, i-
dem za tobom, kamo god ti pođeš. 58 Odgovori mu Isus: Lisice
imaju jame i ptice nebeske gnijezda, a Sin čovječji nema gdje
da nasloni glavu.

59 Drugomu opet reče Isus: hajde za mnom. Ovaj odgovori:
Gospodine, dopusti mi da najprije idem i ukopam svoga oca.
60 Reče mu Isus: pusti neka mrtvi pokapaju svoje mrtve, a ti
hajde i naviještaj kraljevstvo Božje.

61 Opet drugi reče: Idem za tobom, Gospodine, ali mi naj-
prije dopusti da se oprostim sa svojim ukućanima. 62 Odgovori
mu Isus: Nije prikladan za kraljevstvo Božje onaj koji stavi
svoju ruku na plug i obazire se natrag.

Tumač 9 1-17 Zvanje apostola. Nemirna savjest Herodova. Isus pr-
viput umnoži kruh. Isus je odlučio da apostole po-
šalje na samostalni misijski rad po Palestini. U tu
svrhu ih ovlašćuje da poučavaju narod i liječe bolesti. Daje
im, ujedno, naročite upute za vršenje njihove službe. Tako je
i Herod doznao za Isusovo djelovanje. Sve ostalo tumačenje vi-
di u Matejevu evanđelju, 10, 1-42; 14, 1-2; (mk 6, 7-44).

Tumač 9 18-27 Petar priznaje Krista. Samozataja nam je potrebna.
Luka ispušta sve one događaje što su se dogodili
između prvog i drugo čudesnog umnoženja hljebova.
Ne pripovijeda dakle Isusovo hodanje po moru, njegova ozdra-
vljenja bolesnika u Genezaretskoj zemlji, o jedenju s neopra-
nim rukama, o ženi Kananejki, o ozdravljenju gluhonijema; is-
pušta, nadalje, drugo umnoženje hljebova, ne iznosi opomenu o
farizejskom kvascu ni ozdravljenje slijepca u Betsaidi, što sve
nalazimo u mt 14-16 i mk 6-9. Luka nam odmah spominje prizna-
nje Petrovo, i time pokazuje da su apostoli napredovali u vje-
ri i spoznaji Isusa kao Mesije. Ostalo tumačenje vidi u evan-
đelju Matejevu, 16, 13-28; (mk 8, 27-39).

Tumač 9 28-36 Isusovo preobraženje. Isusov razgovor s apostolima o ponovnom dolasku Ilije i njegov odnos prema Ivanu Krstitelju pripovijeda nam samo Matej i Marko. Sve ostalo vidi u tumačenju evanđelja Matejeva 17, 1-13 ; (mk 9, 1-12).

Tumač 9 37-50 Bjesomučni dječak. Isus drugiput proriče svoju muku. Tko je najveći u kraljevstvu Božjem? U r 46 -50 vidimo Kristove učenike sa svim njihovim slabostima. Isus im pokazuje u čemu se sastoji prava veličina članova mesijanskog kraljevstva, i poučava ih u jednom praktičnom pitanju evanđeoskog propovijedanja. Sve ostalo vidi kod Mateja 17, 14-23; 18, 1-5; (mk 9, 14-30).

Tumač 9 51-62 Isus na putu u Jeruzalem. Revnost sinova Zebedejevih. Što traži Isus od svojih učenika. Djelatnost Kristova u Judeji i Pereji do njegova posljednjeg putovanja u Jeruzalem iznosi se u 9 51-17 10.

Mnogi tumači sv. Pisma završavaju ovaj dio Lukina evanđelja sa 18 30. Različno se shvaća čitav ovaj veliki dio. Pita se naime:

1) da li Luka u 9 51-17 10, zatim u 17 11 i 18 31 iznosi je - dan te isti polazak Kristov u Jeruzalem, naime polazak u njegovu muku i smrt, ili pak ima više raznih putovanja pred očima?

2) ako Luka govori o više putovanja. jesu li ona istovetna sa putovanjima što nam ih spominje evanđelista Ivan?

3) da li je Krist u ovo doba djelovao samo u Judeji ili pak i u Pereji, a prolazno i u Galileji, i da li svi ovi događaji što se iznose u 9 51 i dalje, doista padaju u to doba, ili ih treba bar djelomice prebaciti u prethodno razdoblje?

Odgovaramo slijedeće: 1) ako dobro proučimo raspored i karakter Lukina evanđelja, s pravom zaključujemo da nam Luka prikazuje razna putovanja Gospodinova u Jeruzalem, kao i događaje koji su s tim putovanjima povezani.

2) Što se tiče odnosa ovog dijela Lukina evanđelja sa evanđeljem Ivanovim, držimo da je lk 9 51-62 vjerojatno paralela za iv 7 1-10, a to je Kristovo putovanje u Jeruzalem na blagdan sjenica. Prema tome lk 10 1-13 21 treba staviti između iv 10 21 i 10 22. Pozornica tih događaja je svakako u prvom redu Judeja. Mogli bismo doduše lk 13 22 poistovetovati sa Kristovim putovanjem na blagdan hramske posvete u iv 10 22, ali se čini da je bolje to učiniti sa iv 11 1, a to zbog lk 13 31-35. Treba, dakle, lk 13 22-17 11 staviti između iv 10 40-42 i 11 1. U to doba Krist razvija svoju djelatnost osobito u Pereji. Drugi auktori opet misle da se u 9 51 spominje Kristovo putovanje na blagdan hramske posvete (iv 10 22), a u 13 22 Kristovo putovanje iz Pereje u Betaniju, gdje je Krist uskrisio Lazara što je bilo u doba purimskog blagdana (iv 11 1).

3) Ovo se pitanje različno rješava: neki kažu da Krist

nakon svoga puta u 9 51 sl nije više stupio u Galileju dok drugi misle upravo obratno: Krist je ondje ostao dulje vremena. U ovom dijelu iznosi se većinom Kristov nauk koji je Luka poredao više sistematski i sadržajno negoli kronološki. Možemo razlučiti dva odsjeka: a) u 9 51-13 17 poučava Krist osobito svoje učenike u njihovim staleškim dužnostima; i b) u 13 18-17 10 daje Krist razne pouke o kraljevstvu Božjem.

U r 51 se kaže: dani Kristova boravka na zemlji primakli su se kraju, a blizu je i njegovo uzašašće na nebo. Krist je čvrsto odlučio da putuje u Jeruzalem gdje je imao dovršiti djelo spasenja. Iz pedagoških obzira prema svojim učenicima Krist putuje Samarijom, i šalje pred sobom glasnike da mu pripravе konak. Čini se da glasnici nisu apostoli. Poznat je bio stari antagonizam između Židova i Samarićana, koji je datirao još iz vremena kad su se Židovi vratili iz sužanjstva. Samarićani su bili miješani narod. U njima je bio jak židovski i poganski elemenat te su bili djelomice idolopoklonici. Njih su Židovi isključili iz svoje zajednice i zato je Sanaballat, samarijski namjesnik za vlade Darija III Kodomana g. 408.podigao na brdu Garizmu kod Sihema hram Jahveu, a njegov zet Manases bio je prvi samaritanski veliki svećenik, cf 1 ezdr 4 1 sl, 2 ezdr 13 28. Od Biblije zadržali su Samarićani samo Mojsijevo petoknjižje. Ostali su, što se tiče vjere, monoteisti i ujedno su sačuvali vjeru u budućeg Mesiju. Samarićani nisu dozvoljavali da veće grupe židovskih hodočasnika prolaze njihovom zemljom i nisu im davali konak. Hodočasnici su morali prolaziti duljim i težim putem preko Pereje i Jerihona. Iz Galileje putovalo se u Judeju preko Samarije samo tri dana.

U 4 kralj 1 10-12 spominje se kako je Ilija ognjem s neba kaznio svoje neprijatelje, odnosno vojnike samarijskog kralja Ohozije.

Krist je potražio "drugo mjesto" kao prenoćište, vjerojatno na granici Samarije i Galileje.

Lk 9 57-62 je paralelno sa mk 8 19-22. Zgodu u gl 9 61-62 pripovijeda nam samo Luka. Misao je uglavnom ista kao i u prethodnim recima, jedino se ovdje jače ističe potreba potpune predanosti službi Božjoj.

Isus izabire učenike. Povratak učenika.

Isus slavi svoga Oca 10 1-24

1 Potom Gospodin odredi i drugih sedamdeset (i dva) učenika i pošalje ih dva po dva pred sobom u sve gradove i mjesta kamo je namislio sam doći.

2 Govorio im je: Žetva je velika, ali radnika je malo.Molite se gospodaru žetve da pošalje radnike u svoju žetvu . 3 Evo ja vas šaljem kao jaganjce među vukove. 4 Ne nosite sa sobom ni kese ni torbe ni obuće i nikoga ne pozdravljajte na putu! 5 U koju god kuću uđete, najprije recite: mir ovoj kući! 6 Ako ondje bude netko dostojan mira, ostat će na njemu vaš

mir; ako li ne bude, vratit će se mir k vama. 7 U onoj kući o
stanite, jedite i pijte što u njih ima, jer je radnik vrije -
dan svoje plaće. Ne prelazite iz kuće u kuću! 8 U koji god
grad dođete i prime vas, jedite što se donese pred vas. 9 Oz-
dravljajte bolesnike koji su u njemu i recite im: približilo
se k vama kraljevstvo Božje! 10 Ako dođete u koji grad gdje
vas ne prime, izađite na njegove ulice i recite: 11 prah va -
šega grada koji se uhvatio za naše noge, stresamo na vas, ali
ovo znajte da se približilo kraljevstvo Božje. 12 Kažem vam :
Sodomi bit će lakše u onaj dan negoli onome gradu.

13 Jao tebi, Korozaine! Jao tebi, Betsaido! Jer da su se
u Tiru i Sidonu dogodila čudesa što su se dogodila u vama, dav
no bi u kostrijeti i pepelu činili pokoru. 14 Tiru i Sidonu
bit će lakše na sudu Božjem nego vama.

15 I ti, Kafarnaume, zar ćeš se dići do nebesa? Do pakla
ćeš biti oboren.

16 Tko vas sluša, mene sluša, a tko vas prezire, mene
prezire. Tko mene prezire, prezire onoga koji je mene poslao.

17 Sedamdeset i dvojica vratiše se s radošću govoreći: Go
spodine, u tvoje ime pokoravaju nam se i đavli. 18 Reče im :
vidjeh sotonu gdje spade s neba kao munja. 19 Evo dadoh vam
vlast da gazite zmije i škorpione i svaku neprijateljsku silu
i ništa vam neće moći nauditi. 20 Ali, ne radujte se tome što
vam se dusi pokoravaju, nego se veselite što su vaša imena za
pisana na nebesima.

21 U taj čas obradova se Isus u Duhu Svetomu i reče: Sla-
vim te Oče, Gospodine neba i zemlje, što si ovo sakrio od mu-
drih i razumnih a objavio malenima. Da, Oče, tako bijaše tvo-
ja volja. 22 Meni je sve predao moj Otac. Nitko ne zna tko je
Sin osim Oca, ni tko je Otac osim Sina i komu Sin hoće da ob-
javi. 23 Tada se okrene i napose reče učenicima: Blago očima
koje vide što vi vidite; 24 jer vam kažem: mnogi proroci i kra
ljevi htjedoše vidjeti što vi vidite i ne vidješe, i čuti što
vi čujete i ne čuše.

Priča o milosrdnom samaritancu 10 25 - 37

25 Neki zakonoznanac ustade da ga kuša. Upita ga: Učite-
lju, što mi valja činiti da dobijem život vječni. 26 Reče mu:
Što je pisano u zakonu? kako čitaš? 27 On odgovori: ljubi Go-
spodina Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom, svom
snagom svojom i svom misli svojom, a bližnjega svoga kao sa -
moga sebe. 28 Reče mu: pravo si odgovorio, to čini, pa ćeš ži
vjeti. 29 A on htjede da se opravda i zapita Isusa: A tko je
moj bližnji?

30 Isus stane pripovijedati: Neki je čovjek silazio iz
Jeruzalema u Jerihon i upade među razbojnike koji ga oplijeni
še i izraniše pa otidoše ostavivši ga napola mrtva.

31 Slučajno je onim putem silazio neki svećenik. On ga
vidje i prođe. 32 Tako i Levit, kad dođe na ono mjesto, pogle
da ga i prođe.

33 A neki Samaritanac dođe do njega i kad ga vidje,sažali mu se. 34 Pristupi k njemu, zali mu rane uljem i vinom i zavi ih. Zatim ga posadi na svoju magaricu, dovede u gostionicu i pobrine se za nj. 35 Sjutradan izvadi dva dinara, dade krčmaru i reče mu: Brini se za nj i ako što više potrošiš,platit ću ti kad se vratim.

36 Što misliš, koji je od ove trojice bio bližnji onomu koji je upao među razbojnike? 37 On odgovori: Koji mu iskaza milosrđe. Reče mu Isus: Idi i ti čini tako.

Marta i Marija 10 38 - 42

38 Kad su putovali, uđe on u jedno selo. Neka žena po imenu Marta primi ga u svoju kuću. 39 U nje bijaše sestra po imenu Marija koja je sjedila do nogu Gospodinovih i slušala njegov govor. 40 Marta je nastojala kako će ga što ljepše podvoriti. Zato pristupi k njemu i reče: Reci joj, dakle,da mi pomogne. 41 Odgovori joj Gospodin: Marta, Marta, brineš se i uznemiruješ za mnogo, 42 a samo je jedno potrebno. Marija je najbolji dio izabrala koji se neće oduzeti od nje.

Tumač 10 1-24 Isus izabire učenike. Povratak učenika. Isus slavi svoga Oca. Premda neprijateljstvo Kristovih protivnika sve više raste, on ipak poduzima daljnje korake da učvrsti Božje kraljevstvo na zemlji: kao što je prije izabrao 12 apostola i Petra postavio za budućeg vrhovnog glavara Crkve, tako sada iz broja svojih pristaša izabire 72 učenika da budu njegovi suradnici i pomagači u širenju kraljevstva Božjega. Krist ih poučava i šalje na misijski rad. Sve ostalo tumačenje vidi u evanđelju Matejevu 9, 37-38;10,7--16; 11, 21-27; 13, 16-17.

Tumač 10 25-37 Priča o milosrdnom samaritancu. Kristov razgovor sa zakonoznancem vjerojatno se poveo u sinagogi,i to možda u Jerihonu ili negdje u blizini. Kod Židova se, u ono doba, mnogo raspravljalo o tome koja dobra djela mora čovjek činiti da zadobije vječni život. Ovakva su pitanja s više strana bila stavljana na Isusa sa više ili manje zlom nakanom, cf mt 19 16, 22 35 sl. Zakonoznanac navodi tekst iz deut 6 5. Te je riječi Židov izgovarao kao jutarnje i večernje molitve, a nalazile su se i na filakterijima (tefilim) t.j. na molitvenom remenju, koje je Židov uvijek sa sobom nosio i kod molitve stavljao na čelo i oko lijeve ruke. U lev 19 18 nalaži se zapovijed ljubavi prema bližnjemu.

Isto tako je bilo u ono doba prijeporno pitanje koga treba razumijevati pod riječju "bližnji" (plesion).U lev 19 18 razumijeva se samo član židovskoga naroda. Rabinska egzegeza zaključila je na osnovu toga da poganina kao neprijatelja Židov smije "mrziti", t.j. izbjegavati svaki prijateljski saobraćaj s njime, cf mt 5 43. Isus je ustao protiv takvog shvaćanja koje je u SZ bilo donekle shvatiljivo iz pedagoških razloga, tj. da se židovska teokracija što čišća sačuva.Putnik

koji je stradao u ovoj priči je svakako Židov. On se zaputio iz Jeruzalema u Jerihon koji leži 250 m ispod morske razine. Put ga je vodio u sjeveroistočnom pravcu kroz puste i pećinaste krajeve gdje su se zadržavale razbojničke družbe. Samaritanac mu pruža prvu pomoć i upotrebljava pritom staro i još danas vrlo dobro poznato sredstvo: neku mješavinu ulja i vi - na. Već su Rimljani poznavali taj lijek pod imenom emplastrum barbarum. U staroj Babiloniji bilo je poznato "sesamovo ulje" i "šikaru", neko opojno piće. Sa dva dinara mogao je u ono doba ranjenik provesti nekoliko dana u gostionici. Sv. oci shvaćaju ovu priču u mističkom smislu: Samaritanac je Spasitelj, a ranjenik je ljudski rod...

Tumač 10 38-42 Marta i Marija. Betanija što se ovdje spominje nalazi se kraj Jeruzalema kako se to vidi iz iv 11 1, 12 2. Marta je bila brižna domaćica koja je sigurno Gospodina višeput primila u svoju, jamačno bogatu i uglednu kuću. Možda je njezin otac Simon "Gubavac" što se spominje u mt 26 6. Pretpostavlja se da Marijina pomoć nije bila neophodno potrebna Marti. Jer vazda vrijedi pravilo: tko hoće da se posve preda Bogu, mora vršiti i ostale svoje duž - nosti prema bližnjemu. Gospodinov odgovor ne znači da Marta nije provodila duhovni život i da se nije brinula za ono "jedno po trebno". Krist samo ističe prednost kontemplativnog života pred aktivnim. Kontemplativni život je potreban jer on teži za Bogom koji je najveće dobro s kojim se sjedinjujemo po vjeri i ljubavi. Za Bogom moramo težiti unatoč svim ostalim našim poslovima, iv 6 29. Kontemplativni život je u sebi veliko dobro jer nas čini dionicima mesijanskih dobara, pače samoga Boga. Napokon, kontemplativni život je i zato vredniji jer je njegova baština neprolazna, dok aktivni život - ovdje na zemlji - prestaje sa smrću. Kontemplativni život pomoću "svjetla slave" o čemu govori dogmatika, traje zauvijek... Krist ovdje govori samo o vanjskom aktivnom i nutarnjem kontemplativnom životu, a ne raspravlja o većoj ili manjoj zaslužnosti ovog ili onog načina života.

Isus uči moliti. Ustrajna molitva 11 1 - 13

1 Jednom se Isus molio na nekom mjestu. Kad prestade, reče mu jedan od njegovih učenika: Gospodine, uči nas moliti kao što je i Ivan naučio svoje učenike. 2 Reče im: Kad se molite, recite: Oče, sveti se ime tvoje, dođi kraljevstvo tvoje!
3 Kruh naš svagdanji daj nam danas, 4 oprosti nam grijehe naše jer i mi opraštamo svakome dužniku svojemu. I ne uvedi nas u napast.

5 Tada nastavi Isus: koji od vas ima prijatelja i ako mu dođe u ponoći i reče mu: Prijatelju, uzajmi mi tri hljeba ,
6 jer mi dođe prijatelj s puta i nemam što da mu postavim. 7 A on iznutra odgovori: ne uznemiruj me; već su vrata zatvorena, moja djeca i ja počivamo, ne mogu ustati da ti dam. 8 Kažem vam, ako i ne ustane da mu dadne zato što mu je prijatelj, ali

radi navaljivanja njegova ustat će i dat će mu što god treba.

9 I ja vam kažem: Molite, i dat će vam se; tražite i naći ćete; kucajte i otvorit će vam se. 10 Svaki naime koji moli, prima; koji traži, nalazi, i tko kuca, otvara mu se.

11 Koji će otac svome sinu ako zamoli kruha, dati kamen? Ili ribu, zar će mu mjesto ribe dati zmiju? 12 Ili ako zamoli jaje, zar će mu dati škorpiona? 13 Ako dakle, vi, iako zli, znate dobre dare dati svojoj djeci, koliko će više vaš nebeski Otac dati Duha Svetoga onima koji ga mole za to.

Farizeji kleveću Isusa 11 14 - 26

14 Jednom je Isus izgonio đavla koji je bio nijem. Kad je đavao izašao, nijemi progovori, a svijet se tome divio. 15 Ipak neki od njih rekoše: Po Belzebulu, đavolskom poglavici, izgoni đavle. 16 Drugi su ga kušali i tražili od njega znak s neba. 17 On je znao njihove pomisli pa reče: Svako kraljevstvo koje se razdijeli samo u sebi, opustjet će i kuća će na kuću pasti. 18 Ako je dakle sotona razdijeljen sam u sebi, kako će stajati njegovo kraljevstvo? jer kažete da ja po Belzebulu izgonim đavle. 19 Akoli po Belzebulu izgonim đavle, po kome ih izgone vaši sinovi? Zato će vam oni biti suci. 20 Ako pak ja Božjim prstom izgonim đavle, zacijelo je došlo k vama kraljevstvo Božje.

21 Kad jaki naoružan čuva svoj dvor, u miru je sve što ima. 22 A kad dođe jači od njega te ga nadvlada, uzme sve njegovo oružje u koje se uzdao i razdijeli njegov plijen.

23 Tko nije sa mnom, protiv mene je, i koji sa mnom ne sabire, prosipa.

24 Kad nečisti duh izađe iz čovjeka, ide kroz bezvodna mjesta i traži sebi (mjesto) pokoja. Ne nađe li ga, rekne: Vratit ću se u svoju kuću, otkuda sam izašao. 25 I kad dođe, nađe je pometenu i ukrašenu. 26 Tada otide i uzme sa sobom sedam drugih duhova gorih od sebe. Oni uđu i nastane se ondje i na kraju bude onom čovjeku gore nego prije.

Žena slavi Bogorodicu. Znak Jone proroka 11 27 - 36

27 Dok je on tako govorio, podiže glas neka žena iz naroda i reče mu: Blago utrobi koja te nosila i prsima koja su te dojila. 28 On odgovori: Blaženiji su oni koji slušaju Božju riječ i drže je.

29 Kad se mnoštvo naroda počelo skupljati, stane (Isus) govoriti: Ovaj naraštaj je zao; traži znak i neće mu se dati osim znaka Jone. 30 kao što je Jona bio znak Ninivljanima, tako će i Sin čovječji biti znak ovom naraštaju. 31 Kraljica juga ustat će na sudu s ljudima ovoga naraštaja i osudit će ih jer je došla s kraja zemlje da sluša Salamonovu mudrost, a ovdje je više od Salamona.

32 Ljudi Ninivljani ustat će na sudu s ovim naraštajem i osudit će ga jer su činili pokoru na propovijedanje Jonino, a

ovdje je više od Jone!

33 Nitko ne stavlja upaljene svjetiljke na sakriveno mje
sto niti pod mjericu nego na svijećnjak da svi koji ulaze vi-
de svjetlost.

34 Svjetiljka tvome tijelu je tvoje oko. Ako je tvoje o-
ko zdravo, sve će tijelo tvoje biti svijetlo; akoli je bole -
sno, tvoje tijelo je tamno. 35 Gledaj dakle da svjetlost koja
je u tebi ne bude tama.

36 Ako je dakle sve tvoje tijelo rasvijetljeno te nema
ništa tamno, sve će biti svijetlo kao kada te svjetiljka oba-
sjava svojim sjajem.

Isus kori farizeje i književnike 11 37 - 54

37 Dok je (on još) govorio, zamoli ga neki farizej da o-
bjeduje kod njega. On uđe i sjede za stol. 38 Farizej se za -
čudi kad opazi da Isus nije oprao ruke prije objeda.

39 Tada mu reče Gospodin: Vi farizeji izvana čistite ča-
še i zdjele, ali iznutra ste puni grabeža i zlobe. 40 Bezumni,
nije li onaj koji je načinio ono što je izvana, načinio i ono
što je iznutra? 41 Nego od onoga što je unutra, dajte milos -
tinju, i gle sve vam je (po milostinji) čisto.

42 Teško vama farizejima što dajete desetinu od metvice
i od rute i od svakoga povrća, a zanemarujete pravdu i ljubav
Božju. Ovo je trebalo činiti, a ono ne propustiti.

43 Teško vama farizejima što volite začelja po zbornica-
ma i da vas pozdravljaju na trgovima.

44 Teško vama jer ste kao grobovi koji se ne vide i po
kojima ljudi hodaju a da ne primjećuju.

45 Tada mu reče neki književnik: Učitelju, takvim govorom
vrijeđaš i nas. 46 Odgovori: Teško i vama književnici jer to
varite na ljude bremena koja ne mogu nositi, a vi samo ni jed
nim svojim prstom ne ćete da se tih bremena dotaknete.

47 Teško vama što gradite nadgrobne spomenike prorocima,
a vaši ih oci ubiše. 48 Vi, dakle, (svojom zloćom) svjedočite
i odobravate djela svojih otaca; oni ih ubiše a vi im gradite
spomenike.

49 Zato i reče Božja mudrost: poslat ću im proroke i apo
stole od kojih će jedne ubiti a druge prognati, 50 da se na
ovom naraštaju osveti krv svih proroka koja je prolivena od
postanka svijeta, 51 od krvi Abelove do krvi Zaharijine koji
je poginuo među hramom i oltarom. Da, kažem vam, osvetit će se
na ovom naraštaju.

52 Teško vama književnici što ste uzeli ključ znanja; sa-
mi niste ušli, a zapriječili ste onima koji su ulazili.

53 Kad je on odanle odlazio počnu mu književnici i fari-
zeji postavljati mnoga lukava pitanja 54 vrebajući na njega
ne bi li što ulovili iz njegovih usta da bi ga mogli optužiti.

Tumač 11 1-13 Isus uči moliti. Ustrajna molitva. Lk 11 1-4 paralelno je sa mt 6 9-15. I dok su kod Mateja te riječi sastavni dio govora na gori, dotle nam Luka ništa ne kaže o mjestu i vremenu ove Kristove pouke. Jedan sirski kodeks ima ovu glosu: kaže se da je ovo molitva koju je Ivan naučio svoje učenike: Oče, pokaži nam svoju slavu; Sine, daj da čujemo tvoj glas; Duše, posveti naša srca zauvijek! Amen. U prijašnjoj glavi govorio nam je Luka o radnicima u nebeskom kraljevstvu. Sada daje učenicima u ruke odlično sredstvo za postizavanje vječnog cilja: molitvu. Matej nam donosi Očenaš u ponešto duljem obliku dok Luka ispušta jedan dio nagovora, treću i sedmu prošnju. Neki tumače to ovako: Luka nam donosi Očenaš u svom historijskom obliku i na pravom mjestu, dok Matej proširuje Očenaš misaono. Drugi kažu: Luka je ponešto skratio Očenaš za svoje čitaoce koji su bili potekli iz poganstva i stvorio tzv. antiohijski oblik Očenaša. Matej nam donosi Očenaš u izvornom, tzv. palestinskom obliku što je prirodno bilo za njegove čitaoce judeokršćane. Tako Augustin, Jansen, Maldonat, Kornelije a Lapide, Reischl, Schanz, Weiss, i dr. Noviji auktori misle da je Gospodin već prije apostole poučavao u Galileji kako da mole, a kasnije je za nove učenike tu molitvu ponavljao. Tako Toletus, Schegg, Bisping i dr. Nije isključeno da su etnikokršćani upotrebljavali samo onaj skraćeni oblik Očenaša kakav se nalazi kod Luke, i to prije nego je bilo prevedeno Matejevo evanđelje na grčki jezik. Po svemu se čini da je Matejev Očenaš izvoran, i on je ujedno postao liturgijskom molitvom, dok je Lukin Očenaš nastao pod uplivom antiohijske predaje i sv. Pavla. Od naslova Očenaša zadržao je Luka samo riječ Oče, cf mk 14 36, rim 8 15, gal 4 6. Na pouku o molitvi nadovezuje Krist upozorenje o vrijednosti ustrajne molitve. On to čini pričom o naprasitom prijatelju, koju nam donosi jedino Luka. U ono doba bio je običaj da se pred gosta stavlja kruh i vino mjesto današnje kave. Čovjeku je ponestalo kruha jer su domaćice u ono doba ispekle samo toliko kruha koliko je dostajalo za jedan dan. Koliku moć ima molitva kod Boga, osvjetljuje Isus poredbom o djetetu koje prosi kruha i t.d. u svoga oca, cf mt 7 9-11.

Crkva upotrebljava ovu perikopu u 11 5-13 na prosne dane. Krevet odnosno ležaj ili počivaljka je na istoku veoma jednostavna: na kamenoj izbočini leži strunjača ili gunj. Istočnjak spava u danjem odijelu. Matej nam spominje samo kruh i ribu, a to je bila obična hrana Galilejaca, cf lk 9 13, mt 14 17 i t.d. Jedino Luka spominje jaje. Židovi su donijeli kokoši vjerojatno iz Babilona.

Tumač 11 14-26 Farizeji kleveću Isusa. U ovom odlomku vidimo kako neprijateljstvo farizeja prema Isusu sve više raste. Isus mirno ali odlučno opravdava svoj postupak. Luka nam ništa ne kaže glede mjesta i vremena gdje se taj razgovor vodio. Matej i Marko stavljaju čitav događaj u ranije doba: prema njima dogodilo se to u Kafarnaumu što će jamačno biti kronološki točnije. Ostalo vidi u tumačenju Matejeva evanđelja 12 22-30 i 43-45, ispor. mk 3, 22-27.

Tumač 11 27-36 Žena slavi Bogorodicu. Znak proroka Jone. Ženu koja slavi Bogorodicu spominje samo Luka. Možda se to dogodilo upravo onda kada je Marija tražila svoga sina u Kafarnaumu mt 12 46 sl. Estius dobro kaže:ova je žena prva počela ispunjati proroštvo što ga je blažena Gospa rekla u Magnifikatu, tj. da će je blaženom zvati svi naraštaji, a ujedno je ta žena tip Crkve koja neprestano slavi Bogorodicu. Isus svojim odgovorom ne kaže da njegovu Majku ne treba slaviti; on uopće o tom ne govori. On jedino otklanja subjektivno i čisto naravno stanovište žene; tj. zaista je blažen samo onaj koji vrši zakon Božji. Crkva upotrebljava te riječi za Blaženu Djevicu Mariju, ali ne ukoliko ih Gospodin ispravlja, nego jer je Marija savršeno se pokoravajući Božjoj volji začela po Duhu Svetom. Dobro kaže Augustin: blaženija je Marija primanjem vjeru u Krista negoli začećem Kristova tijela. Majčinstvo ne bi Mariji koristilo da nije Krista imala više u srcu nego u tijelu. Glede znaka proroka Jone vidi mt 12, 38-42.

Tumač 11 37-54 Isus kori farizeje i književnike. U ovom odsjeku Krist drži svojim protivnicima strogu propovijed. Ovaj Kristov govor nije istovetan sa mt 23 13-36. Kod Luke razlikujemo dva dijela: od 37-44 Krist govori protiv farizeja, a od 45-52 protiv pismoznanaca. U 53-54 upozoruje nas Luka na učinak toga govora. Vidi i mt 23, 1-39.

Najprije se iznosi povod Kristovu govoru. Govor protiv farizeja možemo rastaviti na četiri dijela. Krist je prihvatio poziv na doručak odnosno ručak, ali se nije prije toga okupao niti izvršio kakvo manje pranje, cf mk 7 4. Glede pranja ruku vidi mt 15 2. Farizeji su uvijek vršili razna pranja prije jela, osobito kad bi došli s trga gdje su se lako mogli levitski onečistiti, cf mk 7 3. 4. Farizej je bio neugodno iznenađen Kristovim postupkom, a vjerojatno je i glasno izrazio svoje mišljenje. Tako lakše razumijemo Kristov govor. Po prvi puta nam ovdje Luka pripovijeda o Kristovu držanju prema farizejima. U svom govoru Krist predbacuje farizejima ponajprije njihovu lažnu pravdu, zatim njihovo častohleplje i licemjerje. Mnogi su farizeji brižno pazili na levitska čišćenja, a zanemarivali su unutarnju, moralnu čistoću. Krist je propustio pranje prije jela jer ga nije smatrao potrebnim. Luka nastoji svoj govor stilizirati prema shvaćanju poganskih čitalaca; zato izbjegava sve židovske osebine, pa i počasni naslov rabi što znači: moj gospodine. Luka ne spominje židovskog običaja da se, naime, svake godine pred vazam grobovi premažu krečom da budu vidljivi. Jer tko bi i nehotice stupio na grob ili ga se dotakao, bio je kroz sedam dana levitski nečist, a to bi za hodočasnike bilo nezgodno. "Pobijeljene grobove" izrično spominje Matej. Zakonoznanci su većinom pripadali stranci farizeja i praktički su provodili ono što su farizeji teoretski naučavali. U dap 15 10 čitamo da je Mojsijev zakon bio po rabinskoj interpretaciji - tako težak, da ga ni sami Židovi, bar većinom, nisu mogli točno obdržavati cf mt 23 4, iv 5 10. I mnogi su farizeji vršili zakon samo izvana, ili su ga sofističkom egzegezom sebi olakšali...

U slikovitom govoru "zgrada" mesijanskog kraljevstva otvara se "ključem", cf mt 23 13, 16 17 sl. Za Židova je taj "ključ" Sv. Pismo SZ, a "ključ" znanja je ispravno shvaćanje Sv. Pisma SZ kao putovođe i pedagoga za Krista. Sigurno je da su pismoznanci svojom krivom egzegezom osobito mesijanskih proroštava bili mnogo krivi što židovski narod nije upoznao svoga Mesiju i tako bio zabačen, cf iv 5 45, sl.

Isus uči i tješi narod 12 1 - 34

1 Kad se skupiše tisuće ljudi tako, da su počeli gaziti
jedan drugoga, govorio je Isus najprije svojim učenicima: Ču-
vajte se farizejskog kvasca što je licemjerje. 2 Ništa nije
sakriveno što se neće otkriti, ni tajno što se neće doznati.
3 Što rečete u tmini, čut će se na svjetlosti, i što šapnete
na uho u sobama, propovijedat će se na krovovima.

4 Vama, svojim prijateljima, kažem: Ne bojte se onih ko-
ji ubijaju tijelo a potom nemaju ništa više činiti. 5 Kazat
ću vam koga se bojte: bojte se onoga koji pošto ubije ima
vlast baciti u pakao. Da, kažem vam, ovoga se bojte. 6 Ne pro
daje li se pet vrabaca za nekoliko para? I nijedan od njih ni
je zaboravljen pred Bogom? 7 I kosa je na vašoj glavi sva iz-
brojena. Ne bojte se, vi ste vredniji od mnogo vrabaca.

8 Kažem vam: Tko prizna mene pred ljudima, priznat će i
Sin čovječji njega pred Božjim anđelima. 9 A tko se odreče me-
ne pred ljudima, njega će se odreći Sin čovječji pred Božjim
anđelima.

10 Tko reče riječ na Sina čovječjega, oprostit će mu se,
a tko pogrdi Duha Svetoga, neće mu se oprostiti.

11 Kad vas dovedu u zbornice i pred poglavarstva i vlas-
ti, ne brinite se kako ćete se braniti ili što ćete govoriti,
12 jer će vas Duh Sveti naučiti u onaj čas što treba da kaže-
te.

13 Reče mu netko iz naroda: Učitelju, reci mojem bratu
da sa mnom podijeli baštinu. 14 Odgovori mu Isus: Čovječe, tko
me je postavio sucem ili djeliteljem baštine među vama? 15 Pa
nastavi: Brižno se čuvajte svake lakomosti, jer ako netko i
obiluje, ipak njegov život ne stoji u imanju.

16 Reče im priču: U nekoga bogatog čovjeka rodila je nji
va vrlo dobro. 17 Razmišljao je u sebi: što da činim kad ne-
mam u što sabrati svoju ljetinu? 18 Reče: Ovo ću učiniti: sru-
šit ću svoje žitnice i sagradit ću veće, i ondje ću skupiti
svoju ljetinu i svoja dobra. 19 Kazat će svojoj duši: dušo mo
ja, veliko imaš imanje za mnogo godina: počivaj, jedi, pij i
veseli se! 20 Ali Bog mu reče: luđače, ovu će noć tražiti tvo
ju dušu od tebe, a čija će biti što si pripravio?

21 Tako se događa onome koji sebi skuplja blago, a nije
bogat u Bogu.

22 Zatim reče svojim učenicima: Kažem vam, ne brinite se

tjeskobno za svoj život, što ćete jesti, ni za tijelo u što
ćete se obući. 23 Život je vredniji od jela i tijelo od odi -
jela.

24 Pogledajte gavrane kako ne siju niti žanju, nemaju po
druma ni žitnice pa ipak ih Bog hrani. Koliko ste vi vredniji
od ptica?

25 Tko od vas svojom brigom može produljiti svoj život
bar za jedan lakat? 26 Ako dakle ne možete ni ono što je naj-
manje, zašto se tjeskobno brinete za ostalo?

27 Pogledajte ljiljane kako rastu: ne trude se niti pre-
du, a kažem vam da se ni Salamon u svoj slavi svojoj nije o -
bukao kao jedan od njih. 28 Kad, dakle, travu koja je danas
na polju a sjutra se u peć baca, Bog tako odijeva, koliko će
više vas, malovjerne. 29 Zato ne pitajte zabrinuto što ćete
jesti i što ćete piti i ne brinite se odviše. 30 Jer sve (ovo)
traže pogani ovoga svijeta; a vaš Otac zna da vam sve ovo tre
ba. 31 Tražite njegovo kraljevstvo, i sve ovo će vam se doda-
ti.

32 Ne boj se, maleno stado! Bila je naime volja vašega
Oca da vam dade svoje kraljevstvo. 33 Prodajte što imate i
dajte milostinju. Načinite sebi kese koje se neće istrošiti ;
skupite sebi blago na nebesima koje neće nestati; kojemu se
tat ne približava niti ga moljac razjeda; 34 jer gdje bude va
še blago, ondje će biti i vaše srce.

Priča o budnim slugama 12 35 - 53

35 Neka budu vaši bokovi opasani i svjetiljke zapaljene
u vašim rukama; 36 i vi kao ljudi koji čekaju svoga gospodara
koji se vraća sa svadbe da mu odmah otvore čim dođe i pokuca.
37 Blago onim slugama koje gospodar nađe budne kad dođe. Zai-
sta vam kažem: opasat će se i posadit će ih za stol, i pristu
pit će da im služi. 38 Ako dođe o drugoj ili o trećoj straži
i nađe ih tako, blago njima.

39 Ovo znajte: kad bi domaćin znao, u koju će uru doći
tat, bdio bi i ne bi dopustio potkopati svoje kuće. 40 I vi
budite spremni, jer u koji čas ne mislite doći će Sin čovje -
čji.

41 Reče mu Petar: Gospodine, govoriš li ovu priču nama
ili svima? 42 Odgovori Gospodin: Tko je (dakle onaj) doista
vjerni i razboriti upravitelj koga gospodar postavlja nad svo
jom družinom da im na vrijeme daje hranu koja im pripada?
43 Blago onome sluzi koga gospodar kad dođe, nađe da tako ra-
di. 44 Zaista vam kažem: postavit će ga nad svim svojim ima -
njem.

45 Ali ako onaj sluga reče u svome srcu: moj gospodar
još zadugo neće doći, i stane tući sluge i sluškinje, jesti i
piti i opijati se, 46 gospodar onoga sluge doći će u dan kad
ga ne očekuje i u čas koji ne misli; sasjeći će ga i postupit
će s njime kao s nevjernikom.

47 Onaj sluga koji je znao volju svoga gospodara i nije

ništa pripravio niti učinio po njegovoj volji, bit će vrlo bi
jen. 48 A koji nije znao pa je učinio što zaslužuje batina, bit
će malo bijen. Kome je mnogo dano, mnogo će se tražiti od nje
ga, i kome je mnogo povjereno, više će se iskati od njega.

49 Došao sam da oganj bacim na zemlju, pa što drugo hoću
nego da se već zapali! 50 Treba mi se krstiti krštenjem, i ko-
lika mi je muka dok se ne svrši! 51 Zar mislite da sam došao
da donesem mir na zemlju? Ne, kažem vam, nego diobu duhova :
52 odsada će pet u jednoj kući biti razdijeljeni: tri protiv
dva i dva protiv tri. 53 (Radi mene) ustat će otac na sina, i
sin na oca, majka na kćerku, i kći na majku: svekrva na snahu
i snaha na svekrvu.

Znaci vremena 12 54 - 59

54 Narodu je govorio: Kad vidite oblak gdje se diže od
zapada, odmah kažete: bit će kiša, i bude tako. 55 Kad puše
jug, kažete: bit će vrućina, i bude tako. 56 Licemjeri! Zna-
te prosuditi izgled neba i zemlje, a ne znate prosuditi ovo
vrijeme. 57 Zašto sami od sebe ne prosudite što je pravedno ?

58 Kad ideš sa svojim suparnikom k poglavaru, gledaj na
putu da ga se oslobodiš da te ne odvede k sucu, a sudac da te
ne preda sudbenom podvorniku, i sudbeni podvornik da te ne ba
ci u tamnicu. 59 Kažem ti: nećeš izaći odanle dok ne platiš i
posljednju paru.

Tumač 12 1-34 — Isus uči i tješi narod. Odsjek 12 1-53 sadrži Kristove govore učenicima. Pojedini dijelovi govora su međusobno stvarno povezani.

Isus naziva nauk i život farizeja "kvascem". Taj je kvasac gotovo neopazice pokvario vjersko-ćudoredni život čitavoga naroda. Dobro kaže Pavao u gal 5 9: malo kvasca pokvari cijelo tijesto. Farizejski nauk bio je opasan jer se često pokrivao plaštem pobožnosti i vršenja zakona. Zato Spasitelj naviješta da će jednom biti nemilosrdno raskrinkan. U r 3 spaja Gospodin tu istu misao sa opomenom da se njegovi učenici moraju čuvati svakog pretvaranja. U mt 16 5 sl nalazimo sličnu opomenu ali ona se odnosi na posve druge prilike. Mnogi tumači kažu da se već r 2 odnosi na učenike i njihovu službu. Drugi opet vele da se Isus tek u r 3 obraća na učenike, ali i tu ne u onom smislu što ga nalazimo u mt 10 27. Mali as (assarius) bio je rimski bakreni novac, koji je vrijedio oko 0'10 Din u zlatu. Dipondij su dva asa. U mt 10 29 kaže se da se dva vrapca prodaju za jedan as, a ovdje se kaže, da pet vrabaca stoji dva asa. Razlika je u tome što se više vrabaca prodavalo uz manju cijenu. G. 1899 pronađen je fragment Dioklecijanove maksimalne tarife prema kojoj se deset vrabaca nije smjelo prodavati skuplje od 16 bakrenih dinara. To je odgovaralo svoti od 50 para odnosno pola dinara u zlatu. Što se tiče r 10, nalazimo njegovu paralelu u mt 12 31 sl i mk 3 28 sl. Ondje stoji taj redak vjerojatno na pravom mjestu.

Oni koji govore protiv Sina čovječjega, to su Židovi o - buzeti krivim mesijanskim idejama. Njih je smetao Kristov skroman nastup, i zato ga nisu priznali Mesijom unatoč njegovim čudesima i nauku. Hula na Duha Svetoga još je gora stvar. U mk 3,30 kaže se da su Židovi počinili taj grijeh time što su kazali da Sin Božji pomoću Belzebula tjera đavle. Grijeh protiv Duha Svetoga čine, dakle, oni koji tvrdoglavo niječu očevidna Božja djela. Prema tumačenju sv. Augustina razlikuju bogoslovi šest grijeha protiv Duha Svetoga. Obećanje što ga Krist spominje u r 11 i 12, ispunilo se već u prvim kršćan - skim vremenima kako nam svjedoče dap 4 8 sl, 6 13 sl, 7 55 i t.d.

Ovdje nam Luka iznosi kratak sadržaj jednog duljeg govora Gospodinova u kojem nas Krist opominje da se čuvamo svake pohlepe i pretjerane brige za zemaljska dobra. U r 35-53 ne - posredno se nadovezuje opomena da u duhovnom životu budemo budni i vjerni.

U r 14 Gospodin otklanja ponuđenu mu sudačku službu. Time ne misli reći da se rasprava o svjetovim stvarima ne mora rješavati u duhu njegove nauke; jer mi vidimo da apostol Pavao opominje Korinćane neka ne iznose svoje raspre pred poganske suce, 1 kor 6 1 5. Krist kaže samo ovo: ne miješajte se bez potrebe u zemaljske poslove, cf 2 tim 2 4. Po svim mjestima bili su postavljeni kod Židova suci za razne prepirke; i same stranke koje su se parničile mogle su izabrati sebi suca. Isus, međutim, nije htio da bude ni jedno ni drugo. Iz ovog se odlomka vidi da zemaljska briga, osobito pretjerana, smeta čovjeka u duhovnom razvoju i napretku...

R 15 znači: ljudi mnogo lete za blagom i bogatstvom, ali im ono ne može produljiti život; zato je bolje mirno živjeti sa manje imetka. Da je tome tako, dokazuje nam i slijedeća poredba u r 16-21. Tadašnja žitnica nije bila neko podzemno mjesto nego primitivno skladište sa stijenama od ilovače ili od kamena te ravnim krovom. U ovoj poredbi Krist pokazuje kako bogatstvo obično stvara želju za gozbama, neradom itd."Sebi skuplja blago" onaj koji samo misli na svoje naslade i časti...

"Malo stado" u r 32 je samo formalni deminutiv, cf 20 28. Stado je "maleno" jer je broj nevjernika veći od broja vjernika. Prema r 34 srce Kristova učenika mora biti na nebesima, cf fil 3 20, klo 3 2 sl. R 33-34 je dokaz da je milostinja zaslužna; Krist ističe milostinju i u svom govoru o posljednjem sudu (mt 25 35 sl). "Blago" je sve ono u što čovjek ulaže mnogo vremena i truda.

Tumač 12 35-53 Priča o budnim slugama. Božanski Učitelj poučava svoje učenike sve više: nije dosta da svoja srca odlijepe od zemaljskih dobara, nego treba da budu neprestano budni i vjerni u službi apostolata da tako postignu vječnu plaću. Kristov govor možemo podijeliti na tri dijela: 1) Krist opominje sve vjernike na duhovnu budnost (35 - -40); 2) napose opominje apostole da budu budni i vjerni u službi (41-48); i 3) jedne i druge opominje na ustrajnost u

duhovnoj borbi. Pojedine odlomke toga govora nalazimo i kod Mateja, ali u posve drugom kontekstu, tj. ondje stoje ti odlomci u Kristovu eshatološkom govoru 24 43-51.

Prema r 35 "bokovi" treba da budu "opasani" sa pojasom čime je bila podignuta gornja haljina, 1 petr 1 13. "Svjetiljka" imala je stijenj koji je bio umočen u ulje. Vrata su se na istoku teško otvarala, i zato se to otvaranje spominje, cf 11 7. U r 35 nema u grčkom tekstu riječi "u rukama vašim", ali se to po sebi razumije. Sluge su sa podvezanom haljinom čekali svoga gospodara držeći goruće svjetiljke u rukama. Tako treba da svaki vjernik čeka Gospodina; a to će biti ako provodi krepostan život. Glede opasivanja bokova vidi i ef 6 14. Gospodar, pozvan na svadbu, je Krist koji se odijelio od učenika prigodom svoga uzašašća i vraća se, na neki način, kod smrti pojedinca čovjeka; za čitavu Crkvu vratit će se na sudnji dan. U r 37 i 38 prelazi slika u stvarnost, ali ne potpuno. Poslužujući sluge gospodar će se opasati što pokazuje njegovu naročitu pažnju i ljubav, cf mt 8 11, lk 17 7.

Isprva su Židovi imali kao i Grci tri noćne straže po 4 sata, a kasnije, osobito u Kristovo doba, a možda već i prije kao i Rimljani 4 straže po tri sata, (cf mt 14 25, mk 13 35 gdje nalazimo i imena pojedinih straža.) Neki egzegete misle da Luka spominje drugu i treću stražu zato jer se u to doba gospodar obično vraćao kući. Drugi opet vele: zato jer su u to doba stražari odnosno sluge najlakše zaspali, pa je trebalo osobitog naprezanja da ostanu budni. Prodiranje kuće odnosno zidova kao i potkopavanje kuće po kradljivcu spominje se više puta u NZ, mt 24 43, 1 sol 5 2, 2 petr 3 10, apk 3 3, 16 15.

Gospodin ne odgovara izravno na Petrovo pitanje u r 41, ali ipak daje razumjeti da se prethodna priča odnosi ne samo na sve vjernike nego i na crkvene poglavare. Sadržaj je priče uzet iz tadanjih životnih prilika. U Kristovo, naime, doba bilo je u Palestini poganskih i židovskih robova koji su bili u službi bogatih gospodara. U ovoj se priči ne govori o običnom sluzi nego o kućnom upravitelju. Retoričko pitanje u r 42 pokazuje da apostoli i njihovi nasljednici moraju biti kao dobar kućni upravitelj jer su njima povjerene Božje tajne i vodstvo Crkve, cf 1 kor 4 2. Ovo mjesto nam ujedno služi kao dokaz da je crkvena hierarhija božanskog podrijetla i da treba ostati u Crkvi dokraja. Tko želi da bude nagrađen, mora ustrajati dokraja.

O zlom sluzi vidi mt 24 49. Prema r 46 gospodar će nevaljanog slugu "sasjeći", odnosno "rasjeći" u dva dijela što je bio perzijski način kažnjavanja koji se više puta spominje u sv. Pismu, 1 kor 15 33, dan 2 5, 3 29, hebr 13 59. Ima tumača koji taj izraz shvaćaju u smislu rastavljanja duše od tijela odnosno kao stvarno bičevanje. Noviji tumači kažu ovako: strogo će ga kazniti i dodijeliti mu mjesto među nevjernicima.

Na ovu priču nadovezuje Luka u r 47-48 dvije izreke o sluzi koji zna što radi i o sluzi koji to ne zna. Obje su izreke usko povezane sa prethodnom pričom. R 47 znači: sluga pripravlja što treba da se pripravi, tj. treba da vrši volju Božju. Tko znajući prestupi volju Božju, bit će teže kažnjen,

nego onaj koji čini zlo ne poznavajući objavljen Božji zakon. Te riječi vrijede u prvom redu za apostole i njihove nasljednike, zatim za sve vjernike kao Božje sluge. To nam dokazuje osobito posljednja izreka u kojoj se - po zakonu stihovnog paralelizma - iznosi ista misao. Prema tome, nema stvarne razlike između izraza u r 48: komu je mnogo dano, i : komu mnogo povjeriše. Ipak neki tumači kažu ovako: riječi "komu je mnogo dano" upozoruje na vjernika koji treba da sam sebe posveti; a riječi "komu mnogo povjeriše odnose se na duhovnog pastira kojemu je povjereno Božje stado. Priča o talentima u mt 25 i lk 19 je zapravo tumač tih dviju rečenica u r 47. 48.

Slika o vatri u r 49 različno se tumači: neki kažu da je "oganj" Duh Sveti: tako večinom sv. oci; cf mt 3 11 i dap 2 3. Drugi misle da je "oganj" božanska ljubav, ili snaga Božje riječi, ili duhovna revnost koja je plod milosti Božje, ili pak je to dioba odnosno rascjep što se spominje u r 51 (diamerismos). U SZ je vatra sredstvo čišćenja. Vatra je uopće simbol duhovnog čišćenja koje je Krist svojom naukom donio na svijet, i u tome se slažu sva tumačenja. Možda je Luka u r 50 imao pred očima sliku vatrenog krštenja iz 3 16; zato je ovdje nadodao drugu sliku o Kristovu krštenju kroz muku i smrt; misao na predstojeću muku budi u Kristovoj ljudskoj duši tjeskobu i zgražanje; zato Krist veli: "kolika mi je muka dok se ne svrši! cf 8 37, mk 10 38. Mnogi tumači shvaćaju ovu rečenicu kao želju Gospodinovu da dragovoljno pretrpi muku za čovjeka.

R 51 znači: kao što oganj rastavlja ono što se drži zajedno, tako i Kristov nauk rastavlja ljude koji prividno žive u miru; jer jedni prihvaćaju njegov nauk, a drugi ga zabacuju . To ipak ne znači da Krist nije donio mir na svijet; pače,Krist je donio savršeni mir pojedinca čovjeka s Bogom, sa bližnjim i sa samim sobom, dakako uz uvjet da čovjek prihvati evanđeoska životna načela. Ove Kristove riječi o diobi duhova ispunjaju se osobito u doba progonstva Crkve...

Tumač 12 54-59 — Znaci vremena. Gospodin naročito primjenjuje posljednje opomene na narod, predbacuje mu vjersku ravnodušnost i neosjetljivost, i opominje ga bilo izravno bilo u slikama na vršenje pokore. Vidi i mt 16,2,3, 5, 25-26.

Klimatske prilike u Palestini osobito su uvjetovane pasatima kao i kopnenim i pomorskim vjetrovima, od kojih sjeverni pasat donosi ljeti suho i hladno vrijeme, dok antipasat s juga koji rijetko puše, donosi kišu. Morski vjetrovi što dolaze sa Sredozemnog mora donose većinom hladno i važno vrijeme, dok južni i jugoistočni kontinetalni vjetrovi donose redovito suho i toplo vrijeme. Isus poziva narod u r 57 da se bez obzira na pismoznance i farizeje osvjedoči o pravosti čudesa i mesijanskih znakova, pa da sam stvori sebi pravedan i objektivan sud. Tako će upoznati Mesiju, i uvidjeti da je započelo mesijansko doba. U toj stvari nema oklijevanja nego treba odluku brzo stvoriti. To Gospodin dokazuje u r 58-59 jednom slikom koja je uzeta iz tadanjega privatno-pravnog postupka. "Suparnik" u r 58 je vjerovnik koji dužnika tjera na sud zbog ne-

plaćanja duga. Poglavar je sudac, a može značiti i vlast uopće, rim 13 3, dap 23 5. Glede poglavara kao suca vidi dap 7 27. 35, 16 9. Suparnika se treba osloboditi "već na putu", tj. dok čovjek nije stigao pred Božji sud. U mt 5 25 je smisao bitno drukčiji jer se ondje radi o pomirenju sa bližnjim. Posljednja "para" u r 59 bila je tanak, malen novac, osmina asarija odnosno polovina kvadranta, dakle otprilike 0'01 Din u zlatu.

Kao sudac pomišlja se ovdje sam Krist. R 59 ne znači da paklene muke nisu vječne, jer se izreka može shvatiti i tako da dužnik nikada neće moći isplatiti duga do posljednje pare. Neki sv. oci misle da je ovdje govor o čistilištu.

Isus poziva na pokoru 13 1 - 9

1 U to vrijeme dođu neki i jave mu za Galilejce čiju je
krv Pilat pomiješao sa njihovim žrtvama. 2 Reče im: Zar misli
te da su ovi Galilejci bili veći grešnici od svih ostalih Ga-
lilejaca jer su tako postradali? 3 Ne, kažem vam: ako ne bu-
dete činili pokore, svi ćete tako propasti. 4 Ili zar mislite
da su onih osamnaest ljudi na koje pade kula u Siloji i ubi
ih, bili veći krivci od svih ljudi, što stanuju u Jeruzalemu?
5 Ne, kažem vam: ako ne budete činili pokore, svi ćete tako
izginuti.

6 Reče im i ovu priču: Neki je čovjek imao smokvu zasađe
nu u svom vinogradu. Dođe da traži na njoj roda ali ne na-
đe. 7 Tada reče vinogradaru: Evo već su tri godine kako dola-
zim tražeći roda na ovoj smokvi i ne nalazim; posijeci je ,
zašto da još zemlju čini neplodnom? 8 On mu odgovori: Gospo -
daru, ostavi je i za ovu godinu dok okopam (zemlju) oko nje
i zagnojim: 9 možda će uroditi buduće godine; ako li ne, po -
sjeći ćeš je.

Isus izliječi grbavu ženu 13 10 - 17

10 Kad je (Isus) jednom u subotu učio u nekoj zbornici ,
11 bijaše ondje neka žena, koju je nečisti duh učinio boles -
nom već kroz osamnaest godina: (žena) se sva zgrčila i nije
se nikako mogla uspraviti. 12 Kad je vidje Isus, dozove je k
sebi i reče joj: Ženo, ozdravila si od svoje bolesti. 13 Sta-
vi na nju ruke i odmah se uspravi i počne slaviti Boga.
14 Predstojnik zbornice ljutio se što Isus ozdravlja u subotu
pa reče narodu: Šest je dana u koje treba raditi; u te dane ,
dakle, dođite da se liječite a ne u dan subotnji. 15 Odgovori
mu Gospodin: licemjeri, zar ne odvezuje svaki od vas u subotu
svoga vola ili magarca od jasala i ne vodi ga da ga napoji ?
16 A ovu Abrahamovu kćer koju je đavao svezao kroz osamnaest
godina zar nije trebalo razriješiti od ove veze u dan subot -
nji? 17 I dok je ovo govorio, zastidjeli su se svi njegovi
protivnici a narod se veselio njegovim slavnim djelima.

Priča o gorušičnom zrnu i kvascu. Razne opomene.
Isus i Herod. Isus tuži nad Jeruzalemom. 13 18-35

18 Govorio je: Čemu je slično kraljevstvo Božje i s čime
ću ga usporediti? 19 Ono je kao gorušično zrno koje čovjek uz
me i posije u svom vrtu: uzraste i postane veliko drvo tako
da ptice nebeske počivaju na njegovim granama.

20 Opet reče: s čime ću usporediti kraljevstvo Božje ?
21 Ono je kao kvasac koji uzme žena i pomiješa s tri mjerice
brašna, dok sve ne uskisne.

22 Isus je prolazio gradovima i selima putujući u Jeru-
zalem i učio narod. 23 Netko ga upita: Gospodine, da li je ma
lo onih koji se spasavaju? 24 Odgovori mu: Trudite se da u-
đete na tijesna vrata, jer vam kažem: mnogi će tražiti da u-
đu i neće moći. 25 Kad domaćin ustane i zatvori vrata, tada
ćete stajati napolju i kucati na vrata govoreći: Gospodine ,
otvori nam. 26 A on će vam odgovoriti: ne znam vas otkuda
ste. Vi ćete opet kazati: pred tobom smo jeli i pili i učio
si po našim ulicama. 27 Ali on će reći: kažem vam, ne znam
otkuda ste. Odstupite od mene svi koji činite nepravdu. 28
Ondje će biti plač i škrgut zuba, kad naime vidite Abrahama
Izaka i Jakova kao i sve proroke u kraljevstvu Božjem a se-
be izbačene napolje. 29 Doći će mnogi od istoka i zapada, sje-
vera i juga i sjest će za stol u kraljevstvu Božjem. 30 Ima
posljednjih koji će biti prvi, a ima i prvih koji će biti po-
sljednji.

31 U taj dan pristupe k Isusu neki od farizeja i reknu
mu: Izađi odavle, jer Herod hoće da te ubije. 32 Reče im: I-
dite, kažite onoj lisici: evo izgonim đavle i liječim boles-
ne danas i sjutra, a treći dan svršit ću svoje djelo. 33 Da-
nas, sjutra i prekosjutra valja mi (još) putovati, jer ne mo
že biti da prorok pogine izvan Jeruzalema.

34 Jeruzaleme, Jeruzaleme, koji ubijaš proroke i kame -
nuješ one koji su k tebi poslani, koliko sam puta htio da
skupim tvoju djecu kao što kvočka skuplja svoje piliće pod
krila i ne htjedoste. 35 Evo ostavit će vam se vaša kuća pu-
sta! Kažem vam: nećete me više vidjeti dok ne dođe čas da
rečete: blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje!

Tumač 13 1-9 Isus poziva na pokoru. U 13 1-5 iznosi nam Luka događaje koji su nama slabo poznati, ali su ih čitaoci evanđelja dobro znali. Ovi su Galilejci bili možda okrivljeni zbog bune, i zato ih je Pilat jednostavno dao poubijati. Neki tumači misle da je ovdje govor o onoj zgodi kada je neki samaritanski lažni prorok htio iskopati oruđe i hramsko posuđe, koje je navodno bilo zakopano na brdu Garizimu. Pilat je, međutim, navalio s vojnicima na Samaričane i mnoge poubijao. Poteškoća je u tome što se to dogodilo oko g 35, i poslije toga je bio Pilat svrgnut. S tim se događajem ne može poistovetovati niti buna Jude Galilejca

koja se spominje u dap 5 37, i koja se također dogodila poslije Kristove smrti. Možda je taj događaj istovetan sa pobunom koja je nastala prigodom gradnje vodovoda u Jeruzalemu, kada je Pilat svoje vojnike u civilnim odijelima poslao među narod i oni su tom zgodom mnoge ljude poubijali s toljagama. Sa tom gradnjom bit će jamačno u vezi i pad tornja u Siloji, jer je ondje stari vodovod ulazio u grad. Uopće nam je iz djela Josipa Flavija dobro poznato kako su Galilejci bili skloni na bunu. U r 1 se kaže da je Pilat krv tih Galilejaca, pomiješao s njihovim žrtvama. Prema nekim auktorima to označuje istovremenost žrtvovanja i kazne Pilatove. Ne mora se uzeti da je Pilat lično naredio to ubistvo, ali jer je postavio rimske zlatne štitove u Herodovoj palači u Jeruzalemu, došlo je između njega i Heroda Antipe do napetosti. Smrt Galilejaca bila je predigra za uništenje čitavoga naroda po Rimljanima...

Siloam je vodovod koji se razlikuje od istoimenog ribnjaka. I vodovod i ribnjak dobivali su vodu iz tzv. "Marijinog izvora".

U 13 6-9 iznosi nam Luka priču o nerodnoj smokvi. Vinograd, vinova loza i smokva mnogo služe u Sv. Pismu za poredbe cf izai 5 3, jer 2 21, mt 20 1 sl. sud 9 10, lk 6 44 itd. Neplodna smokva je svojom sjenom činila tlo neplodnim, a svojim korijenjem je bez koristi isisavala zemlju. Osnovna misao te parabole je potpuno jasna. Njene pojedine crte tumačile su se različno: vinograd i smokva je izraelski narod ili sav ljudski rod ili pak pojedina duša. Gospodar je Bog, a vinogradar je Mesija. Tri godine su tri razdoblja židovske povjesnice , odnosno trogodišnje javno djelovanje Isusovo. Ako je govor o ljudskoj duši, vele sv. oci, tada su tri godine tri razdoblja čovječjeg života: mladost, muževno doba i starost. Sječenje smokve je smrt čovjeka odnosno razorenje Jeruzalema i t.d.

Tumač 13 10-17 — Isus izliječi grbavu ženu. Glede 13 10-17 vidi iv 5 9. Ozdravljenje ove bolesne žene podsjeća na ozdravljenje čovjeka sa suhom rukom 6 6-11 . Njena bolest potječe od tzv. "duha bolesti", dakle je žena bila opsjednuta. Krist sam kaže da je đavao svezao tu ženu. Ujedno se Krist sam ponudio kao liječnik njezine bolesti. Žena je to jamačno zaslužila zbog svoje žive vjere. O subotnjoj zabrani liječenja ne nalazimo izravno potvrde u samom S. Pismu, cf deut 5 13. Talmud dozvoljava da se u subotu domaće životinje napajaju i da se za njih crpe voda.

Tumač 13,18-17,10 — U ovim poglavljima poučava Spasitelj učenike o naravi i razvoju kraljevstva Božjega (g.13), zatim kaže da će se pogani bolje odazvati Božjem pozivu nego Židovi (g 14). Govori nadalje o tome da je kraljevstvo Božje kraljevstvo milosti i milosrđa (gl 15), da se na ovoj zemlji treba služiti bogatstvom za spas duše (gl 16) i da je vjera najvažnija stvar u Božjem kraljevstvu. U sedam slučajeva zaodijeva Gospodin svoje pouke u ruho divnih priča.

Tumač 13 18-35

Priča o gorušičnom zrnu i kvascu. Razne opomene. Isus i Herod. Isus tuži nad Jeruzalemom. Svrha je prvih dviju priča prikazati razvoj, narav i unutarnju snagu Božjega kraljevstva među ljudima. Mjesne i vremenske prilike tih parabola znatno se razlikuju od onih kod Mateja i Marka. S pravom drže mnogi tumači da su priče kod Luke ponavljanje onih priča što ih je Krist već jednom izrekao na Genezaretskom jezeru. Vidi i mt 13, 31-33, mk 4,30 - -32.

Gorušice ima više vrsta. Ovdje je vjerojatno govor o crnoj gorušici dok neki tumači radije pomišljaju na bijelu gorušicu. Obje rastu u Jordanskoj dolini te budu visoke 3-4 m. Makovo zrno je manje od gorušičnog, ali to ne smeta ništa poredbi jer je već u ono doba postojala poslovica o gorušici,kojom su se označivale posve male stvari. Glede ove slike o gorušičnom zrnu vidi gen 1 20, psal 103 12, ezek 17 23.

Kao što Matej tako i Luka spaja drugu poredbu sa prvom . Tri mjerice brašna sadrže oko 25 litara kako se većinom misli.

U r 24 kaže Krist: trudite se da uđete na tijesna vrata, vidi 1 kor 9 25, 1 tim 6 12, 2 tim 4-7. U ovom odlomku daje Spasitelj pod slikom uskih vratiju razne pouke: malobrojni su članovi mesijanskog kraljevstva; treba nastojati da se pravovremeno u nj uđe; Židovi će biti zabačeni, a pogani pozvani . Time nastavlja Isus svoje prijašnje opomene u kojima ističe znake vremena i skori sud 12 54 sl i 13 1 sl.

U r 24 kaže Krist: mnogi će tražiti da uđu i neće moći; ovo shvaćaju neki tumači kao nastojanje oko duhovnog života bez ozbiljnog truda, ili pak kao ozbiljno nastojanje koje je prekasno uslijedilo. Glede gozbe vidi izai 25 6 sl i dr. Zgodu u r 31-35 iznosi nam samo Luka. Tu vidimo da nije bio osobito dobar odnos između postojećih svjetovnih vlasti i Isusa. Krist svojom izjavom očituje svoje sveznanje i neustrašivost. Iz Isusova odgovora vidimo da se Herod zaista želio riješiti Isusa. Drugi opet misle da su farizeji hotimice širili glasine o takvim, dakako, izmišljenim ubilačkim planovima Haroda ne bi li Isusa brže dobili u svoje ruke u Jeruzalemu. Iz suvremene povijesti je Herod Antipa poznat kao lukavac. Lisica je odvajkada kod svih naroda bila simbol lukavosti.Babilonski Talmud naziva je najlukavijom među svim životinjama, a jedna židovska poslovica kaže: čuvaj se lisice kad ima svoje vrijeme. Kristove riječi "danas i sjutra i prekosjutra" ne treba uzeti doslovno nego u smislu kraćega vremenskog razmaka. Riječi: "treći dan ću svršiti" shvaćaju katolički egzegete u smislu Kristove smrti i uzašašća na nebo. Drugi opet kažu da je smisao: potpuno ću dovršiti svoje djelo, odnosno: doći će mi kraj. U Jeruzalemu bili su ubijeni proroci Ananija, Zaharija i Urija. Josip Flavije kaže da je kralj Manases potocima prolio krv proroka, cf 2 par 16 10, 24 20, jer 26 20, 2 kralj 21 16.

Isus izliječi čovjeka sa vodenom bolesti.
Potrebna nam je poniznost i nesebičnost.
Priča o velikoj večeri 14 16 - 24

1 Kad Isus dođe u subotu u kuću nekoga poglavice farizej
skoga da jede, oni su vrebali na nj. 2 Pred njim bijaše neki
čovjek koji je imao vodenu bolest. 3 Tada reče Isus književ -
nicima i farizejima: je li slobodno u subotu liječiti ili ne?
4 Oni su šutjeli. On se dohvati čovjeka, izliječi ga i otpus-
ti. 5 Potom im reče: Koji od vas ne bi svoga sina ili vola da
mu padne u zdenac odmah izvadio u dan subotnji? 6 I nisu mog-
li da mu na to odgovore.

7 Kad opazi kako uzvanici izabiru začelja, reče im priču:
8 Kad te tko pozove na svadbu, ne sjedaj u začelje da ne bude
među pozvanima tko poštovaniji od tebe, 9 i da ne bi došao o-
naj koji je pozvao tebe i njega i rekao ti: podaj mjesto ovo-
mu! Tada bi sa stidom morao sjesti na posljednje mjesto.
10 Nego kad te tko pozove, dođi i sjedni na posljednje mjesto
da ti reče onaj koji te je pozvao: prijatelju, pomakni se vi-
še! Tada će ti biti čast pred onima koji su s tobom za stolom.
11 Svaki naime koji se uzvisi, ponizit će se a koji se ponizi
uzvisit će se.

12 Onomu koji ga je pozvao reče: Kad daješ objed ili ve-
čeru, ne zovi svojih prijatelja ni svoje braće ni svojih ro -
đaka ni bogatih susjeda, da ne bi i oni tebe jednom pozvali i
vratili ti. 13 Nego kad daješ gozbu, pozovi siromašne, sakate,
hrome i slijepe. 14 Blago tebi što ti ne mogu vratiti jer će
ti se vratiti o uskrsnuću pravednih.

15 Kad je to čuo jedan od onih što su bili s njime za
stolom, reče mu: Blago onome koji bude blagovao u kraljevstvu
Božjem.

16 Isus mu odgovori: Neki čovjek priredi veliku večeru i
pozove mnoge. 17 Kad dođe čas večeri, pošalje svoga slugu da
kaže uzvanicima: dođite, sve je gotovo. 18 I počnu se svi re-
dom izgovarati. Prvi reče: kupio sam polje i valja mi ići da
ga vidim, molim te ispričaj me! 19 Drugi reče: kupio sam pet
jarama volova, i idem da ih ogledam; molim te ispričaj me !
20 Treći reče: oženio sam se i zato ne mogu doći.

21 Sluga se vrati i javi ovo svome gospodaru. Tada se ra-
srdi domaćin i reče svome sluzi: Idi brzo na trgove i gradske
ulice i dovedi ovamo siromašne i sakate, slijepe i hrome.
22 Reče sluga: Gospodaru, učinjeno je kako si zapovjedio i
još ima mjesta. 23 Reče mu gospodar: Izađi na putove i među
ograde i primoraj ljude da dođu da mi se napuni kuća. 24 Ka -
žem vam: nijedan od onih ljudi što su bili pozvani, neće oku-
siti moje večere.

Tko može biti Kristov učenika? 14 25 - 35

25 Kad je za Isusom išlo mnoštvo naroda, on se obazre i
reče im: 26 ako tko dođe k meni i ne mrzi na svoga oca i na

majku i na ženu i na djecu i na braću i na sestre a i na sam
svoj život, ne može biti moj učenik. 26 I tko ne nosi svoga
križa i ne ide za mnom, ne može biti moj učenik. 27 Jer koji
od vas kad hoće da gradi kulu, ne sjedne najprije i ne prora-
čuna troškove može li da dovrši, 28 da mu se ne bi kad posta-
vi temelj a ne mogne dovršiti, svi koji gledaju stali rugati,
29 i govoriti: ovaj čovjek počeo je graditi ali nije mogao
dovršiti. 30 Ili koji kralj kad se zarati s drugim kraljem,ne
sjedne najprije i ne promisli može li se sa deset tisuća opri
jeti onomu koji ide na njega sa dvadeset tisuća? 31 Akoli ne
može, poslat će poslanike dok je onaj još daleko, i zamolit
će da se pomire.

33 Tako, dakle, svaki od vas koji se ne odreče svega što
ima, ne može biti moj učenik. 34 Dobra je sol, ali ako sol o-
bljutavi, čim će se začiniti? Nije dobra za zemlju ni za gnoj
nego se baca napolje. Tko ima uši da čuje, neka čuje.

Tumač 14 1-24 Isus izliječi čovjeka sa vodenom bolesti. Potrebna nam je poniznost i nesebičnost. Priča o velikoj večeri. Slijedeći odlomak donosi nam samo Luka. Tu vidimo Isusa kao gosta u kući nekoga farizejskog poglavice. Isus je tom zgodom najprije ozdravio čovjeka sa vodenom bolesti; zatim opominje prisutne neka ne budu tašti i pohlepni nego puni ljubavi prema bližnjemu, i napokon iznosi priču o velikoj gozbi. Svi su ovi odlomci međudosno misaono usko povezani. Isus naime otkriva mane Židova koje su ih lišile mesijanskog kraljevstva, nakon čega su pozvani pogani da zaposjednu to kraljevstvo.

U r 1-6 iznosi nam Luka već trećiput ozdravljenje bolesnika u subotu. Matej i Marko pripovijedaju samo subotnje ozdravljenje čovjeka sa usahlom rukom. Neki misle da su Luku na to potakle iznimne prilike u prvim kršćanskim zajednicama u kojima su judeokršćani još uvijek mnogo držali do židovskih subotnjih propisa. Taj se vjerojatno događaj odigrao u jednom gradu Pereje. Gostoprimac je bio neki farizejski poglavica ; kad bi to bio i sinedrista, ipak nije potrebno prebacivati taj događaj u Jeruzalem. Neki tumači misle da je farizej pozvao Krista na gozbu sa zlom nakanom. Subotom je bio post zabranjen. Jela za subotu priredila bi se dan prije, i uzimala hladna,cf eks 35 3, nehem 3 10, tob 2 1, sud 8 6. Čovjek koji je bolovao imao je vjerojatno trbušnu vodenu bolest koja se mogla primijetiti. Rabini su tu bolest smatrali posljedicom razuzdana života. Farizeji su teoretski i praktički smatrali dopuštenim da se subotom pruža pomoć životinjama i ljudima, osobito vlastitom djetetu, ako bi se unesrećilo. To je shvaćanje ispravno, ali je još ispravnije da se u subotu smije čudesnim načinom ozdraviti čovjeka koji je u nevolji, jer konačno, takvo čudo nije nikakav težački posao i služi u prvom redu Božjoj proslavi... Farizeji su svojom šutnjom morali priznati ispravnost Kristova postupka.

U r 7-11 govori se o poniznosti i nesebičnosti.Pri stolu

postojalo je tzv. počasno mjesto uz samoga gostoprimca, cf mt 23 6 i lk 11 43. Tako se to smatralo u Kristovo doba kod Perzijanaca, Rimljana i Židova. I danas je kod istočnjaka tako, cf mt 20 21, mk 10 37.

Odlomak o siromašnim gostima u r 12-14 smatraju neki zasebnom parabolom, jer ona ima općenitu vrijednost i vrijedi za sve slične prilike, cf mt 25 34-40. Smisao je priče: mjesto prolazne ljudske plaće tražite od Boga plaću za svoja djela.

U r 15-24 nalazi se priča o velikoj večeri. U mt 22 1-14 nalazimo sličnu priču, ali sa toliko drukčijih pojedinosti da gotovo svi katolički tumači poriču istovetnost tih dviju priča. Tako već sv. Augustin. U ono doba bi gospodar iskušao svoje volove tako da bi pošao s njima na oranje. U 3 kralj 19 19 spominje se 12 pari volova proroka Elizeja. Velika gozba u priči je slika milosnih dobara mesijanskoga kraljevstva. Na tu gozbu bili su pozvani najprije Židovi preko Mojsija i proroka SZ i napokon preko Ivana Krstitelja. Vođe židovskoga naroda otklonili su taj poziv dok su se ostali slojevi naroda, osobito siromasi, spremno odazvali, cf 1 kor 1 28, lk 10 21. Ali u mesijanskom kraljevstvu ima još vrlo mnogo mjesta. Zato se pozivaju stanovnici zemlje koji sjede u tami i smrtnoj sjeni da i oni budu dionici mesijanskih dobara, cf 1 79, mt 4 16. Ova gozba može sa shvatiti kao slika milosti, sakramenata, nebeskih dobara i naročito euharistije. Crkva čita tu parabolu u liturgiji na nedjelju u tjelovskoj osmini.

Tumač 14 25-35 Tko može biti Kristov učenik ? Spasitelj pobliže iznosi razlog zašto se Židovi nisu odazvali njegovu pozivu te iznosi uvjete pravog spasenja. Židovi su mislili unići u mesijansko kraljevstvo samo kao Abrahamova djeca. A to ne može biti jer se za ulazak traži još i samozataja, nošenje vlastitog križa i odricanje. Neke su izreke odnosno misli iznesene slikovito.

Misao u r 25-27 izrekao je Gospodin vjerojatno u Pereji na putu u Jeruzalem, a nakon gozbe kod farizeja. U 6 27, sl mt 5 44 uči Gospodin da ljubimo svoje neprijatelje; ne može dakle tražiti mržnju na rodbinu, a ne zabacuje ni urednu ljubav prema rođacima. O tome nema sumnje. Ali iznad svega toga treba da bude čovjeku kršćaninu prva briga: nasljedovanje Krista 12 52 sl. Tko hoće da doista nasljeduje Krista, treba da dobrovoljno nosi svakodnevne križeve i nevolje. Kristove riječi osnivaju se na običaju da kažnjenici sami nose križ na koji su imali biti pribijeni. Iz teksta se donekle vidi da je Krist sam prvi nosilac križa; zato neki tumači vide u toj rečenici aluziju na Kristovu smrt na križu...

U r 28-30 govori se o vinogradarskoj kuli. U manjim naime vinogradima nalazio se stražarski toranj ili drvena kula koja je ipak mogla toliko novca stajati da bi premašila financijalne mogućnosti čovjeka iz naroda.

U r 31-32 govori se o ratu između dva kralja. Ratova i buna bilo je u ono doba na pretek, i zato su slušaoci lako

pratili Isusovo razlaganje. Kronološki nije moguće da bi se ta dva retka odnosila na poraz Heroda Antipe po Areti. Obje poredbe mogu se iskoristiti moralno i praktički: gradnja kule odnosi se na kršćanski život koji se također s velikom mukom duhovno izgrađuje. Najbolji građevni materijal jest poniznost kako već kaže sv. Augustin. Druga slika prikazuje duhovnu borbu Kristova učenika sa đavlom, ali u pojedinostima treba biti oprezan, da tumačenje ne postane nezgrapno: tako na pr. ne bi valjalo reći da je đavao "dvaput jači" kad se radi o našem duhovnom životu, da moramo prihvatiti njegove "uvjete" itd.cf mt 19 21.

U r 34-35 isporeduje Krist svoje učenike sa solju, cf mt 5 13, mk 9 50. Sol se već onda dobivala iz Mrtvoga mora isparivanjem vode u jamama. Suha sol bi se nekoliko puta oprala vodom. Kod žrtava SZ svagda se upotrebljavala sol, lev 2 13. I prorok Elizej ozdravio je jerihonske izvore solju, cf 4 kralj 2 20 sl, a vidi u num 18 19, 2 par 13 5.

Priča o izgubljenoj ovci i drahmi 15 1 - 10

1 Kad se k njemu približiše carinici i grješnici da ga
čuju, 2 mrmljali su farizeji i književnici: ovaj prima grješnike i jede s njima.

3 Tada im reče ovu priču: 4 Koji od vas ako ima sto ovaca pa izgubi jednu od njih, ne ostavi devedesetidevet u pustinji i ide za izgubljenom dok je ne nađe? 5 I kad je nađe ,
digne je na svoja ramena radujući se. 6 Kad dođe kući, sazove
prijatelje i susjede govoreći im: radujte se sa mnom, jer sam
našao svoju izgubljenu ovcu. 7 Kažem vam: Tako će biti na nebu veća radost za jednoga grješnika koji čini pokoru negoli za devedeset i devet pravednika kojima pokore ne treba.

8 Koja žena ako ima deset drahmi pa izgubi jednu, ne zapali svjetiljke i ne pomete kuće i ne traži brižljivo dok je
ne nađe? 9 Kad je nađe, sazove prijateljice i susjede govoreći:
radujte se sa mnom jer nađoh izgubljenu drahmu. 10 Kažem vam:
Tako će biti radost pred anđelima Božjim za jednoga grješnika koji čini pokoru.

Priča o izgubljenom sinu 15 11 - 32

11 Zatim nastavi: neki je čovjek imao dva sina. 12 Mlađi
od njih reče jednom ocu: Oče, daj mi dio imanja što me pripada. Otac im podijeli imanje. 13 Iza nekoliko dana pokupi mla-
đi sin sve svoje i otide u daleku zemlju. Ondje prospe sve
svoje imanje živeći raspušteno. 14 Kad je sve potrošio, nastane veliki glad u onoj zemlji i on počne oskudijevati. 15 O-
tide i najmi se kod jednog građanina one zemlje. Ovaj ga pošalje na svoja polja da pase svinje. 16 Tu je želio da svoj
trbuh napuni mahunama što su svinje jele, ali mu nitko nije davao.

17 Tada dođe k sebi i reče: Koliko najamnika moga oca i-

maju hljeba i previše, a ja ovdje umirem od gladi! 18 Ustat
ću, poći ću svome ocu i kazat ću mu: oče, sagriješih nebu i
tebi. 19 Nisam više vrijedan da se zovem tvoj sin; primi me
kao jednoga od svojih najamnika. 20 Ustane i otide svome ocu.

Dok je još bio podaleko, ugleda ga njegov otac i sažali mu se. Potrči mu ususret padne oko vrata i poljubi ga.
21 Tada mu sin reče: oče, sagriješih nebu i tebi. Nisam više vrijedan da se zovem tvoj sin. 22 A otac reče slugama:Brzo
iznesite najljepšu haljinu i obucite ga; podajte mu prsten na
ruku i obuću na noge. 23 Uzmite ugojeno tele i zakoljite ga
da jedemo i da se veselimo: 24 jer je ovaj moj sin bio mrtav
i oživio je, bio je izgubljen i našao se. I počnu se (svi)veseliti.

25 Njegov stariji sin bijaše u polju. Kad se približi kući, začuje glazbu i igru. 26 Dozova jednoga od slugu i upita
ga, što je to? 27 On mu reče: došao je tvoj brat i tvoj je otac zaklao ugojeno tele od radosti, što ga opet nađe zdrava.
28 On se rasrdi i ne htjede da uđe.

Tada iziđe njegov otac i stane ga moliti. 29 On mu odgovori: Toliko te godina služim i nikada ne prekrših tvoje zapovijedi pa mi nisi dao ni jareta da se razveselim sa svojim
prijateljima. 30 A kad dođe taj tvoj sin, koji je razasuo
svoje imanje sa bludnicama, zaklao si mu ugojeno tele. 31 Odgovori mu otac: Sine, ti si svagda sa mnom i sve je moje tvoje. 32 Ali sada se trebalo veseliti i radovati, jer je ovaj
tvoj brat bio mrtav i oživio je, bio je izgubljen i našao se.

Tumač gl 15-16

Ta dva poglavlja sadrže pet ovećih priča, od kojih su četiri samo Lukine. Prve tri opravdavaju Kristovo druženje sa carinicima i grješnicima. One dokazuju da u Božjem kraljevstvu treba da vlada ljubav i milosrđe. U gl 16 poučava Spasitelj svoje učenike kako se treba ispravno služiti zemaljskim blagom u Božjem kraljevstvu.

Tumač 15 1-10

Priča o izgubljenoj ovci i drahmi. K Isusu su dolazili mnogi carinici i grješnici. Parabola u r 4-7 uzeta je iz konkretnih gospodarskih prilika Palestine, jer su tadašnji njeni stanovnici većinom bili posjednici stada ili pastiri. Stada su se gotovo redovito sastojala od ovaca i koza. Ove bi ostajale najveći dio godine pod vedrim nebom, a samo noću tjeralo ih se u torove, cf iv 10 1 sl. Po dolinama i stepama nalazila se, dakako, mršava hrana. Ovca se dosta lako izgubila iz stada i ako bi zašla u kakvo neprohodno mjesto, obično bi skapavala od gladi. Božja radost kao i radost anđela prikazana je ljudskim načinom: ta i čovjek se većma veseli nađenoj stvari, bar u prvi čas, nego li onim stvarima koje nije izgubio. Pravednici o kojima je ovdje govor nisu farizeji.

Već u prvim kršćanskim stoljećima bio je običaj da se u katakombama na sarkofazima i skulpturama prikazuje Krista kao dobrog pastira koji na ramenu nosi nađenu ovčicu. Tertulijan

kaže da su se takve slike nalazile i na kaležima. Na stotine takvih slika sačuvalo nam se dodanas u katakombama.

Poredba u r 8-10 o izgubljenoj drahmi iznosi istu misao kao i prijašnja. U ono doba je 10 drahmi bila čitava gotovina siromašne žene iz naroda. Razumljivo je da je takva žena nastojala naći izgubljenu drahmu i da se poveselila kad ju je našla. Takav se novac lako izgubio jer se nosio obično kao ukras na glavi ili o vratu. Još i danas postoji u tim krajevima takav običaj. Neki tumači vide u toj ženi Crkvu i njezinu brigu da obrati grješnike. Drahma je u alegoriji ljudska duša tama je grijeh, a svjetiljka Spasitelj i njegova milost. Ovakva alegorijska tumačenja osobito su dobra u homilijama, cf gal 4 26, 1 kor 4 15.

Tumač 15 11-32 Priča o izgubljenom sinu. Ova se priča o izgubljenom sinu usko naslanja na prijašnje i sačinjava s njima jednu cjelinu. Samo umjesto nerazumne životinje i mrtvog novca prikazuje se grješnik pod slikom sina koji se predao strastima, ali bijedom natjeran vraća se u očinsku kuću. Svi ovi momenti izneseni su vrlo živo i plastički. U samoj priči možemo razlikovati dva glavna dijela sa više manjih odsjeka: od 11-19 prikazuje se kako je mlađi sin zalutao i obratio se, a od 20-32 prikazuje se njego povratak u obiteljsku kuću.

Prema hebrejskom pravnom shvaćanju pripadala je prvorođencu dvostruko veća baština nego ostaloj djeci. Dakle u ovom slučaju je stariji sin imao dobiti dva dijela, a mlađi jedan dio očeva imetka. Kćeri su bile baštinice samo onda ako nije bilo muškog potomka. One su se morale udati za čovjeka iz njihova plemena, cf deut 21 17, num 27 5, 36 6-8. Otac nije bio dužan djetetu predati svoje imanje, ali je mogao to učiniti kad su se mlađa djeca udavala ili ženila. A i tada bi davao samo pokretna dobra. Otac je vidio nezahvalnost mlađeg sina, ali mu je ipak ispunio molbu jer je trebalo da sin steče gorko iskustvo u tuđini i tako se opameti.

Prema židovskom shvaćanju, pasti svinje bio je osobito nečastan posao. Još u makabejsko doba nastala je zabrana da Židovi uzgajaju svinje. Na srednjem istoku i danas je slična situacija, cf 2 mak 6 18, 7 17. Mahune ili rošćići što se ovdje spominju, bili su plodovi dugi 20-30 cm i široki oko 3 cm i služili su kao hrana stoci i sirotinji. Drvo se zvalo ceratonija, arapski harub.

U r 17-19 priznaje sin svoj grijeh. I u Talmudu je ovako formulirano priznanje krivnje: sagriješio sam protiv Boga i protiv N.-N. Mjesto riječi "Bog" stoji obično riječ "nebo", šamaim. Sin kaže da je sagriješio protiv Boga jer je zanemario njegove zapovijedi i u razuzdanom životu prosuo sav svoj imetak; sagriješio je i protiv oca jer nije htio biti pod njegovom vlašću. Haljina što se spominje u r 22 sizala je do gležanja, a nosili bi je odličnici, 20 46, mk 12 38, 16 5, apk 6 11 i dr. Na ruku mu je stavljen pečatni prsten, cf gen 41 42, esdr 3 10, 8 2. I obuća na nogama značila je neku odliku jer su siromasi i robovi hodali bosi. U r 24 izraz "bio je mrtav"

ne smije se shvatiti tako kao da je sin bio za oca mrtav od onoga časa kad je napustio kuću. Sin je, vjerojatno, bio "mrtav" samo u duhovnom smislu jer se bio podao grješnom životu. Mnogi uzimaju ovdje riječ "mrtav" u smislu "izgubljen" ili "otišao".

Povod priče kao i prikazivanje očeve radosti i njezino opravdanje protiv prigovora starijega sina dokazuje da je najbliža svrha te priče opravdati Kristov postupak sa grješnicima. Ljubav očeva u priči je slika ljubavi nebeskoga Oca prema grješnom čovjeku kada se iskreno raskajan vraća k Bogu. Sv. Augustin kaže da je u mlađem sinu prikazano poganstvo, a u starijem židovstvo. Grješnik se sam svojevoljno odalečuje od Boga, i to ponajviše iz oholosti i krive težnje za slobodom, cf mt 7 13. 14. Bog to dopušta. Grješan život lišava grješnika dublje spoznaje kao i milosti i istine. No to je samo početak one duhovne bijede u koju vodi život bez Boga: čovjek konačno postaje rob đavla i njegovih slugu te nema više nikakve snage da traži i nađe hrane za svoje duhovne potrebe. To je bit žalosnog stanja njegova... Međutim, poznata je istina duhovnoga života da Gospodin Bog čestoput daje velikim grješnicima osobite milosti da se obrate. U tome su divni primjeri: Marija Magdalena, Pavao, Augustin i dr. Bog time ne čini nikakve nepravde jer on dijeli svoje milosti kako hoće. Velika gozba koju priređuje otac svome sinu, slika je istine da je - na ljudsku govoreći - na nebu "veća radost za jednoga grješnika nego za devedeset pravednika kojima ne treba pokore."

Priča o nepravednom upravitelju 16 1 - 13

1 Isus nastavi govoriti svojim ucčnicima: bio je neki bogat čovjek koji je imao upravitelja. Ovaj je bio optužen kod
njega da prosipa njegova dobra. 2 Dozove ga (dakle) i reče mu :
što to čujem za tebe? daj račun kako si upravljao, jer više
ne možeš biti upravitelj. 3 A upravitelj pomisli u sebi: što
ću učiniti kad mi gospodar moj oduzme upravljanje? Kopati ne
mogu, a prosjačiti stidim se. 4 Znam što ću učiniti da bi me
primili ljudi u svoje kuće kad mi se oduzme upravljanje. 5 Re-
dom dozove dužnike svoga gospodara i reče prvomu: koliko si
dužan mojemu gospodaru? 6 Reče: sto posuda ulja. Reče mu: uzmi
svoju zadužnicu sjedni i brzo napiši pedeset. 7 Zatim reče dru
gomu: koliko si ti dužan? Reče: sto mjerica pšenice. Reče mu:
uzmi svoju zadužnicu i napiši osamdeset.

8 Gospodar pohvali nepravednoga upravitelja(t.j. prizna)
da je pametno učinio (za sebe); sinovi, naime, ovoga svijeta
pametniji su u svom naraštaju od sinova svjetlosti. 9 Kažem
vam: načinite sebi prijatelje nepravednim bogatstvom da vas
prime u vječne stanove kad nestane(bogatstva) 10 Tko je vjeran
u maloj stvari, vjeran je i u velikoj: a tko je nevjeran u
maloj stvari, nevjeran je i u velikoj. 11 Ako, dakle niste
vjerni u nepravednom bogatstvu, tko će vam povjeriti istinito
blago. 12 I ako niste vjerni u tuđem dobru, tko će vam dati
vaše? 13 Nijedan sluga ne može služiti dva gospodara: ili će

na jednoga mrziti a drugoga ljubiti, ili će uz jednoga prista jati a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu.

Isus govori protiv farizejske pravde

Priča o bogatašu i prosjaku Lazaru 16 14 - 31

14 Sve su ovo slušali farizeji koji su bili srebroljupci
i rugali mu se. 15 Tada im reče: Vi se pravite pravedni pred
ljudima, ali Bog zna vaša srca; jer što je kod ljudi visoko,
gadno je pred Bogom. 16 Zakon i proroci bili su do Ivana; od-
sada se propovijeda kraljevstvo Božje i svatko upotrebljava
silu protiv njega (Ili: svatko hoće silom da uđe). 17 Ali lak
še će proći nebo i zemlja nego da propadne jedna točka od za-
kona.

18 Tko otpusti svoju ženu i oženi se drugom, čini pre -
ljub, i tko se oženi s otpuštenom, čini preljub.

19 Neki čovjek bijaše bogat koji se oblačio u grimiz i u
bez i gostio se sjajno svaki dan. 20 A neki prosjak po imenu
Lazar ležao je pred njegovim vratima i bio pun čirova. 21 Že-
lio je da se nasiti mrvicama što su padale sa bogataševa sto-
la ali mu ih nitko nije davao; čak su i psi dolazili i lizali
njegove rane.

22 (Uto) umre prosjak i anđeli ga odnesu u Abrahamovo
krilo. A umre i bogataš i zakopaju ga. 23 I kad je bio u muka
ma u paklu, podiže svoje oči i ugleda izdaleka Abrahama i La-
zara u njegovu krilu. 24 Poviče: Oče Abrahame, smiluj mi se i
pošalji Lazara neka umoči u vodu vrh od svoga prsta da mi ra-
shladi jezik jer se silno mučim u ovom plamenu.

25 Abraham mu odgovori: Sinko, sjeti se da si ti primio
dobro u svom životu a Lazar zlo; sada se on ovdje tješi, a ti
se mučiš. 26 Osim toga, velika je provalija među nama i vama:
oni koji bi htjeli odavle prijeći k vama ne mogu, niti oni o-
danle k nama.

27 Reče bogataš: Molim te, oče, da ga pošalješ kući moga
oca; 28 imam, naime, petero braće, neka ih opomene da ne bi i
oni došli u ovo mjesto muka. 29 Odgovori mu Abraham: Imaju
Mojsija i proroke, neka njih slušaju. 30 Reče mu: Ne, oče A -
brahame, nego ako im tko od mrtvih dođe, činit će pokoru.
31 Tada mu reče: Ako ne slušaju Mojsija ni proroke, neće vje-
rovati makar tko i od mrtvih ustao.

Tumač 16 1-13

Priča o nepravednom upravitelju. Priča o nepraved nom upravitelju za razliku od prijašnjih, odnosi se u prvom redu na Isusove učenike. Njezin je sadržaj nešto teže razumljiv, i u njoj se daje pouka kako nam se valja služiti zemaljskim dobrima. Možemo je razlučiti na četiri dijela i epilog. I ona je uzeta iz života naroda. Tu se govori o veleposjedniku koji ima ekonoma za svoje uljanike, vinograde i majure. Ekonom se osobito brine za davanje zemljišta u zakup, i za ubiranje zakupnine u naravi ili u novcu. 100

bata ulja je mjera tekućine, jednaka grčkoj metreti ili sta - rome vedru. Prema današnjoj mjeri je jedan bat = 1 efa, tj.ne što preko 36 litara. Drugi dužnik dugovao je gospodaru 100 ko rova pšenice. 1 kor = 1 gomer = 10 bata. Ovaj je dakle dužnik dugovao 10 puta više od prvoga, zato mu ekonom otpisuje samo petinu duga. Ništa se ne kaže kako su krivotvorene zadužnice, no drži se da je to izvršeno malom promjenom slova koja su o-značivala brojke. Ovdje u priči zadužnice su sadržavale samo primljene predmete (ulje i pšenicu), ali ne i njihovu novčanu vrijednost. Zato mnogi misle da se tu govori samo o zakupni - cima i o zakupnim ugovorima. To se mišljenje osobito opravda-va time što se navodi obvezatno podavanje u naturalijama, i što se zakupna svota doista tako u naravi isplaćivala. U r 8 gospodar ne hvali ono zlodjelo što ga je učinio upravitelj, dakle ne njegovo krivotvorenje zadužnica odnosno zakupnih u - govora, nego samo odaje priznanje njegovu lukavstvu pomoću ko jega je sebi znao steći prijatelje za crne dane. U r 8 b i 9 nadovezuje Krist nekoliko riječi pouke za svoje slušaoce. Iz-razi: "sinovi ovoga svijeta" i "sinovi svjetlosti" su semiti-zmi. Smisao jest: grješnici su u svojoj djelatnosti čestoput razboritiji i spretniji od pravednika u njihovoj djelatnosti, cf mt 12 32, lk 9 41.

U r 9 poučava nas Gospodin kako da se pravo služimo bo - gatstvom. Bogatstvo naziva se ovdje "nepravednim", jer je nje govo sticanje često skopčano s nepravednim, i jer je upotreba bogatstva često povod grijehu i nepravdi. Zgodno kaže Jeronim: bogataš je ili nepravednik ili baštinik nepravednika. Ta je rečenica, nažalost, često istinita... A Tertulijan veli: svi znamo da je novac začetnik nepravde i gospodar svega svijeta. I ova je izreka u velikoj mjeri istinita!

Bogataš u priči je prema tome Bog koji je gospodar svega bogatstva i sviju stvari. "Vječni stanovi" imaju svoj tip u "kućama" u r 4. U grčkom izvorniku zovu se ti stanovi "šato - ri" čime se pravi aluzija na šatore za vrijeme blagdana sje - nica. Radosno klicanje hodočasnika na taj dan, slika je rado-sti u kraljevstvu Božjem. "Istinito" u r 11 su sva duhovna do bra, i ta su jedino istinita, cf iv 1 9. Za njih je čovjek "određen" i samo ga ona mogu zadovoljiti... Ta su dobra ujed-no prava naša dobra (r 12). Razumije se samo sobom da mesijan ska dobra ne mogu biti nikomu povjerena tko ne zna valjano tj. u skladu sa Božjim zakonom upravljati, odnosno služiti se ze maljskim dobrima. R 13 je također mala parabola, koju je Krist više puta izrekao, cf mt 6 24. Krist, dakle, kaže svo - jim učenicima da se zemaljskim dobrima pravo služi samo onaj koji ih upotrebljava na slavu Božju, na dobro bližnjega i za vlastito spasenje.

Tumač lk 16 14-31 — Isus govori protiv farizejske pravde. U r 14-16 kori Isus farizeje, da potom u r 16-18 kaže ne - koliko rečenica o snošaju između SZ i NZ. Kontekst tih izreka ne da se pravo utvrditi. R 16 možda se najbolje da-de protumačiti u vezi sa mt 11 27 sl. Glede zakona i proroka vidi mt 5 17. Oni su priprava za Ivana Krstitelja, a ovaj o - pet priprava za mesijanska dobra. To su lako mogli doznati fa-

rizeji da su htjeli; tako bi "silom" tj. pokorom i obraćenjem unišli u kraljevstvo nebesko. Zato nema za njih isprike. U r 17 se tvrdi da će moralni propisi SZ postojati u savršenijoj formi u vječnome NZ, cf mt 5 18. R 18 služi kao dokaz za istinitost prethodne tvrdnje, cf mt 5 31 sl, 19 7.

U r 19-31 iznosi se priča o bogatašu i prosjaku Lazaru. Samo Luka donosi nam ovu priču. Neki tumači misle da je to istiniti događaj. Tu se vidi kamo vodi čovjeka zloporaba bogatstva. Bogataš se spominje bezimeno dok se siromah zove Lazar. Sv. oci vide u tome ilustraciju činjenice da Bog ljubi siromahe, dok nepravedne bogataše odbacuje. U III vijeku nastala je predaja da se bogataš zvao Finej ili Finees ili Nineves. Grimiz je bilo sukno obojeno modrim ili crvenim sokovima grimiznog puža. Ovdje može značiti i grimizno odijelo. Grimizno se bojila vuna, rjeđe pamuk ili platno, a kasnije se tako boji i svila. "Bez" je bijelo fino i skupocjeno platno. Podrijetlom je iz Indije. Lazar je grecizirano hebrejsko ime Eleazar što se obično tumači kao: pomozi Bože ili Bog je pomoć. Radi toga imena drže neki stariji, a i noviji tumači da je ova priča historijski fakat ili bar mješavina historije i priče. Drugi opet vele da se u priči spominje prosjakovo ime samo zato što je Bog nada i pomoć sirotinje. Psi su lizali prosjakove rane i time mu možda povećali bol. Na istoku psi lutaju kao poludivlje životinje te znaju biti veoma dosadni.

Izraz "Abrahamovo krilo" u r 22 bio je razumljiv Isusovim slušaocima, cf gen 15 16. Izraz je slikovit i znači prekogrobno boravište pravednika. Lazar je dakle kao pravednik bio po anđelima prenesen u "raj". Duše pravednika nalazile su se pod "prijestoljem slave", tj. u "raju" kao boravištu blaženih. Te misli nalazimo već u Talmudu. Dakako da pravednici u SZ još nisu bili dionici blaženog gledanja Boga. Pravo nebo otvorio je Krist svojom smrću i uzašašćem na nebo. Glede pakla vidi mt 11 23, 16 18, dap 2 27, 1 kor 15 55, apk 1 18 i td. U grčkom tekstu stoji riječ hades, latinski infernus, hebrejski šeol. Riječ hades u biblijskom tekstu nikada ne znači samo grob. Umakanje prsta u vodu i "rashlađivanje jezika" slikoviti su izrazi za istinu da grješan život donosi tešku kaznu u vječnosti koja - na neki način - odgovara grijehu. Plamen, ako pogledamo i mnoga druga mjesta Sv. Pisma, sigurno znači oganj u paklu koji je realan iako nije istovetan s ognjem na zemlji, cf mt 5 22, 13 42, 18 8, 25 41 mk 9 42 sl., lk 3 17, 1 kor 3 13 itd. Velika "provalija", grčki hasma, latinski chaos u r 26 utvrđena je među blaženicima i prokletima. Taj izraz po shvaćanju tumača slikovito pokazuje da je stanje blaženih i prokletih u vječnosti nepromjenljivo. Mojsija i proroke mogli su ljudi "slušati" na pouci u sinagogama koja se vršila svake subote. Tu je svaki Židov mogao doznati što Bog traži od njega. Molba u r 27 iznosi se samo zato da se slijedeći nauk jače istakne. Kako vidimo, Spasitelj se u ovoj priči poslužio slikama o prekogrobnom životu koje su bile poznate u tadašnjme židovstvu. Neki tumači drže da je šoel ili hades kao carstvo mrtvih bio zajedničko mjesto gdje su boravili dobri i zli poslije smrti: tek "velika provalija" rastavljala je njihova boravišta. Iz r 27-31 vidimo: tko zabacuje objavu

Božju, nema prava na izvanredne milosti Božje, a možda bi ostale bez učinka i kad bi ih primio, cf 11 15 sl. Izreka "imaju Mojsija i proroke", dokazuje da je potrebno ponizno prihvatiti objavu SZ, i da bez prave pokore nema spasenja, cf 13.3-5.

O sablazni i bratskoj opomeni

Priča o nekorisnom slugi 17 1 - 10

1 Isus reče svojim učenicima: Nije moguće da ne dođu sablazni, ali teško onom čovjeku kroz koga dolaze. 2 Bolje bi mu bilo da mu se mlinski kamen objesi o vratu i da ga bace u more nego da sablazni jednoga od ovih malih. 3 Čuvajte se : ako sagriješi tvoj brat, pokaraj ga i ako se pokaje, oprosti mu. 4 Ako sedamput na dan sagriješi i sedamput se vrati k tebi i kaže: kajem se, oprosti mu!

5 Rekoše mu apostoli: Gospodine, umnoži nam vjeru! 6 Reče im: Kad biste imali vjere koliko je gorušično zrno, rekli biste ovom dudu: iskorijeni se i presadi u more, i poslušat će vas.

7 Ako tko od vas ima slugu koji ore ili pase stoku, kad se vrati iz polja, zar mu kaže: dođi i odmah sjedi za stol ! 8 Zar mu ne kaže: pripravi mi što ću večerati i opaši se te mi služi dok ja jedem i pijem, a onda ti jedi i pij! 9 Zar će zahvaliti sluzi kad učini što mu je zapovijedio? (Ne mislim). 10 Tako i vi kad sve učinite što vam je zapovjeđeno, recite : sluge smo beskorisne, što smo bili dužni učiniti, učinili smo.

Isus i deset gubavaca 17 11 - 19

11 Kad je Isus putovao u Jeruzalem, prolazio je posred Samarije i Galileje. 12 Kad je ulazio u neko selo, desetorica gubavaca dođu mu ususret i stanu izdaleka. 13 Glasno počnu vikati: Isuse, Učitelju, smiluj nam se! 14 Kad ih opazi Isus reče im: Idite, pokažite se svećenicima ! Kad oni pođoše, očistiše se. 15 Jedan od njih kad opazi da je zdrav, vrati se slaveći Boga jakim glasom. 16 Pade ničice pred njegove noge i zahvali mu, a to je bio Samaritanac. 17 Tada reče Isus: Zar se ne očistiše desetorica, a gdje su devetorica? 18 Nije se našao nitko tko bi se vratio i dao slavu Bogu osim ovaj tuđinac? 19 I reče mu: Ustani idi, tvoja te vjera ozdravila.

O dolasku kraljevstva Božjega 17 20 - 37

20 Upitaše ga farizeji: Kada će doći kraljevstvo Božje? On im odgovori: Kraljevstvo Božje ne dolazi tako da bi pobudilo pažnju. 21 I neće se kazati: evo ga ovdje ili eno ondje, jer je kraljevstvo Božje među vama.

22 Svojim učenicima reče: doći će vrijeme kada ćete željeti da vidite bar jedan dan Sina čovječjega i nećete vidjeti. 23 Reći će vam: evo ga ovdje ili eno ondje! Ne idite ona-

mo i ne trčite za njima! 24 Jer kao što munja kad sine, svi -
jetli od jednoga kraja nebesa do drugoga, tako će biti sa Si-
nom čovječjim u njegov dan. 25 Ali najprije treba da on mnogo
pretrpi i bude odbačen od ovoga naraštaja.

26 Kao što bijaše u Nojine dane, tako će biti i u dane
Sina čovječjega: 27 ljudi su jeli i pili, ženili se i udavali
do onoga dana kad Noa uđe u kovčeg i nadođe potop i sve uništi.
28 Tako bijaše i u Lotove dane: ljudi su jeli i pili, ku-
povali i prodavali, sadili i gradili. 29 Ali u dan kad je Lot
izašao iz Sodome, pade oganj i sumpor s neba i sve uništi.

30 Tako će biti i u onaj dan kada se objavi Sin čovječji
31 Tada koji bude na krovu a pokućstvo njegovo u kući, neka
ne silazi da ga uzme; i koji bude u polju, neka se ne vraća
natrag. 32 Sjetite se Lotove žene!

33 Tko nastoji da sačuva svoj život, izgubit će ga, a tko
ga izgubi, sačuvat će ga. 34 Kažem vam: one noći bit će dva
na jednoj postelji: jedan će se uzeti a drugi ostaviti; dvije
će zajedno mljeti: jedna će se uzeti a druga ostaviti. 35
(Dva će biti u polju: jedan će se uzeti a drugi ostaviti).
36 Zapitaše ga: gdje, Gospodine? Odgovori im: gdje je strvina,
ondje će se skupiti (i) orlovi.

Tumač 17 1-10 . O sablazni i bratskoj opomeni. Priča o nekorisnom slugi. Glede r 1-2 vidi mt 18 7, 26 24. Za r 3- 4 isporedi psal 118 164, gdje se kaže: 7-puta na dan govorim tebi hvalu, Bože! Glede broja 7 vidi 8 2 i 11 26. Za r 5-6 vidi mt 17 19. Molba apostola nije dokaz njihove slabe vjere nego nasuprot njihove spremnosti da vjeruju. I Crkva često moli za milost sv. vjere. U r 6 naglasuje Gospodin snagu pouzdane vjere, a hipotetskim oblikom svojih riječi kao da upozoruje apostole da im vjera još nije dovoljno jaka. Murva (dud, dudosmokvenica) je ovdje u tekstu voćka, koja ima lišće kao dud, ali su njeni plodovi male neukusne smokve koje su ipak siromašniji ljudi jeli. To je tzv. sikomora. Nalazi se često na obalama Palestine, zatim u dolini Jordana i u Egiptu. Njeno drvo upotrebljava se i za gradnju kuća. Parabola o beskorisnom slugi u r 7-10 iznesena je u obliku pitanja da jače djeluje. Krist ne kaže da su apostoli "beskorisne sluge", nego da se ponizno takvima smatraju. Ove se Kristove riječi ne mogu upotrebiti kao dokaz da dobra djela nisu zaslužna i da nema razlike među zapovjeđenim dobrim djelima i evanđeoskim savjetima. Nasuprot tome, stoje Kristove riječi o većem savršenstvu i vrijednosti evanđeoskih savjeta u mt 19 21 i riječi apostola Pavla u 1 kor, 9 16 sl, 2 kor 11 7 sl o većem savršenstvu nesebične službe evanđelju i dr. Priča također ne kaže da sluga ne može ni ne smije učiniti nešto preko svoje dužnosti. Osnovna misao te priče je ovo: poniznost u misli, riječi i djelu je vrhovni zakon Božjega kraljevstva.

Tumač 17,11-21,38 U ovom se odsjeku najprije iznose Kristove riječi i djela što ih je Krist rekao i učinio na pos -

ljednjem putu u Jeruzalem (17 11-18 30), zatim njegov nastup kao mesijanskog kralja (18 31-19 48), potom njegova borba sa protivnicima (20 1-21 4) i konačno Kristovo proroštvo o razorenju Jeruzalema i o sudnjem danu 21 5-38.

Tumač 17 11-19 — Isus i deset gubavaca. Glede 17, 11-19 isporedi 13 32 sl, iv 10 40. Krista nalazimo prije toga u Pereji, a sada je evo u zapadnoj Jordaniji. Nastupilo je posljednje razdoblje njegova života na zemlji. Luka nam ne spominje uskrisenja Lazarova ni putovanja Isusova u Betaniju, a niti njegov odlazak u Efrem na granici Judeje i Samarije iv 11. Gospodin jamačno prolazi posred Samarije i Galileje, a možda ide samom granicom tih dviju pokrajina, i to od zapada prema istoku; zatim ide istočnom obalom Jordana kroz Pereju prema jugu da preko Jerihona dođe u Jeruzalem, cf mt 19 1, mk 10 1, lk 18 35. Mjesto gdje su se ti događaji odigrali, vjerojatno je neko selo ili trgovište bez zidina, na granici Samarije i Galileje, jer je jedan od gubavaca bio Samaritanac. Ova desetorica nisu, dakako, bili uvijek zajedno, nego su se sada skupili kad su čuli da Isus dolazi. Gubavci se zdravima nisu smjeli većma približiti nego na četiri lakta. Isusu se nisu usudili nikako približiti nego su govorili izdaleka. Glede očišćenja gubavaca i njihovih žrtava u hramu vidi lev 14 9-20, lk 5 14. Iz samoga se teksta vidi da su gubavci malo iza svoga odlaska opazili da im nestaje guba. Međutim, jedino se Samaritanac vratio da dade Bogu hvalu.

Tumač 17 20-37 — O dolasku kraljevstva Božjega. U r 20-37 nalazimo dva Kristova govora od kojih je prvi upravljen na farizeje, a drugi na učenike. Donosi ih samo Luka. Njihova unutarnja povezanost je u tome što prvi govor prikazuje početak, a drugi svršetak Božjega kraljevstva na zemlji. Prema r 20-21 stavljaju farizeji pitanje na Spasitelja, vjerojatno negdje na putu u Jeruzalem. Krist odgovara da je kraljevstvo Božje duhovne naravi, i premda ima i svoj vidljivi oblik, mora se nalaziti u ljudskom srcu. Riječi "kraljevstvo je Božje među vama" znače zapravo: u vašoj sredini, ali se često shvaćaju: u vašim dušama. Tako to shvaćaju osobito sv. oci i stariji egzegete, a čini se da to traži i kontekst, cf 13 2. Noviji, naročito protestantski tumači daju r 21 eshatološki smisao: Božje kraljevstvo (tj. sudnji dan) doći će iznenada ("iznenada bit će tu u vašoj sredini").

U r 22-37 nalazimo Kristov eshatološki govor koji je doduše donekle sličan onome u mt 24 4 sl, ali se od njega znatno razlikuje. Jer ovdje taj govor nije toliko proroštvo koliko većma opomena da budemo vazda pripravni na Kristov dolazak. Krist nas najprije opominje da se čuvamo lažnih proroka; zatim nas poziva na budnost i napose upozoruje na diobu duhova i općenitost posljednjega suda. "Dani Sina čovječjega" u r 27 su isto što i "dani Gospodnji" kao i "dani Isusa Krista", cf dap 2 20, 1 sol 5 2, fil 1 6. 10 itd. To je biblijski izraz za sudnji dan, odnosno za posljednje razdoblje svijeta. R 22 ima svakako eshatološki smisao. Ipak su stariji tumači shvatili taj redak kao čežnju učenika da bi Isus nakon svoje muke

i uskrsnuća ponovno boravio na zemlji kao Učitelj i čudotvo - rac. Kristov dolazak na sudnji dan bit će izvršen u "tren oka!" U r 26-30 Gospodin sa dva starozavjetna primjera pokazuje kako su ljudi nekoć živjeli potpuno bezbrižno, i kako im je kazna za grijeh došla nenadano. Prvi primjer nalazimo i u mt 24 37-39. Misao da se držimo daleko od svijeta i da smo uvijek pripravni za sudnji dan, izražena je indirektno i u r 30. U mt 24 17 sl primjenjuje se opomena što se ovdje nalazi u r 31-33 na propast Jeruzalema, a ne na sudnji dan. Prema r 34 - 36 sudnji dan će definitivno i nenadano raskinuti sve zemaljske veze među ljudima. To će se zbiti preko anđela koji će čitavo čovječanstvo dovesti pred Mesiju, cf mt 24 36. U r 35 spominje se ručni mlin kakvim se još i danas na istoku melje brašno. Taj posao vrše po dvije žene što sjede jedna prema drugoj, i to obično uvečer da bude brašna za kruh drugoga dana. Treći primjer (dvojica u polju) došao je u Lukino evanđelje vjerojatno iz mt 24 40. U r 37 učenici pitaju Krista o mjestu Božjega suda. Gospodin im odgovara poslovicom: gdje se god nalazi strvina, ondje se skupljaju orlovi: tj. zli neće nigdje izbjeći Božjem sudu, dakle će se ovaj izvršiti po svem svijetu, u isti čas, cf 1 sol 4 17. (Vidi i joel 3 2. 12,gdje je govor o Jozafatskoj dolini). Riječ Jozafat tumači se kao : Bog sudi! Na osnovu Joelova proroštva nastala je kod Židova predaja da će se općeniti sud održati u dolini Kidron kod Jeruzalema, a koja se dolina zvala i dolina Josafat.

Priča o bezbožnom sucu 18 1 - 8

1 U priči im reče kako se treba svagda moliti i nikada
ne klonuti duhom: 2 U jednom je gradu živio neki sudac; nije
se bojao Boga i nije mario za ljude. 3 A živjela je u onom
gradu i neka udovica koja je dolazila k njemu i govorila: o -
brani me od moga suparnika. 4 Sudac zadugo nije htio.Napokon
pomisli u sebi: iako se ne bojim Boga i ne marim za ljude ,
5 ipak ću obraniti ovu udovicu kad mi toliko dosađuje;jer,na-
pokon, mogla bi doći i iščuškati me (ili: jer bi me na kraju
mogla svojim neprestanim dolaženjem upropastiti). 6 Tada reče
Gospodin: Čujte što govori nepravedni sudac. 7 A zar Bog neće
obraniti svojih izabranika koji vapiju k njemu dan i noć? Zar
će kasniti u njihovoj stvari? 8 Kažem vam: brzo će ih obraniti.
Ali Sin čovječji hoće li naći vjere na zemlji kada dođe?

Priča o farizeju i cariniku 18 9 - 14

9 Neki su se uzdali u sebe da su pravedni i prezirali
druge. 10 Njima reče ovu priču: dva čovjeka uđu u hram da se
mole: jedan farizej a drugi carinik. 11 Farizej stane i molio
se u sebi ovako: hvalim te, Bože, što nisam kao ostali ljudi:
razbojnici, nepravednici, preljubnici ili kao ovaj carinik .
12 Postim dva puta sedmično, dajem desetinu od svega što pri-
mam. 13 A carinik je stajao izdaleka i nije se usudio ni oči-
ju podići prema nebu nego se udarao u svoja prsa i govorio:
Bože, budi milostiv meni grješniku!

14 Kažem vam: ovaj je otišao opravdan svojoj kući, a ne
onaj: jer svaki koji se uzvisi, ponizit će se, a koji se po-
nizi uzvisit će se.

Isus prijatelj djece. Isus i bogati mladić 18 15 - 30

15 Donosili su k njemu i djecu da ih se dotakne. Kad to
vidješe (njegovi) učenici zabranjivali su im. 16 A Isus ih do
zove i reče im: Pustite djecu neka dolaze k meni i ne brani-
te im jer takvih je kraljevstvo Božje. 17 Zaista vam kažem :
tko ne primi kraljevstva Božjega kao dijete, neće unići u nje
ga.

18 Neki poglavica ga zapita: Učitelju dobri, što treba
da činim da dobijem život vječni? 19 Reče mu Isus: Što me zo-
veš dobrim? Nitko nije dobar osim jedinoga Boga. 20 Zapovije-
di znaš: ne čini preljuba, ne ubij, ne ukradi, ne svjedoči la
žno, poštuj oca i majku! 21 On reče: Sve sam ovo držao od svo
je mladosti. 22 Kad je Isus to čuo, reče mu: Još ti jedno ne-
dostaje: prodaj sve što imaš, razdijeli siromasima i imat ćeš
blago na nebu: zatim dođi i slijedi me. 23 Kad je on to čuo ,
veoma se ražalosti, jer je bio vrlo bogat. 24 Isus ga pogleda
i reče: kako će teško bogataš unići u kraljevstvo Božje.
25 Lakše će deva proći kroz iglene uši negoli bogataš unići u
kraljevstvo Božje.

26 Oni koji su slušali rekoše: Tko se dakle može spasiti?
27 Odgovori im: Što je ljudima nemoguće, moguće je Bogu.

28 Tada reče Petar: evo mi smo sve svoje ostavili i poš-
li smo za tobom. 29 Odgovori im: zaista vam kažem, nema niko-
ga koji bi ostavio kuću ili ženu ili braću ili roditelje ili
djecu radi kraljevstva Božjega, 30 da ne bi primio mnogo više
u ovo vrijeme, a na drugom svijetu život vječni.

Isus trećiput proriče svoju muku.
Slijepac iz Jerihona. 18 31 - 43

31 Isus uze dvanaestoricu i reče im: evo idemo gore u Je
ruzalem, i sve će se izvršiti što su proroci napisali za Sina
čovječjega: 32 predat će ga neznabošcima, narugat će mu se ,
zlostavit će ga, i popljuvat će ga. 33 Pošto ga budu bičevali,
ubit će ga, ali treći dan će uskrsnuti. 34 Ništa od toga nisu
oni razumjeli; ovaj govor bio im je sakriven, i nisu shvatili
što im je rekao.

35 Kad se Isus približi Jerihonu, neki slijepac sjedio
je kraj puta i prosio. 36 Kad je čuo gdje narod prolazi,upita
što je to? 37 Rekoše mu: Isus Nazarećanin prolazi. 38 Tada po
viče: Isuse, Sine Davidov, smiluj mi se! 39 Oni što su išli
naprijed, karali su ga da šuti. Ali on je još jače vikao: Si-
ne Davidov, smiluj mi se! 40 Isus stane i zapovjedi da mu ga
dovedu. 41 Kad mu se približi zapita ga: Što hoćeš da ti uči-
nim? Reče: Gospodine, da progledam! 42 Reče mu Isus: Progle-
daj, tvoja te vjera izliječila. 43 Slijepac odmah progleda i
pođe za njim slaveći Boga. I sva narod koji je to vidio hvalio
je Boga.

Tumač 18 1-8 Priča o bezbožnom sucu. Prva parabola u nepravednom sucu pripada još eshatološkom govoru Kristovu što ga je on održao na svojem posljednjem putu u Jeruzalem. Sudac o kojemu Luka govori, živio je u manjem palestinskom gradu i sudio u stvarima manjega značaja. Židovski sud, po Mojsijevu zakonu nije se mogao sastojati samo od jednoga suca. Ipak je u doba Herodovo bilo tzv. policajnih sudaca koje je narod igrom riječi zvao razbojničkim umjesto kaznenim sucima, vjerojatno ne bez razloga. Ovakve suce su postavljali i Rimljani, a spominje ih i Talmud, cf izai 1 25, 5 23. Udovica je molila suda da je obrani od suparnika, tj. da joj pribavi neko pravo na osnovu sudačke presude, ili da je osveti putem kazne. Parabola sadrži prema r 6-8 dvostruku pouku: 1) ustrajna je molitva obično okrunjena uspjehom, i 2) Bog pomaže u nevolji. "Svagda moliti" znači: moliti osobito u nevolji i uopće moliti ustrajno, cf 1 sol, 5 17. Napokon upozoruje Spasitelj na činjenicu da će kod svoga drugog dolaska naći vrlo malo jake vjere koja je apsolutni preduvjet za uspješnu molitvu. Dakle, prije Kristova dolaska uslijedit će veliki otpad ljudi od vjere, 2 sol 2 3. Upitni oblik r 8 pretpostavlja niječan odgovor, cf gal 2 17.

Tumač 18 9-14 Priča o farizeju i cariniku. Ne može se znati kada je Krist rekao parabolu o farizeju i cariniku (r 9-14). Ona vjerojatno stoji ovdje iz stvarnih razloga, a ne kronološki. Farizejeva molitva zapravo i nije molitva jer on sebe samo hvali. Iako se ne kaže u koje doba dana su ta dvojica došli na molitvu, ipak možemo pretpostaviti da su unišli u hram u običajno vrijeme kada su se vršile molitve, dakle ili ujutro ili u podne ili poslije podne, cf psal 54 18, dap 3 1, 10 9. Carinik je po svoj prilici bio Židov jer ga farizej vidi: dakle su obojica morali biti u istom predvorju. Poganin pod smrtnu kaznu nije smio stupiti u izraelsko predvorje, cf 3 12. Zgodno kaže Augustin: farizej se nije htio Bogu moliti nego sebe hvaliti. I nije mu bilo dosta da se Bogu ne moli nego je sebe hvalio i onoga koji se molio, napadao. Sve ostalo o molitvi i pravoj kreposti vidi kod Mateja, u gl 5-7 kao i u lk 5 33.

Tumač 18 15-30 Isus prijatelj djece. Isus i bogati mladić. Odlomak 18 15-30 prikazuje stav Krista i kršćanstva prema zemaljskom imetku i tadašnjem socijalnom i državnom poretku. Tumač vidi na pomenutim mjestima kod Mateja (19, 13-30); ispor mk 10, 13-31.

Tumač 18 31-43 Isus trećiput proriče svoju muku. Slijepac iz Jerihona. Luka nam jedini kaže da učenici nisu razumjeli Kristovih riječi u r 31 32; čak ni onda kad se proroštvo o Kristovoj muci ispunilo, nisu se sjetili proroštva o Kristovoj proslavi, tj. o njegovu uskrsnuću.

Na svom putu iz Pereje u Jeruzalem otišao je Spasitelj preko Jordana i približio se glasovitom gradu Jerihonu. Matej i Marko pripovijedaju da je Krist ozdravio slijepca tek kod svoga izlaska iz grada. Matej nam osim toga kaže da su bila

dva slijepca. Rješenje toga problema vidi kod Mateja na pomenutom mjestu (20, 29-34), ispor mk 10, 29-34.

Zakej, starješina carinički 19 1 - 10

1 Isus zatim uđe u Jerihon i prolazio je kroz grad.2 Tu
je bio neki čovjek po imenu Zakej koji je bio carinički predstojnik i (čovjek) bogat. 3 Želio je da vidi Isusa, ali nije mogao od naroda jer je bio malena stasa. 4 Zato potrči naprijed i popne se na divlju smokvu da ga vidi, jer je onuda trebao proći.

5 Kad Isus dođe na ono mjesto, pogleda gore i reče mu : Zakeju, brzo siđi, jer mi danas valja ostati u tvojoj kući .
6 Zakej brzo siđe i primi ga radosno.

7 Svi oni koji su to vidjeli, mrmljali su govoreći:svratio se kod čovjeka grješnika.

8 Zakej stupi pred Gospodina i reče: Gospodine, polovinu svoga imetka dajem siromasima, i ako sam koga u čemu prevario, vraćam četverostruko. 9 Reče mu Isus: Danas je došlo spasenje ovoj kući jer je i on sin Abrahamov; 10 a Sin čovječji došao je da potraži i spasi ono što je izgubljeno.

Priča o minama 19 11 - 27

11 Jer je Isus bio blizu Jeruzalema, i jer su neki misli li da se (radi toga) ima doskora javiti kraljevstvo Božje, reče svojim slušaocima još jednu priču: 12 Neki čovjek ugledna roda otide u daleku zemlju da primi kraljevsko dostojanstvo i da se vrati. 13 Dozove deset svojih sluga, dade im deset mina i reče: Trgujte dok se ne vratim.

14 Njegovi građani mrzili su na nj i (zato) pošalju za njim poslanike govoreći: nećemo da on kraljuje nad nama.

15 Kad se (čovjek) vrati, pošto je primio kraljevsko dostojanstvo, zapovjedi da dozovu one sluge kojima je dao novac da vidi koliko je koji privrijedio.

16 Dođe prvi i reče: Gospodaru, tvoja mina donijela je deset mina. 17 Odgovori mu: Dobro, slugo dobri, jer si u malome bio vjeran, imat ćeš vlast nad deset gradova.

18 Dođe drugi i reče: Gospodaru, tvoja mina donijela je pet mina. 19 Reče mu: Ti budi nad pet gradova.

20 Opet drugi dođe govoreći: Gospodaru, evo tvoja mina , koju sam čuvao u rupcu. 21 Bojao sam se tebe jer si strog čovjek: uzimaš što nisi uložio i žanješ što nisi sijao. 22 Reče mu: Iz tvojih usta te sudim, zli slugo: znao si da sam strog čovjek, da uzimam što nisam uložio i žanjem što nisam sijao ;
23 zašto, (dakle), nisi dao moj novac u mjenjačnicu da ga kad dođem primim s kamatama? 24 Tada reče onima što su ondje stajali: Uzmite od njega minu i dajte onomu koji ima deset mina.
25 Rekoše mu: Gospodaru, ima deset mina.

26 Kažem vam: Svakome koji ima, dat će se, a od onoga ko
ji nema, uzet će se i ono što ima. 27 A one moje neprijatelje
koji nisu htjeli da kraljujem nad njima, dovedite ovamo i po-
gubite ih preda mnom.

Isus svečano ulazi u Jeruzalem

Isus čisti hram 19 28 - 48

28 Kad ovo reče, zaputi se dalje prema Jeruzalemu. 29
Kad se približi Betfagi i Betaniji nasuprot gori koja se zove
Maslin a, pošalje svoja dva učenika 30 veleći: Idite u selo
što je pred vama; kad uđete u nj, naći ćete magare privezano,
na kojemu nitko od ljudi nije nikada sjedio, odvežite ga i
dovedite. 31 Ako vas tko upita: zašto odvezujete, reći ćete
mu ovako: Gospodinu treba.

32 Koji su bili poslani odoše i nađoše kao što im je re-
kao: 33 Kad su odvezali magare, rekoše im njegovi gospodari :
zašto odvezujete magare? 34 Rekoše: Gospodinu treba. 35 I do-
vedoše ga k Isusu. Staviše svoje haljine na magare i posadiše
Isusa na nj.

36 Kad je tako išao, prostirali su svoje haljine po putu.
37 Kad se približi nizbrdici Maslinske gore, počne sve mnoš -
tvo učenika radosno hvaliti Boga iz svega glasa za sva čudesa
koja su vidjeli. 38 Klicali su: Blagoslovljen bio kralj koji
dolazi u ime Gospodnje! Mir na nebu i slava na visini!

39 Neki farizeji iz naroda rekoše Isusu: Učitelju, zabra
ni ovo svojim učenicima! 40 On im odgovori: Kažem vam, kad bi
oni šutjeli, kamenje bi vikalo.

41 Kad se približi i ugleda grad, zaplače nad njim i re-
če: 42 kad bi ti upoznao, bar u ovaj tvoj dan što je za tvoj
mir: ali sada je sakriveno od tvojih očiju! 43 doći će dani
na tebe i tvoji neprijatelji okružit će te opkopom, opkolit
će te i pritisnut će te odasvuda 44 i o zemlju lupit će tobom
i tvojom djecom što su u tebi i neće ostaviti u tebi kamen na
kamenu jer nisi upoznao vremena svoga pohođenja.

45 Potom Isus uđe u hram i stane izgoniti prodavače
46 govoreći im: Pisano je: moja kuća, kuća je molitve, a vi
načiniste od nje razbojničku špilju. 47 I učio je svaki dan u
hramu. Veliki svećenici, književnici i narodni poglavari nas-
tojali su da ga pogube, 48 ali nisu znali kako bi to učinili,
jer se sav narod slušajući ga oduševljavao za njega.

Tumač 19 1-10 Zakej, starješina carinički. Ovu nam zgodu sa Za-
kejem donosi samo Luka. Tu se opet vidi dobrota
Kristova srca kao i kod poziva carinika Levija.
Zakejeva kuća nalazila se svakako na zapadnoj strani grada,i-
li kako drugi misle, kod carinarnice Um gafer kod Jerihona .
Zakej je gracizirana forma hebrejskog imena Zakai što znači
nevin, cf ezdr 29, nehem 7 4. Zakej je bio Židov, a po svome
zvanju, po svoj prilici, porezni zakupnik koji je ujedno nad-

zirao niže carinike. Grad Jerihon imao je sjajnu trgovinu osobito sa balzamom, i zato je kod njega carinarnica bila od većeg značenja. Zakej, vjerojatno, nije poznavao Isusa osobno. U Zakeja nije bila samo znatiželja nego i iskrena čežnja za Isusom...

Zakej priznaje svoju krivnju iako možda nepotpuno. Obećaje da će štetu nadoknaditi četverostruko. To je bilo više nego što je Mojsijev zakon tražio. Jer prema eks 22 9 prevara se morala nadoknaditi dvostruko, a prema lev 5 16 i num 5 7 morala se pronevjerena stvar vratiti u cijelosti i dodati još peti dio njezine vrijednosti. Jedino ukradeni volovi morali su se vratiti peterostruko, a ukradene ovce četverostruko,eks 22 1. Oni tumači koji misle da je Zakej bio poganin, shvaćaju njegovo podrijetlo od Abrahama u duhovnom smislu. Perikopa o Zakeju čita se na dan posvete crkve.

Tumač 19 11-27 Priča o minama. Usko je povezana ova priča o minama sa predašnjim događajem. Slična je priči o talentima (mt 25 14-30), ali se ipak od nje znatno razlikuje. I ova se priča dade rastaviti u više dijelova. Ovu priču slušaju apostoli i ostali Kristovi učenici. Isus je već dosta blizu grada Jeruzalema. Živa su mesijanska očekivanja u narodu, i narod misli da Isus ide u Jeruzalem s nakanom da kao "Sin Davidov" osnuje vidljivo i sjajno mesijansko kraljevstvo. Zato Spasitelj upotrebljava tu priliku da u priči pokaže što znači osnivanje pravog kraljevstva Božjega.

Priča odgovara u svemu državo-pravnim odnosima svoga vremena. Čovjek plemenita roda je mali istočni vazalni knez koji prije nastupa svoje vladavine mora poći u Rim da kod cara ili od senata zadobije odobrenje za svoj novi položaj. Takvom zgodom znalo se događati da su nezadovoljni podanici poslali u Rim delegaciju koja je optuživala novoga regenta. Može da je upravo u Jerihonu bilo živo sjećanje na onu zgodu kada je Arhelaj po smrti svoga oca Heroda Velikoga otišao do cara Augusta tražeći od njega kraljevsku krunu za sebe, i kada je istovremeno pedeset poslanika židovskog naroda zajedno sa 8000 rimskih Židova molilo cara da ukine židovsko kraljevstvo i da postavi kao vladara rimskog prokuratora, a Palestini da dade samo religiozno-političku autonomiju. Židovi, međutim, nisu uspjeli sa svojom molbom. Ali, kako se to dogodilo kratko vrijeme iza Kristova rođenja i kako je sličnih zgoda bilo više, većina tumača misli da Isusu ne lebdi pred očima upravo ovaj događaj. Sluge dobivaju od svoga gospodara 10 mina za trgovačke poslove. Srebrna atička mina je šezdeseti dio talenta, i vrijedila je 100 dinara ili 100 drahmi. Svaka drahma vrijedila je otprilike 1 dinar u zlatu. Jedna dakle mina vrijedila je nešto preko 100 dinara. To je razmjerno malo, ali Gospodin namjerno uzima ovako malu svotu da se jače istakne velika plaća: gospodstvo nad 10 odnosno nad 5 gradova! To što se spominje u r 14, rješava se konačno tek u posljednjem retku ove priče.

Prema r 20-27 sluga optužuje gospodara da je tvrd i pohlepan, da traži za sebe ono za što se nije trudio. To je,me-

đutim, gospodar mogao tražiti prema pravnom načelu da sve što raste na nečijem zemljištu, pripada vlasniku zemljišta, bez obzira na to da li je on sijao ili nije. Prema deut 23 19 sl smjeli su se kamati uzimati samo od nežidova. Ovom pričom hoće Isus pokazati, da je u Božjem kraljevstvu najvažnija stvar savjesno vršenje dužnosti od strane svakog njegovog člana. Mesijansko kraljevstvo pojavit će se "u sjaju" tek nakon dugog vremena. Dionici toga sjaja bit će samo oni koji su u među - vremenu revno surađivali s Božjom milošću i tako zaslužili vječno blaženstvo. Od ove glavne misli lako se pravi prelaz na pojedinosti: plemenit čovjek je Isus; kad on dovrši svoje djelo na zemlji, vraća se svome nebeskom Ocu, ali na svršetku svijeta ponovno dolazi na zemlju u kraljevskom sjaju i slavi. Povjerena mina je apostolat. Plaća za vjerno vršenje apo - stolske službe je slikovito prikazana gospodstvom nad gradovima. Nevjerni Židovi neće da priznaju Krista i optužuju ga pred Pilatom: nemamo kralja nego cara, iv 19 15. Ali se mesijansko kraljevstvo unatoč tome osniva. Na sudnji dan bit će općeniti obračun za sve ljude, dobre i zle. Povrh toga dolazi svaki čovjek poslije svoje smrti na posebni sud. Pratioci vječnog suca na sudnji dan bit će anđeli. Sa židovskim narodom počeo je obračun već kod razorenja Jeruzalema što je tip de - finitivnog i općenitog obračuna na sudnjem danu sa čitavim čovječanstvom.

Tumač 19 28-48 Isus svečano ulazi u Jeruzalem. Isus čisti hram. Zbog krivih mesijanskih ideja Krist je izbjegavao da se pred narodom jasno očituje kao Mesija. Ipak je odlučio da bar pred svoju smrt prigodom posljednjega svoga ulaska u židovsku metropolu na neki način očituje svoje mesijansko dostojanstvo da ne bi kazali njegovi neprijatelji kako ni on sam nije sebe smatrao Mesijom. Vidi i mt 21, 1-11; mk 11, 1-11; iv 12, 12-19.

Prema habakuk 2 11 također "viče kamenje za osvetom". Prema Sv. Pismu, Isus je plakao triput: ovdje, zatim kod uskrisenja Lazarova, i prema hebr 5 7 na križu. R 42 a ima oblik aposiopeze koju neki popunjuju ovako: plakao bi i ti. Drugi opet popunjuju drukčije. Međutim, može se ova rečenica shvatiti i kao neispunjiva želja: o kad bi i ti znao! Krist iznosi i pojedine momente propasti Jeruzalema: podizanje opkopa, opkoljivanje grada vojskom, zauzimanje i propast grada. Detaljni opis toga događaja donosi nam Josip Flavije. Luka nam ne pripovijeda Kristov ulazak u Jeruzalem nego ukratko spominje čišćenje hrama kao Kristovo eminentno mesijansko djelo.

Pitanje Kristove vlasti 20 1 - 8

1 Kad je Isus jednoga dana učio narod u hramu i propovijedao evanđelje, pristupe k njemu veliki svećenici i književnici sa starješinama 2 i upitaju ga: Reci nam kakvom vlasti to činiš? Ili tko ti je dao tu vlast? 3 Odgovori im: Ja ću i

vas upitati za jednu stvar; odgovorite mi: 4 da li je Ivanovo
krštenje bilo s neba ili od ljudi? 5 Oni stanu razmišljati :
ako kažemo: s neba, reći će: zašto mu dakle niste povjerovali?
6 Ako rečemo: od ljudi, sav će nas narod kamenovati jer je u-
vjeren da je Ivan prorok. 7 Odgovoriše da ne znaju otkuda je.
8 Reče im Isus: ni ja neću vama kazati kakvom vlasti to činim.

Priča o zlim vinogradarima 20 9 - 18

9 Zatim počne narodu govoriti ovu priču: neki čovjek po-
sadi vinograd i dade ga vinogradarima u zakup i otide u tuđi-
nu na dugo vremena. 10 U vrijeme berbe posla k vinogradarima
slugu da mu dadu od roda vinogradskoga. Ali vinogradari ga iz
biše i otpustiše prazna. 11 Tada pošalju drugoga slugu, a oni
i toga izbiše, izgrdiše i otpustiše prazna. 12 Pošalje i tre-
ćega, ali i ovoga izraniše i istjeraše.

13 Tada reče gospodar vinograda: što da učinim? Poslat
ću svoga ljubljenoga sina, možda će se pobojati? 14 Ali kad
ga vinogradari vidješe, stanu se svjetovati između sebe i go-
voriti: ovo je baštinik, ubijmo ga da bude baština naša. 15 I
baciše ga napolje iz vinograda i ubiše. Što će dakle učiniti
njima gospodar vinograda? 16 doći će i pogubit će vinogradare
a vinograd dat će drugima.

Kad su to čuli, rekoše: ne dao Bog! 17 Ali on ih pogleda
i reče: Što dakle znači ovo u Sv. Pismu: kamen koji odbaciše
graditelji, posta kamen ugaoni? 18 Svaki koji padne na taj ka-
men, razbit će se, a na koga on padne, satrt će ga.

Pitanje poreza. Pitanje uskrsnuća mrtvih 20 20 - 40

19 Književnici i veliki svećenici htjedoše u onaj čas da
dignu ruke na njega ali su se bojali naroda. Opazili su,naime,
da je za njih kazao ovu priču: 20 Zato počnu paziti na njega
i pošalju uhode koji su se pretvarali da su pravedni ne bi li
ga uhvatili u riječi a potom predali poglavarstvu i vlasti u-
pravitelja. 21 Upitaše ga: Učitelju, znamo da pravo govoriš i
učiš: ne gledaš tko je tko, nego zaista učiš Božjem putu.
22 Je li nama dopušteno dati caru porez ili ne? 23 On prozre
njihovo lukavstvo te im reče: što me kušate? 23 pokažite mi
dinar! čija je na njemu slika i natpis? Rekoše mu: Carev.
24 Reče im: Dajte dakle caru što je carevo, a Bogu što je Bo-
žje. 25 I nisu mogli pokuditi pred narodom njegove riječi;za-
diviše se njegovu odgovoru i zašutješe.

27 Tada pristupiše k Isusu neki od saduceja koji tvrde
da nema uskrsnuća 28 i upitaše ga: Učitelju, Mojsije nam je
propisao:ako komu umre brat koji je imao ženu i taj bude bez
djece, onda neka brat uzme nju za ženu i podigne potomstvo svo
me bratu. 29 A bilo je (u nas) sedmero braće. Prvi uzme ženu
i umre bez djece. 30 I drugi je uzme i umre bez djeteta.31 I
treći je uze, a tako i svih sedam ne ostaviše djece i pomri -
ješe. 32 Napokon umre i žena. 33 O uskrsnuću dakle, čija će
biti žena? Bila je naime sedmorici žena.

34 Reče im Isus: Djeca ovoga svijeta žene se i udavaju .

35 Ali oni koji će biti dostojni onoga svijeta i uskrsnuća od
mrtvih, neće se ženiti niti udavati. 36 Oni više ne mogu ni
umrijeti jer su kao anđeli i sinovi Božji; sinovi su, naime ,
uskrsnuća.

37 A da će mrtvi uskrsnuti, dokazuje i Mojsije kad govo-
ri o grmu, gdje naziva Gospodina Bogom Abrahamovim, Bogom I-
zakovim i Bogom Jakobovim. 38 A Bog nije Bog mrtvih nego ži -
vih jer njemu svi žive.

39 Tada rekoše neki od književnika: Učitelju, dobro si
kazao. I više se nisu usudili da ga bilo što zapitaju.

Isus sin Davidov.Čuvajte se književnika
20 41 - 47

41 Tada im reče: Kako se govori da je Krist sin Davidov,
a sam David kaže u knjizi psalama: reče Gospodin Gospodinu mo
jemu: sjedi meni s desne strane 42 dok ne položim neprijatelje
tvoje za podnožje nogama tvojim. 44 David ga, dakle, naziva
Gospodinom, pa kako mu je sin?

45 Kad je sav narod slušao (Isusa), reče on svojim uče-
nicima: 46 čuvajte se književnika koji vole da idu u dugačkim
haljinama i očekuju pozdrave na trgovima i prva mjesta po zbo
rnicama kao i začelja na gozbama; 47 jedu udovičke kuće i prē
tvaraju se kao da (zato) dugo mole. Oni se strože biti suđeni.

Tumač 20 1-8 Pitanje Kristove vlasti. Prviput vidimo zajedničko poslanstvo triju kategorija Kristovih neprijatelja, cf mk 11 27. To je bilo drugoga dana nakon Kristova ulaska u Jeruzalem, dakle u "utorak velike sedmice". Vidi mt 21,23-27

Tumač 20 9-18 Priča o zlim vinogradarima. Prema Mateju iznosi Krist najprije priču o nejednaka dva sina, a zatim priču o zlim vinogradarima. Obje se priče odnose na Kristove neprijatelje. Iz Lukina izvještaja vidimo dā je bio i narod prisutan. Sva tri evanđelista kažu kako je Isus protumačio priču. Vidi mt 21,33-46, mk 12,1-12

Tumač 20 20-40 Pitanje poreza. Pitanje uskrsnuća mrtvih. Isus mudro izbjegava riječ "porez" jer narod nije nikada rado plaćao porez... Zato Krist kaže općenito: ono što je carevo, a to je sve ono što car može tražiti na osnovu svoje faktične i opravdane vlasti. Sve ostalo vidi kod Mateja. 22,15-22, cf mk 12,13-17

Tumač 20 41-47 Isus sin Davidov. Čuvajte se književnika. Isus je pobijedio lukavstvo svojih neprijatelja. Sada i on stavlja pitanje i otkriva njihovo neznanje u jednoj važnoj teološkoj istini SZ.Vidi mt 22,33-36,mk 12,18-27

U r 45-47 iznosi nam Luka samo malen dio govora što ga je Krist izrekao protiv farizeja. Ovo točno odgovara svrsi

njegova evanđelja.

Prilog siromašne udovice 21 1 - 4

1 Isus pogleda gore i vidje bogataše gdje ubacuju svoje
darove u blagajnu za prinose. 2 Vidje i neku siromašnu udovi-
cu koja stavi onamo dvije lepte. 3 Tada reče: Zaista vam ka -
žem, ova siromašna udovica dala je više od svih, 4 jer svi o-
vi dali su Bogu na dar od svoga suviška, dok je ova dala od
svoje sirotinje, sve što je služilo za njezin život.

Isus proriče propast Jeruzalema i svršetak svijeta 21 5 - 38

5 Kad su neki govorili za hram da je ukrašen lijepim ka-
menjem i zavjetnim darovima, reče Isus: 6 doći će dani u koje
od svega što vidite neće ostati ni kamen na kamenu; sve će se
razvaliti.

7 Tada ga pitaju: Učitelju, kada će to biti i koji je
znak da će se to dogoditi?

8 Reče: Čuvajte se da vas ne zavedu: mnogi će, naime, do-
ći u moje ime i govoriti: ja sam (Spasitelj) i vrijeme se pri
bližilo; ne idite, dakle, za njima.

9 Kad čujete za ratove i bune, na bojte se: ovo treba da
se najprije dogodi, ali to ne znači odmah svršetak.

10 Govorio je nadalje: ustat će narod na narod i kraljev
stvo na kraljevstvo. 11 Bit će veliki potresi, zatim glad i
kuga po raznim mjestima, a strašne pojave i veliki znaci bit
će na nebu.

12 Prije svega toga stavit će na vas ruke i progonit će
vas: predavat će vas u zbornice i u tamnice i vodit će vas
pred kraljeve i upravitelje zbog mojega imena. 13 To će vam
se dogoditi da zasja vaša nevinost. 14 Nemajte dakle nikakve
brige kako ćete se braniti; 15 ja ću vam, naime, dati dar go-
vora i mudrost, kojoj se neće moći oprijeti ni odoljeti svi
vaši protivnici. 16 Pače, predavat će vas u smrt roditelji i
braća, rođaci i prijatelji i ubit će neke od vas. 17 Svi će
zamrziti na vas radi moga imena, 18 ali ni vlas s vaše glave
neće vam propasti. 19 Ustrajnošću spasit ćete svoje duše.

20 Kad vidite da vojska opkoljuje Jeruzalem, znajte da
se približilo njegovo opustošenje. 21 Tada koji budu u Judeji,
neka bježe u gore, i koji budu u gradu, neka izađu: a koji
budu u polju, neka ne ulaze u grad. 22 Jer ovo su dani osvete
kada će se izvršiti sve što je napisano.

23 Teško trudnima i dojiljama u one dane, jer će biti ve
lika nevolja na zemlji i srdžba Božja na ovom narodu. 24 Past
će (jedni) od oštrice mača, (drugi) odvest će se u ropstvo me-
đu sve narode: a Jeruzalem će gaziti neznabošci dok se ne is-

pune njihova vremena.

25 Bit će tada znaci na suncu, mjesecu, i zvijezdama; na
zemlji bit će tjeskoba među narodima zbog silovite buke mor -
skih valova. 26 Ljudi će umirati od straha i čekanja što će
doći na svu zemlju, jer će se nebeske sile pokrenuti.

27 Tada će ugledati Sina čovječjega gdje dolazi na obla-
ku sa velikom silom i slavom.

28 Kad se počne ovo zbivati, ohrabrite se i podignite s
svoje glave, jer se približuje vaše otkupljenje.

29 Reče im priču: Gledajte smokvu i sva drveta. 30 Kad
već propupaju, znate da je blizu ljeto. 31 Tako i vi kad vi -
dite da se ovo zbiva, znajte da je blizu kraljevstvo Božje .
32 Zaista vam kažem: ovaj naraštaj neće proći dok se sve ne
zbude. 33 Nebo i zemlja proći će, ali riječi moje neće proći.

34 Čuvajte se da vaša srca ne otupe od mamurluka i pijan
stva kao i briga za ovaj život, da vam ovaj dana ne dođe iz -
nenada: 35 jer će doći kao zamka na sve stanovnike zemlje .
36 Bdijte, dakle i molite se u svako doba da budete dostojni
umaći svemu što će se dogoditi i održati se pred Sinom čovje-
čjim.

37 Preko dana učio je Isus u hramu, a noću je izlazio i
boravio na gori koja se zove Maslinska. 38 Ranim jutrom dolazio
je narod k njemu u hram da ga sluša.

Tumač 21 1-4 Prilog siromašne udovice. Događaj u 21 1-4 (siro - mašna udovica) je prava antiteza prijašnjem doga - đaju. Donosi ga i Marko u 12 41-44. Blagajnu za prinose sačinjavalo je ovdje onih trinaest škrabica, što su stajale u ženskom predvorju i imale otvore poput trublji. U njih su stavljali Židovi svoje darove za hramske potrebe kao i za siromahe. Šest škrabica bilo je postavljeno za darove u-opće, a sedam drugih je služilo za posebne svrhe; na pr. za nabavku tamjana, drva i t.d. Hram je dobivao mnogo darova, o-sobito prigodom blagdana. Jedna lepta bila je 128-i dio jed-noga dinara, to je oko 0'01 Din u zlatu. Inače je lepta (lep-ton) bila isprva najmanji grčki mjedeni novac i ovdje vjero - jatno znači polovinu rimskog kvadranta. Četiri kvadranta = 1 as, a 1 dinar imao je u Kristovo doba 16 asa.

Za r 4 vidi i mt 10 42.

Tumač 21 5-38 Isus proriče propast Jeruzalema i svršetak svijeta. Eshatološki govor o propasti Jeruzalema i svršetku svijeta je kod Luke kraći nego u Mateja (24,1-51) i Marka (13,1-37). Ipak nam Luka iznosi neke stvari što ih kod pomenute dvojice ne nalazimo. Lukin se eshatološki govor obično rastavlja na četiri dijela: u 8-19 govori se o "pred - znacima" propasti Jeruzalema i sudnjega dana: u 20-24 i 25-32 iznosi se razorenje Jeruzalema i propast svijeta. U 33-36 opo minje nas Krist da budemo budni.

Prvi predznak propasti Jeruzalema je pojava lažnih mesija. Drugi predznak su ratovi i bune. Josip Flavije pripovijeda da je u doba prije razorenja Jeruzalema neko zviježđe po - put mača stajalo nad gradom, i jedan komet kočio se na nebu kroz godinu dana. Treći predznak su goleme promjene u naravi odnosno u svemiru, zatim potres na zemlji te kuga, glad i dru ga zla. Neki tumači misle da se ovi predznaci većma odnose na sudnji dan negoli na propast Jeruzalema. Četvrti predznak vre menski prethodi prijašnjemu, tj. kršćani će biti progonjeni radi Krista. U daljnjem izvještaju Luka ne spominje Kristova proroštva o pojavi "mrzosti opustošenja" nego umjesto toga napominje opkoljivanje Jeruzalema po vojskama. Neki misle da je Luka to učinio zbog Teofila, kojemu je evanđelje posvetio. U r 24 - prema shvaćanju većine tumača - Isus proriče obraćenje Židova prije sudnjeg dana.Ovim obraćenjem "ispunit će se" vremena pogana, tj. dokrajčit će se vrijeme dano poganima za njihovo obraćenje. Time, dakako, nije ništa rečeno o broju obraćenih Židova odnosno pogana. R 25 i 26 spominju predznake sudnjega dana tj. strašne pojave na nebu i na zemlji. Astro - nomija nas uči da bi sav život na zemlji propao kada bi gusti svemirski oblaci puni kozmičke prašine obuhvatili našu zemlju osobito njezinu atmosferu. U drugu ruku bi relativno malo nebesko tijelo kad bi se sukobilo sa zemljom, prouzročilo poplavu svih kontinenata. Bogoslovi se ne slažu u tome kako će se zbiti sama "preobrazba" svijeta, odnosno svemira i da li "požar svijeta" znači ujedno i sudnji dan. Luka nam izrično kaže kako će te pojave djelovati na ljude. U ovom odlomku Krist govori apostolima da budu hrabri, dakle se čini kao da će oni sami doživjeti paruziju Kristovu. Tumači rješavaju ovaj pro - blem ovako: Krist govori iz proročke perspektive kojom sve gleda kao u jednoj slici; ili pak Krist postupa kao mudar pedagog te opominje učenike na trajnu pripravnost. Po primjeru Krista jednako govore i apostoli u svojim poslanicama. Zaključak svega jest da treba biti budan u duhovnom životu (r 34-36). Vidi više o tome u rim 11; 2 sol 2; 2 petr 3 i apk 6.

Krist je noćio po svoj prilici u Getsemanskom vrtu, pod vedrim nebom odnosno u špilji gdje je stajao tijesak za ulje. Tu se Krist molitvom pripravljao na svoju muku.

I s u s o v a   m u k a   i   s m r t

Judina izdaja. Posljednja večera 22 1-38

1 Približio se blagdan beskvasnih hljebova koji se zove pasha. 2 Veliki svećenici i književnici tražili su načina kako bi Isusa ubili, ali su se bojali naroda. 3 Tada sotona uđe u Judu koji se zvao Iskariot i bio jedan od dvanaestorice apostola. 4 On otide da raspravi s velikim svećenicima i s nastojnicima hrama kako bi im ga izdao. 5 Oni se poveseliše tome i obećaše mu dati novaca. 6 On se zavjeri i poče tražiti zgodu da bi im ga predao tajno od naroda.

7 Došao je dan beskvasnih hljebova, u koji je trebalo
klati vazmeno janje. 8 Isus pošalje Petra i Ivana u grad i re
če im: Idite i pripravite nam vazmeno janje da jedemo. 9 Re -
koše mu: Gdje hoćeš da pripravimo? 10 Reče im: Kad uđete u
grad, srest će vas čovjek koji nosi vodu u vrču; idite za
njim u onu kuću gdje on uđe 11 i recite domaćinu: Učitelj ti
kaže: gdje je blagovalište da jedem pashu sa svojim učenici -
ma? 12 Tada će vam pokazati veliku dvoranu prostrtu sagovima
i ondje pripravite. 13 Oni otidoše i nađoše kako im je Isus
rekao i pripraviše vazmeno janje.

14 Kad dođe čas, sjede Isus za stol i s njime dvanaest
apostola. 15 Reče im: vrlo sam želio da ovu pashu jedem s va-
ma prije nego podnesem muku. 16 Kažem vam:neću je više jesti
dok se ne svrši u kraljevstvu Božjem. 17 Uze kalež, zahvali i
reče: Uzmite i razdijelite među sobom. 18 Kažem vam: odsada
neću više piti od roda trsova dok ne dođe kraljevstvo Božje ,
19 Onda uze kruh, zahvali, prelomi i dade im govoreći: Ovo je
tijelo moje, koje se daje za vas; to činite na moj spomen.
20 Tako i kalež po večeri govoreći: Ovaj je kalež novi zavjet
u mojoj krvi koja se za vas prolijeva.

21 Ali, eto ruka moga izdajnika sa mnom je na stolu.
22 Doduše, Sin čovječji ide kao što je određeno, ali jao onom
čovjeku koji ga izda. 23 Oni stanu ispitivati među sobom koji
bi od njih bio koji bi se usudio to učiniti.

24 Nastala je i prepirka među njima koji je najveći među
njima. 25 Zato im reče Isus: Kraljevi neznabožačkih naroda za
sužnjuju ih i koji vrše vlast nad njima, nazivaju se dobrotvori.
26 Vi nemojte tako: nego najveći među vama neka bude kao naj-
manji, i poglavar kao sluga. 27 Tko je veći: onaj koji je za
stolom ili onaj koji služi? Zar nije onaj koji je za stolom ?
A evo, ja sam među vama kao sluga. 28 Vi ste ustrajali sa
mnom u mojim kušnjama, 29 zato vam određujem kao nagradu kra-
ljevstvo kao što je moj Otac odredio meni; 30 da jedete i pi-
jete za mojim stolom u mojem kraljevstvu, da sjedite na pri -
jestoljima i sudite dvanaest Izraelovih plemena.

31 Simone, Simone, evo sotona je zatražio da vas smije
rešetati kao pšenicu; 32 ali ja sam se molio za tebe da tvoja
vjera ne oslabi, a ti kad se obratiš, utvrdi svoju braću.
33 On mu reče: Gospodine, pripravan sam s tobom ići u tamnicu
i u smrt. 34 Odgovori mu: Kažem ti, Petre, neće zapjevati da-
nas pijetao dok triput ne zaniječeš da me poznaš.

35 Reče im: Kad sam vas poslao bez kese i bez torbe i
bez obuće, dali vam je što nedostajalo? Odgovoriše: ništa.
36 Reče im: Ali sada tko ima kesu, neka je uzme, tako i tor-
bu; a tko nema, neka proda svoju kabanicu i kupi mač. 37 Ka-
žem vam: još ovo treba da se na meni izvrši što je pisano: u-
brojiše ga među zločince; i sve što se odnosi na mene, ide
kraju. 38 Rekoše mu: Gospodine, evo ovdje dva mača. On im od-
govori: dosta je!

Isus na Maslinskoj gori. Isusa uhvatiše 22 39 - 53

39 Tada izađe i po običaju otide na Maslinsku goru. Za
njim su išli i njegovi učenici. 40 Kad dođe na mjesto, reče
im: Molite se da ne padnete u napast! 41 On se udalji od njih
koliko se može kamenom dobaciti: pade na koljena i pomoli se
ovako: 42 Oče, ako hoćeš, uzmi ovaj kalež od mene ali ne moja
nego tvoja neka bude volja!

43 Javi mu se i anđeo s neba i okrijepi ga. 44 Kako je
bio u smrtnoj stisci, molio se usrdnije: njegov znoj bio je
kao kaplje krvi što teku na zemlju.

45 Ustade od molitve i dođe k svojim učenicima. Nađe ih
gdje spavaju od žalosti. 46 Reče im: Što spavate? Ustanite,mo-
lite se da ne padnete u napast.

47 Dok je on još govorio, evo mnoštvo i jedan od dvanae-
storice koji se zvao Juda išao je pred njim. Pristupi k Isusu
da ga poljubi, 48 a Isus mu reče: Juda, zar poljupcem izdaješ
Sina čovječjega?

49 Kad su njegovi pratioci vidjeli što će biti, rekoše
mu: Gospodine, da udarimo mačem? 50 I jedan od njih udari slu-
gu velikog svećenika i odsiječe mu desno uho. 51 Isus reče :
Prestanite! Nipošto dalje! I dotače se njegova uha i izliječi
ga.

52 Tada reče Isus velikim svećenicima, nadstojnicima hra-
ma i starješinama koji su došli na njega: kao na razbojnika
izašli ste s mačevima i batinama. 53 Dok sam bio svaki dan s
vama u hramu, niste pružili ruke na mene, ali ovo je vaš čas
i vlast tmine.

Petar zataji Isusa. Isus pred velikim vijećem 22 54-71

54 Kad su uhvatili Isusa, odvedoše ga u kuću velikog sve-
ćenika. Petar je išao za njim izdaleka. 55 Sred dvorišta na-
ložiše sluge vatru i sjedoše zajedno, a i Petar je sjedio me-
đu njima. 56 Opazi ga jedna sluškinja gdje sjedi kod ognja ,
upre oči u njega i reče: I ovaj je bio s njime! 57 On ga za-
taji govoreći: Ženo, ne poznam ga. 58 Malo zatim vidje gå net-
ko drugi i reče: I ti si od njih! Odgovori Petar: Čovječe,ni-
sam. 59 Kad prođe otprilike sat vremena netko drugi odlučno
je tvrdio: doista i ovaj je bio s njime jer je Galilejac.
60 Reče Petar: Čovječe, ne znam što govoriš. I dok je on još
govorio, zapjeva pijetao. 61 Gospodin se obazre i pogleda Pe-
tra. Petar se sjeti Gospodinove riječi kako mu reče: prije ne-
go pijetao zapjeva, triput ćeš me zatajiti. 62 Izađe napolje
i poče gorko plakati.

63 Ljudi koji su uhvatili Isusa rugali su mu se i zlo -
stavljali ga. 64 Pokrili su mu oči, tukli ga po obrazu i go -
vorili: Proreci, tko te je udario? 65 I mnoge druge psovke go-
vorili su protiv njega.

66 Kad osvanu dan, skupe se narodne starješine, veliki
svećenici i književnici. Odvedu ga u svoju skupštinu i reknu

mu: Ako si ti Krist, reci nam! 67 Odgovori im: Ako vam kažem,
nećete mi vjerovati, 68 i ako vas što zapitam, nećete mi od -
govoriti, niti ćete me pustiti. 69 Ali odsada će Sin čovječji
sjediti s desne strane sile Božje. 70 Tada svi rekoše: ti si
dakle Sin Božji? Odgovori im: Vi kažete, ja jesam. 71 Rekoše:
Što još trebamo svjedočanstvo? Ta sami smo čuli iz njegovih
usta!

Tumač 22 1-38

Judina izdaja. Posljednja večera. Ovdje se iznosi Judina izdaja i posljednja večera 22 1-38; vidi mt 26 1-27 66, mk 14 1-15, 47, iv 12 1-19 42.

U r 24-30 nalazimo prepirku apostola tko je veći u kraljevstvu Mesijinu. Ovu nam prepirku donosi samo Luka i to nakon Kristove izjave da će ga Juda izdati. Prije nego je Krist prao apostolima noge kad se blagovalo vazmeno janje, lakše je došlo do ovakvog razgovora među apostolima. Pranje nogu je za apostole bila potresna Kristova propovijed protiv taštine. Pogotovo bi bilo nemoguće pomisliti da su se apostoli prepirali nakon primanja sv. pričesti. Neki moderni autori drže da je ovaj Lukin izvještaj samo paralela za mt 20 20 i mk 10 42: i da je taj događaj nemoguć na posljednjoj večeri. No čini se da to ne stoji, jer Kristov govor o kraljevstvu Božjem u lk 22 18 lako je izazvao apostole, još uvijek bar donekle zadojene krivim mesijanizmom, na prepirku o prvenstvu u Mesijinom kraljevstvu.

U SZ i NZ prikazuje se uživanje nebeskog blaženstva u slici gozbe. Tom slikom služi se ovdje i sam Krist, cf izai 25 6 sl, mt 8 11 sl, 22 1 sl, lk 14 15 sl.

Kod židova je bio običaj da se ovršeno žito pomoću vijače očisti od pljeve tako da se baca prema vjetru: Potom se žito rešetalo i stavljalo u veće hrpe. Rešetanje sa strane sotone znači njegove žestoke napasti kojima će htjeti apostole uništiti. Krist je upotrebio tu sliku o rešetanju jer je htio jasno prikazati čišćenje apostola od svih ljudskih slabosti . Sam Petar u svojoj prvoj poslanici kao da razrađuje tu sliku govoreći o "čišćenju" zlata u ognju 1 7, cf psal 65 10, zah 13 9, mal 3 2 sl.

Nastaje novo pitanje: kako je Petar mogao zatajiti Isusa nakon Kristove molitve? Odgovaramo: Petar nije svojim zatajenjem otpao od vjere nego je bio samo kušan u vjeri; a Krist mu nije molitvom obećao da neće biti kušan nego da neće otpasti od vjere. Tako odgovara većina tumača. Petar je, naime, pred služavkom samo izjavio da ne pripada Isusovu društvu, a nije dao nikakve izjave o tome da li je Krist Mesija. Petar je, nadalje, svoga učitelj zatajio riječima, a ne srcem. Tome je najbolji dokaz Petrov plač nakon zatajenja.

R 32 shvaća se većinom ovako: ti, Petre, kad se obratiš nakon svoga pada, utvrđuj svoju braću u pravoj vjeri. Neki tumači particip "obrativši se" smatraju hebraizmom i prevode jednostavno: ali ti, Petre, ponovno utvrđuj svoju braću! Treći napokon shvaćaju taj glagol tranzitivno i kao njegov objekt

stavljaju apostole. Tada je ovaj smisao: ti, Petre, čuvaj svoju braću i utvrđuj ih u pravoj vjeri. Petrov primat nije samo njegova lična povlastica nego prelazi i na njegove nasljednike: tako i Kristov nalog u r 32 vrijedi za sve Petrove nasljednike. cf mt 28,20

Iz r 35-38 vidimo da je Krist već prije apostole poslao kao misionare u narod i naglasio im da sve svoje tjelesne brige prepuste Bogu. Iz Kristovih riječi vidimo da su apostoli izvršili njegov nalog. Apostolat ostaje u Crkvi i u budućnosti. Dok je Krist boravio na zemlji, apostoli su se spremali za svoju službu. Nakon Kristova odlaska na nebo započinje njihova prava, misijska djelatnost. Radi toga ih Krist upozoruje na teškoće i opasnosti koje ih čekaju. Smisao Kristovih riječi u r 36 je slijedeći: odsada osim kese i torbe, tj. osim novca i živežnih namirnica, potreban je "mač" u tolikoj mjeri da ga treba nabaviti, makar se moralo prodati i gornje odijelo. Tumači se ne slažu u shvaćanju ove posljednje izreke. Ipak je gotovo sigurno, da Krist ne misli na pravi mač. To vidimo iz njegovih riječi u mt 26 52, zatim iz riječi apostola Pavla u ef 6 16 i hebr 4 12. Krist, dakle, ovim riječima naviješta apostolima opasna vremena, i traži od njih da budu pripravni na odricanje svake vrste kao i to da pobijaju svoje neprijatelje duhovnim oružjem. Ne može se reči da će tek budućnost potpuno objasniti njegove riječi; osim toga vidimo iz kasnijeg vladanja apostola da su oni doskora Krista ipak pravo razumjeli. Citat u r 37 uzet je iz izai 53 12. Sa Kristom se postupalo kao sa zločincem. Rečenicu: evo ovdje dva mača, rekao je vjerojatno Petar. Tu se ne misli na vojničke mačeve, podesne za borbu, nego kakve je narod upotrebljavao, jamačno u gospodarske svrhe. Takvim je "mačem" odsjekao Petar sluzi uho. Apostoli nisu, dakako, u ovaj prvi čas potpuno razumjeli Krista, i zato Krist kaže: dosta je; tj. dosta je bilo riječi o toj stvari. Želi dakle prekinuti taj razgovor. Nikako to nije ironija, bar ne u strogom smislu riječi. Nošenje mača bilo je u ono doba svagdanja pojava. Papa Bonifacije VIII pridaje alegorijsko-mistično značenje izrazu "dva mača", tj. jedan se odnosi na duhovnu, a drugi na svjetovnu vlast; ovaj drugi treba da bude na pomoć i zaštitu prvome.

Tumač 22 39-53 — Isus na Maslinskoj gori. Isusa uhvatiše. Kristov krvavi znoj spominje se u 22 43 sl. Nekoć se mnogo raspravljalo o autenciji ovih dvaju redaka. Ipak su mnogo jača svjedočanstva za autenciju tih redaka negoli protiv nje. Jer, doista se ne zna, kako bi ti reci ušli u tekst, kad ne bi bili autentični: dok nasuprot, njihovo je ispuštanje razumljivo ako se sjetimo kristoloških zabluda arijanaca i drugih heretika, koji su napadali Kristovo božanstvo pozivajući se na te retke. Liječnici drže da je krvavi znoj naravski moguć u vrlo jakom uzbuđenju iako je to veoma rijetka pojava. I neki stariji tumači drže da se Kristovo znojenje u Getsemanskom vrtu dogodilo naravskim načinom. Ipak gotovo svi stariji egzegete misle da se Isus krvlju znojio na čudesni način. Upravo Kristova odlučnost i želja da hrabro podnese sve boli i muke izazvala je krvavo znojenje. Luka spo-

minjući krvavo znojenje upotrebljava tehnički termin iz grčke medicine (thromboi) kako to razabiremo iz tadašnjih medisin - skih knjiga. Aristotel nam u svojim prirodopisnim djelima spo minje i krvavo znojenje životinja. Sve ostalo vidi kod Mateja.

Tumač 22 54-71 Petar zataji Isusa. Isus pred velikim vijećem. Tumačenje tih događaja vidi kod Mateja na nave - denim mjestima. (mt 26 57-75, mk 14 53-71, iv 12-27).

Isus pred Pilatom. Isus pred Herodom.
Pilat osudi Isusa 23 1 - 25

1 Tada ustade čitava skupština i odvedoše ga k Pilatu.
2 Počnu ga tužiti ovako: našli smo ovoga gdje buni naš narod
i zabranjuje davati caru porez i govori da je on Krist kralj.
3 Pilat ga upita: Zar si ti kralj židovski? Odgovori mu: Da,
jesam.

4 Tada Pilat reče velikim svećenicima i narodu: Ne na -
lazim na ovom čovjeku nikakve krivnje. 5 Ali oni su sve većma
navaljivali: On svojom naukom buni narod po svoj Judeji počev
ši od Galileje do ovdje. 6 Kad je to čuo Pilat, zapita da li
je taj čovjek Galilejac. 7 Kad dozna da je Herodov podanik,
posla ga Herodu koji je također onih dana bio u Jeruzalemu.

8 Kad je Herod vidio Isusa, vrlo se poveseli, jer ga je
već odavna želio vidjeti, mnogo je čuo za njega i nadao se da
će od njega vidjeti kakvo čudo. 9 Pitao ga je za mnoge stvari,
ali mu on ništa ne odgovori. 10 Veliki svećenici i književnici
stajali su ondje i neprestano ga tužili. 11 Tada ga Herod pre
zre sa svojim vojnicima, naruga mu se i obuče mu bijelu ha -
ljinu te ga pošalje natrag Pilatu. 12 U taj dan sprijeteljiše
se Herod i Pilat, a prije bijahu međusobno neprijatelji.

13 Pilat sazove velike svećenike, vijećnike i narod 14
te im reče: Dovedoste mi ovoga čovjeka kao da buni narod. Ja
sam ga evo, pred vama ispitao i nisam našao na njemu ni jedne
krivnje zbog koje ga vi tužite. 15 Ni Herod nije našao, jer
ga je natrag poslao k nama, prema tome, ništa nije učinio što
bi zasluživalo smrt. 16 Kaznit ću ga, dakle, i pustiti.

17 A trebalo je da im o blagdanu pusti jednoga sužnja.
18 Tada sva svjetina poviče složno: Uzmi ovoga, a pusti nam
Barabu. 19 Ovaj je bio bačen u tamnicu zbog neke bune u gradu
i zbog ubistva.

20 Kad im Pilat opet progovori i htjede da pusti Isusa,
21 povikaše oni: Raspni ga, raspni! 22 On im reče potrećiput:
A kakvo je zlo ovaj učinio? Nisam ništa našao na njemu što bi
zaslužilo smrt; kaznit ću ga, dakle, i pustiti. 23 Ali oni su
navaljivali i s velikom vikom tražili da se razapne: Njihova
vika bila je sve silnija. 24 Tada Pilat naredi da im bude što
traže: 25 pusti im onoga koji je bio bačen u tamnicu radi bu-
ne i ubistva jer su ga tražili, a Isusa predade njihovoj samo-
volji.

Isusov križni put. Isus raspet na križu.
Isusova smrt. Isusov pogreb. 23 26 - 56

26 Kad su Isusa poveli, uhvatiše nekog Simona Cirenca ko
ji je dolazio iz polja i staviše na nj križ da ga nosi za I -
susom. 27 Za njim je išlo veliko mnoštvo naroda i žena koje
su plakale i naricale za njim. 28 Isus se obazre na njih i re
če: Kćeri jeruzalemske, ne plačite za mnom nego plačite za so
bom i za svojom djecom; 29 jer gle idu dani kada će se reći :
blago nerotkinjama i utrobama koje nisu rodile i prsima koja
nisu dojila. 30 Tada će početi govoriti gorama: padnite na
nas i brežuljcima: pokrijte nas! 31 Jer kad ovako rade od ze-
lena drveta, što će biti od suha?

32 Vodili su s njime i druga dva zločinca da ih pogube .
33 Kad dođoše na mjesto koje se zove Kalvarija (lubanja), ra-
zapeše ondje njega i zločince: jednoga s desne strane a dru -
goga s lijeve.

34 Isus se molio: Oče, oprosti im jer ne znaju što čine!
Zatim vojnici razdijeliše sebi njegove haljine bacajući kocke.
35 Narod je stajao i gledao. A glavari su mu se rugali i govo
rili: Drugima je pomogao, neka sebi pomogne, ako je Krist Bo-
žji, Izabranik.

36 I vojnici su ga grdili i pristupali k njemu i davali
mu ocat 37 s riječima: Ako si kralj židovski, spasi sam sebe!
38 Bio je nad njim i natpis, napisan grčkim, latinskim i he -
brejskim slovima: ovo je kralj židovski.

39 Jedan od obješenih razbojnika psovao ga je i govorio:
Zar nisi ti Krist? spasi dakle sebe i nas! 40 Drugi ga je ko -
rio: Zar se ti ne bojiš Boga, premda i sam trpiš jednaku kaz-
nu. 41 Mi, dakako, trpimo pravedno jer primamo što smo zaslu-
žili po svojim djelima; ali ovaj nije nikakva zla učinio.
42 I reče: Isuse, sjeti se mene kad dođeš u svoje kraljevstvo.
43 Odgovori mu: Zaista ti kažem, još danas bit ćeš sa mnom u
raju.

44 Bilo je oko šeste ure kad nasta tama po svoj zemlji
do devete ure. 45 Sunce je pomrčalo i hramski zastor razdrije
se na dvoje. 46 Isus glasno poviče: Oče, u tvoje ruke predajem
svoj duh! Ovo reče i izdahnu.

47 Kad je stotnik vidio što se dogodilo, počne slaviti
Boga i govoriti: Zaista, ovaj je čovjek bio pravednik! 48 I
sav narod koji se skupio da ovo gleda, kad vidje što se dogo-
dilo, vrati se kući udarajući se u prsa. 49 Svi njegovi znanci
stajali su podalje kao i žene koje su išle za njim iz Galile-
je i ovo gledale.

50 A bio je neki čovjek po imenu Josip, vijećnik, čovjek
dobar i pravedan, rodom iz judejskog grada Arimateje koji je
očekivao kraljevstvo Božje. 51 On nije odobrio odluke i djela
ostalih vijećnika. 52 Pristupi Pilatu i zamoli ga za Isusovo
tijelo. 53 Skine ga, umota u platno i položi u grob, isječen u
stijeni u koji još nitko nije bio položen.

54 A bijaše dan priprave i subota je svanjivala. 55 Žene
koje su došle s Isusom iz Galileje, pratile su Josipa i vi -
djele grob i kako je u nj položeno njegovo tijelo. 56 Potom
se vrate i pripreme mirodija i pomasti. Subotu su provele pre
ma zakonu (Mojsijevu).

Tumač 23 1-25 Isus pred Pilatom. Isus pred Herodom. Pilat osudi Isusa. Luka ne iznosi ružan postupak vojnika s Kristom u rimskom pretoriju, ne spominje njegova bičevanja i ispušta sve ono što ima samo Matej, ali nam toč - nije prikazuje tužbu farizeja i saduceja protiv Krista, nagla šuje Kristovu nedužnost i iznosi prizor kod Heroda. Židovi su htjeli prikazati Krista kao političkog krivca; međutim, ni kod Pilata ni kod Heroda nisu u tome uspjeli. To se jasno vi- di i kod druge dvojice sinoptika kao i u dap. Matej i Marko spominju kao tužbu samo to što se Krist "proglasio kraljem", a kod Luke doznajemo da je bio optužen kao da tobože "buni na - rod" i "zabranjuje caru davati porez". Istina je, doduše, bila da je Krist unišao u Jeruzalem kao Mesija: ali se zna da je samo židovski a ne Kristov mesijanizam bio uperen protiv Rim- ljana. Hijerarsi su optuživali Krista da buni narod po svoj Palestini počevši od Galileje. Ovo daje povoda Pilatu (r 7)da Krista preda Herodovoj kompetenciji. Herod Antipa koji se u to doba nalazio u Jeruzalemu bio je kralj Galileje i Pereje . Službeno se zvao tetrarh (četverovlasnik, zapravo četvrt-vla- snik t.j. gospodar četvrtog dijela). On je smatrao Isusa ča- robnjakom i nikako nije mislio da bi ga trebalo razapeti. Po- što Isus nije htio učiniti nikakvo čudo, a ni na jedno pita - nje nije htio odgovoriti, odlučio je Herod da mu se osveti.Za to ga je obukao u kneževsko odijelo, u bijelu haljinu, ili - kako neki misle - u jedan ponošeni kraljevski plašt. Jedno i drugo bilo je simbol kraljevske vlasti. Naodrživo je mišlje - nje da je Herod htio prikazati Krista luđakom. Neki misle da je do napetosti između Heroda i Pilata došlo zbog ubistva Ga- lilejaca koje je izvršio Pilat (13 1.). U dap 4 25 sl potvrđu je se historičnost ove epizode. Ono što se pripovijeda u dap 26 1 sl je posve nešto drugo. Pogrđivanje Krista od strane rimskih vojnika Luka ispušta možda namjerno da ne mora prika- zati rimske vojnike u lošem svjetlu. Učinio je to možda zbog Teofila.

Tumač 23 26-56 Isusov križni put. Isus raspet na križu. Isusova smrt. Isusov pogreb. Vidi mt 27 32 - 61, mk 15 21 - 47, iv 19 17 - 42.
Tumačenje vidi kod Mateja na navedenim mjestima.

I s u s o v o u s k r s n u ć e i u z a š a š ć e

Žene na Isusovu grobu 24 1 - 12

1 U prvi dan sedmice, vrlo rano dođu (žene) na grob i do
nesu mirodija što su ih pripremile. 2 Nađoše kamen odvaljen
od groba. 3 Uniđoše unutra ali ne nađoše tijela Gospodina I -
susa. 4 Kad se (radi toga) zbuniše, gle dva čovjeka stadoše
pred njima u sjajnim haljinama. 5 One se uplašiše i oboriše
svoj pogled k zemlji. Oni im rekoše: što tražite živoga među
mrtvima? 6 Nije ovdje, nego je uskrsnuo. Sjetite se kako vam
je govorio dok je još bio u Galileji: 7 Sin čovječji treba da
se preda u ruke ljudi grešnika i da se razapne i treći će dan
uskrsnuti. 8 Tada se sjetiše njegovih riječi. 9 Vratiše se od
groba i javiše sve ovo jedanaestorici kao i svim ostalima.
10 A bile su (to): Marija Magdalena, Ivana i Marija Jakovlje-
va. I druge što su bile s njima pripovijedale su to apostoli-
ma. 11 Ali njima se te riječi pričine kao tlapnja i nisu im
vjerovali.

12 Petar ustane otrči ka grobu, i kad se prignuo, opazi
samo povoje. Otide čudeći se u sebi što se dogodilo.

Isus se javi dvojici učenika 24 13 - 35

13 Dvojica od njih pođu onaj isti dan u mjesto zvano E -
maus koje je bilo udaljeno od Jeruzalem šezdeset stadija.
14 Oni su međusobno razgovarali o svemu tome što se dogodilo.
15 Dok su razgovarali i međusobno raspravljali, približi im se
Isus i pođe s njima. 16 Oči su im se držale da ga nisu prepo-
znali.

17 Reče im: Kakvi su to razgovori što ih imate međusobno
na putu? Tada se žalosni zaustave, 18 i jedan po imenu Kleofa
reče im: Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu i ne znaš što
se u njemu dogodilo ovih dana? 19 Reče im: Što? Odgovore mu :
Za Isusa Nazarećanina (zar nisi čuo), koji je bio prorok, si -
lan u djelu i riječi pred Bogom i čitavim narodom. 20 Njega
su veliki svećenici i naši prvaci predali da se osudi na smrt
i razapeli ga. 21 A mi smo se nadali da će on otkupiti Izrae-
la. Sada je već treći dan kako se to dogodilo. 22 Uplašile su
nas neke žene od naših koje su bile rano ujutro kod groba;
23 nisu našle njegova tijela i došle su govoreći: da su im se
ukazali anđeli koji su tvrdili da on živi. 24 Neki od naših
otidoše ka grobu i nađoše tako kako su žene kazale, ali njega
ne vidješe.

25 Tada im on reče: O bezumni i spora srca za vjerovanje
svega što su govorili proroci! 26 Zar nije trebalo da Krist o
vo pretrpi i tako uđe u svoju slavu? 27 I počevši od Mojsija
i svih proroka stane im tumačiti što je za njega napisano u
svemu (Sv.) Pismu.

28 Kad se približiše selu u koje su išli, on se pričini
kao da ide dalje. 29 Ali oni su ga mnogo zaustavljali govoreći:

Ostani s nama jer je blizu večer i dan je već na izmaku.
I uđ u kuću da ostane s njima. 29 Kad je bio s njima za
stolom, uze kruh, blagoslovi ga, prelomi i dade im. 30 Njima
se otvoriše oči u taj čas i prepoznaše ga, ali njega nestade
ispred njihovih očiju. 31 Tada reknu jedan drugome: Nije li
naše srce gorjelo u nama kad nam je putem govorio i tumačio
(Sv.) Pismo? 32 I u taj čas ustanu i vrate se u Jeruzalem.Na-
đoše u skupu jedanaestoricu i njihove drugare. 33 Ovi su go -
vorili: Doista je uskrsnuo Gospodin i ukazao se Simonu.34 Oni
su opet pripovijedali što se dogodilo na putu i kako su ga
prepoznali kad je lomio kruh.

Isus se javlja apostolima. Isusovo uzašašće 24 36 - 53

36 Dok su oni to pripovijedali, dođe Isus među njih i re
če im: Mir vama,ja sam, ne bojte se! 37 Oni, zastrašeni i u =
plašeni, pomisle da vide duha. 38 Reče im: Zašto se plašite i
čemu se rađaju sumnje u vašim srcima? 39 pogledajte moje ruke
i moje noge, ja sam glavom. Opipajte me i uvjerite se, jer
duh nema kosti ni mesa kao što vidite da ja imam. 40 Kad ovo
reče, pokaza im ruke i noge. 41 Kako još nisu od radosti vje-
rovali i samo se čudili, reče im: Imate li ovdje što za jelo?
42 Dadoše mu komad pečene ribe i meda u saću. On uze i jede
pred njima. 44 Tada im reče: Ovo su moje riječi koje vam re -
koh dok sam još bio s vama, da se, naime, ima sve ispuniti
što je za mene pisano u zakonu Mojsijevu, prorocima i psalmi-
ma. 45 Tada im prosvijetli razum da shvate (Sv. Pismo).46 Re-
če im: Pisano je: Krist treba da trpi i treći dan uskrsne od
mrtvih, 47 i u njegovo ime treba da se propovijeda pokora za
oproštenje grijeha svim narodima počevši od Jeruzalema. 48 Vi
ste tome svjedoci. 49 Evo ja ću poslati na vas onoga (Duha
Svetoga), koga je Otac moj obećao a vi čekajte u gradu dok
se ne obučete u silu (Duha Svetoga) s visine.

50 Tada ih izvede prema Betaniji, podiže svoje ruke i
blagoslovi ih. 51 Kad ih je blagosiljao, odijeli se od njih i
uzađe na nebo. 52 Oni padoše ničice i pokloniše mu se. 53 Za-
tim se vratiše u Jeruzalem, s velikom radošću. Bili su nepre-
stano u hramu hvaleći i slaveći Boga.

Tumač 24 1-12 — Žene na Isusovu grobu. Vidi mt 28 1 - 10, mk 16 1 - 8, iv 20 1 - 18.

Tumač 24 13-35 — Isus se javi dvojici učenika. Čitav je događaj vrlo živahno opisan, i zato neki tumači misle da je drugi učenik bio sam Luka. Međutim, drugi upozoruju da je Luka kršćanin iz poganstva, a ne iz židovstva. Hegezip kaže da je Kleofa bio brat sv. Josipa i otac mlađega Jakoba, dakle i Isusov rođak. Emaus nije istovetan sa veteranskom kolonijom Amaus-Kulonjeh koja je udaljena od Jeruzalema 30 stadija. Nije istovetan jamačno niti sa Amvas-Nikopolisom koji je udaljen od Jeruzalema 160 stadija, a za koji se gradić

od Iv stoljeća dalje tvrdilo da je istovetan sa Lukinim Emausom. Većina, osobito starijih tumača, drži da je Emaus isto - vetan sa mjestom Kubbeh koje je ležalo 60 stadija daleko od Jeruzalema, dakle oko 2 sata hoda, i koje je mjesto već u prvim kršćanskim vremenima propalo. Prema Lukinu izvještaju možemo uzeti da su učenici sa Isusom stigli u Emaus oko 6 sati navečer. Ondje su se zadržali otprilike 1 sat, a oko 9 sati već su bili ponovno zajedno s apostolima u Cenakulumu u Je - ruzalemu. Iz r 22 - 24 vidi se da učenici idući u Emaus nisu znali ništa o tome da bi se Krist ukazao Mariji Magdaleni. Vjerojatno su već prije toga otputovali, ili su bili nedovoljno obaviješteni. Ipak, oni nisu izjavu žena o situaciji kod groba Kristova smatrali za "bajku" kao apostoli i zato su bili sposobni da prihvate Kristovu pouku. Prema njihovoj izjavi, Krist je zaista bio sposoban "govoriti i raditi". To je tipično grčka fraza ("moćan u riječi i djelu") za djelatnost velikih ljudi. Mesijanska proroštva nalazimo osobito u 2 sam 7 12 - 14, psal 16 9 - 11, 110 1 sl, 132 11, izai 53 i td. Isus se pričinio da ide dalje jer je htio iskušati učenike. Da ga nisu pozvali bio bi sigurno otišao dalje. Mnogo se raspravlja da li je "lomljenje hljeba" bila sv. pričest ili ne. Istina je doduše da mnogi stariji pa i noviji tumači odgovaraju na to pitanje pozitivno, i da u dap 2 42 46 taj izraz znači pričest, ali pošto učenici iz Emausa nisu prisustvovali posljednjoj večeri, teže se tumači kako bi naravnim načinom prepoznali Isusa po euharistiji. Zato mnogi, osobito noviji, tumači drže da je Krist na neki osobiti način molio prije jela po čemu su ga mogli prepoznati. Petar je prvi od svih apostola vidio uskrsloga Krista i povjerovao u njega, cf 1 kor 15 5.

Tumač 24 36-53 — Isus se javlja apostolima. Isusovo uzašašće. Tumačenje ovih događaja vidi kod Mateja 28, 18-20. Vidi i tekstove u iv 20, 19 - 23, dap 1, 4 - 14.

S a d r ž a j

\+ + +